

The image features a map of Greenland as a background. Overlaid on the map is a complex network of blue lines of varying thicknesses, representing mobility routes or connections between different locations. The lines are most dense in the southern and western parts of the island, with some prominent lines connecting the southern tip to the western coast and other points. The overall aesthetic is clean and modern, with a light blue color palette.

Mobilitet i Grønland

Sammenfattende analyse

Februar 2010

Mobilitet i Grønland
Sammenfattende analyse

Mobilitet i Grønland

Sammenfattende analyse

NORDREGIO 2010

Nordregio
P.O. Box 1658
SE-111 86 Stockholm, Sweden
nordregio@nordregio.se
www.nordregio.se
www.norden.se

Nordic co-operation

takes place among the countries of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden, as well as the autonomous territories of the Faroe Islands, Greenland and Åland.

The Nordic Council

is a forum for co-operation between the Nordic parliaments and governments. The Council consists of 87 parliamentarians from the Nordic countries. The Nordic Council takes policy initiatives and monitors Nordic co-operation. Founded in 1952.

The Nordic Council of Ministers

is a forum of co-operation between the Nordic governments. The Nordic Council of Ministers implements Nordic co-operation. The prime ministers have the overall responsibility. Its activities are co-ordinated by the Nordic ministers for co-operation, the Nordic Committee for co-operation and portfolio ministers. Founded in 1971.

Stockholm, Sweden
2010

Indhold

Indhold	6
Forord.....	9
Indledning	11
Sammenfatning	13
Det generelle flyttemønster	13
Flytningernes hovedmål	13
Flytningernes formål	14
Betingelser for at ville flytte.....	15
Betydningen af demografiske faktorer	15
Stedets rolle	16
Betydning af sociale og økonomiske faktorer	17
Kvalifikationer og arbejde.....	18
De nye økonomiske aktiviteter	19
I: Strukturen i analysen	22
II: Registerbaseret analyse	24
Hovedstruktur i analysen.....	24
a) Den overordnede flytningsstruktur.....	28
i. Flytningernes strukturer	28
ii. Flytningernes hovedmål	37
iii. Interkommunale flytninger	38
iv. Ændringer over tid i det generelle flytningsmønster.....	39
b) Aldersbetinget mobilitet.....	40
i. De fastboende.....	40
ii. Permanent flyttede	41
iii. Midlertidigt flyttede	42
c) Bosætningsrelateret mobilitet.....	44
i. De fastboende.....	48
ii. Permanent flyttede	49
iii. Midlertidigt flyttede	49
d) Fødested og mobilitet.....	51
i. De fastboende.....	55
ii. Permanent flyttede	55
iii. Midlertidigt flyttede	56
e) Mobilitet og køn.....	58
ii. Permanent flyttede	63
iii. Midlertidigt flyttede	65
f) Mobilitet og indkomst	67
i. De fastboende.....	73
ii. Permanent flyttede	73
iii. Midlertidigt flyttede	74
g) Mobilitet og indhandling.....	76
i. De fastboende.....	81
ii. Permanent flyttede	82
iii. Midlertidigt flyttede	82
h) Mobilitet og pensioner	84
i. De fastboende.....	89
ii. Permanent flyttede	89
iii. Midlertidigt flyttede	90
i) Mobilitet og sociale ydelser.....	92

i. De fastboende.....	97
ii. Permanent flyttede	97
iii. Midlertidigt flyttede.....	98
j) Mobilitet og uddannelse.....	100
i. De fastboende.....	106
ii. Permanent flyttede	107
iii. Midlertidigt flyttede.....	108
iv. Generelt om mobilitet og uddannelse.....	109
III: Spørgsmål om mobilitet	111
a) Baggrund for analysen	111
i. Analysens hovedelementer.....	112
ii. Analysens metode	115
iii. Spørgeskemaet og interviewguiden	116
iv. Deltagelse og repræsentativitet	120
b) Besvarelseskarakteristik.....	122
i. Deltagerfordeling	122
c) Erfaringer med flytning.....	122
i. Flytninger	122
ii. Flytningsårsager.....	123
iv. Forventninger om fremtidig flytning.....	125
v. Opregning af forventningsopførelsen	126
d) Flytningskarakteristik	130
i. Årsager til flytning	130
ii. Forskelle i årsager til flytning	131
e) Relationer til arbejdsmarkedet	132
i. Ønsker vedrørende arbejdsforhold	132
ii. Prioritering vedrørende lokale betingelser	134
iii. Prioritering vedrørende relationer.....	135
iv. Prioritering vedrørende fritid og omgivelser.....	137
v. Prioritering vedrørende faglige aktiviteter	139
f) Erhvervsrelationer	140
i. Forudsætninger.....	140
ii. Arbejdsbetingelser og jobtilknytning.....	143
iii. De nye aktiviteter	144
iv. Ansættelsesforhold	147
v. Hvor mange vil i givet fald være interesseret?.....	149
vi. Og hvad skal man så tro?	151
IV: Meninger om mobilitet	153
a) At spørge om betingelser for mobilitet.....	154
Arbejdsrelationer	156
Betydning af flytning	157
Nye erhvervsaktiviteter	158
De personlige relationer	162
V: Erfaringer og perspektiver.....	163
a) Hovedstruktur i analysen.....	163
b) Erfaringer fra Grønland.....	164
i. Minedrift i Grønland	164
ii. Perspektiver for fremtidige råstofprojekter	167
Perspektiver for fremtidige råstofprojekter	167
c) Aluminium på globalt plan.....	168
d) Mulige konsekvenser af produktion i stor skala – en komparativ analyse	168
i. Aluminium – eksempler fra Island.....	169
ii. Aluminium – eksempler fra Norge.....	175

iii. Aluminium – eksempler fra Canada	178
iv. Olie – eksempler fra Alaska	179
v. Olie – eksempler fra Canada	181
iii. Gas – eksempler fra Norge.....	187
iv. Minedrift – eksempler fra Alaska.....	189
VI: Grønlandere i Danmark.....	190
a) Baggrund for analysen	190
i. Analysens hovedspørgsmål	191
ii. Spørgeskemaet, deltagelsen og repræsentativiteten	191
b) De adspurgte	191
i. Alder og køn.....	191
ii. Opvækst og ophold i Danmark eller i Grønland	193
c) Relationer til Danmark og Grønland.....	194
i. Net værk og familie.....	194
ii. ”Stedets” kvaliteter	195
iii. Flytte eller ikke at flytte.....	196
e) Et spørgsmål om tilknytning	197
i. Tilknytning til Danmark.....	197
ii. Tilknytning til Grønland	198
iii. Familierelationer.....	199
c) Uddannelsesrelationer	200
i. Uddannelsesniveau.....	200
ii. Uddannelsesniveau, tilknytning og flytning	201
d) Erhvervsrelationer og de nye aktiviteter	204
f) Prioriteringer og perspektiver.....	206
g) Grupper og gruppekarakteristik	208
VII: Fremskrivninger	211
a. Den simple fremskrivning	211
b. Fremskrivning, konstante parametre	216
c. Fremskrivning, simpel parameterjustering	221
d. Fremskrivning med justering af fremskrivningsparametre	224
e. Konstante parametre og introduktion af aluminiumsmelter.....	227
Kilder og Referencer	229

Forord

Den grønlandske befolkning er geografisk set særdeles mobil. Med godt 80 bosatte steder i Grønland er der i princippet 6.320 forskellige kombinationsmuligheder for flytning mellem stederne, og heraf er der næsten 1/3 af mulighederne, der udnyttes. Det er et langt hyppigere flytningsmønster end, hvad man finder andre steder i Norden eller i Arktis.

Det er dog ikke alle, der flytter. Der er i Grønland tre hovedgrupper af personer, som kan identificeres via deres flytningsmønster:

- Gruppen af personer som på udgangspunktet for analysen er bosat ét sted og efterfølgende forbliver på stedet gennem analyseperioden, der dækker fra 1996 til 2006. Denne gruppe udgør for hele perioden cirka 80 % af befolkningen.

- Gruppen af personer som inden for analyseperioden flytter permanent og derfor ikke igen kommer tilbage til udgangspunktet. Denne gruppe udgør for hele perioden omkring 4 % af befolkningen.

- Og endelig gruppen af personer som inden for analyseperioden forlader stedet, flytter en eller flere gange, men på et eller flere tidspunkter vender tilbage til udgangspunktet. Denne gruppe udgør for hele perioden omkring 16 % af befolkningen.

Disse overordnede karakteristiske er resultatet af en serie kvalitative og kvantitative analyser som er baseret på et særdeles omfattende datamateriale.

Som baggrund for rapportens kvantitative analyse har været anvendt registerdata fra Grønlands Statistik, hvis grundlæggende oparbejdning har været foretaget af Keun Hwang, og efterfølgende justeret af Søren W. Børgesen, begge fra Grønlands Statistik. Der er dog flere medarbejdere ved Grønlands Statistik, som hver inden for deres fagområder, har bidraget til at samle de enkelte registeroplysninger.

Til oparbejdning af baggrundsmateriale vedrørende den komparative analyse har der været flere bidrag, ikke mindst af Borys Kharchuk fra Nordregio.

For udarbejdelse af kortmateriale har Johanna Roto fra Nordregio været den væsentligste bidragsyder, ligesom hun har indgået som bidragsyder til en række af analyserne.

I forhold til analysen vedrørende grønlandere i Danmark har den Nordatlantiske Gruppe i Folketinget i Danmark været en afgørende drivkraft, og Danmarks Statistik har været leverandør af det indsamlede materiale.

Til udarbejdelse af spørgeskemaundersøgelsen og den efterfølgende indsamling af skemaer, har en række personer været centrale drivkrafter. Ikke mindst bidragene fra Freia Lund Sørensen og Jane Rusbjerg, begge medlemmer af projektets styregruppe, har været af afgørende betydning for undersøgelsens udformning. I indsamlingens første faser har Grønlands Statistik været drivkraften, med Gert Schmidt som en central drivkraft, mens de sidste hektiske indsamlingsfaser har været forestået af Landsplan- og Projektafdelingen under Departementet for Boliger, Infrastruktur og Trafik.

I forbindelse med den kvalitative analyse baseret på interviews blandt et udvalg af godt 200 personer, har Grønlands Statistik i samarbejde Landsplan- og Projektafdelingen samt en større gruppe af interviewere været afgørende for den succesfulde indsamling af materialet.

For analysearbejdet og rapportskrivningen har Rasmus Ole Rasmussen, Nordregio, været hovedansvarlig, idet der gennem processen har været et tæt samarbejde med såvel styregruppe som arbejdsgruppe.

Indledning

Med fremlæggelse af denne rapport afsluttes godt 1 års arbejde med indsamling og bearbejdning af informationer vedrørende den grønlandske befolknings mobilitet.

Udgangspunktet for arbejdet har i første række været diskussionerne om de mulige konsekvenser af en række påtænkte projekter inden for storskalaproduktion af råstoffer, eksempelvis planerne om etablering af nye miner, produktion af aluminium, og udvinding af kulbrinter. Ikke mindst spørgsmål vedrørende de mulige befolkningsmæssige konsekvenser sådanne projekter kan vise sig at få, og herunder på sigt vise sig at bidrage til væsentlige omstruktureringer i det grønlandske samfund.

Formålet med rapporten er at beskrive befolkningens flytningsmønstre og –vaner, men også befolkningens holdninger til det at flytte, relationer til deres hjemsteder og til muligheden for at flytte andre steder hen. I rapporten rejses eksempelvis spørgsmål såsom:

- Hvem er mest mobile?
- Hvilken rolle spiller eksempelvis køn, alder og indkomster for mobiliteten, og har familiestrukturen nogen indflydelse på flytningsmønstrene?
- Hvorfor er der nogen, som er meget mobile, mens andre vægrer sig mod at flytte?
- I hvor høj grad kan iværksættelse af nye aktiviteter tiltrække tilstrækkelig med arbejdskraft?
- Betyder flytningen til de nye aktiviteter omvendt, at man risikerer at trække vigtige ressourcer ud af andre erhverv?
- Og hvilke bosætningsmæssige konsekvenser kan ændringer i flytningsmønstrene ende med at få?

Specielt har der de senere år været en øget interesse i at se på i hvilken grad planerne om nye aktiviteter kan/vil påvirke befolkningens flytnings- og aktivitetsomfang. De nye aktiviteter kan eksempelvis betyde, at en del af befolkningen kan være nødsaget til at flytte for kortere eller længere tidsrum, eventuelt permanent, for at kunne udføre de nødvendige arbejdsfunktioner. Hvilke erfaringer har man i den forbindelse med flytningsmønstrene i Grønland? Vil en eventuelt opkvalificeret arbejdskraft efter, i en årrække at have arbejdet på opbygningen af en ny aktivitet, vælge at flytte tilbage. Kan man eksempelvis forestille sig en situation med skiftevis 14 dages arbejde ved en af de nye aktiviteter efterfulgt af 14 dages ophold på bostedet med den effekt, at de nye aktiviteter bidrager til at forbedre lokaløkonomien på bostedet? Eller vil de nye indkomstmuligheder resultere i at centrale dele af arbejdsstyrken vælger permanent at forlade stedet? Flytter man i givet fald alene, eller vil det være hele familien, der vælger at flytte? Og betyder det, at en forudsætning for at hele familien flytter, er tilstedeværelsen af et bredt udbud af skoler, børneinstitutioner og forskelligt kulturudbud? Medfører det samtidig, at fraflytningsstedet får stigende omkostninger fordi eksempelvis elevtallet i en skoleklasse reduceres, og omkostningerne per elev dermed kan stige?

Blandt nogle af de aktiviteter der har været fokus på - eksempelvis et muligt aluminiumsværk, en række nye mineaktiviteter samt andre former for udvindingsaktivitet, såsom olie- og gasproduktion - vil nogen blive lagt i nær tilknytning til eksisterende bosteder, mens andre vil blive isolerede enklaver. Ud over spørgsmålet om den grønlandske befolknings reaktion på de nye aktiviteter, rejser det desuden spørgsmålet om hvilke erfaringer der findes med lignende aktiviteter. Herunder:

- om man på baggrund af disse erfaringer, kan sige noget om de mulige konsekvenser de nye aktiviteter vil kunne tænkes at få i Grønland, og

- om på hvilke måder den grønlandske befolkning kan tænkes at reagere anderledes end hvad man har erfaring for andre steder.

Den foreliggende rapport sammenfatter resultaterne af fire forskellige delrapporter med fokus på mobilitet i Grønland samt en femte delrapport, som ser på erfaringer med tilsvarende projekter i andre lande og under sammenlignelige omstændigheder. Som basis for den foreliggende synteserapport ligger der således mere omfattende baggrundsrapporter inden for hvert af analysefeltene. Det drejer sig først og fremmest om supplerende materiale, men går på enkelte punkter yderligere i dybden med deanalyserne, og fremlægger desuden et supplerende materiale både på de kvantitative og de kvalitative områder. Rapporterne vil være tilgængelige på projektets webside fra primo 2010.

Sammenfatning

I det følgende fremlægges et udvalg af hovedpunkter fra analysearbejdet. Hvor rapporten er opbygget over en systematisk fremlæggelse af resultater fra de fem delanalyser som afsluttes med en sammenfatning af hovedresultaterne, er der i denne fremlæggelse i første række lagt vægt på en række temaer der har været fremherskende i analyserne, og som vedrører mobiliteten. I nogle tilfælde betyder det at fremlæggelsen svarer til delanalyserne, fordi resultaterne herfra giver relativt entydige svar, mens det i andre tilfælde har været tilstræbt at vise sammenhænge mellem de flytningsmønstre som er påvist i de enkelte analyser, og hvor eksempelvis interviews eller spørgeskemaer kan bidrage til at forklare de mønstre som konstateres. Den foreliggende præsentation prætenderer således ikke at være komplet, men fokuserer på centrale karakteristika ved mobiliteten i Grønland.

Det generelle flyttemønster

- 1) Den grønlandske befolkning er geografisk set særdeles mobil. Med godt 80 bosatte steder i Grønland er der i princippet 6.400 forskellige kombinationsmuligheder for flytning mellem stederne, og heraf er der næsten 1/3 af mulighederne der udnyttes.
- 2) Der er i Grønland tre hovedgrupper af personer som kan identificeres via deres flytningsmønster:
 - Den fastboende gruppe som på udgangspunktet for analysen er bosat ét sted og efterfølgende forbliver på stedet gennem analyseperioden. Denne gruppe udgøres årligt af cirka 80 % af befolkningen.
 - Den permanent flyttede gruppe som indenfor analyseperioden flytter og ikke igen kommer tilbage til udgangspunktet. Denne gruppe udgøres årligt af 3-4 % af befolkningen.
 - Og endelig den midlertidig flyttede gruppe som indenfor analyseperioden forlader stedet, flytter en eller flere gange, men på et eller flere tidspunkter vender tilbage til udgangspunktet. Denne gruppe udgøres af omkring 16-17 % af befolkningen

Flytningernes hovedmål

- 3) Godt 1/5 af befolkningen flytter årligt indenfor kommunerne, mellem kommunerne, fra by til bygd, fra og til de større byer, til Nuuk, og i en række tilfælde ud af landet. Det store antal flytninger foregår mellem byerne mens flytningen mellem og til de enkelte bygder udgør et langt mindre antal.
- 4) Flytninger til byer i en anden kommune udgør godt 40 % af flytningerne. Flytning ud af Grønland og til Nuuk ligger nogenlunde på niveau med omkring en femtedel og en sjettedel af flytningerne. De større byer Sisimiut, Ilulissat, Maniitsoq og Qaqortoq ligger på niveauer mellem 3,5 og 7 procent af flytningerne. I den lave ende ligger henholdsvis flytninger til bygder i egen kommune og til bygder i andre kommuner på langt det laveste niveau.
- 5) Der er tale om markant regional sammenhæng i mobiliteten, d.v.s. hovedparten af flytningerne foregår til de nærmest liggende byer og bygder. Samtidig er der tale om at denne sammenhæng er størst i Syd- og Midtgrønland og mindst imod Nord.

6) Over tid har der været tale om markante ændringer i flytningsmønstrene. Hvor flytningerne fra Nuuk har været relativt konstant over tid har der været tale om et fald i flytningerne fra og til Danmark når vi ser på denne andel i forhold til det samlede flytningsmønster. Både for flytningerne til og fra Nuuk og Danmark er der dog tale om generelle stigninger i absolutte tal.

7) Et gennemgående træk for de fleste demografiske og socioøkonomiske karakteristika som der skal ses nærmere på senere gælder det at specielt Sydgrønland og Diskobugten er karakteriseret ved en meget høj mobilitet, i de fleste tilfælde markant større end de øvrige regioner.

Flytningernes formål

8) En af de væsentligste årsager til at flytte er eget eller partners arbejde. Godt 67 % af alle adspurgte peger på arbejdet som den afgørende årsag. Og hertil kommer yderligere 17 % som peger på uddannelse, enten egen eller partners, som væsentlige årsager. Herudover peges på familierelationer, børns uddannelse, eller manglende tilknytning til det gældende bosted som betydende årsager til ønsket om at flytte. Og endelig er der en gruppe på 17 % som peger på flytning for oplevelsens skyld.

9) Ud over muligheden for at skaffe sig indtægter og bedre levevilkår spiller udnyttelsen af ens kvalifikationer en særdeles stor rolle i forhold til at søge andre steder hen. Selvom lønforholdene rangerer på en klar førsteplads som enkeltfaktor idet 49 % af de adspurgte henviser til denne faktor som af afgørende betydning er der ikke desto mindre 24 % der peger på brug af kvalifikationer fra tidligere beskæftigelse, 22 % på brug af uddannelsesmæssige kvalifikationer, og yderligere 29 % som peger på mulighed for videre- og efteruddannelse som afgørende faktorer. I samme sammenhæng peger 28 % på karrieremulighederne som værende af afgørende betydning. Ud over disse hovedfaktorer spiller også spørgsmål om ekstraintægter gennem overarbejde, og arbejdsmiljø en vis rolle for ønsket om at flytte.

10) Gennem flere af interviewene bliver det gjort yderligere klart at spørgsmålet om opkvalificering og adgang til jobs hvor kvalifikationerne bliver udnyttet udgør en helt afgørende faktor for mange. For mændene er det især udnyttelsen af de erhvervede kvalifikationer som fremhæves som væsentlige, mens det for kvindernes vedkommende i endnu højere grad er muligheder for uddannelse og mere udfordrende jobs som tæller.

11) Godt 40 % af de adspurgte anfører at de forventer at flytte fra det nuværende bosted indenfor en tidshorisont af 5 år, og af denne gruppe regner godt 1/4 med at flytte indenfor et år, yderligere 1/4 indenfor 1-2 år, og godt 1/5 indenfor 3-5 år.

12) Gennem interviewene er der dog flere der anfører at de så at sige "står på spring" for at flytte, men at mulighederne enten ikke har vist sig, eller at tilknytningen til hjemstedet sætter nogle grænser for hvornår flytning i givet fald kan foregå.

13) Der skal således være mange ting opfyldt før en flytning i praksis vil kunne foregå, og der behøver derfor ikke nødvendigvis at være en direkte sammenhæng mellem dem der ytrer interesse for at flytte, og dem der gør det i praksis.

Betingelser for at ville flytte

14) Blandt de faktorer som fremhæves som væsentlige for om man i praksis vil flytte fremhæves at der skal foreligge en konkret aftale om et job, og gerne at en eventuel partner har en jobmulighed. Men også spørgsmålet om afklaring af boligsituationen fremhæves som væsentlig, mens eksempelvis børnenes alder kun i begrænset omfang har betydning for at flytningen bliver gennemført.

15) Til ovennævnte kommer desuden spørgsmål om det sociale netværk og eventuelle forpligtelser, både det sted man flytter fra, og det sted man flytter til. Boligforholdene er en anden faktor som spiller en væsentlig rolle, og igen handler det om hvad man har overfor hvad man tilbydes. Tilsvarende spiller en række faktorer i lokalmiljøet en væsentlig rolle. Eksempelvis skole, børnepasning, fritidsmuligheder og adgang til kommunikation (internet, telefon o.l.).

16) I mange af de gennemførte interviews fremhæves spørgsmålet om de lokale netværker på det nuværende bosted overfor de mulige fremtidige netværker på tilflytningsstedet som af særdeles stor betydning. Et familienetværk på tilflytningsstedet kan kompensere for begrænsninger i eksempelvis boligkvalitet, ligesom det til en vis grad kan bidrage til at kompensere for eksempelvis mere usikre børnepasningsmuligheder. Omvendt kan et trygt og sikkert netværk på bostedet tilsvarende kompensere på en række faktorer som bidrager til forholdsvis ringere levevilkår sammenlignet med det mulige tilflytningssted.

Betydningen af demografiske faktorer

17) Alderen spiller en særdeles væsentlig rolle for mobiliteten. Det er specielt to grupper som er meget mobile. For det første de unge i aldersgruppen 16 til 25 år, og for deres vedkommende typisk i forbindelse med uddannelse og lige før og under stiftelse af familie. Derefter falder mobiliteten noget i en periode mens familien konsoliderer sig, men stiger igen når ønsket om bedre jobs og bedre vilkår for de unge viser sig. Og derefter falder mobiliteten markant, og ligger særdeles langt nede i de ældre aldersgrupper.

18) For de unge er det helt klart uddannelse, videreuddannelse og opkvalificering som anføres som blandt de væsentligste faktorer afgørende for om man ønsker at flytte eller ej. Og det gælder så at sige begge veje – hvis man bor et sted hvor disse muligheder tilbydes reducerer det markant ønsket om at flytte, og mangler disse muligheder på bostedet er de afgørende for om man vil flytte. Og det gælder både kvinder og mænd, men for mændenes vedkommende er det i lige så høj grad spørgsmålet om løn og karriere der spiller en væsentlig rolle, mens lønforholdene spiller en mindre betydende rolle for kvinderne. For sidstnævnte gruppe er karrieremulighederne dog også fremhævet som en væsentlig faktor.

19) Igennem interviewene bliver disse forskelle mellem de yngre mænd og de yngre kvinder uddybet yderligere. For kvinderne er det i høj grad spørgsmålet om arbejde som er udfordrende og med udviklingsmuligheder både faglige og sociale som tæller, mens arbejdsmiljøet også tæller hos mændene, men helt klart lavere prioriteret end eksempelvis lønforholdene.

20) Hen over de sidste tiår har der været tale om en nogle markante forandringer i flytningsmønstre for henholdsvis mænd og kvinder. Hvor det tidligere var sådan at mænd var hyppige flyttere end kvinder, er der tale om en nogenlunde balance i de fleste kommuner.

21) Men der er tale om væsentlige forskelle i flytningsmønstrene for mænd og kvinder. Der er således generelt tale om at flere kvinder end mænd flytter permanent, og konsekvensen er et generelt og stigende underskud af kvinder.

22) For kvinderne er der tale om en ”stepstone-mobilitet” eller ”trædestens-mobilitet” hvor man trinvis bevæger fra mindre mod større steder og eventuelt vælger at forlade landet, mens mændene i højere grad er midlertidige flyttere der søger kortere- eller længerevarende jobs i mere nærliggende byer og bygder, men også ofte vender tilbage til udgangspunktet.

Stedets rolle

23) Bygdebefolkningen er markant mere mobil når det gælder midlertidige flytninger, mens mere permanente flytninger i langt højere grad karakteriserer byerne. En stor del af de midlertidige flytninger fra bygderne er til de nærliggende byer, og typisk drejer det sig om relativt korte perioder.

24) For bygderne er det lokale netværk fremhævet som en særdeles vigtig faktor i forhold til ønsket om at flytte, og konsekvensen er for mange at midlertidige flytninger giver mulighed for at opretholde netværket i hjembygden, samtidig med at man har mulighed for at skaffe sig supplerende indtægter gennem arbejde udenfor bygden.

25) På grund af at bygdebefolkningen i højere grad end byerne er karakteriseret ved et kvindeunderskud er besvarelserne fra bygderne til en vis grad præget af dette mønster. I flere interviews peges eksempelvis på hvorledes afhængigheden mellem enlige mænd og deres forældre eller nærmeste familie kan være afgørende for om de vælger at blive boende i bygden.

26) Hvor spørgsmålet om adgang til grønlandsk proviant på bostedet kun fremhæves af 26 % af besvarelserne på spørgeskemaerne som værende af afgørende betydning ligger ønsket om adgang denne adgang markant højere når det gælder bygdebefolkningen.

27) Som en anden markant forskel mellem byer og bygder gælder det spørgsmålet om hvilke fritidsaktiviteter man deltager i, og i det hele taget spørgsmålet om fritidsaktiviteternes rolle i forbindelse med flytning. Hvor deltagelsen både af husstanden og personen selv i aktiviteter såsom fiskeri, fangst, indsamling af bær, svampe, produktion af husflid og håndarbejde spiller en særdeles stor rolle i bygderne og i de mindre byer, så er det i højere grad spørgsmål om sportsfaciliteter som er afgørende faktorer for bybefolkningen.

28) Fødested har særdeles stor betydning for mobiliteten. Generelt er personer født udenfor Grønland langt mere mobile end personer født i Grønland, og det gælder både i forhold til midlertidige og permanente flytninger. I mange kommuner ser man op til mellem ¼ og 1/3 af personerne flytter enten midlertidig eller permanent, hvilket selvfølgelig har noget at gøre med at der i en del af kommunerne bor relativt få personer født udenfor Grønland.

29) Den større mobilitet og mindre bundethed til lokaliteten afspejler sig både i besvarelsen af spørgeskemaer og i interviews, hvor betydningen af de sociale netværker og relationer til familier spiller en markant mindre rolle end spørgsmålene om jobmulighed, løn og adgang til karriere.

30) Når det gælder gruppen af personer født i Grønland er der tale om meget markante regionale forskelle i mobiliteten, med Sydgrønland, enkelte af de gamle kommuner i Diskobugt-området og Nordgrønland, og i de fleste tilfælde er de midlertidige flytninger dominerende.

31) Ikke uventet udgør de større byer både grundlaget for en stor mobil gruppe af personer født udenfor grønland, og samtidig grundstammen for en større mobilitet for personer født i Grønland.

32) Som en særlig del af undersøgelserne har der været fokus på gruppen af Grønlændere i Danmark, som peger på skismaet i den dobbelte tilknytning til såvel Danmark som Grønland. På den ene side opretholder de et klart tilknytningsforhold til Grønland, men samtidig har de både en opholdsmæssig tilknytning til Danmark, og samtidig meget ofte et tilknytningsforhold som hænger sammen med ægtefælle, børn eller børnebørn, som bidrager til en særdeles stærk tilknytning.

33) Som konsekvens af ovennævnte er der kun godt 5-10 % som siger at de ofte har overvejelser om at flytte til grønland, andre godt 15 % at de af og til har sådanne overvejelser, mens omkring 60 % ikke gør sig sådanne overvejelser.

Betydning af sociale og økonomiske faktorer

34) Når det gælder indkomster er der tale om markante højere flytningshyppighed i de lavere indkomstgrupper og i mellemindkomsterne end i de højere. For de laveste indkomster er det i høj grad de midlertidige flytninger der er dominerende, typisk i forbindelse med midlertidige jobs udenfor eget bosted, men specielt for Diskobugten er der tale om en meget høj permanent flytning fra regionen også i de lavere indkomster. I de højere indkomstgrupper er det i stigende grad de permanente flytninger der gør sig gældende, typisk karakteriserende for karrierebaserede flytninger hvor øgede indkomstmuligheder spiller en væsentlig rolle.

35) For mange af de adspurgte har der været tale om markante holdningsforskelle mellem kvinder og mænd i forhold til spørgsmålet om midlertidige jobs og deltidsjobs. Hvor mændene – specielt de ældre mænd - i højere grad end kvinderne har nævnt midlertidige jobs som en mulighed for eksempelvis at supplere indkomster fra fangst og fiskeri, og derigennem opretholde deres traditionelle erhvervsaktivitet, så har kvinderne i højere grad peget på deltidsjobs som en mulighed for at supplere en familieindkomst og derigennem opretholde de sociale relationer i lokalsamfundet. Mændene ser således hjemme som en base man kan forlade i kortere eller længere tid og så returnere til, mens kvinderne ser det som en social forpligtelse at opretholde denne basefunktion. Når kvinderne ønsker at forlade stedet af jobmæssige årsager er det derfor for at flytte permanent, og med henblik på at etablere en ny base på det valgte sted.

36) Blandt personer med indkomster fra indhandling, altså i overvejende grad erhvervsfangere og –fiskere, er mobiliteten generelt lavere end for andre erhvervsgrupper. Især er den permanente flytningsfrekvens er særdeles begrænset. Tilknytningen til stedet og til de lokale fangst- og fiskerimuligheder er således afgørende for den manglende mobilitet. Skønt på et lavere niveau gælder det dog også blandt fangere og fiskere at de lave indkomster betyder større mobilitet, og stort set drejer det sig kun om midlertidige flytninger. De regionale variationer indenfor denne gruppe er i øvrigt virkelig markante når det gælder de lavere indkomstgrupper, med høje tal for Østgrønland og for den nordligste kommune i den gamle kommunalinddeling. Til gengæld er der tale om en relativ stabil

fordeling med mellem 80 og 85 % af gruppen som fastboende. Ser man på mobiliteten inden for forskellige aldersgrupper i denne erhvervsgruppe er det helt klart de helt unge som viser den største mobilitet.

37) Mobiliteten blandt personer der oppebærer sociale eller aldersbetingede pensioner er helt klart den mindst mobile af alle grupperne, idet det for samtlige kommuner gælder at den fastboende del af gruppen udgør fra 90 til 97 %. Når det gælder variationer er det primært indenfor de midlertidigt flyttede som udviser en variation i mobiliteten som på mange måder ligner den indkomstbetingede mobilitet. I det omfang gruppen flytter, sker det stort set kun midlertidigt, og også for pensionerne viser det sig at det er de lave indkomster som giver grundlag for den største mobilitet.

38) I forhold til de sociale ydelser er der tale om en markant større mobilitet end den der gør sig gældende for pensionerne. Der er i denne gruppe tale om markante tal når det gælder både permanente og midlertidige flytninger, men også et meget interessant regionalt mønster. For de permanente flytninger ligger specielt Diskobugten på et højt niveau mens Nord, Syd og Øst ligger lavt, mens billedet er præcis det omvendte for de midlertidige flytninger.

39) Når det gælder det generelle mønster indenfor mobiliteten er det helt klart at uddannelse kommer ud som en af de væsentligste faktorer overhovedet. Rent niveaumæssigt er situationen den at personer uanset hvilken uddannelse det drejer sig om kun udgør mellem 50 og 70 % af den fastboende befolkning. I forhold til gruppen af permanent flyttede ligger niveauet omkring 10 % hvilket er markant højere end i nogen anden gruppe, og tilsvarende ligger gruppen af midlertidigt flyttede på et ret højt niveau – i Sydgrønland på mellem 30 og 40 % af persongruppen, dog faldende en del længere nordpå. Specielt Sydgrønland er således karakteriseret ved et relativt stort antal midlertidigt flyttede, hvor til gengæld de permanent flyttede udgør en stor andel af flytningerne i Diskobugtområdet.

40) Der kan peges på flere årsager til en større flytningsaktivitet blandt personer med uddannelse. For det første drejer det sig om adgang til arbejdsmarkeder som kan tilbyde jobs der omfatter samme typer af arbejdsfunktioner som dem uddannelsen giver kompetence til. Derfor viser eksempelvis Sydgrønland langt den største mobilitet på grund af den relative nærhed imellem flere små arbejdsmarkeder. Modsætningen hertil findes i de gamle Nordkommuner, men også Qeqertarsuaq og eksempelvis Sisimiut og Nuuk har flytningsmønstre som udviser et vist fællespræg.

Kvalifikationer og arbejde

41) Mulighed for opkvalificering udpeges af et stort flertal som en særdeles væsentlig faktor når det gælder valg af job, og herunder også en indflydelsesrig faktor når det gælder mobiliteten. I forhold til de eksisterende jobs peger 74 % af de adspurgte på at de nærværende er enige eller overvejende enige i at de bruger deres uddannelsesmæssige kvalifikationer, og yderligere 77 % peger på vigtigheden af at bruge disse kvalifikationer. I supplement hertil peger 70 % på at de er enige eller overvejende enige i at kunne tænke sig en efter- eller videreuddannelse indenfor den adspurgtes fag. I forhold til muligheden for at skifte fag er der heroverfor kun 47 % som udtrykker interesse for at søge uddannelse indenfor et helt andet fag.

42) I forhold til ønsket om at søge opkvalificering er der kun 22 % af de adspurgte som indenfor de seneste år har gennemført en efter- eller videreuddannelse. Forklaringen herpå

er dog ikke manglende vilje, men som oftest manglende mulighed. Igennem en række interviews bliver det påpeget at det ikke så meget er de formelle rammer såsom adgang til uddannelsesstøtte eller anden form for offentlig støtte til et uddannelsesforløb, men i høj grad spørgsmålet om at kunne lade sig rive ud af de rammer som gør sig gældende for vedkommende, såsom familierelationerne, tilknytningen til arbejdsmarkedet m.m.. Og for en del handler det i lige så høj grad om at kunne overskue konsekvenserne af at gå ind i et uddannelsesforløb.

43) Arbejdsløshed spiller i denne sammenhæng en vis rolle, idet godt 1/5 af de adspurgte har været uden beskæftigelse i kortere eller længere perioder, heraf cirka 1/3 op til 3 måneder, endnu en tredjedel fra 4 måneder og op til 3 år, mens den sidste tredjedel har været uden beskæftigelse i mere ned 3 år.

44) For 35 % af gruppen af arbejdsløse har spørgsmålet om mangel på jobmulighed helt generelt – typisk for bygdernes vedkommende – eller mangel på jobmuligheder der svarer til kvalifikationerne været hovedårsagen. Enkelte peger på helbredsmæssige årsager, mens de øvrige peger på et bredt udsnit af betingelser for forholdet, således eksempelvis familiemæssige og lignende.

45) De brancher som i første omgang tiltrækker sig opmærksomhed er i høj grad aktiviteter med tilknytning til offentlig og privat servicevirksomhed. Denne type af aktiviteter tiltrækker godt 50 % af de adspurgte mens godt 25 % udviser interesse for fangst, fiskeri og råstofdudvinding. Og de sidste godt 25 % peger på forskellige former for produktionsvirksomhed, energi- og vandforsyning samt bygger.

46) De brancher der tiltrækker sig opmærksomheden svarer i store træk til de forudsætninger de adspurgte anfører når det gælder deres nuværende branchetilknytning. Og for mange gælder det at usikkerheden om hvad et skifte til en anden branche er afgørende for om man tør binde an med et sådant skifte. Flere peger også på at det kan være afgørende hvad der i et lokalsamfund og et lokalt netværk kan siges at være prestigegivende.

47) Der er ikke uventet tale om markante kønsforskelle i hvad der peges på som interessante brancher, men også en klar tendens til at bygdebefolkningen peger på de traditionelle erhverv indenfor fangst, fiskeri og råstof samt produktionsvirksomhed, mens bybefolkningen – både mænd og kvinder – i langt højere grad er orienteret mod servicesektoren. Igen er disse tendenser til en vis grad en afspejling af hvad der opfattes som prestigegivende erhvervsaktiviteter.

48) At disse sociale bindinger ikke nødvendigvis er vedvarende kan blandt andet ses af forskellen i besvarelserne fra de yngre aldersgrupper af mænd i henholdsvis bygder og byer. Langt flere mænd i byerne peger på servicesektoren, herunder jobs indenfor sundhed og sociale institutioner samt undervisning, end hvad der gør sig gældende for mændene i bygderne. Forskellen afspejler på den ene side en holdningsmæssig forskel, men også en forskel i hvilke jobs der reelt står til rådighed de to steder.

De nye økonomiske aktiviteter

49) I forhold til spørgsmålet om fremtidig beskæftigelse indenfor en række af de nye erhvervsaktiviteter som påtænkes i Grønland er der 17 % som peger på at de kunne tænke sig at søge job ved et Aluminiumsværk, 16 % som peger på minedrift som en mulighed, 14 % som peger på mineralefterforskning, og endelig 12 % som peger på muligheden af at

søge arbejde indenfor olieeftersforskningen. 44 % vil ikke søge arbejde indenfor nogen af de nævnte aktiviteter, og 28 % ved ikke om de kunne være interesseret.

50) Der er en klar kønsforskel i besvarelserne idet mænd – især yngre og midaldrende – er klart dominerende i besvarelserne.

51) Når man går nærmere ind på spørgsmålet om hvad de forskellige typer af aktiviteter omfatter, er der generelt tale om meget stor usikkerhed. En lille gruppe har en ret præcis forståelse for hvilke typer af arbejde det kan dreje sig om, men for hovedparten af de adspurgte er den konkrete viden særdeles begrænset.

52) Det bekræftes helt klart gennem de gennemførte interviews, idet særdeles mange peger på at de informationer der har været tilgængelige har været særdeles sparsomme, og at denne mangel på information i høj grad har gjort det vanskeligt at forholde sig til hvad et eventuelt erhvervsskifte måtte indebære.

53) Hvis man ser på graden af indsigt er den klart størst i de områder hvor aktiviteterne er tiltænkt at skulle foregå, og aftager eksponentielt med afstanden hertil.

54) Flere af de unge interviewede som står over for at skulle vælge erhvervsuddannelse peger på at praktisk indsigt i hvad erhvervene omfatter, for eksempel gennem et kortere eller længere praktikophold på en tilsvarende virksomhed, kunne bidrage til at skabe den indsigt som kunne være afgørende om man kunne tage kvalificeret stilling til muligheden.

55) I forhold til spørgsmålet om hvilke jobtyper der kunne være interesse for peger godt 30 % af de knap 400 som ytrer ønsker om at vælge et af de nye erhverv på at de ville være villige til at tage ufaglært arbejde mens knap 40 % peger på forskellige faglærte aktiviteter i tilknytning til produktionen, og omkring 60 % peger på forskellige serviceaktiviteter såsom catering, administration, akademisk arbejde, ledelse, sygepleje og lignende som aktiviteter man ville være interesseret i. Det skal bemærkes at der har været mulighed for at afgive flere forskellige svar samtidig, hvorfor summen ikke ender med 100 %.

56) Der er en klar forskel mellem kønnene i forhold til hvilke jobtyper man tænker på. Og tilsvarende er der tale om en klar forskel mellem besvarelser fra byer og bygder, idet besvarelserne fra byerne i langt højere grad end fra bygderne peger på de mere servicebetonede erhverv.

57) Hvis man ser på arbejdstid og arbejdsorganisering, så peger halvdelen på fuldtidsarbejde indenfor almindelig kontortid, 19 % på skifteholdsarbejde, 14 % på deltidsarbejde indenfor almindelig kontortid, og 16 % på kontraktmæssig ansættelse som det ønskværdige.

58) I forhold til mere usædvanlige arbejdsbetingelser er der 10 % som ser en mulighed i periodevis arbejde, typisk 1-2 uger på arbejde og tilsvarende hjemme, eller 6 % på muligheden for at arbejde ude på hverdage og være hjemme i weekenderne. Andre 9 % peger på interessen for hjemmearbejdsplads, og 5 % på sæsonarbejde, mens endelig 5 % peger på muligheden for kontraktmæssig ansættelse.

59) Også i forhold til arbejdstid og arbejdsorganisering er der tale om markante kønsforskelle. Hvor kvinderne prioriterer netværk og social omgang både på arbejdspladsen og i fritiden ligger mændenes prioriteringer i et klart velafgrænset arbejde og en veldefineret fritid.

60) Ønsket om fremtidige en fremtidig arbejdsplads ved et fremtidigt aluminiumsværk nævnes af 43 % af den gruppe på 376 personer der har ytret ønske om at være beskæftiget indenfor denne branche, mens 30 % peger på at de ville foretrække at bo hvor de bor pt., og så pendle mellem hjemmet og Maniitsoq.

61) I forhold til arbejde i en mine vil 24 % vælge at blive boende og pendle mellem minen og hjemmet, mens 21 % ville være interesseret i at flytte tættere på minen eller aluminiumsværket og så pendle mellem bostedet og arbejdet.

62) Uddybninger af spørgsmålene gennem interviews viser at flere adspurgte i kraft af at have familiemedlemmer som f.eks. arbejder på trawlere, i handelsflåden eller lignende allerede har et vist kendskab til hvad det vil sige at have arbejde som forudsætter pendling, og for mange af de adspurgte har det ikke været afskrækkende for dem.

63) For grønlændere bosat i Danmark spiller mulighederne for minedrift i Grønland kun en meget begrænset rolle i forhold til overvejelserne om at flytte til landet. Under 10 % af de adspurgte svarer således ja til spørgsmålet, mens mere end 90 % svarer nej. Svaret hænger sandsynligvis sammen med to faktorer som spiller en væsentlig rolle også indenfor Grønland.

64) På den ene side afstanden fra det sted hvor aktiviteten skal foregå. Desto større afstand, desto mindre interesse. Og afstand i den forbindelse drejer sig om såvel fysisk som indsigtsmæssig afstand.

65) Og den anden faktor er de adspurgtes uddannelsesniveau. Hvor uddannelsesniveaet blandt grønlændere i Danmark er højere end i Grønland viser analysen også at interessen for muligt arbejde ved en mine eller ved aluminiumsværket er stærkt faldende med de adspurgtes uddannelsesniveau.

I: Strukturen i analysen

Der er, som tidligere nævnt, gennemført i alt fem forskellige analyser, som hver især bidrager med unikt materiale til analysen, men som samtidig bibringer analysen en række unikke muligheder for at forstå mobiliteten i sin totalitet.

Den første analysedel er en registerbaseret analyse af befolkningens bevægelser i Grønland i perioden 1995 til 2008. Analysen er baseret på befolkningsregistre beliggende på Grønlands Statistik. I denne analyse ses på hvorfra, hvortil, og hvor ofte personer i Grønland er flyttet. Der ses desuden på hvem det typisk er, der flytter, og ud fra disse observationer kan man få en ide om i hvilket omfang deres køn, alder, familieforhold, indkomstforhold og andre sociale og økonomiske faktorer kan bidrage til at skabe hypoteser om hvorfor og en beskrivelse af hvordan de flytter.

Den anden analysedel er en spørgeskemaundersøgelse blandt et repræsentativt udvalg på i alt 1551 personer af den samlede grønlandske arbejdsstyrke. Disse personer er udvalgt på en sådan måde, at de er repræsentative for køn, fødested og bosted inden for en række hovedregioner i Grønland. I spørgeskemaet er der stillet en række generelle spørgsmål om eksempelvis kvalifikationer og tilhørsforhold. Derudover er der blevet fokuseret på de adspurgtes ønsker, mål og interesser i forhold til en fremtid på deres nuværende bosted, eller alternativt, muligheden for at flytte, og i givet fald bosætte sig alene eller med sin familie et andet sted i Grønland. Der spørges desuden til viden om en række af de nye aktiviteter, herunder om man ser disse aktiviteter som tiltrækkende muligheder i fremtiden. Også for denne del af analysen spiller spørgsmålet om køn, alder, familieforhold, indkomst og andre faktorer en væsentlig rolle i analysen.

Den tredje analysedel har fokuseret på en særligt udvalgt gruppe af 220 personer, som har været udvalgt på baggrund af deres besvarelser i spørgeskemaundersøgelsen. De har efterfølgende været besøgt med henblik på at indgå i en mere dybtgående interviewundersøgelse, og 171 er indgået med besvarelse af alle de stillede spørgsmål. Her er blevet spurgt ind til detaljer vedrørende holdninger og ønsker til fremtiden. Gennem interviewene har det været muligt at gå i dybden med mange af de personlige spørgsmål som ofte er udslagsgivende for om man vælger den ene eller anden løsning i forhold til fremtidsperspektiverne. Dette lader sig ikke umiddelbart afsløre gennem et spørgeskema. I interviewene har eksempelvis tilknytningsforhold til bostedet, personlige præferencer i forhold til fremtiden, familiens rolle som samlingspunkt, lokale og regionale netværker m.m. vist sig at spille en afgørende rolle.

En fjerde analysedel har set på erfaringer med opbygningen af større projekter inden for råstof- og energiudvinding samt produktion af aluminium i hele Arktis. Analysen har set på de konkrete forløb, fra etableringsfasen til produktionsfasen, og i enkelte tilfælde også til afviklingsfasen. Der er desuden lagt vægt på at se på sammenhængen mellem hvilke forventninger man på forhånd havde vedrørende konsekvenserne af opbygningen af produktionsvirksomheden, og på de faktiske konsekvenser som man efterfølgende har kunnet konstatere. Et andet element i denne del af analysen har været spørgsmålet om inddragelsen af lokalsamfundet, både i planlægningen af processen, og den betydning en sådan inddragelse har haft på såvel kort som lang sigt.

Den femte analysedel omhandler en spørgeskemaundersøgelse blandt grønlandere bosat i Danmark, og har været gennemført i tæt samarbejde med den Nordatlantiske Gruppe i Folketinget i Danmark. Formålet med analysen har været, at se på relationerne til henholdsvis Grønland og Danmark, betydningen af generationstilhørsforholdet samt tilknytningen til en

given social gruppe og dennes relationer til Grønland og det grønlandske samfund. Som et særligt led i denne analyse har der været set på den rolle som de nye økonomiske aktiviteter i Grønland har på denne gruppes fremtidige mobilitet. Det afklares desuden hvad der er afgørende for om man vælger at flytte til Grønland eller at vedblive at være bosat i Danmark, samt på hvilke måder muligheden for nye jobs i Grønland vil få indflydelse på de fremtidige bosætningsplaner.

Ud fra disse fem delanalyser giver rapporten afslutningsvis en **sammenfatning i forhold til en række fremskrivninger** for de mulige konsekvenser for befolkningsstrukturen i Grønland, både med og uden inddragelse af de nye aktiviteter, som i fremtiden kan være en del af udviklingen i Grønland. I forbindelse med en praktisk omsætning af sådanne fremskrivninger i forhold til en vurdering af de faktiske regionale konsekvenser er det vigtigt ikke blot at læne sig op af en simpel fremskrivning af de mulige konsekvenser i forhold til centrale befolkningsmæssige planlægningsparametre. Det er nødvendigt også at se på sammenhængen mellem:

- ”hvad man har gjort”, dvs. de erfaringer, der er i forbindelse med de hidtidige flytningsmønstre og hvad man kan se der er sket i andre tilsvarende sammenhænge,
- ”hvad man siger man vil gøre”, som det kommer til udtryk gennem en spørgeskemaundersøgelse, og endelig
- ”hvad man ønsker at gøre”, som det ofte vil afsløres når man går i dybden med et personligt interview med de berørte personer.

En pålidelig vurdering forudsætter et detaljeret datamateriale vedrørende de faktorer som bidrager til ændringer i den generelle demografiske struktur, ændringerne i de grundlæggende mobilitetsmønstre, ligesom vurderingen forudsætter en forståelse for den individuelle og kollektive handlemåde, som kan forventes i den sammenhæng. Den foreliggende rapport bidrager forhåbentlig til en sådan kvalificeret diskussion.

II: Registerbaseret analyse

Formålet med den registerbaserede analyse har været at sikre et basalt udgangspunkt for det videre analysearbejde på baggrund af spørgeskemaer og interviews, og ikke mindst skabe et grundlag for en vurdering af hvilke befolkningsmæssige ændringer der kan forventes i den nærmeste fremtid. Den registerbaserede analyse skal desuden bruges til identifikation af hvilke markante ændringer i befolkningsstrukturen, som har været foranlediget af, eller ført til markante ændringer i mobiliteten. Derfor har der i analysen været fokuseret på to hovedkomponenter. På den ene side en identifikation af de processer, som skaber og forandrer de grundlæggende demografiske parametre. Og på den anden side de processer som modificerer de demografiske parametre gennem ændret mobilitet.

Hovedstruktur i analysen

I forbindelse med udformningen af projektet har der været fremlagt ønsker om inddragelse af en række demografiske udviklingsmæssige parametre, hvoraf nogle har været realisable. Andre har ikke kunnet inddrages, dels på grund af mangel på tilgængelige data, og dels på grund af varierende kontinuitet i en række registerdata.

Der var eksempelvis et ønske om at kunne basere den registerbaserede analyse på et forløb på 25 år med årlige eller 5-årige datapunkter. Formålet med de 25 år har været muligheden for at følge udvalgte grupper af personer over en længere årrække. I praksis er resultatet blevet en tidshorison på godt 15 år, fra midten af 1990'erne og frem til 2008. Årene 1996, 2001 og 2006 er valgt som centrale årstal for kortlægningen af forandringsprocesserne i mobiliteten.

Tilsvarende har der været et ønske om at kunne foretage analyser som tog udgangspunkt i grundlæggende demografiske parametre, såsom fertilitet, mortalitet og fødselshyppighed. samt på parametre som ændringer i aldersstruktur, kønssammensætning og ændringer i familiemønstrene. For en del af disse parametre har det været muligt at oparbejde et statistisk grundmateriale. Men som det vil fremgå af de følgende analyser, har omdrejningspunktet primært været rettet mod spørgsmålet om parametre som har direkte relationer til mobiliteten. Det har således til en vis grad flyttet fokus fra de demografiske processer og over på de socio-økonomiske betingelser for flytningsmønstrene.

Faktorer som har været bestemmende, eller i det mindste genererende for mobiliteten på tre felter har dermed været centrale i analysen i forhold til:

- den generelle mobilitet, såsom status og ændringer i netto-migrationsstruktur på kommuner, byer og bygder, samt status og ændringer i netto-befolkningsstruktur på kommuner, byer og bygder,
- de individuelle mobilitetskarakteristika, såsom kortvarige, længerevarende og langvarende/permanente flytningsmønstre fra og til byer, bygder, og udland, og
- de familiemæssige/sociale mobilitetskarakteristika, såsom igen kortvarige, længerevarende og langvarende/permanente flytninger fra og til byer, bygder og udland.

For at kunne identificere sammenhængen mellem ændringer i befolkningskarakteristik og de overordnede økonomiske og politiske processer, er der lagt vægt på inddragelse af en række grundlæggende socio-økonomiske data. Det drejer sig om data for de grundlæggende sociale og økonomiske betingelser. Data omhandler fødested, køn, uddannelse, indkomstudvikling på individer og for familier, herunder indkomstkilder på centrale hovedkategorier såsom

erhvervsindkomster, overførsler i form af pensioner og sociale ydelser, samt indkomster via indhandling.

I den registerbaserede analyse er der ved samkøring af en række forskellige registerdata fra Grønlands Statistik, blevet oparbejdet et samlet datasæt. Dette kan give et indtryk af flytningsmønstret i den grønlandske befolkning, også mere specifikt i forhold til de socio-økonomiske parametre, som er blevet knyttet til befolkningsregisteret. I det følgende skal hovedpunkterne i denne analyse præsenteres. Som udgangspunkt ses på de overordnede analysekategorier, der har været benyttet samt det, der karakteriserer de overordnede flytningsmønstre i Grønland.

For at få en idé om ændringer i flytningsmønstrene over tid er der udvalgt tre tidspunkter for udvælgelse af data, nemlig 1996, 2001 og 2006. For hvert af de valgte tidspunkter fokuseres på den givne befolkning og hvad der sker med den i resten af analyseperioden. Analysen omfatter således samtlige år fra 1996 frem til 2008,, men koncentrerer sig som nævnt om disse tre år som udgangspunkt.

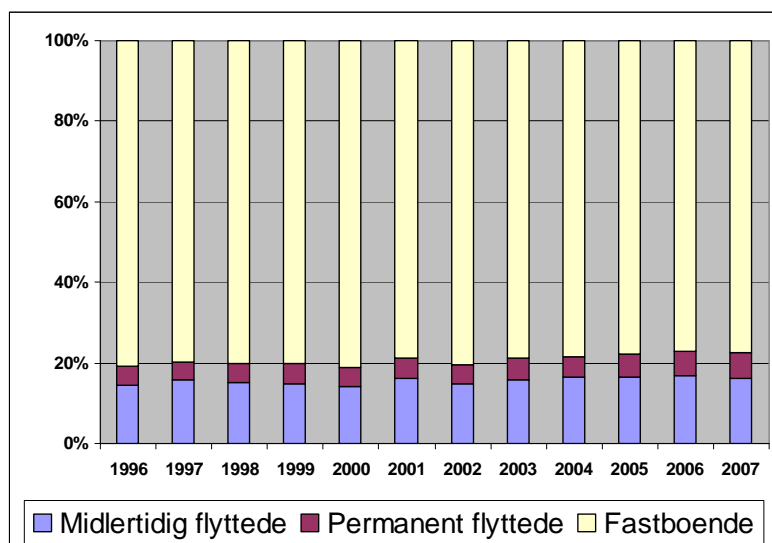
I analysen opereres med tre hovedgrupper af flytningsmønstre: de fastboende, de permanent flyttede og de midlertidigt flyttede.

De fastboende er defineret som gruppen af personer, der fra det givne udgangså *ikke* foretager nogen registrerede flytninger de efterfølgende år frem til analysens slutår, 2008.

De permanent flyttede udgøres af den gruppe af personer, som har forladt det sted de er registreret i udgangsåret, og som ikke er returneret inden analysens slutår, 2008.

De midlertidigt flyttede omfatter den gruppe af personer, som en eller flere gange har forladt det sted de er registreret i udgangsåret, og som er returneret igen inden analysens slutår, 2008.

Fordelingen mellem de tre grupper over tid fremgår af figur II.1 nedenfor:

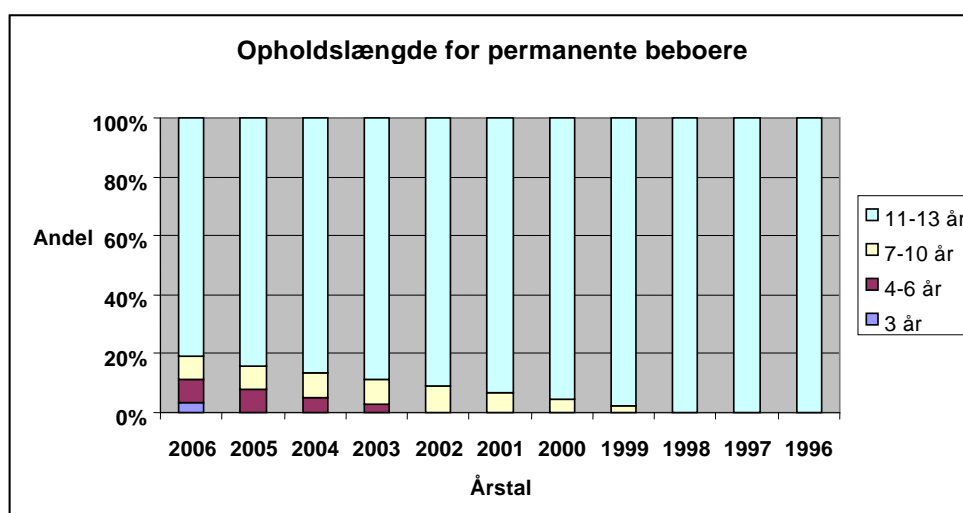
Figur II.1 Flytningskarakteristik for perioden 1996 frem til 2008. Da der ikke indgår data efter 2008 er sidste år for foretaget flytning derfor 2007. Data for hele Grønland

Figur viser år for år hvor stor en del af befolkningen der er fastboende, d.v.s. ikke flytter det angivne år, hvor stor en del der flytter midlertidigt, og endelig hvor stor en del der flytter permanent. I 1996 er det således godt 16% af befolkningen som flytter et eller flere

efterfølgende år, men vender tilbage igen til udgangsstedet. Hertil kommer godt 4% som flytter permanent, d.v.s. flytter i løbet af 1996 og ikke vender tilbage igen i den angivne periode. Og endelig er der 20% som ikke flytter på noget tidspunkt

Som det fremgår af figuren er der tale om et meget stabilt mønster over tid, med omkring 80% fastboende, 3-4% permanent flyttede og omkring 16-17% midlertidigt flyttede. Umiddelbart ser det ud som om der er tale om en generel stigning i mobiliteten, idet den procentvise andel af fastboende ser ud til at blive reduceret fra de ca. 80% i 1996 til 76% i 2007. Som det fremgår af figuren ser det ud til at ændringen primært hænger sammen med en øgning i antallet af permanent flyttede, mens gruppen af midlertidigt flyttede stort set er konstant over tid. I praksis hænger ændringerne som de er registreret imidlertid først og fremmest sammen med den fremgangsmåde der har været anvendt i analysen.

Der er ingen tvivl om, at mobiliteten har været stigende. Som det allerede antydes gennem definitionerne på de tre grupper, vil der være tale om en vis forskel i udfaldet for grupperne i forhold til de respektive basisår. Det er fordi basisåret 1996 kun giver én afgrænsningsmulighed for at blive opfattet som permanent beboer, nemlig ved at man bebor samme sted fra 1996 til 2008, altså 13 års ophold. Tilsvarende betyder det imidlertid også, at muligheden for at flytte og eventuelt returnere ligger inden for et samlet tidsrum på 13 år. Når det gælder basisåret 2001 drejer det sig om den samme gruppe af personer som bebor stedet over alle 13 år, men samtidig giver det en yderligere gruppe, nemlig dem der er flyttet til Grønland mellem 1997 og 2001, 8 års mulighed, og basisåret 2006 kun 3 års mulighed for at flytte og eventuelt returnere. Det er en forskel man især skal være opmærksom på, når man forsøger at tolke på forandringer over tid, idet det forhold at den tidsmæssige horisont for hvert år man kommer nærmere det seneste år giver en mindre forskel i opgørelsen over tid. Som den følgende oversigt viser, drejer det sig imidlertid om relativt begrænsede forskelle som skyldes metoden.

Figur II.2 Opholdslængde for personer defineret som permanente beboere. Samlede tal for Grønland. Grafen viser for hver periode hvor lang en opholdslængde den del af befolkningen som registreres som permanent bosat maksimalt kan have de enkelte år

Selv om der over tid – og specielt for sidste analyseår hvor begrebet ”permanent flyttede” forstået som flyttede i mere end et enkelt år, nemlig 2006, giver mening - er tale om at opgørelsen over hvor lang tid man opholder sig på stedet omfatter en stadig større gruppe af personer hvor opholdet har været af kortere varighed, så er det bemærkelsesværdigt at der på dette tidspunkt er tale om at mere end 80% af befolkningen har været bosat på stedet i 11 år eller mere. Og det har betydning for tolkningen af figur II.1, idet det rimeligt entydigt billede

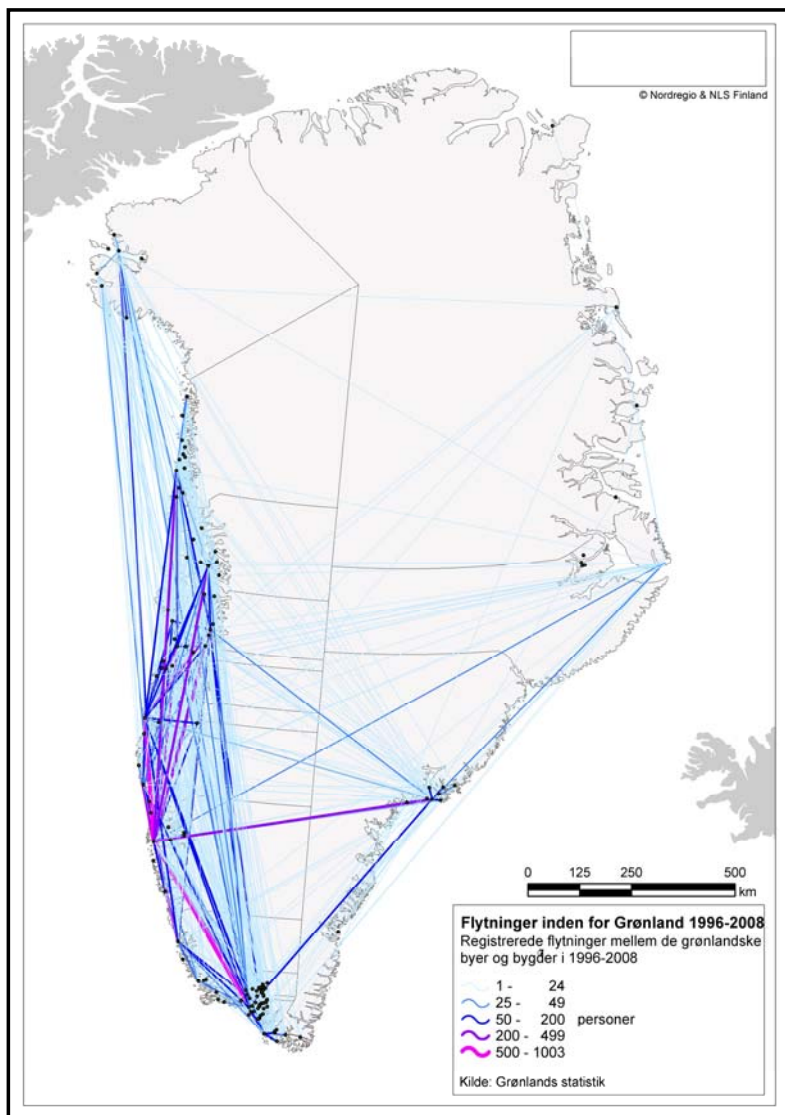
af en befolkning hvor en relativ stor andel – godt en femtedel - er mobile, og at denne andel har været svagt stigende hen over analyseperioden, ikke kun hænger sammen med definitionen af gruppen ”permanent” over tid, men faktisk hænger sammen med det forhold at antallet af mobile personer de-facto er stigende.

a) Den overordnede flytningsstruktur

Inden vi ser nærmere på de enkelte parametre, der bestemmer variationer i flytningsmønstrene, skal der i det følgende gives en oversigt over nogle hovedtræk i flytningsstrukturene.

i. Flytningernes strukturer

En række kort viser bedre end mange tal hvad der karakteriserer flytningerne i Grønland, og som udgangspunkt præsenteres et samlet billede af alle flytninger inden for Grønland som de tog sig ud i perioden 1996 til 2008. Linjerne angiver udgangspunkt og mål for flytningerne mens stregens farve og tykkelse angiver antallet af flytninger som er foretaget mellem de enkelte steder:

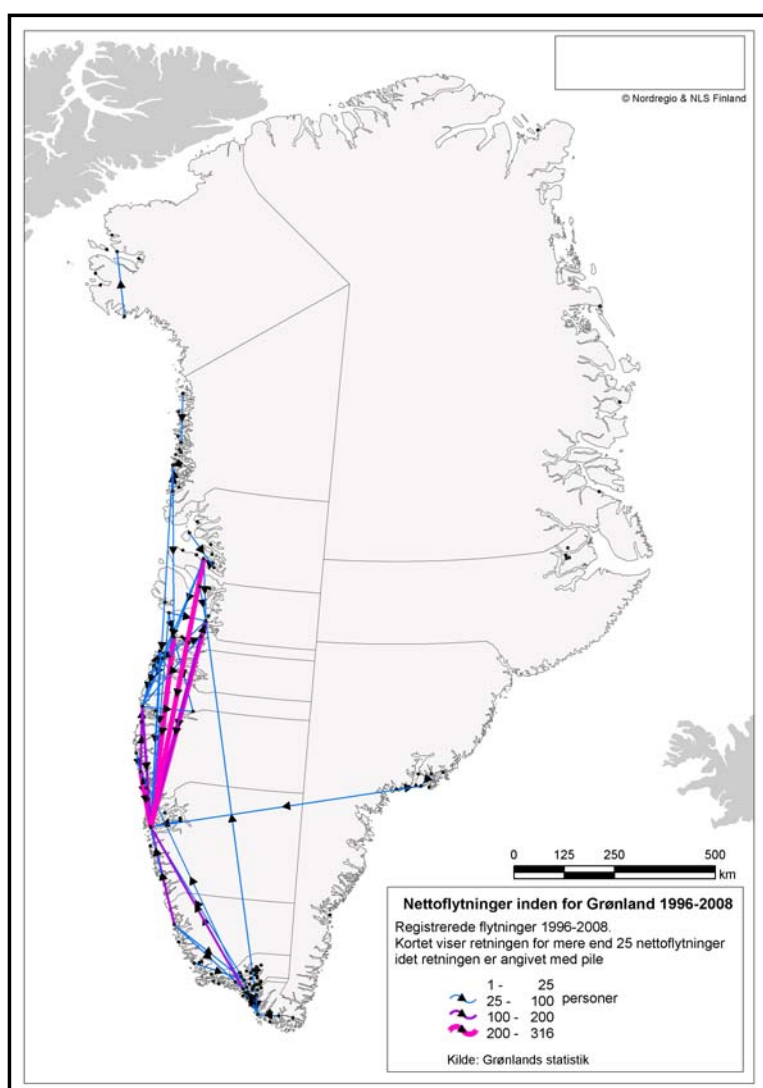

Figur II.3: Det samlede antal flytninger indenfor Grønland 1996-2008. Den tynde blå streg angiver antal flytninger i intervallet 1-24 i den angivne periode, og de efterfølgende stregtykkelser og farver angiver flytningsantal op til det maksimale antal

som er på 1003 personer. Kortet viser samtlige flytninger, altså både frem- og tilbageflytninger i de tilfælde hvor flytningerne har været midlertidige. En sådan frem- og tilbageflydning tæller som to flytninger.

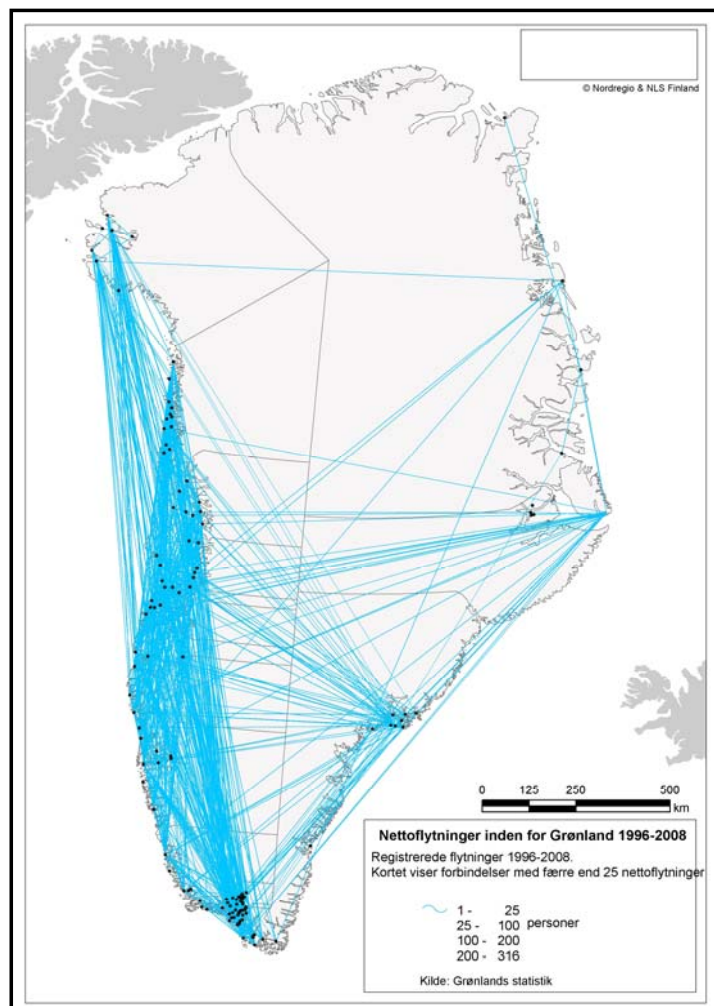
Med godt 80 bosatte steder i Grønland er der tale om 6.320 mulige kombinationer af flytninger fra et bosted til et andet. Kortet viser en oversigt over flytninger i Grønland i perioden 1996 til 2008. I denne periode flyttes der på 1.723 forskellige måder mellem de enkelte byer og bygder. Det drejer sig altså om næsten en tredjedel af alle kombinationsmulighederne som befolkningen benytter sig af, hvilket er usædvanligt højt. Som det fremgår af signaturen på kortet, ligger det største antal flytninger mellem byerne, mens flytningen mellem og til de enkelte bygder udgør et langt mindre – men ikke desto mindre markant – antal.

På grund af det store antal streger kan det være vanskeligt at se detaljer, men karakteristisk for forbindelseslinjerne er, at de går både på langs og på tværs af landet, og som det skal vises på de følgende kort, også i en række karakteristiske mønstre. De to følgende kort opdeler kortet ovenfor i henholdsvis de mest hyppige og de mindre hyppige flytninger, og ser samtidig på antallet af nettoflytninger, samt retningen for nettoflytningerne angivet med pile.

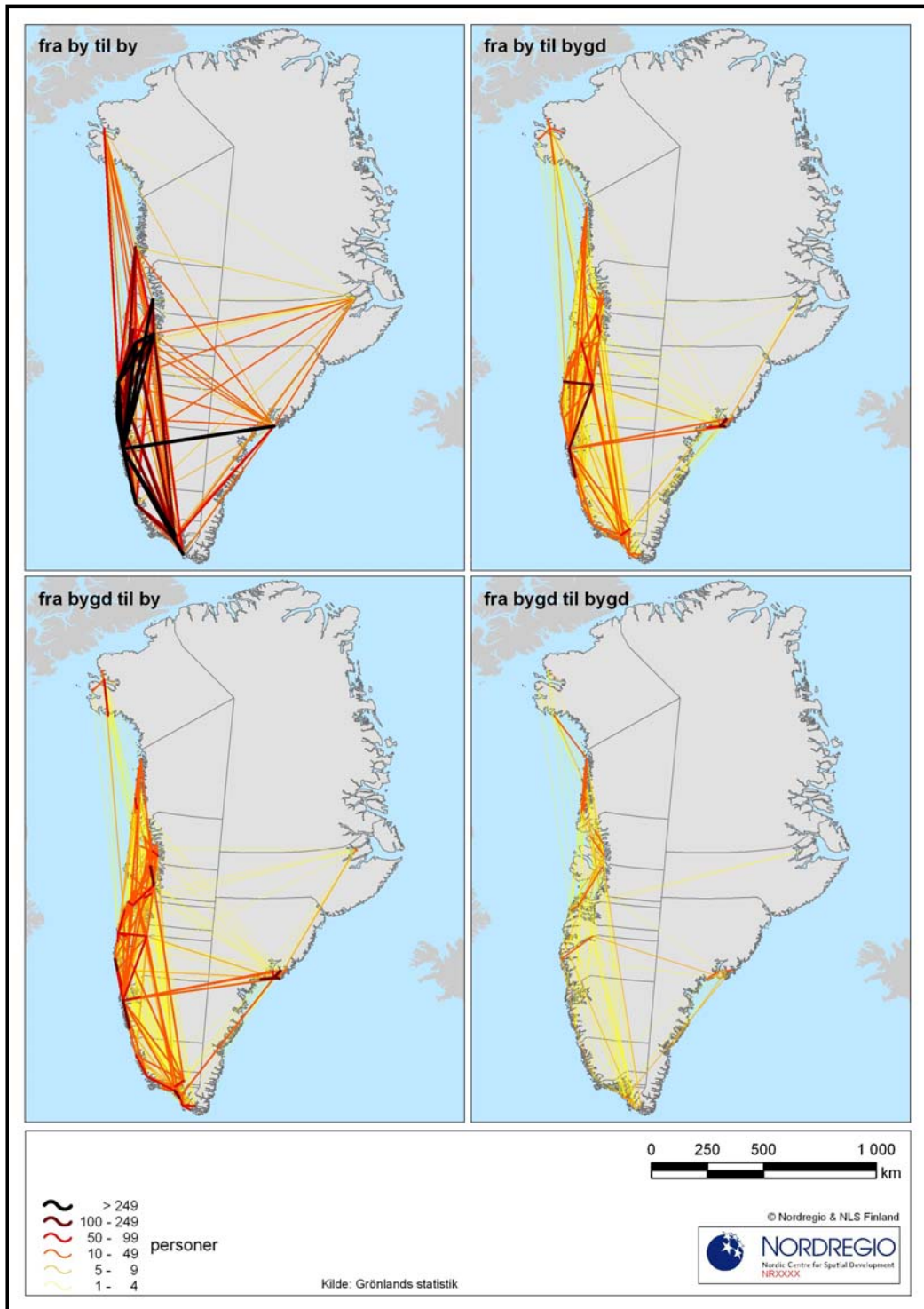
Figur II.4 (foregående side): De mest hyppige nettoflytninger for perioden 1996 til 2008. Stregtykkelser og farver angiver antallet af nettoflytninger, medens pilen angiver retningen af nettoflytningerne.

En blå linje angiver at der netto er flyttet mellem 25 og 100 personer. Der kan være tale om langt flere flytninger, men når man eksempelvis trækker antallet af flytninger fra Tasiilaq til Nuuk fra antallet af flytninger fra Nuuk til Tasiilaq, så vil der være mellem 25 og 100 personer flere der flytter fra Tasiilaq til Nuuk end der flytter den modsatte vej.

Figur II.5: Forbindelseslinjer for nettoflytninger mellem bosætninger hvor antallet af nettoflytninger ligger i intervallet 1-25 personer. Af hensyn til læsbarheden er kortet ikke påført pile.

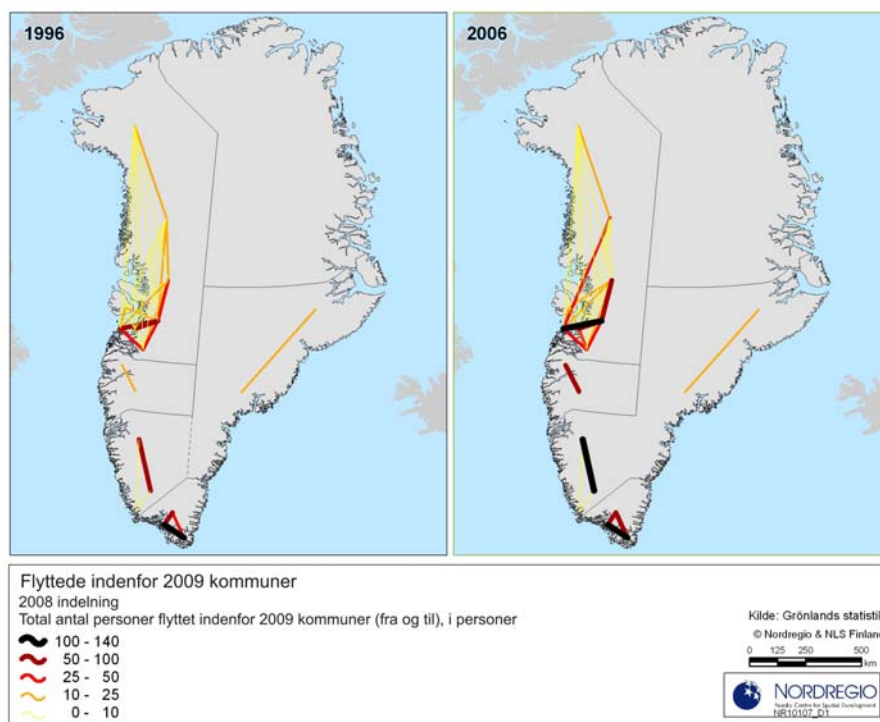
Spørgsmålet om hyppigheder i flytningerne hænger, som man kan fornemme af ovenstående kort, i høj grad af bebyggelsestypen. Flytningsantallet mellem byerne overstiger langt flytningerne mellem bygderne, og de følgende kort giver et indtryk af variationerne i flytningsmønstrene mellem de enkelte bosætningskategorier. På disse kort er flytningsintensiteten, ligesom på de tidligere kort, afspejlet i stregernes farve og tykkelse.

Figur II.6: Forbindelseslinjer for nettoflytninger mellem bosætninger hvor antallet af flytninger angives gennem stregtykkelse og farve. De fire kort viser henholdsvis flytning mellem byerne, fra byer til bygder, fra bygder til byer, og endelig flytning mellem bygderne.

På kortet øverst til venstre ses den mest hyppige flytningstype mellem byerne. Øverst til højre flytning fra by til bygd, og nederst til venstre den modsatte vej, nemlig fra bygd til by. Netto er der tale om hyppigere flytninger fra bygd til by end omvendt. Og nederst til højre drejer det sig om flytninger mellem bygdene. De fire kort giver i fællesskab et godt indtryk af hovedkarakteristikken i flytningsmønstrene. Langt størstedelen af flytningerne foregår således mellem byerne, medens flytninger fra henholdsvis til bygdene fra byerne ligger nogenlunde på niveau, dog med en netto fravandring fra bygdene. Og endelig et relativt begrænset antal flytninger mellem bygdene.

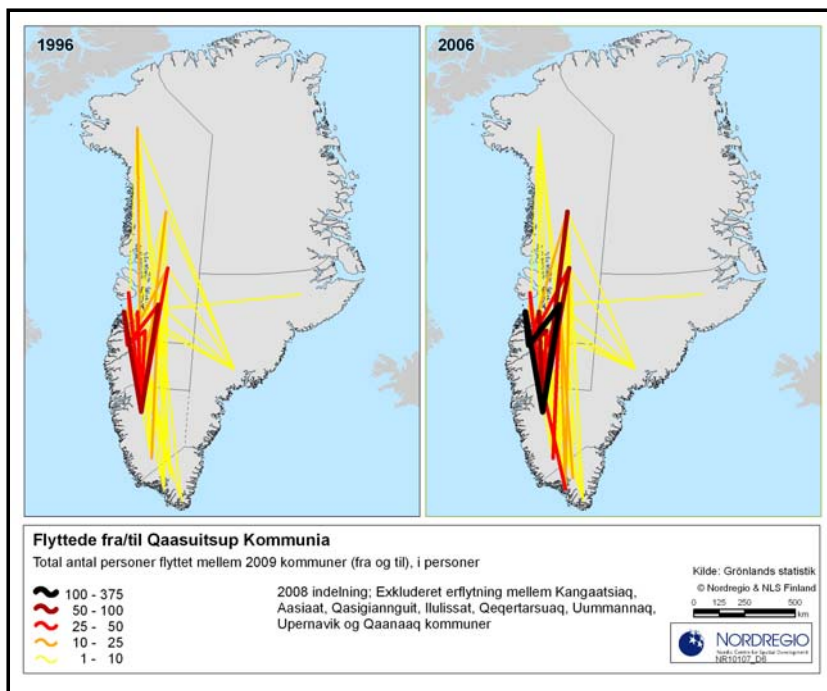
Hvor kortene ovenfor viser den samlede flytningsstruktur, så dækker det over det forhold at mange flytninger foregår i en regional sammenhæng. Og på de baggrund er de følgende kort opbygget på den måde, at de viser den nuværende kommunestruktur og flytninger foretaget mellem de 18 gamle kommuner. Kortene viser således flytninger foretaget mellem de gamle kommuner, men kun inden for de nye kommunegrænser. Den eneste undtagelse er Kommuneqarfik Sermersooq hvor de gamle kommuner i Østgrønland er analyseret for sig, mens de gamle kommuner i Vestgrønland tilsvarende er vist for sig.

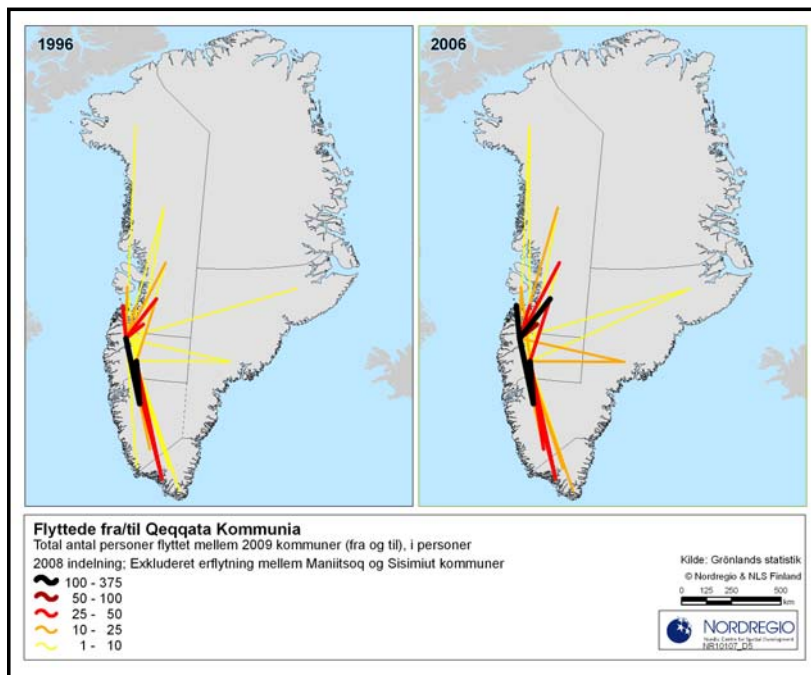
Figur II.7: Forbindelseslinjer for flytninger indenfor den nye kommunestruktur mellem de gamle kommuner som udgør grundlaget for de nye kommuner.

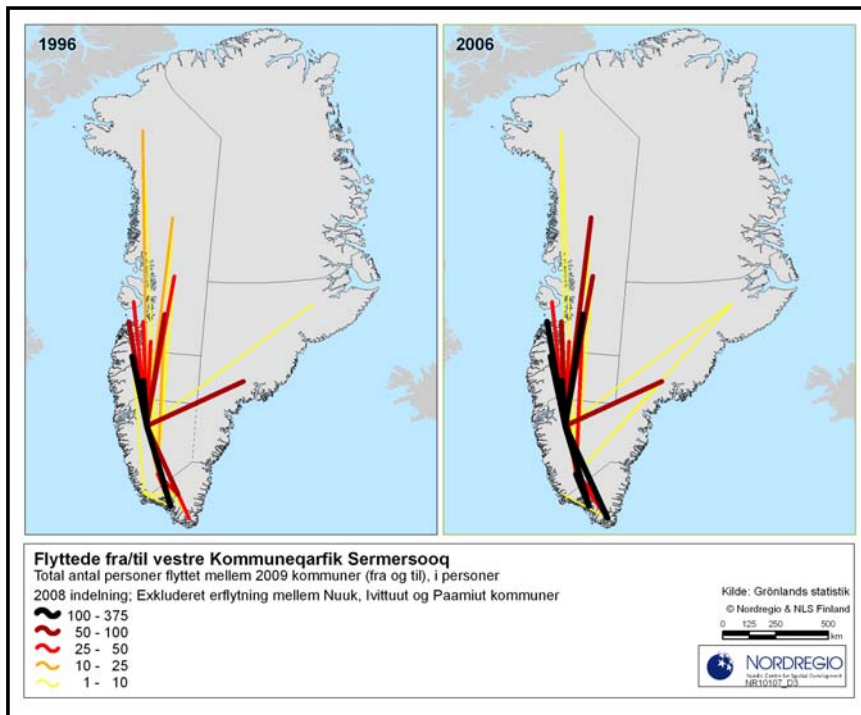
Når det gælder de interne flytninger – altså flytningerne mellem de kommuner som er indgået i de nye kommuner - fremstår det klart, at der er tale om en markant stigning i omfanget af flytninger fra 1996 til 2006. I langt de fleste tilfælde er den interne flytningsaktivitet steget mindst en kategori i forhold til inddelingen i signaturforklaringen, og i flere tilfælde indtil flere kategorier.

For eksterne flytninger er der på de følgende sider fremstillet separate kort for hver af de nye kommuner, og for Kommuneqarfik Sermersooqs vedkommende separate kort for henholdsvis vest- og østdelen af kommunen.

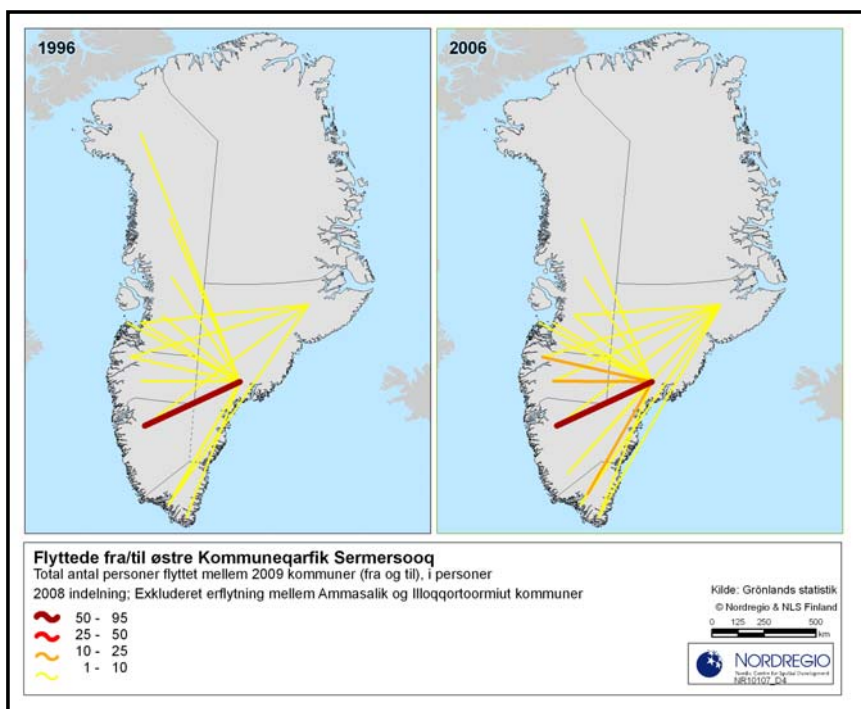

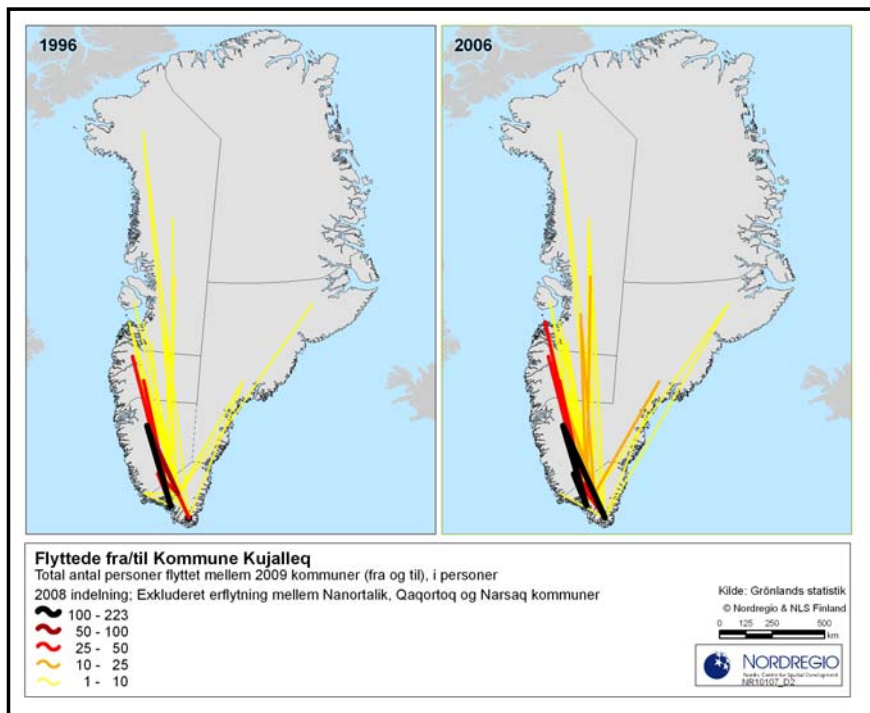
Figur II.8 (foroven) og Figur II.9 (forneden). Kortene viser flytningsmønstre for fra- og tilflytninger til henholdsvis Qeqqata og Qaasuitsup Kommunia i henholdsvis 1996 og 2006.

Figur II.10 (foroven) og Figur II.11 (forneden). Kortene viser fra- og tilflytninger for henholdsvis vestre og østre Sermersooq kommune i 1996 og 2006.

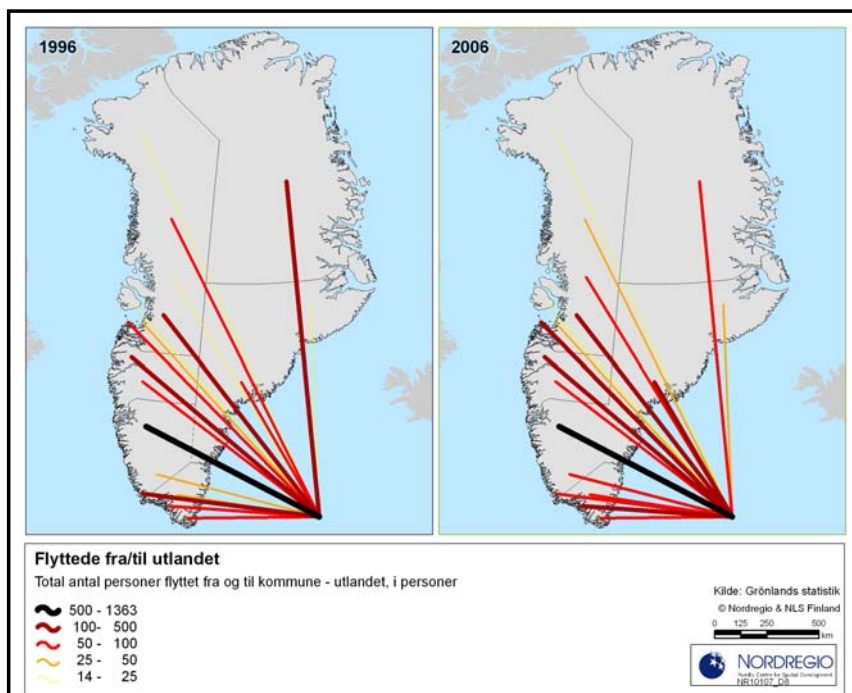

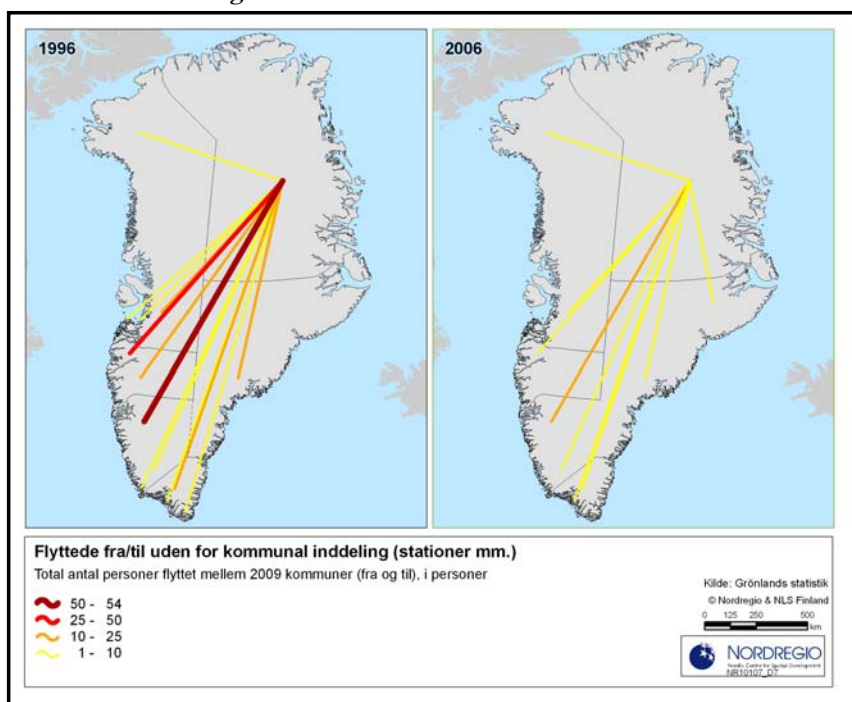
Figur II.12 Flytninger fra og til Kujalleq Kommune i 1996 og 2006.

Som det fremgår af kortene over de foregående sider, er der for de fleste nye kommuners vedkommende tale om en markant sammenhæng i flytningsmønstrene mellem de gamle kommuner inden for de nye kommunegrænser. Dette gælder dog ikke for Qaasuitsup Kommunia, hvor relationerne til det øvrige Grønland øjensynlig har været meget forskellig for de forskellige gamle kommuner som nu indgår i kommunesammenlægningen. Samtidig bemærkes, at der i alle tilfælde er tale om markante stigninger i flytningsaktiviteterne fra 1996 til 2006. Specielt er stigningen i Kommuneqarfik Sermersooq's vestlige del særdeles bemærkelsesværdig, mens det for den østlige dels vedkommende gælder, er at øgningen i flytningsmønstret især har haft effekt i forhold til andre kommuner end til den gamle Nuuk Kommune, således i høj grad en stigning i mellem Sermersooq Øst og de gamle Maniitsoq, Sisimiut og Qaqortoq kommuner.

I denne oversigt over flytningsmønstrene er der endelig på kortene II.13 og II.14 på den følgende side vist flytninger fra/til udlandet og fra/til områder uden for kommunal inddeling. Og som det fremgår, er kort II.14 det eneste kort, hvor der har været tale om et markant fald i flytningerne. Forklaringen er imidlertid meget simpel: Det skyldes at Kangerlussuaq siden 1. januar 2001 har ændret status fra at være "uden for kommunal inddeling" til at være en bygd i Sisimiut Kommune, og at der således ikke har været tale om et reelt fald i antallet af flytninger til Kangerlussuaq.

Figur II.13 (foroven) og figur II.14 (forneden) Den øverste figur viser flytningshyppighed til og fra udlandet for hver af de gamle kommuner. Den nederste figur viser flytningshyppigheden for personer der flytter til og fra aktiviteter udenfor kommunal inddeling.

ii. Flytningernes hovedmål

Omfanget af flytninger har allerede været fremhævet i det foregående afsnit. Godt en femtedel af befolkningen flytter på den ene eller anden måde, inden for kommunerne, mellem kommunerne, fra by til bygd, fra og til de større byer, til Nuuk, og eventuelt ud af landet. Den følgende tabel giver et indtryk af flytningerne som de tog sig ud i året 1996, henholdsvis året 2006.

Procentvis andel af flytninger fra de enkelte kommuner fordelt på de vigtigste mål											
	Til bygd i 1996 kommunen	Til bygd udenfor kommunen	Til by udenfor kommunen	Til Sisimiut	Til Maniitsoq	Til Ilulissat	Til Qaqortoq	Til Nuuk	Ud af Grønland	I alt	
Nan.	6,9	7,4	21,8	1,1	0,5	1,1	33,5	8,0	19,7	100	
Qaq.	0,3	3,0	40,1	4,8	4,3	1,3	11,8	16,4	18,1	100	
Nar.	0,7	1,4	38,1			2,0	25,2	23,1	9,5	100	
Ivi.				1,1				1,1	97,8	100	
Paa.		0,9	45,5	4,2	0,5	4,2	11,7	23,5	9,4	100	
Nuuk			35,7	8,1	4,1	3,8	3,1	7,7	37,5	100	
Man.	1,0	1,0	32,1	5,3	9,1	2,9	4,3	23,0	21,5	100	
Sis.	1,0	1,0	42,1	8,2	2,0	4,5	3,0	12,7	26,4	100	
Kan.	23,4	3,1	23,4	12,5		6,3		14,1	17,2	100	
Aas.		0,8	47,3	7,4	1,6	9,7	1,2	12,8	19,4	100	
Qas.		0,7	50,4	8,0	1,5	17,5		8,8	13,1	100	
Ilu.		1,4	41,8	3,5	2,5	18,2	1,8	9,5	21,4	100	
Qeq.		0,0	40,9	4,5		16,7		15,2	22,7	100	
Uum.	8,8	8,0	40,7	5,3	1,8	14,2		11,5	9,7	100	
Upe.	25,4	5,4	20,8	5,4	0,8	5,4		4,6	32,3	100	
Ava.	20,0	13,3	17,8	8,9		6,7		11,1	22,2	100	
Tas.	19,7		24,6		0,8		4,1	20,5	30,3	100	
Itt.			7,1					0,0	92,9	100	
Udenf.				10,3	4,7	4,7			17,4	60,6	100
Int.			56,2	4,3	1,7	4,2		2,3	31,3	0,0	100
I ALT	1,9	1,2	39,3	5,7	2,6	5,3	5,0	16,5	22,5	100	
	Til bygd i 2006 kommunen	Til bygd udenfor kommunen	Til by udenfor kommunen	Til Sisimiut	Til Maniitsoq	Til Ilulissat	Til Qaqortoq	Til Nuuk	Ud af Grønland	I alt	
Nan.	6,1	1,2	36,7	1,2	1,5	0,9	23,2	14,4	14,7	100	
Qaq.	0,1	0,4	42,5	3,4	1,0	1,6	12,9	18,8	19,1	100	
Nar.	1,4	1,4	43,1	3,3	1,4	2,2	17,8	13,3	16,1	100	
Ivi.									100,0	100	
Paa.			44,8	1,7	6,4	6,1	11,3	15,1	14,5	100	
Nuuk			34,6	6,8	4,9	4,0	4,4	3,8	41,4	100	
Man.		0,4	34,0	7,7	16,2	2,4	4,2	25,2	9,9	100	
Sis.	2,3	0,4	35,0	12,3	2,6	5,8	2,4	20,5	18,9	100	
Kan.	4,6	4,6	35,1	28,7	1,7	9,8		12,1	3,4	100	
Aas.		0,2	46,7	10,8	0,5	13,2	3,4	11,8	13,5	100	
Qas.			49,6	4,7	2,1	16,5	1,3	15,3	10,6	100	
Ilu.	0,3	0,7	41,7	7,1	3,6	13,7	1,2	15,7	16,0	100	
Qeq.			55,7	3,8	7,6	3,8	6,3	15,2	7,6	100	
Uum.	5,7	7,8	32,2	4,5	1,2	16,7	3,3	15,1	13,5	100	
Upe.	39,0	2,0	25,9	6,8	1,5	2,4	1,0	11,2	10,2	100	
Ava.		6,0	30,0	2,0	6,0	8,0		14,0	34,0	100	
Tas.	24,4	2,8	24,0	4,1	2,3	0,9	0,9	13,8	26,7	100	
Itt.			37,9	1,7	3,4		8,6	10,3	37,9	100	
Udenf.			0,0	4,8		3,6	0,0	16,9	74,7	100	
Int.			56,0	6,5	2,3	3,8	4,4	27,1	0,0	100	
I ALT	2,1	0,7	40,3	7,0	3,5	5,7	5,4	15,4	19,9	100	

Tabel II.1 Flytningskarakteristik for de enkelte kommuner i forhold til en række flytningsmål i og uden for de enkelte kommuner i forhold til den gamle kommuneinddeling. Hver flytning er opgjort som en enkelt hændelse. En person kan altså tælle mere end en gang hvis vedkommende er flyttet mere end en gang i det pågældende år. Stedkoderne "Udenf" og "Int" angiver henholdsvis "Udenfor Kommunal inddeling" og "Internationalt", d.v.s. udenfor Grønland, hvilket i praksis vil sige til/fra Danmark.

Som det fremgår ligger flytninger til byer uden for de enkelte gamle kommuner på en klar førsteplads med godt 40% af flytningerne. Flytning ud af Grønland og til Nuuk ligger nogenlunde på niveau med omkring en femtedel og en sjettedel af flytningerne, mens de større byer Sisimiut, Ilulissat, Maniitsoq og Qaqortoq ligger på niveauer mellem 3,5 og 7 % af flytningerne. I den lave ende ligger flytninger til bygder i egen kommune og på langt det laveste niveau, til bygder i andre kommuner.

En anden ting, der fremgår af tabellen er det forhold, at der synes at være tale om store regionale forskelle i flytningsmønstrene, både når det gælder de anførte destinationer, og når det gælder flytninger mellem de gamle kommuner.

iii. Interkommunale flytninger

Det ovenfor nævnte mønster kan bekræftes, dels af kortene, som præsenteres i starten af dette afsnit, dels af den følgende tabel II.2, der viser de interkommunale flytninger, som gør sig gældende i 2006.

	Til																			
	Nan.	Qaq.	Nar.	Ivi.	Paa.	Nuuk	Man.	Sis.	Kan.	Aas.	Qas.	Il.	Qeq.	Uum	Upe.	Ava.	Tas.	Itt.	Udenf.	Int.
Nan.	42,2	18,0	8,5		1,9	11,1	1,2	0,9				0,7	0,0	1,9	0,2	0,2	1,7			11,4
Qaq.	10,2	14,3	6,0		13,3	21,0	1,2	3,8	0,3	3,0	0,8	1,8	0,8	1,0			0,5	0,3	0,2	21,3
Nar.	7,2	20,1	12,2		6,3	15,0	1,6	3,8	0,3	1,9	1,3	2,5	1,3			2,2	3,1	2,5	0,6	18,2
Ivi.	2,6			22,1																75,3
Paa.	8,9	13,4	8,9		8,2	17,9	7,6	2,1		1,4	0,3	7,2		2,4	3,4	0,7	0,3			17,2
Nuuk	2,9	5,1	2,4		3,9	4,4	5,8	8,0	1,1	3,3	1,4	4,7	1,0	1,4	1,8	0,2	3,4	0,4	0,4	48,5
Man.	0,9	5,7	0,6		1,5	34,3	22,1	10,4	0,3	1,8	0,6	3,3	1,5	1,2			2,4			13,4
Sis.	1,2	2,9	1,4		0,7	25,3	3,2	15,2	2,7	7,7	1,7	7,1	2,1	1,7	0,7	0,7	1,5	0,3	0,6	23,3
Kan.						11,7	1,7	27,8	23,3	10,6	4,4	9,4	2,2	4,4	0,6		0,6			3,3
Aas.	1,7	4,9	1,0		1,2	16,8	0,7	15,3	3,2	3,4	5,6	18,7	1,5	1,5	4,6		0,7			19,2
Qas.	0,5	1,5	1,0		1,0	18,5	2,6	5,6	9,7	5,6	9,2	20,0	6,2	1,5	2,1	1,0	1,0			12,8
Il.	0,9	1,4	1,4		1,4	18,8	4,3	8,5	5,5	7,8	2,9	16,4	1,0	7,9	0,5	0,7	0,7	0,7		19,2
Qeq.		6,8				16,2	8,1	4,1	4,1	8,1	9,5	4,1	13,5	12,2	4,1	1,4	0,0			8,1
Uum		3,4	0,4			15,5	1,3	4,6	1,7	4,6	1,7	17,2	0,8	32,4	2,1		0,4			13,9
Upe.	0,4	0,9	0,4			10,3	1,3	6,3	0,9	4,9	0,9	2,2		0,9	56,3	4,0	0,9			9,4
Ava.	2,8					6,5	2,8	0,9		1,9	3,7				5,6	59,8				15,9
Tas.	0,2	0,3	0,5		0,5	4,7	0,8	1,4		0,5	0,2	0,3			0,3		80,5	0,9	0,2	9,0
Itt.	10,2	2,0			12,2	4,1	2,0	6,1				0,0					18,4	0,0		44,9
Udenf.					6,4	14,9	0,0	4,3				3,2				2,1	2,1	1,1	0,0	66,0
Int.	2,5	7,2	3,4	2,5	2,7	44,3	3,8	10,6	0,8	3,7	1,1	6,1	0,8	1,8	1,8	0,8	4,5	1,1	0,7	0,0

Tabel II.2 Flytningskarakteristik mellem de enkelte kommuner i 2006, angivet som procent af flytninger fra hver enkelt kommune, som går til de anførte destinationer. Eksempelvis udgør flytning fra Qaqortoq Kommune og til Nuuk Kommunian 5,1 % af de samlede flytninger fra en by eller bygd i Qaqortoq Kommune. Den markerede diagonale linje er flytninger inden for samme kommune. Stedkoderne "Udenf" og "Int" angiver henholdsvis "Udenfor Kommunal inddeling" og "Internationalt", d.v.s. udenfor Grønland, hvilket i praksis vil sige til/fra Danmark.

De regionale karakteristika fremgår tydeligt, med Sydgrønland som et markant område hvor indenfor eksempelvis godt 70% af flytninger fra Nanortalik, 45% af flytninger fra Qaqortoq, og ligeledes godt 45% af flytningerne fra Narsaq foregår. Tilsvarende mønstre kan konstateres for Midtgrønland, Diskobugten, Nordgrønland og Østgrønland, idet den gennemsnitlige procentvise andel af flytninger inden for regionerne ligger på følgende niveauer:

- Sydgrønland (kommunerne Nanortalik, Qaqortoq, Narsaq, Ivittuut, Paamiut): 45%
- Midtgrønland (kommunerne Nuuk, Maniitsoq, Sisimiut, Kangaatsiaq): 49%
- Diskobugten (kommunerne Aasiaat, Qasigiannuit, Ilulissat, Qeqertarsuaq): 33%
- Nordkommunerne (kommunerne Uummannaq, Upernavik, Qaanaaq): 54%
- Østkommunerne (kommunerne Ammassalik, Ittoqqortoormiit): 50%.

Oversigten over flytningsstrukturerne fremgår som tidligere nævnt endnu tydeligere på kortene hen over de foregående sider. Her er flytningsmønstrene opgjort på baggrund af data fra de gamle kommuner, men præsenteret i forhold til den nuværende kommunalstruktur, og med forbindelseslinjer mellem de enkelte steder, som gennem strektykkelse og farve repræsenterer flytningshyppigheden.

Et andet klart billede, der fremgår af tabellen, er, at der i de centralt beliggende kommuner i Vestgrønland er tale om et relativt begrænset antal flytninger inden for kommunerne, ikke mindst bestemt af at antallet af bygder i disse kommuner er forholdsvis begrænset. Omvendt er der i både det allersydligste, i nord og i øst, tale om markante flytninger inden for de enkelte

kommuner. Flytninger til og fra Nuuk er et fælles træk for stort set samtlige kommuner, mens flytninger fra udland til Grønland er stærkt domineret af flytninger til Nuuk og Sisimiut. Flytning ud af Grønland sker med relativt store procentandele fra et bredt udsnit af kommunerne, men med Nuuk på en klar førsteplads for hvad man kunne karakterisere som ”de normale” kommuner. Dette er kun passeret af Ivittuut kommune, hvor Grønnedal giver et meget specielt flytningsmønster.

IV. Ændringer over tid i det generelle flytningsmønster

Som et sidste karakteristika ved det generelle flytningsmønster skal andelen af det samlede antal flytninger, samt ændringerne fra 1996 til henholdsvis 2001 og 2006, præsenteres i tabel II.3 nedenfor.

Kommune	De enkelte kommuners andel af det samlede antal fraflytninger fra hver enkelt kommune			Procent ændringer i antal flytninger fra 1996 til 2001	Procent ændring i antal flytninger fra 1996 til 2006
	1996	2001	2006		
Nan.	3,3	3,7	3,3	43,6	73,9
Qaq.	7,1	7,0	6,8	30,2	68,5
Nar.	2,6	3,8	3,7	89,8	144,9
Ivi.	1,6	0,8	0,6	-37,1	-34,8
Paa.	3,8	3,0	3,5	3,3	61,5
Nuuk	23,2	22,7	22,6	28,8	69,8
Man.	3,7	5,0	4,7	76,1	118,2
Sis.	7,1	8,0	11,1	47,6	172,3
Kan.	1,1	2,0	1,8	131,3	171,9
Aas.	4,6	5,5	6,0	58,9	126,7
Qas.	2,4	1,7	2,4	-6,6	72,3
llu.	5,1	5,3	7,1	38,6	143,2
Qeq.	1,2	0,9	0,8	1,5	19,7
Uum	2,0	2,6	2,5	71,7	116,8
Upe.	2,3	2,1	2,1	19,2	57,7
Ava.	0,8	0,6	0,5	4,4	11,1
Tas.	2,2	1,7	2,2	2,5	77,9
Ilt.	0,2	0,3	0,6	78,6	314,3
Udenf.	3,8	7,0	0,8	142,7	-61,0
Int.	21,9	16,3	16,9	-2,7	33,7
I ALT	100,0	100,0	100,0	31,3	74,0

Tabel II.3 De enkelte kommuners andel af det samlede antal flytninger fra kommunen til et af de i tabel II.2 angivne flyttemål. Kolonnerne til højre angiver den procentvise ændring i antal fraflytninger i perioderne 1996-2001 og 1996-2006. Stedkoderne ”Udenf” og ”Int” angiver henholdsvis ”Udenfor Kommunal inddeling” og ”Internationalt”, d.v.s. udenfor Grønland, hvilket i praksis vil sige til/fra Danmark.

Som det fremgår af tabel II.3 udgør antallet af flytninger fra Nuuk en fjerdedel af det samlede antal flytninger mens flytninger fra Danmark udgør omkring en femtedel. Hvor antallet af flytninger fra Nuuk har været relativt konstant over tid har der været tale om et relativt fald i flytningerne fra Danmark. Både for flytningerne fra Nuuk og fra Danmark er der dog tale om generelle stigninger, på godt 70% for Nuuks vedkommende og på 34% for Danmarks vedkommende.

For de mindre kommuners vedkommende kan ses relativt store variationer mellem 1996 og 2001, og videre til 2006. Det skyldes, at relativt små ændringer i antallet af flytninger for en given kommune mellem 1996 og 2001 samt mellem 1996 og 2006, giver store udslag i den procentvise ændring af antallet af flytninger

b) Aldersbetinget mobilitet

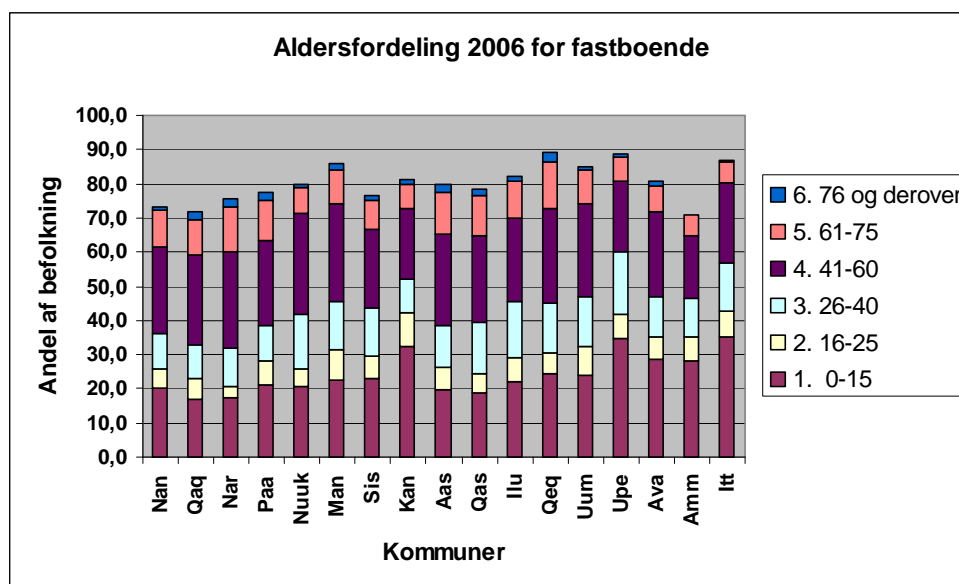
Alder spiller en særdeles væsentlig rolle for mobiliteten.

Langt det største antal flytninger sker fra Nuuk for alle aldersgrupper. Relativt flyttes der mest inden for aldersgruppen 0-15 år i Upernavik, 16-24 år i Aasiaat, 25-40 år i Ivittuut, 41-55 i Ittoqqortoormiit, 56-70 år i Nanortalik, og over 70 år i Aasiaat.

Når det gælder midlertidige flytninger fordelt er Nuuk også repræsenteret ved det største antal flytninger fordelt på aldersgrupper. Relativt flyttes der mest fra 0-15 år i Qasigiannuguit, 16-24 år i Ammassalik, 25-40 år i Ivittuut, 41-55 år i Ittoqqortoormiit, 56-70 år ligeledes i Ittoqqortoormiit, og over 70 år i Upernavik.

Det er specielt to grupper, som er meget mobile. Ofte ses stor mobilitet for de unge i aldersgruppen 16 til 24 år. De flytter typisk i forbindelse med uddannelse og lige før og under stiftelse af familie. Derefter falder mobiliteten noget i en periode mens familien konsoliderer sig med børn i børnehave og skolens lavere trin. Mobiliteten stiger igen når ønsket om bedre jobs og bedre vilkår for de unge, d.v.s. typisk aldersgruppen 41 til 61 år, viser sig. Og derefter falder mobiliteten markant, og ligger særdeles langt nede i de ældre aldersgrupper. De følgende grafer går i dybden med den aldersbetingede mobilitet.

i. De fastboende

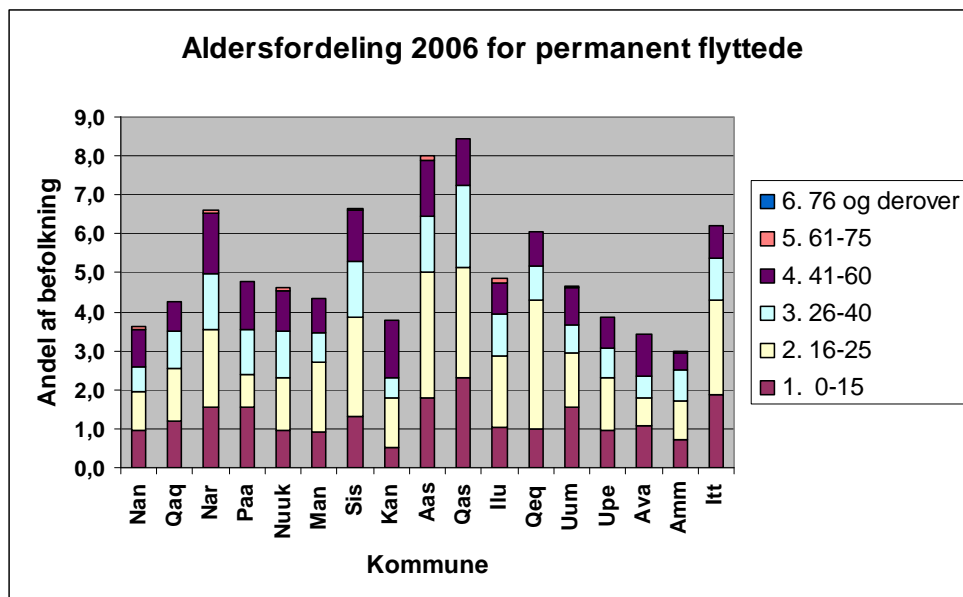

Figur II.14 Aldersfordeling for fastboende, fordelt på kommuner, 2006, Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Som det fremgår, udgør de fastboende helt generelt i størrelsesordenen mellem 70 og 90% af den samlede befolkningsgruppe fordelt på kommuner. Men som det fremgår udgør de forskellige aldersgrupper markant forskellige andele af befolkningen i de gamle kommuner. Set i forhold til den absolutte andel af befolkningen, er ungdomsgruppen markant lavere repræsenteret i gruppen af fastboende.

Omvendt er gruppen af ældre og gamle særdeles stærkt repræsenteret, ligesom børnegruppen udgør en forholdsvis stor del af de fastboende. For en del kommuners vedkommende er ungdomsgruppen og gruppen af 26 til 40-årige særdeles sparsomt repræsenteret. Det er især markant for eksempel i kommunerne Narsaq, Qasigianguit og Qeqertarsuaq. Set på landsplan er det eksempelvis de gamle kommuner Kangaatsiaq, Uummannaq og Ittoqqortoormiit, og til en vis grad også Maniitsoq, som kan vise en relativ stor ungdomsgruppe.

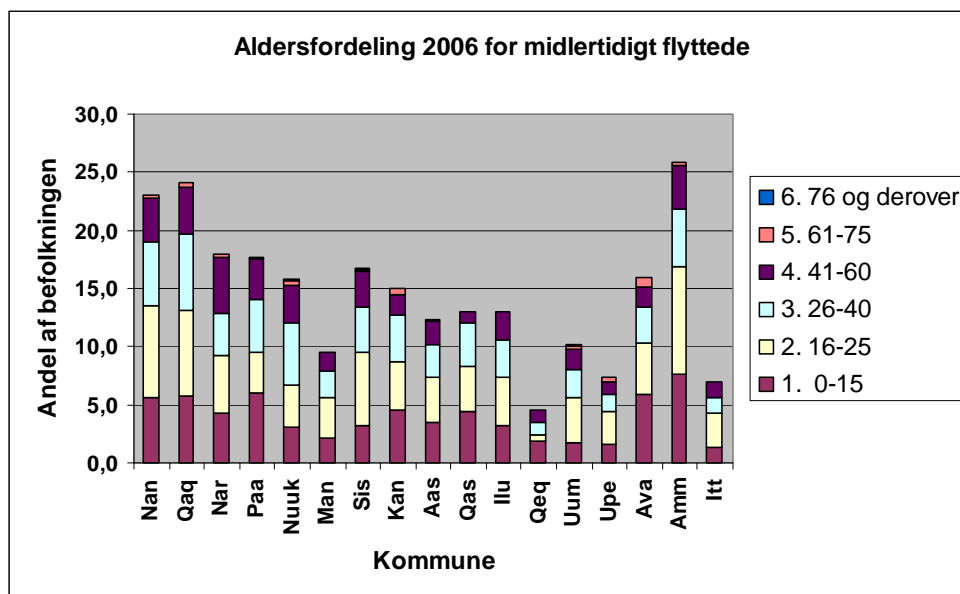
ii. Permanent flyttede

Figur II.15 Aldersfordeling for permanent flyttede fordelt på kommuner, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Ungdomsgruppen er igen særdeles stærkt repræsenteret i gruppen af permanent flyttede personer, men samtidig er det også for mange kommuners vedkommende gruppen af 26 til 41-årige som viser sig i denne gruppe. Procentvis er gruppen ikke særlig stor, men viser sig dog for enkelte kommuner, eksempelvis Aasiaat og Qasigianguit, at have en vis betydning for befolkningsudviklingen.

iii. Midlertidigt flyttede

Figur II.16. Aldersfordeling i de midlertidige flytninger i 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

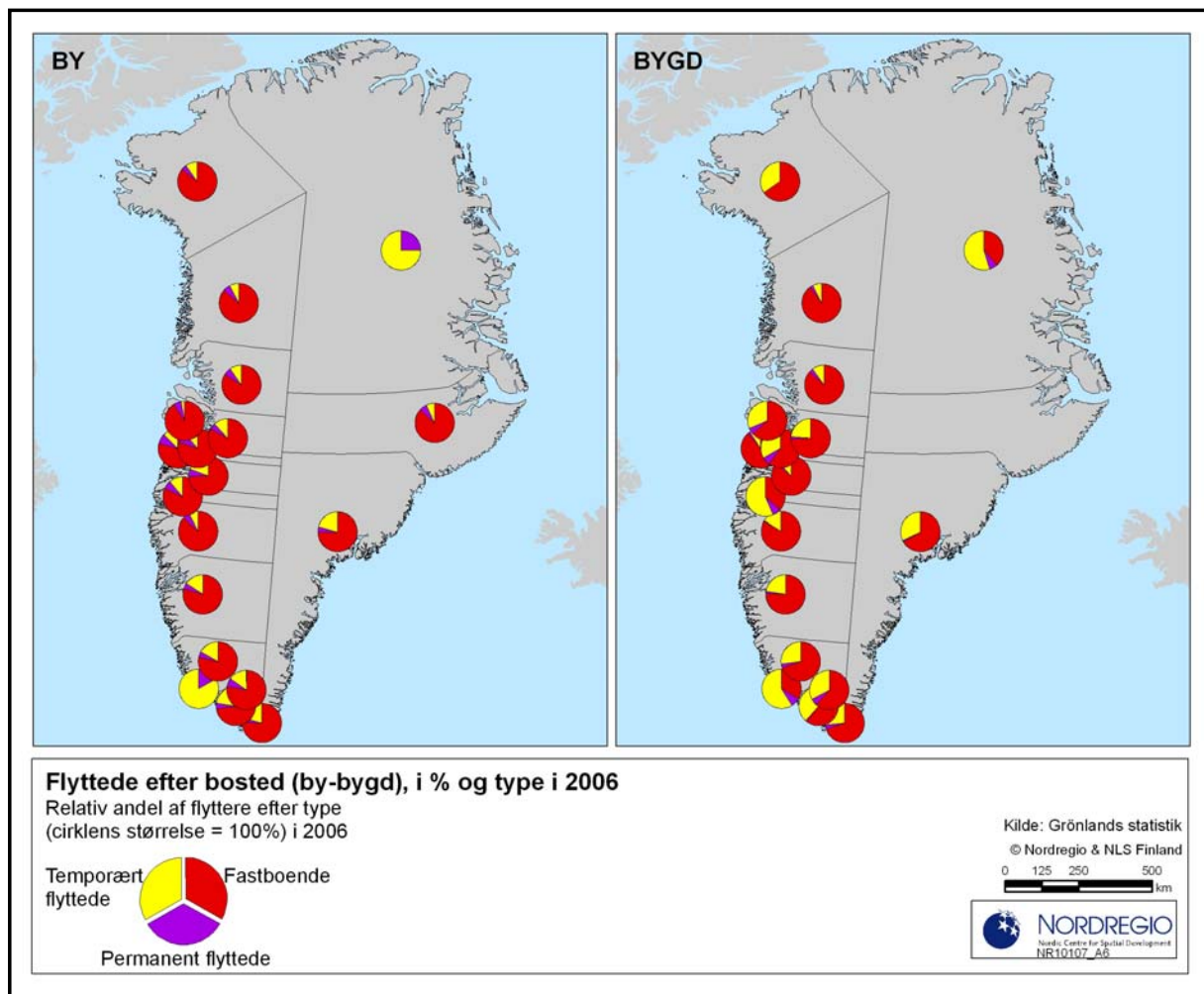
Næst efter gruppen af fastboende, er gruppen af midlertidigt flyttede helt generelt den der dominerer mobilitetsbilledet. Igen må man pege på, at gruppen af unge i aldersgruppen 16-25 udgør en markant del af flytningerne. For den yngre del af arbejdsstyrken kan det være spørgsmålet om at sikre sig indkomster gennem sæson- eller åremålsansættelser. I modsætning hertil, er den ældre del af arbejdsstyrken samt ikke mindst gruppen af personer over 60 år i meget ringe grad aktive som midlertidige flyttere.

For de unge er det helt klart uddannelse, videreuddannelse og opkvalificering, som hører til blandt de væsentligste faktorer der er afgørende for om man ønsker at flytte eller ej. Og det gælder så at sige begge veje – hvis man bor et sted hvor disse muligheder tilbydes, reducerer det markant ønsket om at flytte, og mangler disse muligheder på bostedet kan de være afgørende for at man flytter. Det gælder både kvinder og mænd. Som det vises i forbindelse med spørgeskemaanalysen og de gennemførte interviews er det for mændenes vedkommende i lige så høj grad spørgsmålet om løn og karriere der spiller en væsentlig rolle, mens lønforholdene spiller en mindre betydende rolle for kvinderne. For sidstnævnte gruppe er karrieremulighederne dog også fremhævet som en væsentlig faktor.

Som det tidligere har været nævnt, er der tale om markante forskelligheder i gruppen af midlertidigt flyttede. Specielt Sydgrønland er stærkt repræsenteret af midlertidige flytninger, ligesom Qaanaaq og Ammassalik kommuner i den gamle kommuneinddeling. Omvendt står Maniitsoq, Uummannaq, og ikke mindst kommunerne Upernavik, Ittoqqortoormiit og Qeqertarsuaq med særdeles lave flytningstal.

c) Bosætningsrelateret mobilitet

Spørgsmål vedrørende bosætnings betydning for mobiliteten har været et omdiskuteret emne igennem mange år. De følgende kort og figurer giver et indtryk af såvel forskelle som ligheder i flytningsmønstrene mellem henholdsvis byer og bygder indenfor de gamle kommunale strukturer.

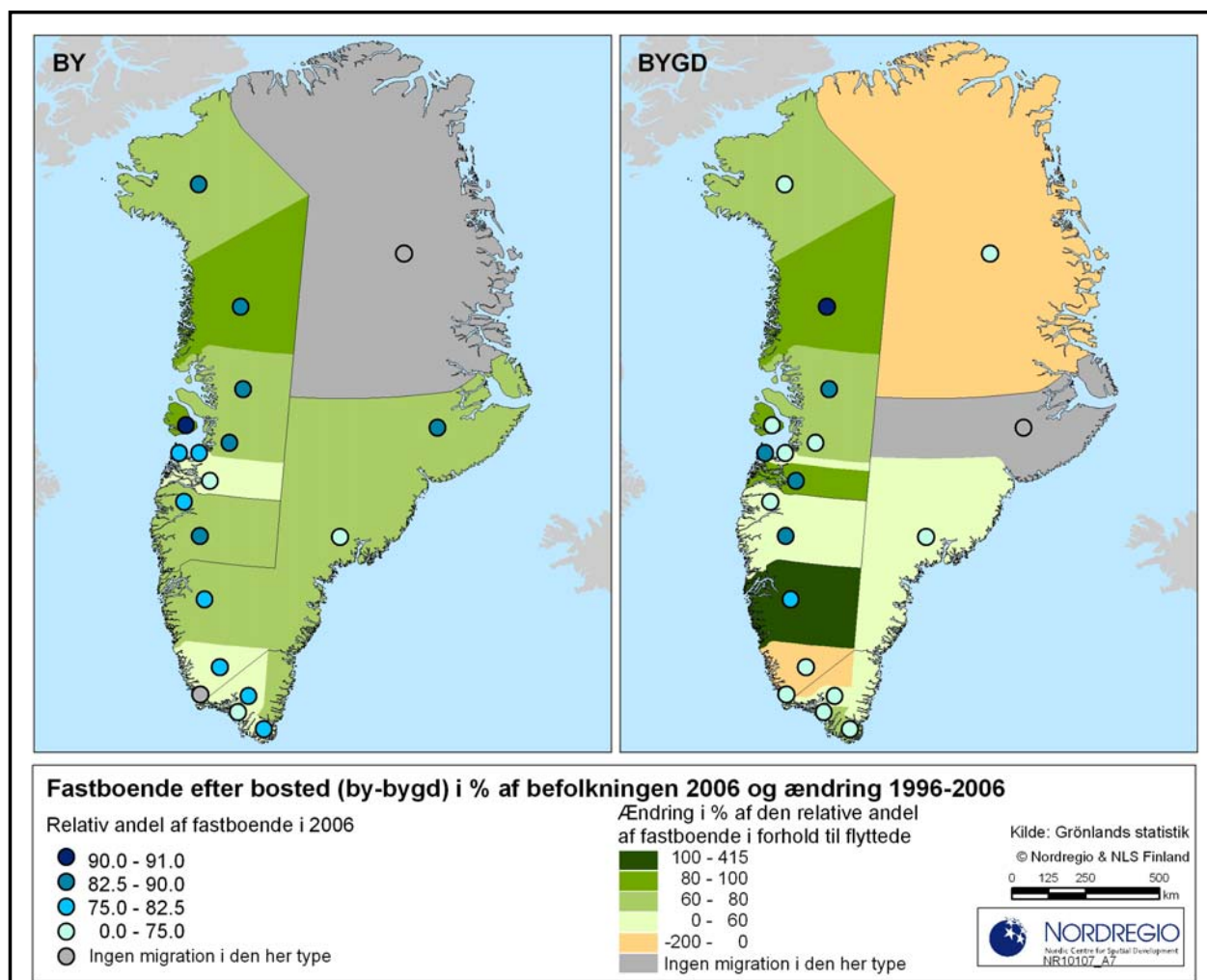
Figur II.17. Fordeling i 2006 mellem de tre flytningskategorier – Fastboende, permanent flyttede og temporært/midlertidigt flyttede i forhold til henholdsvis byer og bygder indenfor den gamle kommuneinddeling.

Kortet ovenfor viser de overordnede karakteristika vedrørende disse flytningsmønstre, idet farverne angiver den relative andel af flytningerne: Den fastboende del af befolkningen med rødt, den permanent flyttede befolkning med lilla og endelig med gult, den midlertidigt flyttede del af befolkningen.

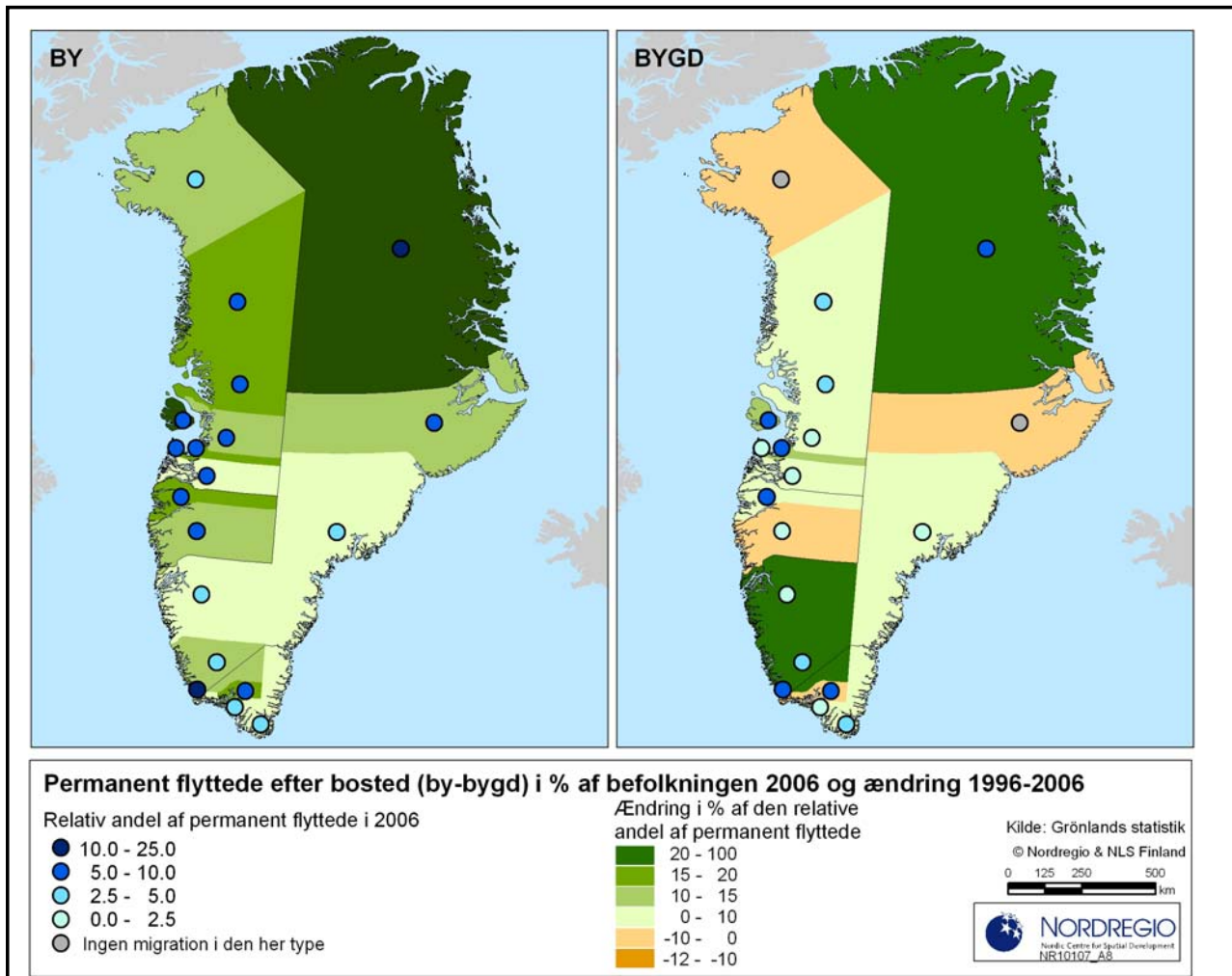
Bygdebefolkningen er markant mere mobil, når det gælder midlertidige flytninger, mens mere permanente flytninger i langt højere grad karakteriserer byerne. En stor del af de

midlertidige flytninger fra bygderne er til de nærliggende byer, og typisk drejer det sig om relativt korte perioder. Der er mange forklaringer på disse forskelle i flytningsmønstre, blandt andet arbejdsmarkedernes størrelse og sæsonvariationer i en del af de jobs der er til rådighed specielt i bygderne.

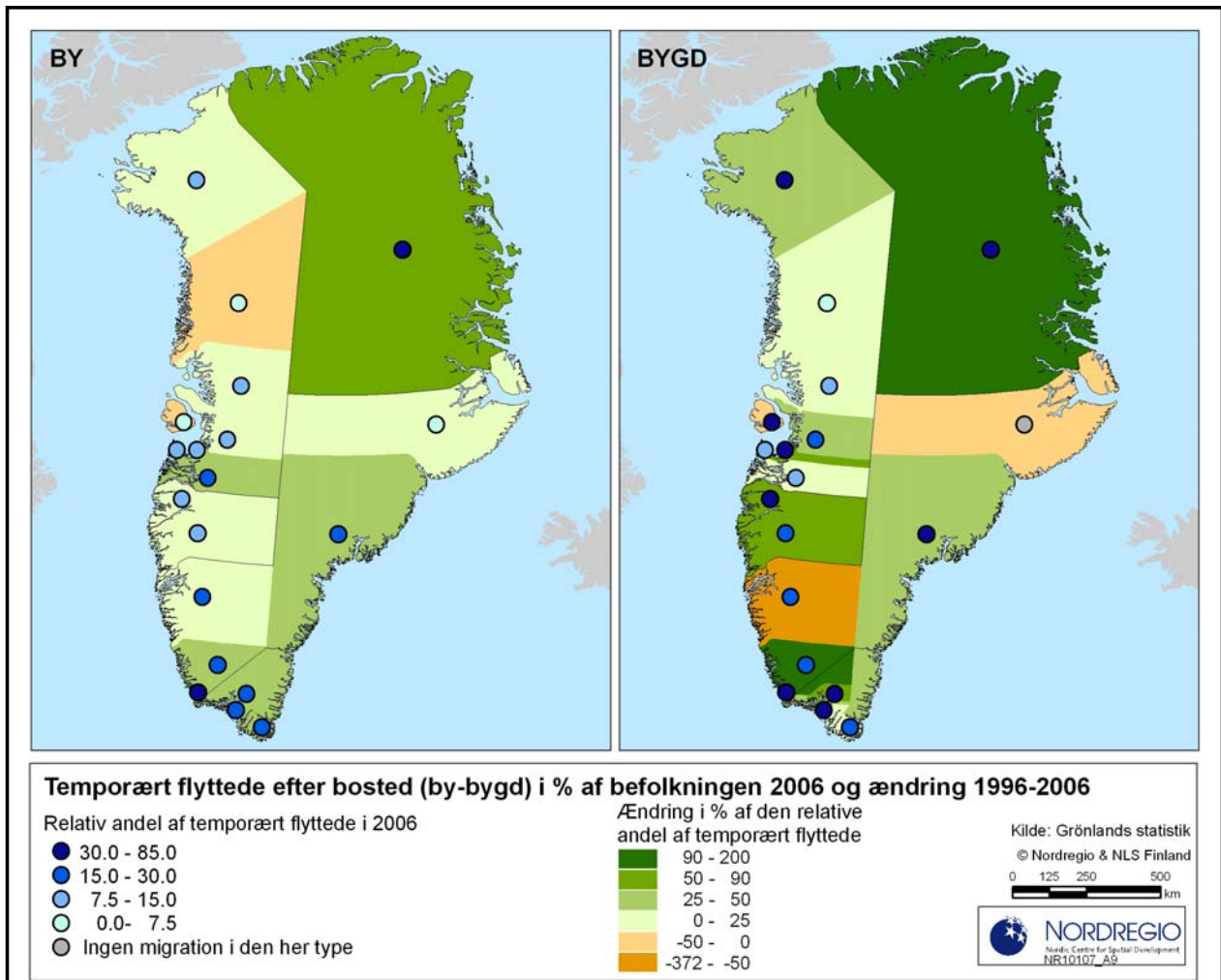
Også de sociale betingelser i lokalsamfundet har betydning for flytningsmønstrene. Som det diskuteres nærmere i forbindelse med spørgeskema- og interviewundersøgelserne er det lokale netværk, specielt i bygderne, fremhævet som en særdeles vigtig faktor i forhold til ønsket om at flytte. Konsekvensen er for mange, at midlertidige flytninger giver mulighed for at opretholde netværket i hjembygden, samtidig med at man har mulighed for at skaffe sig supplerende indtægter gennem arbejde uden for bygden.

Figur II.18: Fastboende efter bosted i henholdsvis by og bygd. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i byerne (til venstre) og i bygderne (til højre) som i 2006 var registeret som fastboende. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling.

Figur II.19: Permanent flyttede efter bosted i henholdsvis by og bygd. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i byerne (til venstre) og i bygderne (til højre) som i 2006 var registeret som permanent flyttede. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling.

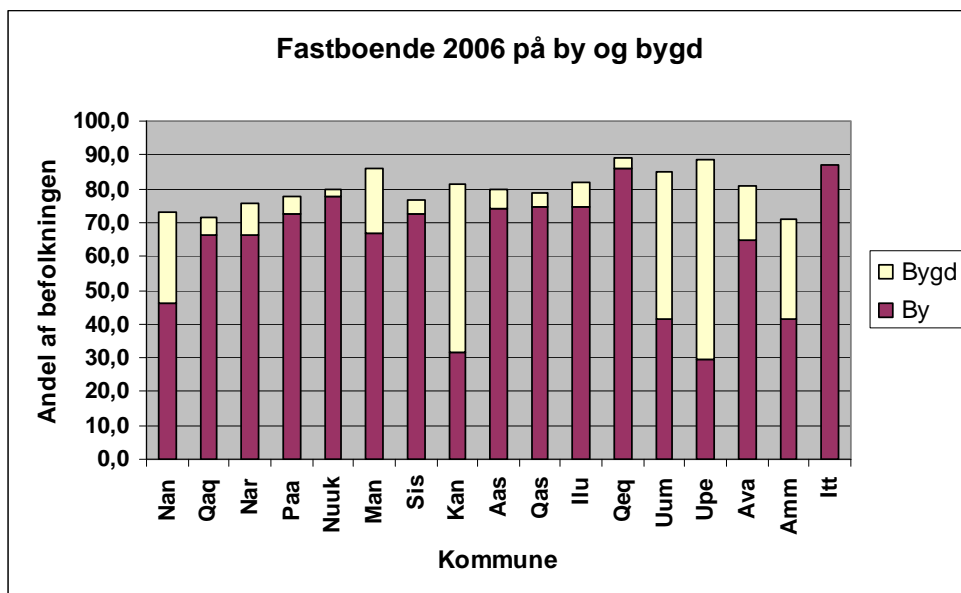
Figur II.20: Temporært/midlertidigt flyttede efter bosted i henholdsvis by og bygd. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i byerne (til venstre) og i bygderne (til højre) som i 2006 var registeret som midlertidigt flyttede. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling.

De tre foregående kort viser fordelingen af flytningsaktiviteterne på de tre hovedkategorier, fastboende, permanent flyttede og midlertidigt flyttede. Den relative andel af de respektive flytningstyper vises i form af en blå cirkel, hvor kraftigt blåt angiver en relativ stor andel af flytninger indenfor den enkelte kategori, mens svag blå angiver en mindre andel.

Baggrundsfarven viser desuden hvilke ændringer, der er foregået i perioden 1996 til 2006. Det drejer sig om den relative ændring i den angivne periode, og i den umiddelbare tolkning af kortene skal man hæfte sig ved farverne, idet de kraftige grønne farver viser, at der har været tale om markante stigninger i en given flytningskategori inden for den givne kommune, mens brunlige farver angiver i hvilke af de gamle kommuner der har været tale om fald i den angivne kategori. Har der eksempelvis været tale om antallet af midlertidigt flyttede i en kommune udgjorde 5% i 1996 og i 2006 er steget til 7% har der været tale om en stigning på 2 procentpoint. I forhold til den relative andel som var 5% i 1996 har stigningen således været 2/5 eller 40%. Baggrundsfarven ville i dette tilfælde være den mellemgrønne farve der angiver intervallet 25-50 procent ændring.

Kortenes karakteristik skal sammenholdes med de følgende grafer, der angiver de respektive procentvise fordelinger mellem kommunerne.

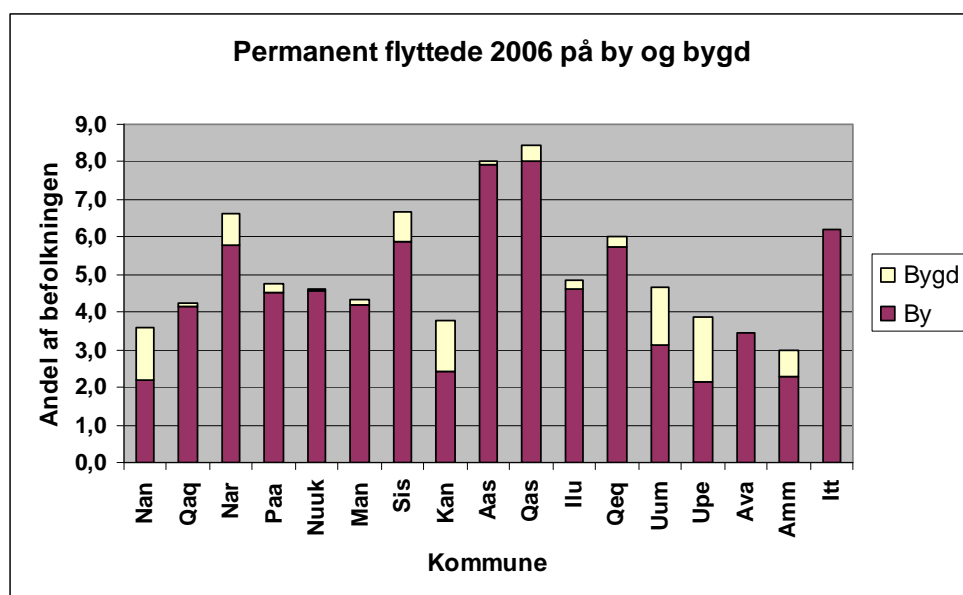
i. De fastboende

Figur II.21. Fordeling af fastboende på henholdsvis by og bygd. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

På figuren ovenfor og det tilhørende kort II.18 fremgår det for det første, at bygdernes befolkningsmæssige andel, når det gælder den fastboende befolkning, er særdeles varierende. I hovedparten af kommunerne drejer det sig om nogle få procent ud af de mellem 70 til 90% af befolkningerne, som i 2006 var fastboende. Men der er tale om markante afvigelser fra dette mønster, dels i Nanortalik, men ligeledes i Kangaatsiaq, Uummannaq og Upernavik samt Ammassalik kommuner. Som det fremgår af det første kort, er der imidlertid tale om markante forskelle i flytningsmønstrene mellem byerne og bygdene. Det afspejles i forholdet mellem de permanente og de midlertidige flytninger.

ii. Permanent flyttede

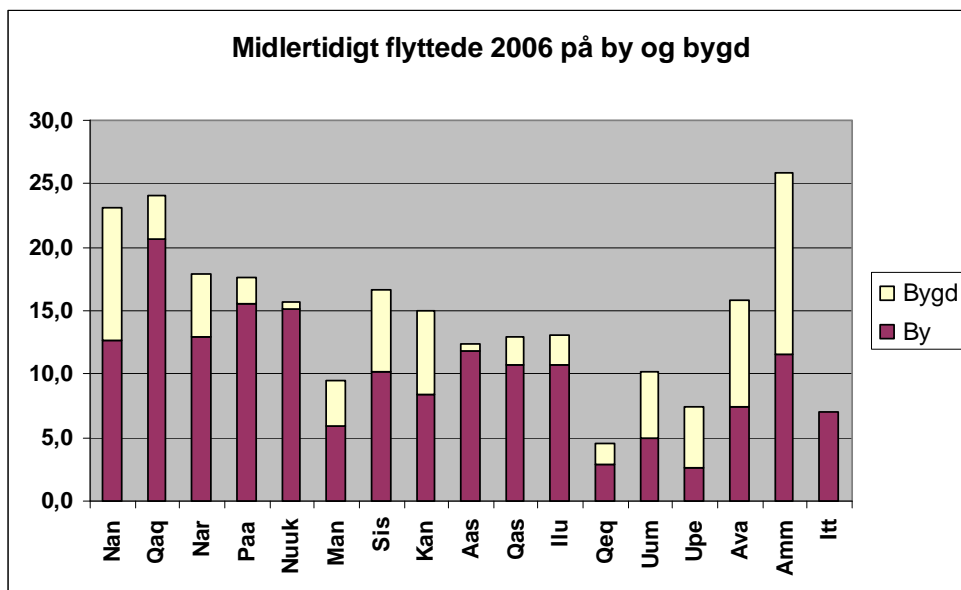
Figur II.22. Fordeling af permanent flyttede på henholdsvis by og bygd. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

I absolutte tal står Nuuk for det største antal permanente flytninger fra byer, mens det, når det gælder bygderne, er det Upernaviks og Sisimiuts bygder, der viser de største absolutte tal. Når det gælder den relative andel af kommunens befolkning sker det største antal flytninger i byer fra Qasigiannuit og Aasiaat, mens det for bygdernes vedkommende drejer sig om bygderne i Kangaatsiaq og Upernavik. Som det fremgår er der tale om virkelig markante forskelle imellem kommunerne, selv om man skal være opmærksom på, at tallene generelt er relativt små, svingende fra 3-4% og op til godt 8% det angivne år.

iii. Midlertidigt flyttede

I absolutte tal står Nuuk for det største antal midlertidige flytninger fra byer, mens det, når det gælder bygderne, er det Ammassalik og Nanortaliks bygder der viser de største værdier. Når det gælder den relative andel af kommunens befolkning, sker det største antal flytninger i byer fra Qaqortoq, mens det for bygdernes vedkommende drejer sig om bygderne i Ammassalik og Nanortalik kommuner.

På grund af, at bygdebefolkningen i højere grad end bybefolkningen er karakteriseret ved et kvindeunderskud, er besvarelsene fra bygderne til en vis grad præget af dette mønster. I en senere del af analysen baseret på spørgeskemaer og interviews skal det vise sig, at afhængigheden mellem enlige mænd og deres forældre eller nærmeste familie kan være afgørende for om de vælger at blive boende i bygden. kvinderne markerer sig væsentligt forskelligt fra mændene, både når det gælder erhvervsvalg og ikke mindst i stræben efter uddannelse. Det viser sig især for bygdernes vedkommende, hvor den permanente udvandring af kvinder er mest markant.

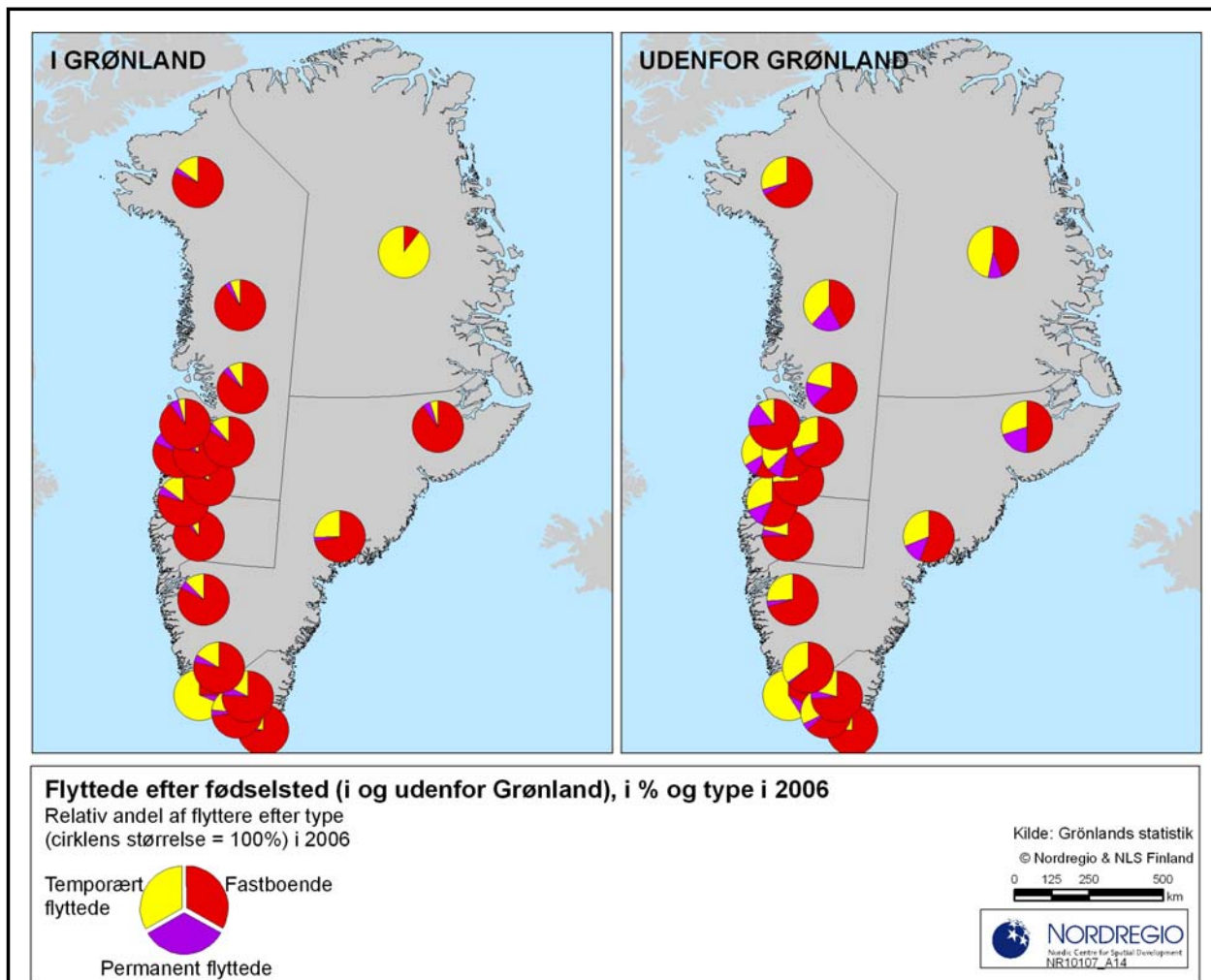

Figur II.23. Fordeling af midlertidigt flyttede på henholdsvis by og bygd. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Blandt andre faktorer, som påvirker flytningsmønstrene i henholdsvis byer og bygder, kan eksempelvis peges på spørgsmålet om hvilke fritidsaktiviteter man deltager i, og i det hele taget spørgsmålet om fritidsaktiviteternes rolle i forbindelse med flytning. Hvor deltagelsen både af husstanden og personen selv i aktiviteter såsom fiskeri, fangst, indsamling af bær, svampe, produktion af husflid og håndarbejde spiller en særdeles stor rolle i bygderne og i de mindre byer, så er det i højere grad spørgsmål om sportsfaciliteter, som er afgørende faktorer for bybefolkningen.

d) Fødested og mobilitet

Fødested har særdeles stor betydning for mobiliteten. Generelt er personer født uden for Grønland langt mere mobile end personer født i Grønland. Det gælder både i forhold til midlertidige og permanente flytninger. I mange kommuner ser man op til mellem en fjerdedel og en tredjedel af personerne flytter, enten midlertidigt eller permanent, hvilket naturligvis har noget at gøre med, at der i en del af kommunerne bor relativt få personer født uden for Grønland.

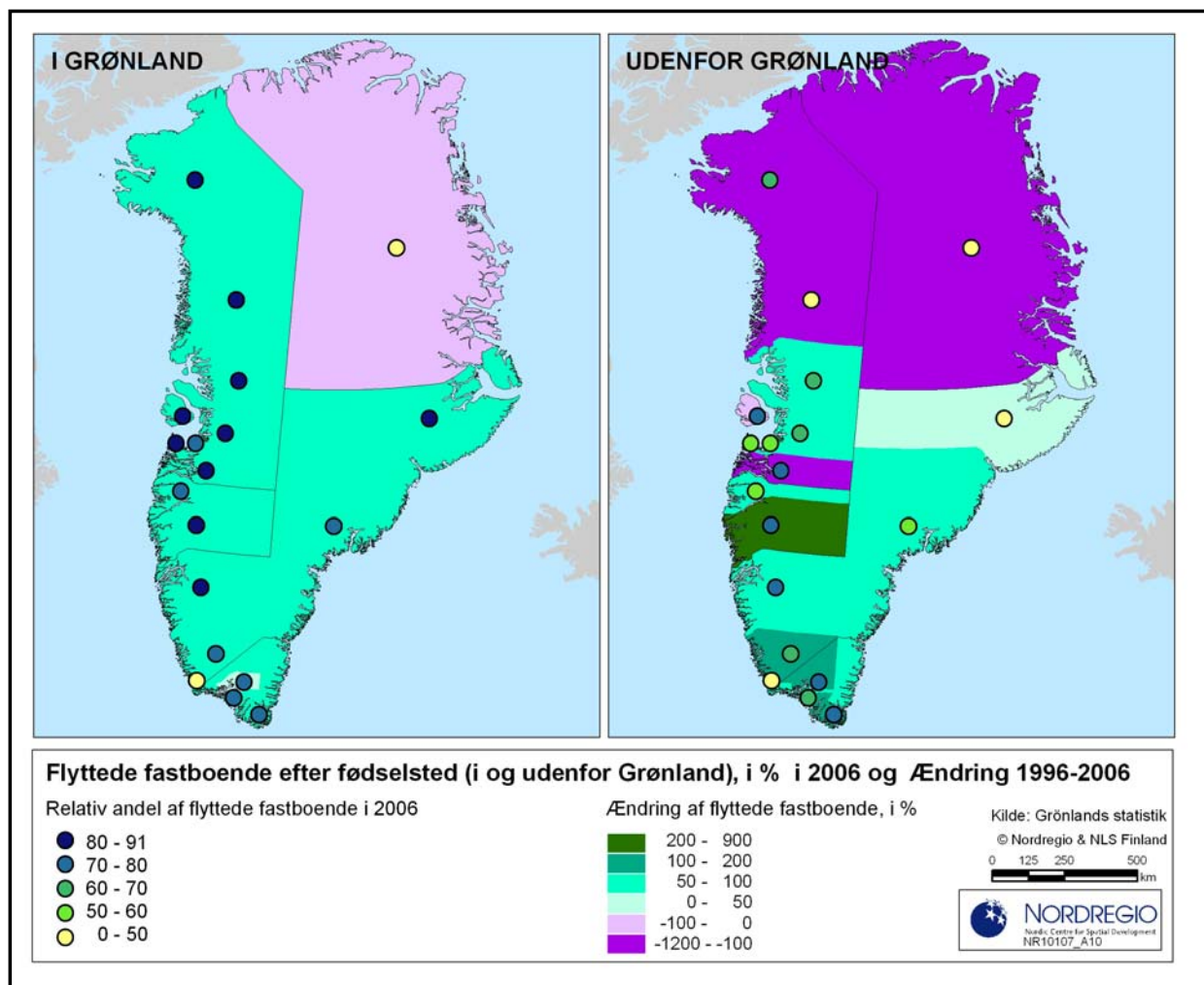
Figur II.24. Fordeling i 2006 mellem de tre flytningskategorier – Fastboende, permanent flyttede og temporært/midlertidigt flyttede i forhold til fødested i og udenfor Grønland indenfor den gamle kommuneinddeling.

Kortet ovenfor viser de overordnede karakteristika vedrørende disse flytningsmønstre, idet farverne angiver den relative andel af flytningerne: den fastboende del af befolkningen med rødt, den permanent flyttede befolkning med lilla, og endelig med gult den midlertidigt flyttede del af befolkningen.

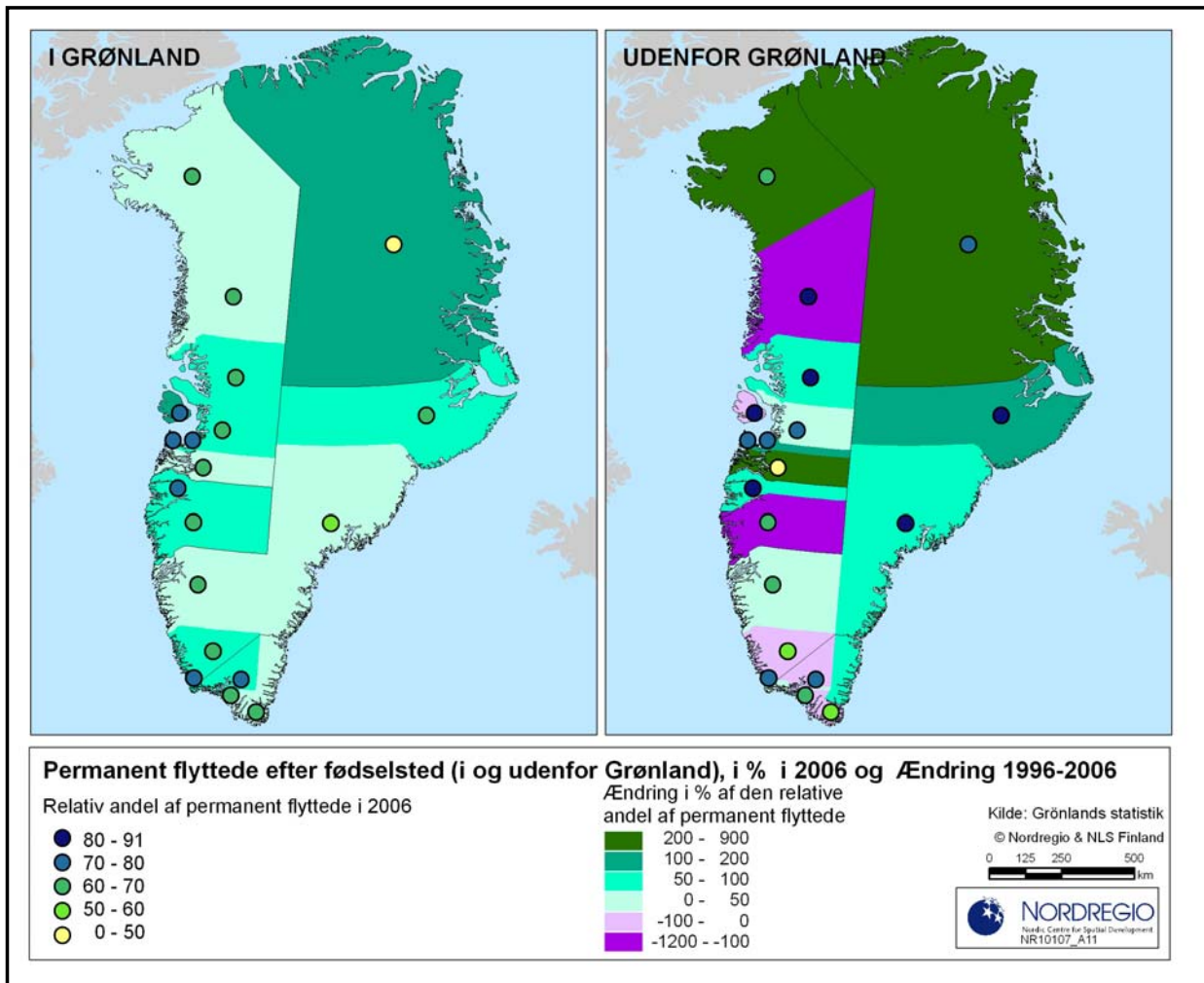
Som det fremgår af kortet, er der for persongruppen født uden for Grønland tale om en særdeles stor mobilitet når det gælder såvel midlertidige som permanente flytninger. Sidstnævnte gruppe er dog kun sparsomt repræsenteret i syd og nord, mens Østgrønland og Diskobugten har en stor repræsentation af gruppen af permanent flyttede. Til gengæld er denne region sparsomst repræsenteret når det gælder mobiltet for persongruppen født i Grønland.

Den større mobilitet og mindre bundethed til lokaliteten i persongruppen født uden for Grønland afspejler sig på mange måder. Som det skal vises i forbindelse med data fra spørgeskema og interviews spiller eksempelvis sociale netværk og relationer til familier en markant mindre rolle end spørgsmålene om jobmulighed, løn og adgang til karriere, set i forhold til persongruppen født i Grønland.

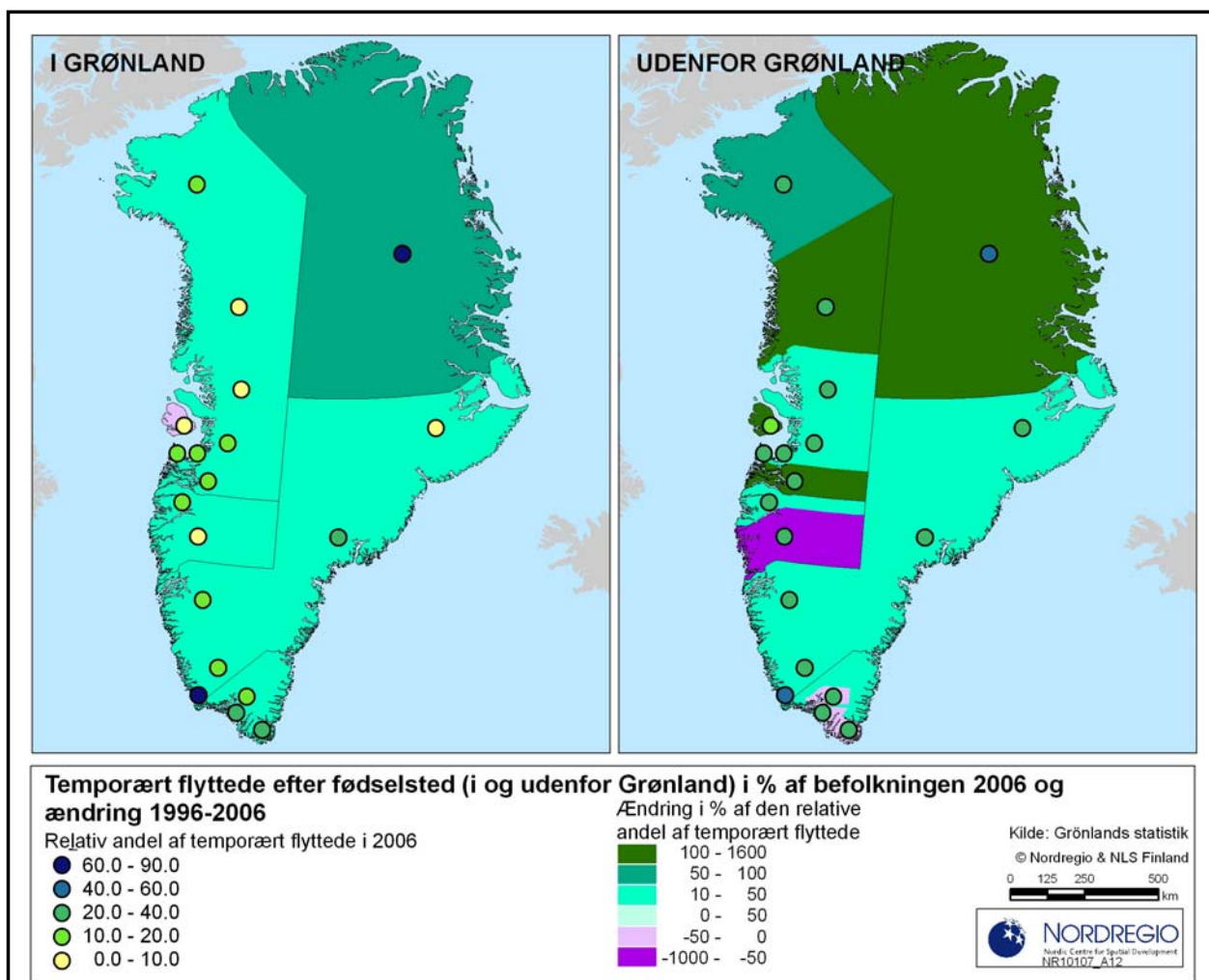
Kortene på de følgende sider giver en oversigt over variationerne inden for de tre mobilitetsgrupper.

Figur II.25: Fastboende efter fødested i og udenfor Grønland. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i byerne (til venstre) og i bygderne (til højre) som i 2006 var registeret som fastboende. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling.

Figur II.26: Permanent flyttede efter fødested i og udenfor Grønland. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i byerne (til venstre) og i bygderne (til højre) som i 2006 var registeret som permanent flyttede. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling.

Figur II.27: Temporært/midlertidigt flyttede efter fødested i og udenfor Grønland. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i byerne (til venstre) og i bygderne (til højre) som i 2006 var registreret som midlertidigt flyttede. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling.

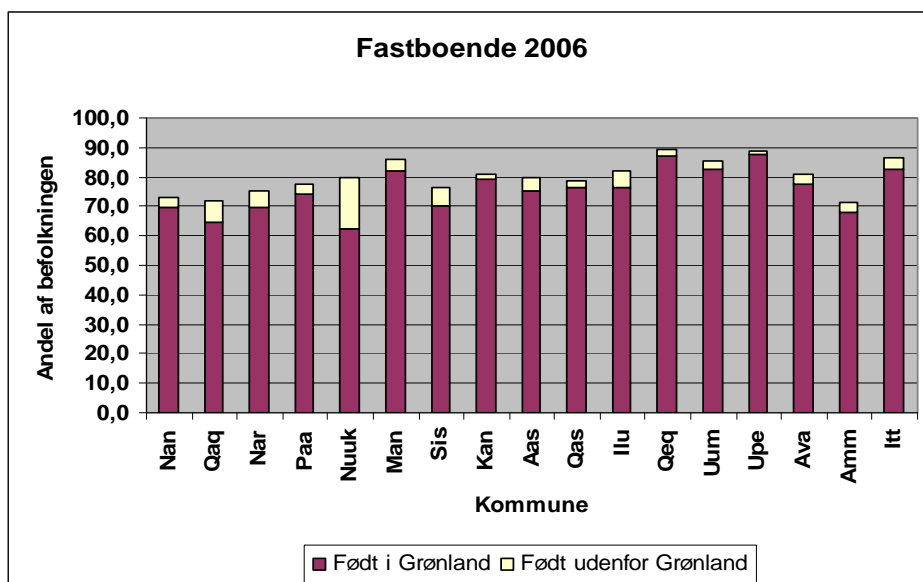
De tre foregående kort viser fordelingen af flytningsaktiviteterne på hovedkategorien fødested, henholdsvis født i og udenfor Grønland. Den relative andel af de respektive flytningstyper vises i form af en cirkel med farver fra mørkeblå der angiver en relativ stor andel af flytninger medens grønne nuancer og gul angiver en mindre andel.

Baggrundsfarven viser desuden hvilke ændringer, der er foregået i perioden 1996 til 2006. Det drejer sig om den relative ændring i den angivne periode, og i den umiddelbare tolkning af kortene skal man hæfte sig ved farverne, idet de kraftige grønne farver viser, at der har været tale om markante stigninger i en given flytningskategori inden for den givne kommune, mens amethystgrøn og lilla farver angiver i hvilke af de gamle kommuner der har været tale om fald i den angivne kategori. Har der eksempelvis været tale om antallet af midlertidigt flyttede i en kommune udgjorde 5% i 1996 og i 2006 er steget til 7% har der været tale om en stigning på 2 procentpoint. I forhold til den den relative andel som var 5% i 1996 har stigningen således

været 2/5 eller 40%. Baggrundsfarven .ville i dette tilfælde være den mellemgrønne farve der angiver intervallet 25-50 procent's ændring.

Kortenes karakteristik skal i øvrigt sammenholdes med de følgende grafer, der angiver de respektive procentvise fordelinger mellem kommunerne.

i. De fastboende

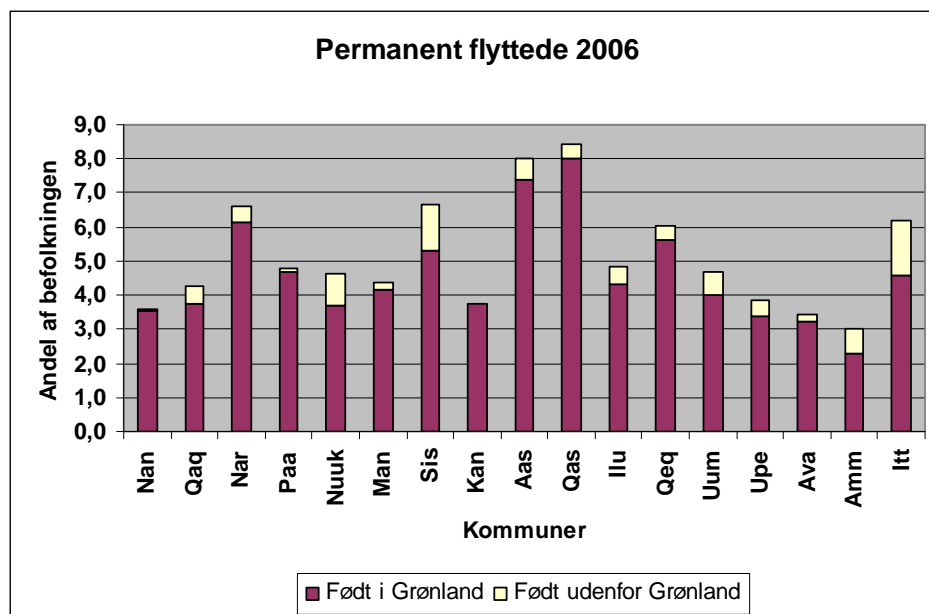
Figur II.28. Fordeling af fastboende i forhold til fødested i 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Som det fremgår af figuren ovenfor og af kortet II.25 er der tale om relativt jævne variationer imellem kommunerne for den fastboende del af befolkningen. Dette er på grund af at personer født uden for Grønland udgør en relativt lille del af den samlede befolkning. De er dermed kun i ringe grad afspejlet i de samlede variationer mellem kommunerne. Kun for den tidligere Nuuk Kommunia, har denne befolkningsgruppe en absolut betydning for mobiliteten, når det gælder gruppen af fastboende idet antallet af fastboende personer udgør omkring en fjerdedel af den samlede befolkning.

ii. Permanent flyttede

Billedet ser markant anderledes ud når det gælder gruppen af permanent flyttede. Taget i absolutte tal, sker det største antal flytninger fra Nuuk, mens personer født uden for Grønland udgør den største andel af personer der flytter fra Ivittuut. Personer født uden for Grønland udgør de mindste grupper af personer der flytter fra Kangaatsiaq, Paamiut og Nanortalik. I forhold til kommunens befolkning udgør gruppen af personer født uden for Grønland den største gruppe i Ivittuut mens den er den mindste relative gruppe i Kangaatsiaq, Paamiut og Nanortalik. Som det fremgår er det imidlertid steder som Sisimiut, Ittoqqortoormiut og Ammassalik, hvor andelen af permanent flyttede udgør en markant del af denne flyttegruppe. I et vist omfang kan man bruge denne andel som en god indikator på økonomiske aktiviteter.

Dette gør sig for eksempel gældende inden for byggeri, men også inden for andre brancher, hvor specielt den danske del af befolkningen typisk er involveret og typisk i en given periode inden de forlader stedet – og som regel også Grønland – permanent. I det omfang denne antagelse holder stik, kan ikke mindst Nanortalik og Kangaatsiaq identificeres som steder hvor de økonomiske aktiviteter er særdeles begrænsede, eller måske foregår under andre vilkår end dem der gør sig gældende i det øvrige Grønland.

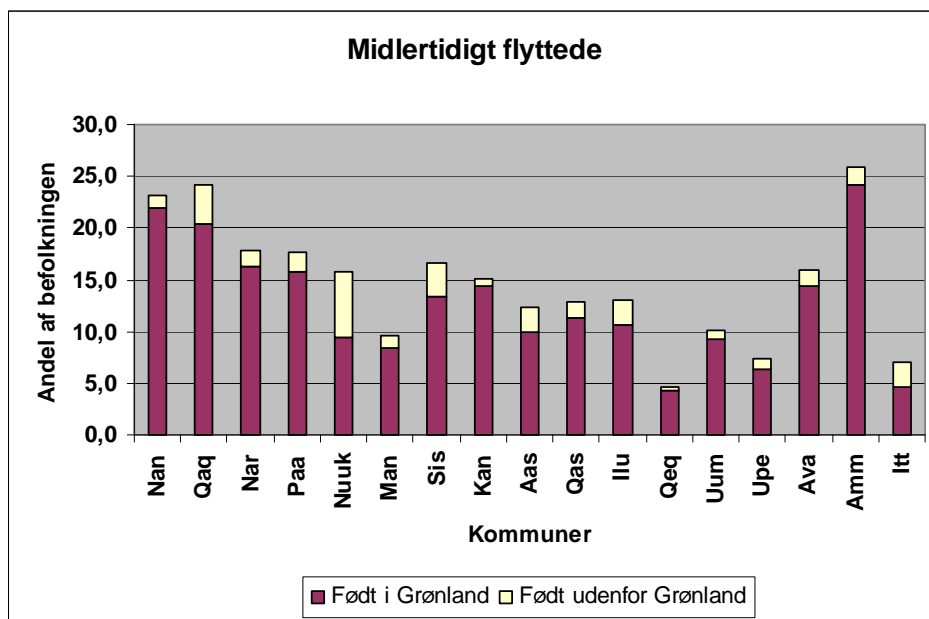

Figur II.29. Fordeling af permanent flyttede i forhold til fødested, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

iii. Midlertidigt flyttede

Også i forhold til denne gruppe er det absolut største antal flytninger fra Nuuk. Personer født uden for Grønland udgør den største andel af personer der flytter fra Ivittuut, mens personer født uden for Grønland udgør de mindste grupper af personer, der flytter fra Kangaatsiaq og Qasigiannuit. Og i forhold til kommunens befolkning udgør gruppen af personer født i Grønland den største gruppe i Ammassalik, mens den er den mindste relative gruppe i Ivittuut.

I forhold til gruppen af midlertidigt flyttede, er det igen Nuuk, der viser de største absolutte tal - bortset fra særtilfældende Ivittuut og områder uden for kommunal inddeling - og også klart den største relative midlertidige mobilitet, efterfulgt af de øvrige byer med uddannelsescentre såsom Qaqortoq, Sisimiut og Ilulissat. Den sidstnævnte måske især på grund af turismeaktiviteterne hvor gruppen af personer født uden for Grønland spiller en meget stor rolle

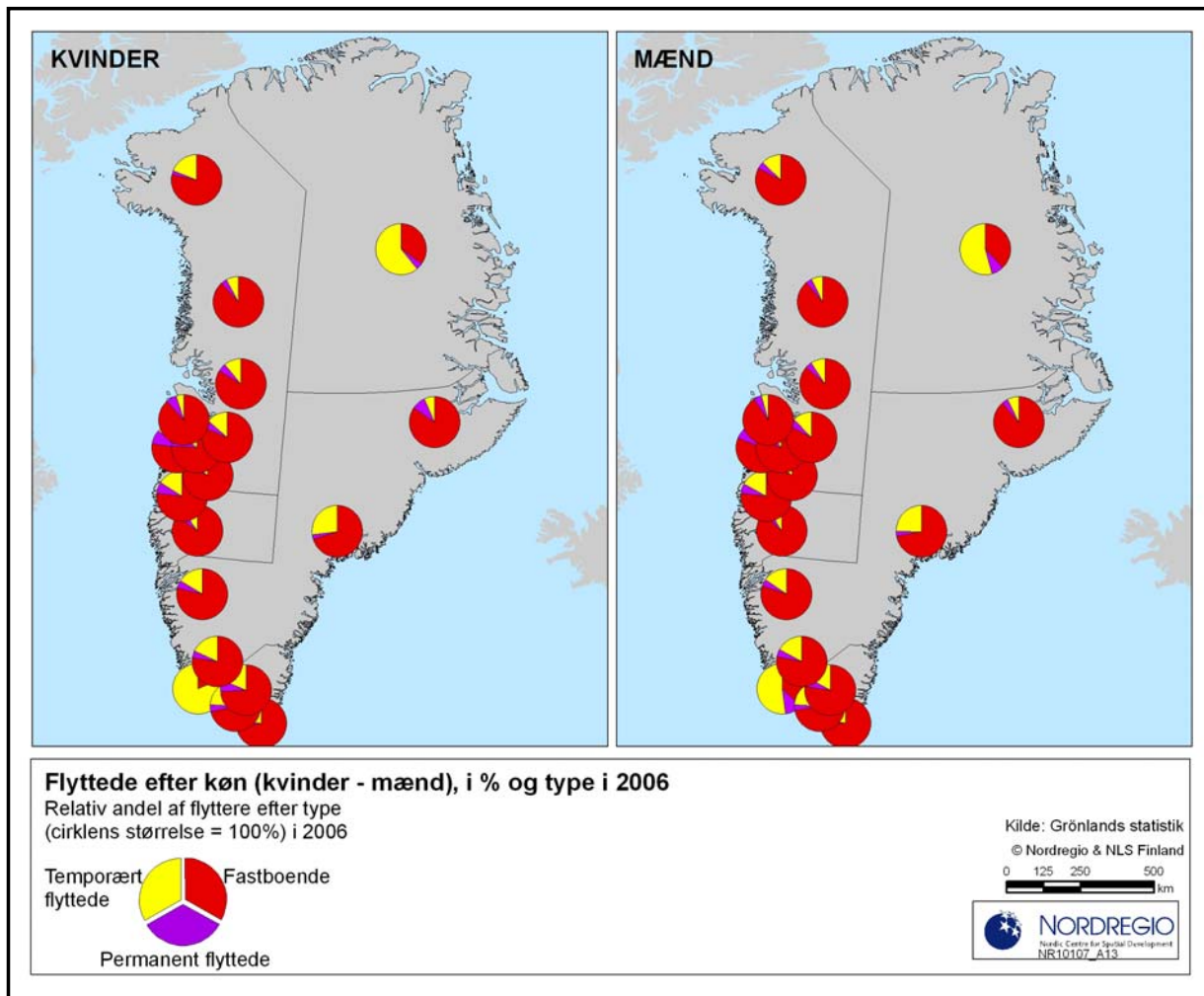

Figur II.30. Fordeling af midlertidigt flyttede i forhold til fødested, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

. Når det gælder gruppen af personer født i Grønland er der tale om meget markante regionale forskelle i mobiliteten, med Sydgrønland, enkelte af de gamle kommuner i Diskobugt-området og Nordgrønland hvor de midlertidige flytninger er dominerende. De større byer- og specielt uddannelsesbyerne - udgør grundlaget for en stor mobil gruppe af personer født uden for Grønland. De udgør samtidig grundstammen for en større mobilitet for personer født i Grønland. En markant undtagelse herfor er Kangaatsiaq kommune, hvor den permanente fraflytning som forventet er lav fordi kommunen i høj grad er baseret på aktiviteter indenfor fangst og fiskeri, hvilket senere skal ses har stor indflydelse på tendensen til permanent flytning, men hvor den midlertidige flytning omvendt viser sig at være høj.

e) Mobilitet og køn

Hen over de sidste ti år har der været tale om nogle markante forandringer i flytningsmønstre for henholdsvis mænd og kvinder. Hvor det tidligere var sådan, at mænd var hyppigere flyttere end kvinder, er der i slutningen af den analyserede periode tale om en nogenlunde balance i de fleste kommuner. Men typen af flytning afviger en del for de to køn.

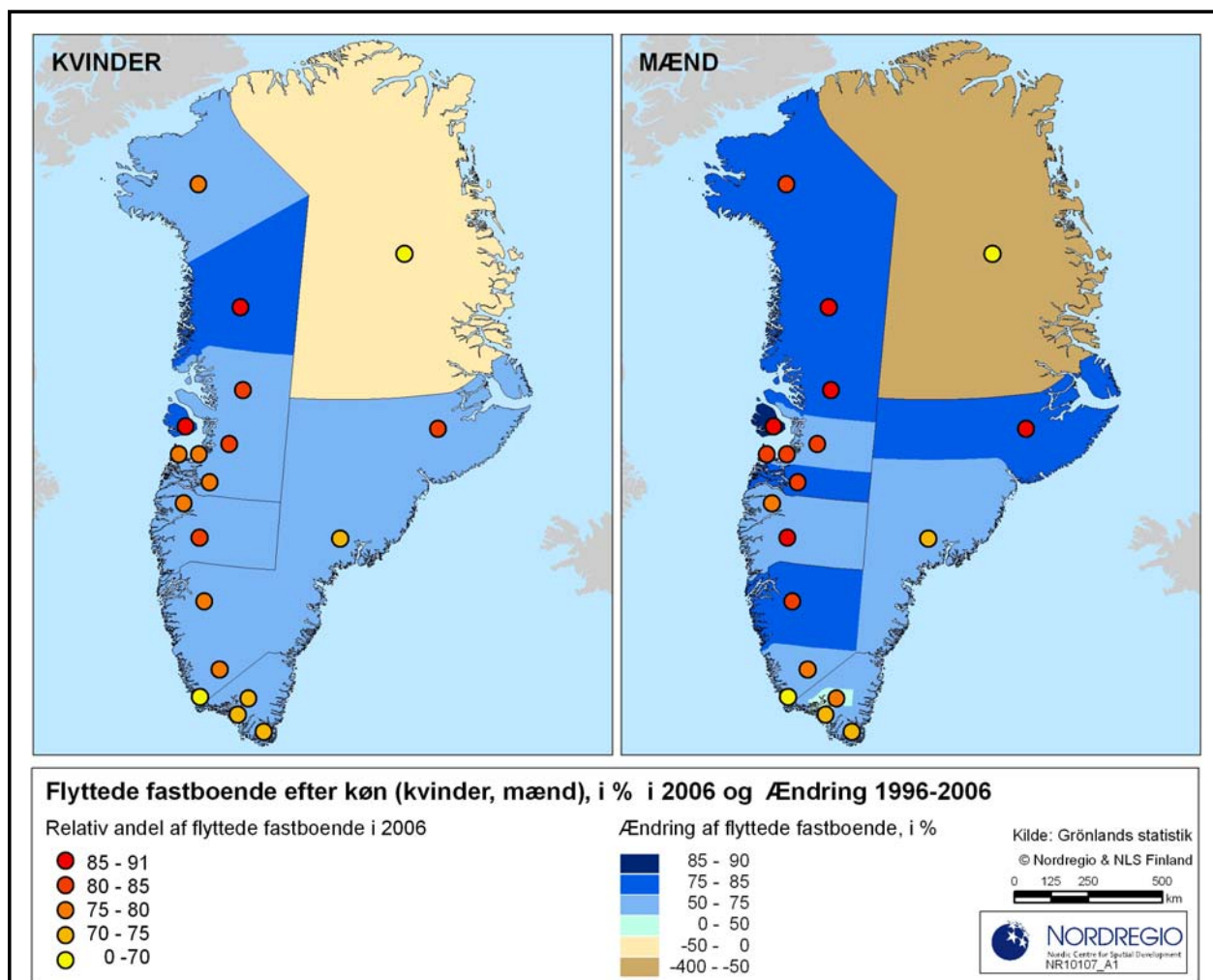
Figur II.31 Fordeling i 2006 mellem flytningskategorierne: Fastboende, permanent flyttede og temporært/midlertidigt flyttede i forhold til køn indenfor den gamle kommuneinddeling

Kortet ovenfor viser de overordnede karakteristika vedrørende disse flytningsmønstre, idet farverne angiver den relative andel af flytningerne den fastboende del af befolkningen med rødt, den permanent flyttede befolkning med lilla, og endelig med gult den midlertidigt flyttede del af befolkningen.

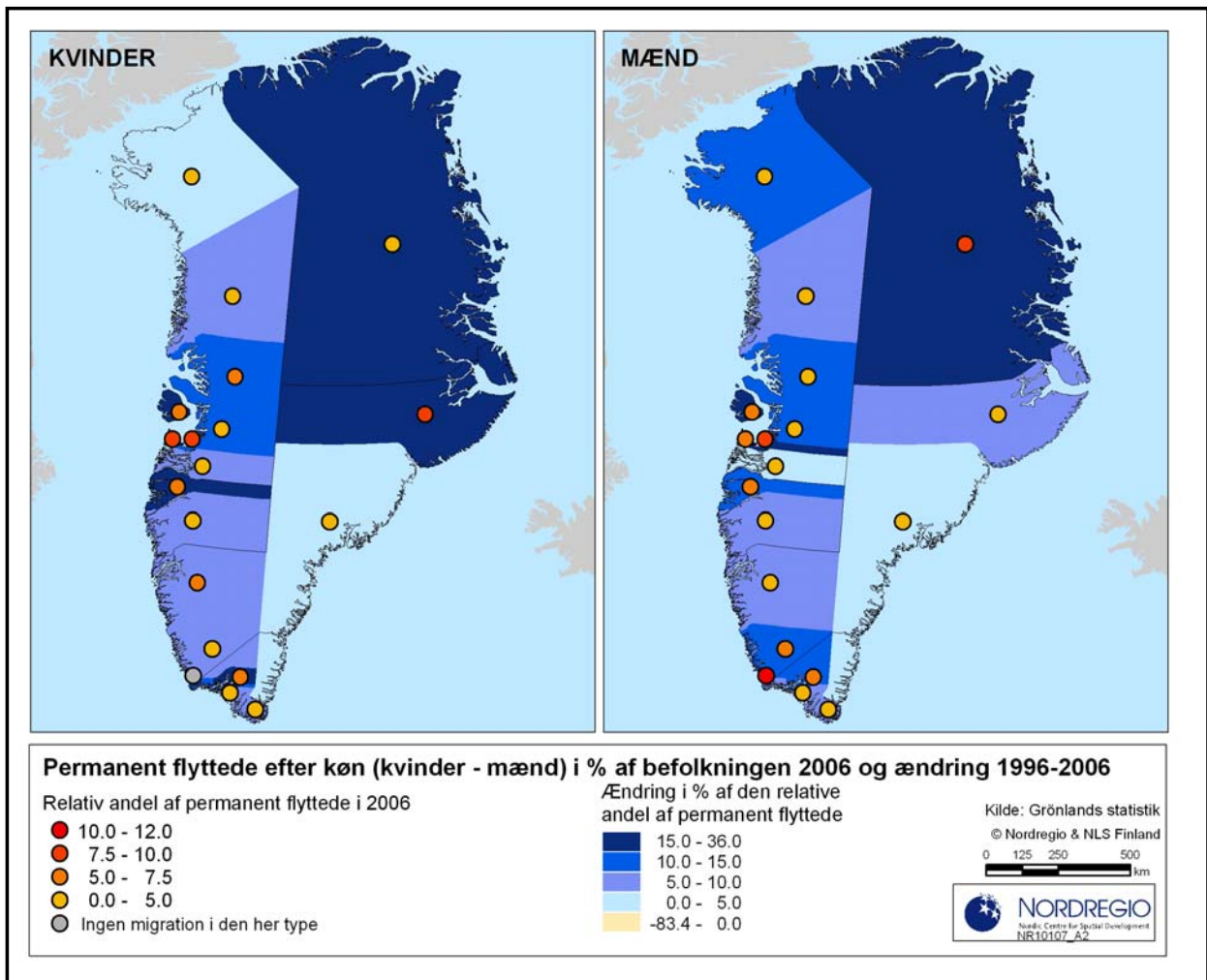
Som det fremgår af kortet, er en af de vigtigste forskelle mellem kønnenes flytningsmønstre spørgsmålet om midlertidig flytning over for permanent flytning, idet gruppen af fastboende personer ligger nogenlunde på samme niveau. Samtidig er der færre

kvinder end mænd i samtlige af de gamle kommuner, både inden for kommunerne i helhed og også når det gælder fordelingen inden for byer og bygder.

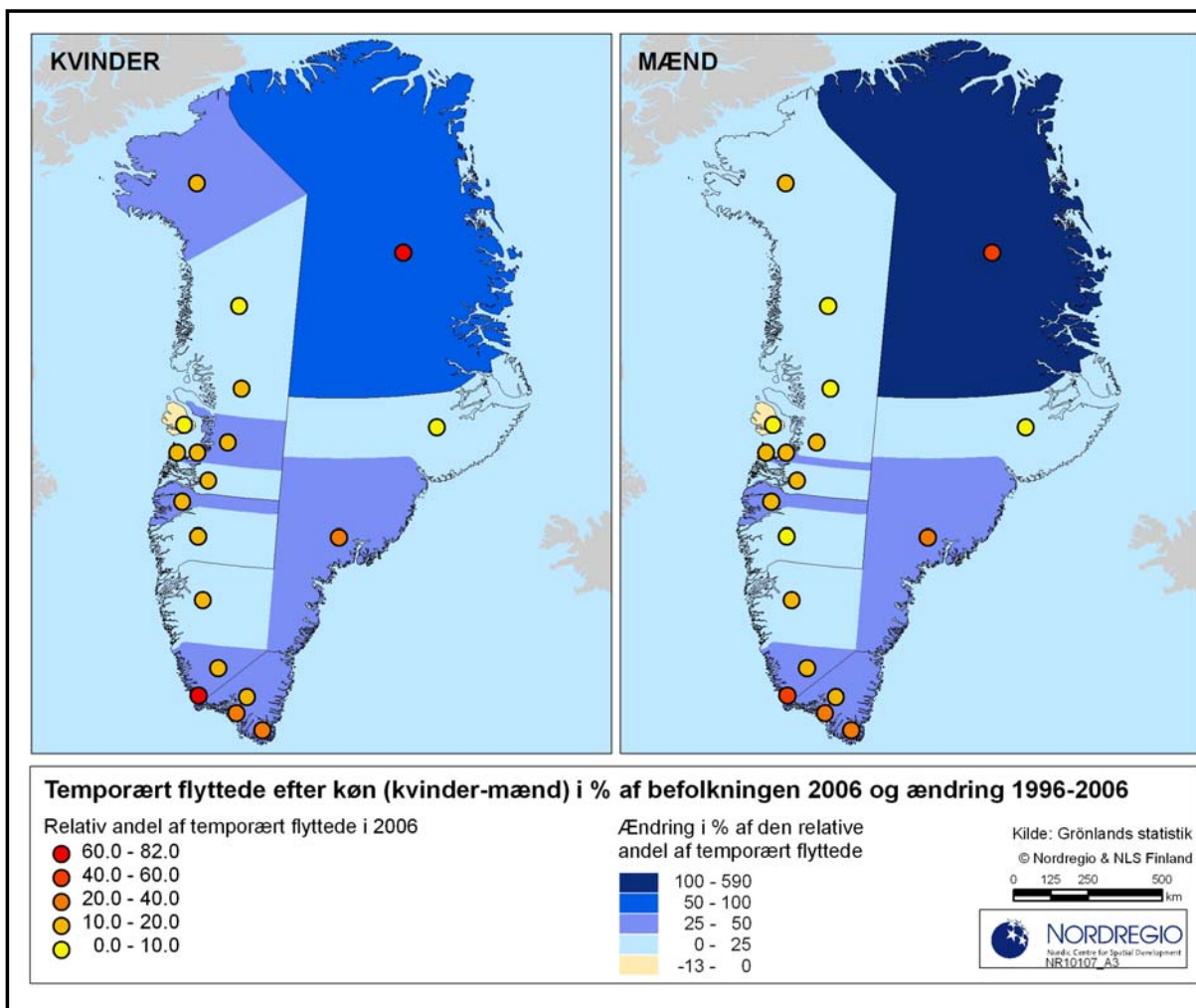
Årsagen til at der er færre kvinder end mænd skyldes altså i høj grad at flere kvinder end mænd flytter permanent, mens flere mænd end kvinder flytter midlertigt. Hvorledes disse forskelle viser sig fremgår af de følgende kort.

Figur II.32 Fastboende efter køn. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i byerne (til venstre) og i bygderne (til højre) som i 2006 var registeret som fastboende. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling

Figur II.33 Permanent flyttede efter køn. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i byerne (til venstre) og i bygderne (til højre) som i 2006 var registeret som fastboende. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling

Figur II.34 Temporært/midlertidgt flyttede efter køn. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i byerne (til venstre) og i bygderne (til højre) som i 2006 var registreret som fastboende. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling

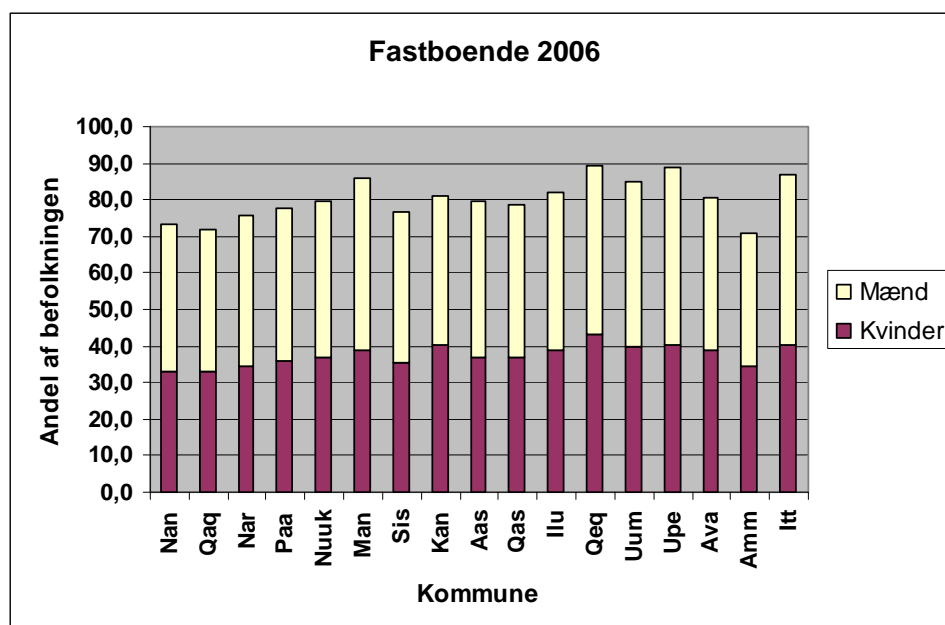
De tre foregående kort viser fordelingen af flytningsaktiviteterne på hovedkategorien køn. Den relative andel af de respektive flytningstyper vises i form af en cirkel med farver fra mørkerød der angiver en relativ stor andel af flytninger medens orange nuancer og gul angiver en mindre andel.

Baggrundsfarven viser desuden hvilke ændringer, der er foregået i perioden 1996 til 2006. Det drejer sig om den relative ændring i den angivne periode, og i den umiddelbare tolkning af kortene skal man hæfte sig ved farverne, idet de kraftige blå farver viser, at der har været tale om markante stigninger i en given flytningskategori inden for den givne kommune, mens gul farve angiver i hvilke af de gamle kommuner der har været tale om fald i den angivne kategori. Har der eksempelvis været tale om antallet af midlertidigt flyttede i en kommune udgjorde 5% i 1996 og i 2006 er steget til 3% har der været tale om et fald på 2 procentpoint. I forhold til den relative andel som var 5% i 1996 har faldet således været 2/5 eller 40%. Baggrundsfarven ville i dette tilfælde være faldet i den gule farve der angiver et faldende interval.

Kortenes karakteristisk skal i øvrigt sammenholdes med de følgende grafer, der angiver de respektive procentvise fordelinger mellem kommunerne.

Som nævnt har der været tale om en forandring over tid, hvor tendensen er gået fra at mænd har været hyppigere flyttere end kvinder til, at mænd og kvinder flytter nogenlunde lige meget i de fleste kommuner. I absolutte tal flytter såvel mænd som kvinder hyppigst fra Nuuk, mens flytningshyppigheden i procent af kommunens befolkning er størst for Ivittuut og mindst for Ittoqqortoormiit. Når det gælder den permanente flytning er der generelt tale om, at flere kvinder end mænd flytter permanent, og konsekvensen er et generelt og stigende underskud af kvinder. Kun i de østgrønlandske og Kangaatsiaq kommuner er der i perioder lige mange mænd og kvinder. Det største antal flytninger for både mænd og kvinder sker fra Nuuk. Mænd dominerer antallet af flytninger fra Ivittuut mens kvinder udgør det største antal af flyttere fra hovedparten af kommunerne i Sydgrønland og i Diskobugten.

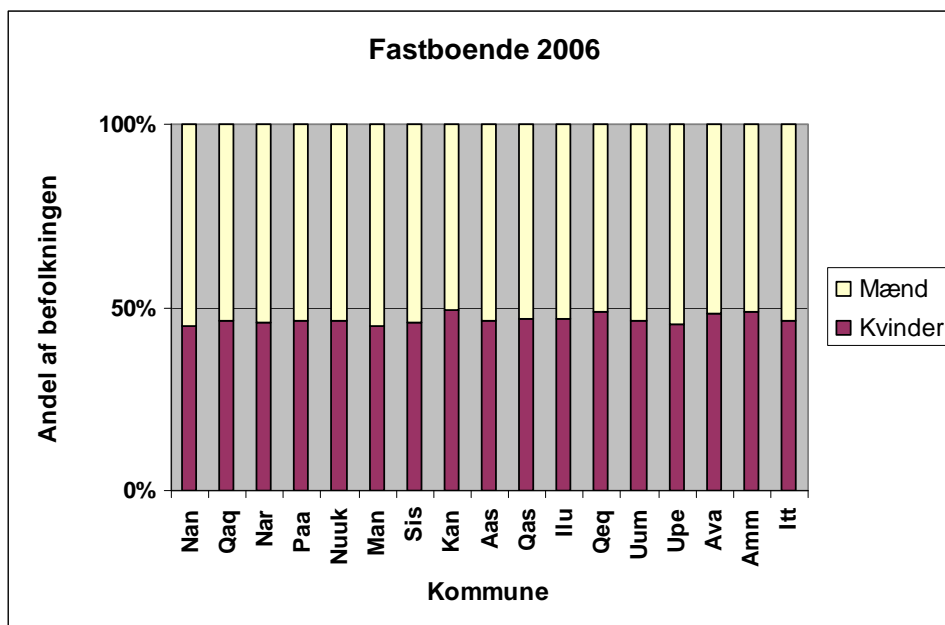
i. De fastboende

Figur II.35. Fordeling af fastboende ud fra køn, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

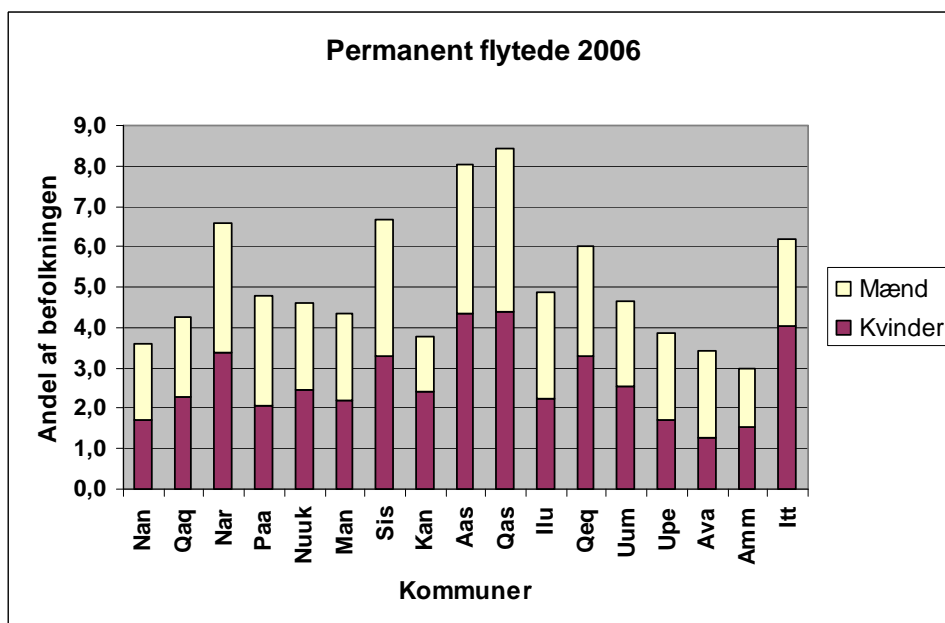
Som nævnt ovenfor, udgør gruppen af fastboende en relativ stor del af befolkningen i samtlige kommuner, typisk mellem 70 til 90% af indbyggerne, og typisk med et overskud af kvinder. Underskuddet af kvinder ligger fra nogle få procent op til ret markante underskud for en række kommuner. Der er en klar sammenhæng mellem kønsfordelingen og de økonomiske aktiviteter på den måde, at flere aktiviteter inden for den tertiære sektor også betyder en relativ højere kvindeandel. Men det betyder ikke for nogen af de gamle kommuner, at det har medført en kønsmæssig balancesituation, d.v.s. med et lige antal mænd og kvinder.

For at give en ide om forskellen er ovenstående figur omsat til 100% på figuren nedenfor:

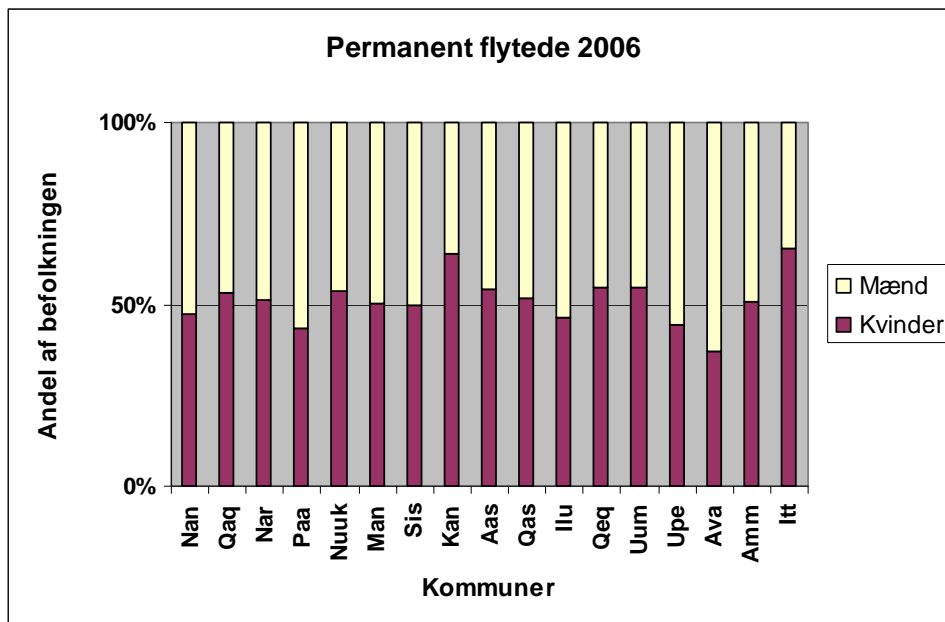
Figur II.36: Den procentvis andel af gruppen fastboenden fordelt på henholdsvis kvinder og mænd. En balancesituation ville være en omtrentlig 50/50 fordeling mellem kvinder og mænd, med et mindre overskud af kvinder på grund af den længere levetid.

ii. Permanent flyttede

Figur II.37. Fordeling af permanent flyttede ud fra køn, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Den manglende balance mellem mænd og kvinder, som nævnt ovenfor, hænger i høj grad sammen med fordelingen mellem mænd og kvinder i forhold til antallet af permanent flyttede. Kvinder, i langt højere grad end mænd, søger efter jobmuligheder og sociale betingelser som i højere grad imødekommes i de større byer, ikke mindst i Nuuk, men i særdeleshed uden for Grønland. Og som en konsekvens heraf, ser man den markant højere frekvens for permanent flyttede blandt kvinder. For at vise dette er figur II.37 omsat til 100% så man kan se fordelingen i forhold til den normalt forventede 50/50 fordeling mellem mænd og kvinder.

Figur II.38. Fordeling af permanent flyttede ud fra køn, 2006. I en balancesituation, d.v.s. ligeligt flytningsmønster for såvel kvinder som mænd, ville fordelingen have været 50/50. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

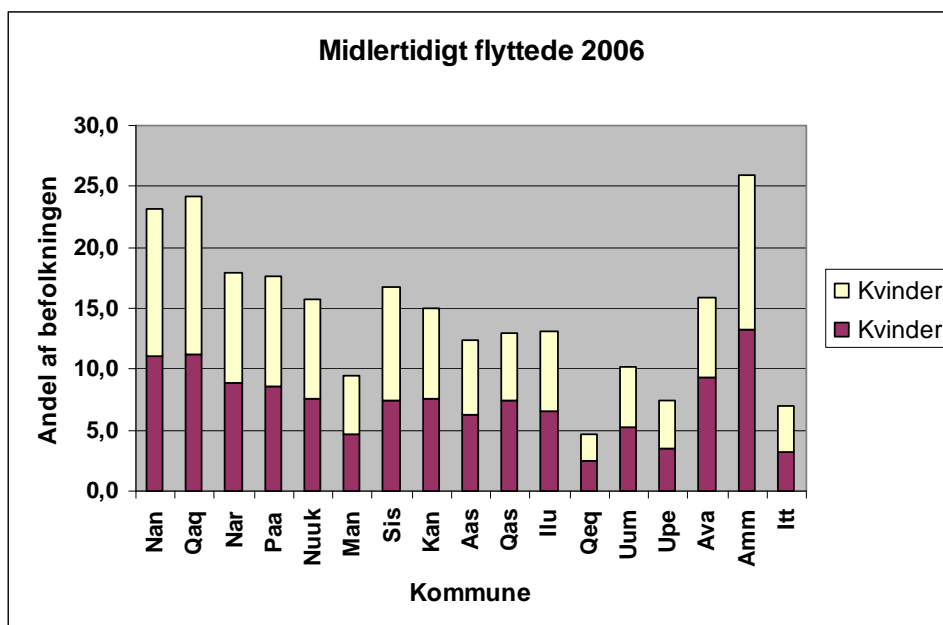
Som beskrevet ovenfor gør mer-udflytningen sig gældende for 9 af de gamle kommuner. For tre kommuners vedkommende er der nogenlunde balance, nemlig Maniitsoq, Sisimiut og Ammassalik. Og for fem kommuner gælder det at det faktisk er mændene der udgør den største gruppe af permanent flyttede. For enkelte af disse hænger det sammen med at udflytningsprocessen i nordkommunerne først for alvor er på vej nu. For Paamiut og Nanortalik hænger det delvis sammen med at disse kommuner – især for bygdernes vedkommende - allerede er karakteriseret ved et stort underskud af kvinder i de aldersgrupper som flytter mest hyppigt, hvorfor antallet af permanent flyttede derigennem er begrænset. Til gengæld viser Nuuk sig, til trods for at det er den mest attraktive tilflytningsby for kvinder, samtidig at have et større udflytningstal for kvinder end for mænd. Det hænger sammen med at Nuuk er ”gennemgang” for ret mange kvinder som ender med at flytte ud af Grønland.

Konsekvensen er et generelt og stigende underskud af kvinder. For kvinderne er der tale om en ”stepstone-mobilitet” eller ”trædestens-mobilitet”, hvor man trinvis bevæger fra mindre mod større steder og eventuelt vælger at forlade landet. Mændene er i højere grad midlertidige

flyttere, der søger kortere- eller længerevarende jobs i mere nærliggende byer og bygder, men også ofte vender tilbage til udgangspunktet.

De to markante undtagelser herfor er, som forventelig, dels den gamle Ivittuut kommune, og dels gruppen af personer uden for kommunal inddeling.

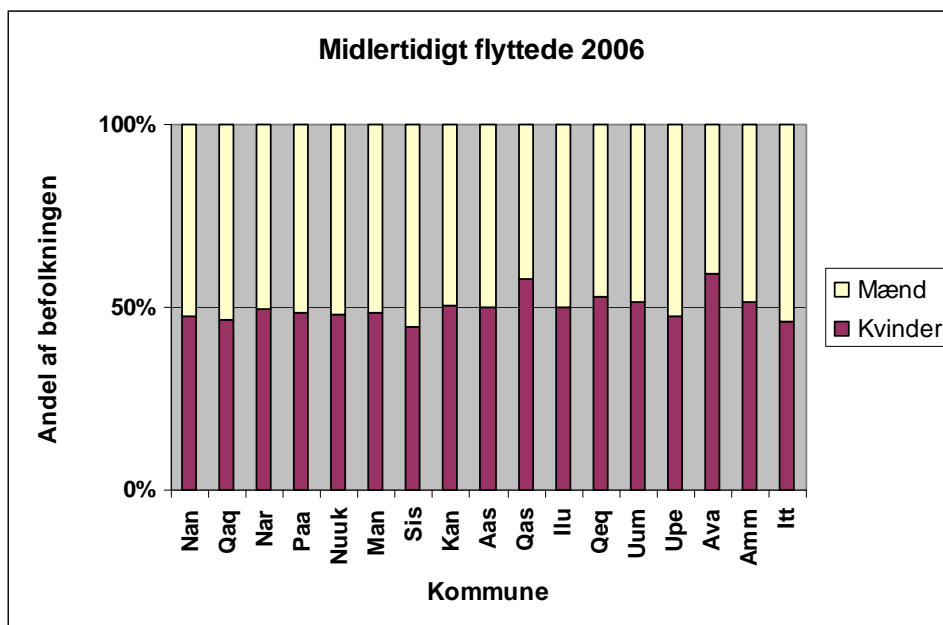
iii. Midlertidigt flyttede

Figur II.39. Fordeling af midlertidigt flyttede ud fra køn, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Når det gælder de midlertidige flytninger, viser grafen ovenfor blot det, der allerede har været fremhævet tidligere, nemlig, at flere mænd end kvinder flytter over kortere afstande, typisk inden for regionale arbejdsmarkeder, for at få arbejde i kortere eller længere perioder. Når billedet ikke fremstår langt mere markant end tilfældet er, skyldes det at der samtidig er et anderledes mønster for kvinderne, nemlig at de yngre kvinder i langt højere grad end de yngre mænd gennemfører en uddannelse som forudsætter at de flytter i kortere eller længere tid fra deres hjemsted.

Når det gælder arbejde er der således en større gruppe af mænd, som vælger at vende tilbage til udgangspunktet, medens gruppen af permanent flyttede som vist tidligere er langt større for kvindernes vedkommende.

Figur II.40. Fordeling af midlertidigt flyttede ud fra køn, 2006. Figuren viser proportionerne mellem de to køn i forhold til de midlertidige flytninger, og i en balancesituation ville fordelingen have været omkring 50/50. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Som det fremgår af figuren er der for uddannelsesbyernes vedkommende tale om balance mellem de to køn, medens der mod syd er et (lille) overskud af mænd der flytter midlertidigt, medens der i enkelte af byerne i nord er et overskud af kvinder der flytter.

Som det har været fremhævet tidligere, drejer forskellene i mobilitetsmønstrene sig i høj grad om to ting. For det første forventninger til arbejdets indhold og sociale relationer, og for det andet spørgsmålet om uddannelse og brug af kvalifikationer. For kvindernes vedkommende er det i høj grad spørgsmålet om arbejde som er udfordrende og med udviklingsmuligheder, både faglige og sociale, som tæller. Arbejdsmiljøet også tæller hos mændene, men har helt klart lavere prioritet end eksempelvis lønforholdene. Og for en del mænd bosiddende i bygder og med fangst og fiskeri som hovederhverv, kan det være en vigtig forudsætning for opretholdelse af erhvervsaktiviteten, at man er åben over for midlertidige erhvervsaktiviteter uden for bostedet.

For mange er der, som det vil blive diskuteret i forbindelse med analyserne af spørgeskemaer og interviews tale om markante holdningsforskelle mellem kvinder og mænd i forhold til spørgsmålet om midlertidige jobs og deltidsjobs. Mændene – specielt de ældre mænd - har i højere grad end kvinderne, nævnt midlertidige jobs som en mulighed for eksempelvis at supplere indkomster fra fangst og fiskeri, og derigennem opretholde deres traditionelle erhvervsaktivitet. Kvinderne derimod, har i højere grad peget på deltidsjobs som en mulighed for at supplere en familieindkomst og derigennem opretholde de sociale relationer i lokalsamfundet. Mændene ser således hjemme som en base, man kan forlade i kortere eller længere tid og så returnere til, mens kvinderne ser det som en social forpligtelse at opretholde denne basefunktion. Når kvinderne ønsker at forlade stedet af jobmæssige årsager, er det derfor for at flytte permanent, og med henblik på at etablere en ny base på det valgte sted.

f) Mobilitet og indkomst

Indkomstforhold regnes som regel som en central faktor når det gælder mobilitet. Den almindelige demografiske teori om årsager til mobilitet fokuserer først og fremmest på bedring af indkomstforholdene gennem forbedrede muligheder for jobs. Derfor antages indkomstforhold og forbedrede jobmuligheder også her at spille en afgørende rolle for mobiliteten.

Ved hjælp af en række kort vises de regionale karakteristika vedrørende indkomstforhold. Det første kort (side 65) viser forholdet mellem fastboende, permanent flyttede og midlertidigt flyttede i forhold til 5 forskellige indkomstgrupper: under 50.000, fra 50.000 til 100.000, fra 100.000 til 200.000, fra 200.000 til 350.000 og over 350.000 kroner. Farverne i cirkeldiagrammerne angiver den relative andel af flytningerne med rødt for den fastboende del af befolkningen, med lilla den permanent flyttede befolkning, og endelig med gult den midlertidigt flyttede del af befolkningen.

De efterfølgende tre kortsider fokuserer på de enkelte flytningskategorier: fastboende (side 66), permanent flyttede (side 67) og midlertidigt flyttede (side 68). Den relative andel af de respektive flytningstyper vises i form af en cirkel i hver af de gamle kommuner, med farver fra lilla der angiver en relativ stor andel af flytninger medens lysere blå angiver en mindre andel.

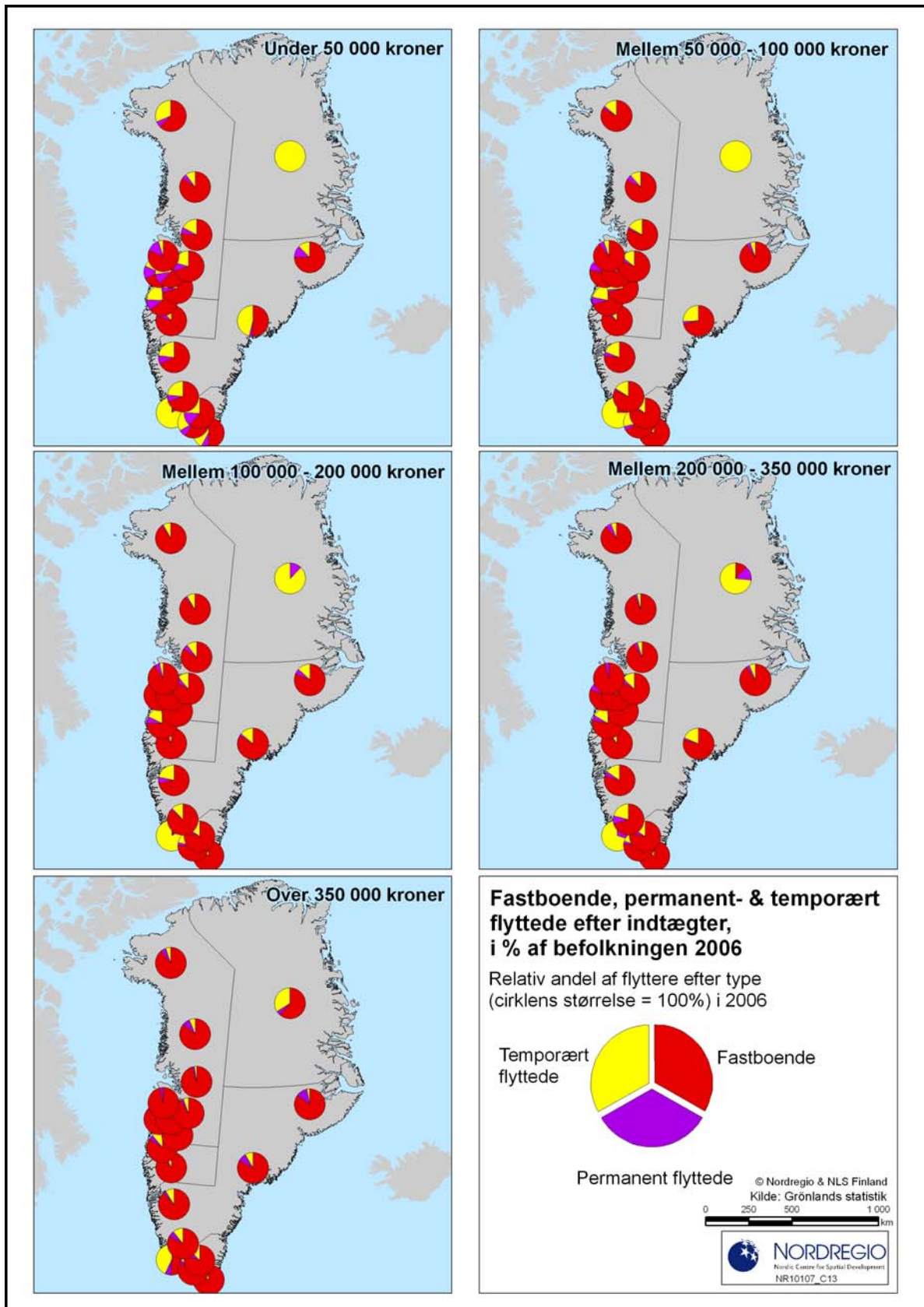
Baggrundsfarven viser desuden hvilke ændringer, der er foregået i perioden 1996 til 2006. Det drejer sig om den relative ændring i den angivne periode, og i den umiddelbare tolkning af kortene skal man hæfte sig ved farverne, idet de kraftige mørklilla farver viser, at der har været tale om markante stigninger i en given flytningskategori inden for den givne kommune, mens beige og brunt angiver i hvilke af de gamle kommuner der har været tale om fald i den angivne kategori. Har der eksempelvis været tale om antallet af midlertidigt flyttede i en kommune udgjorde 3% i 1996 og i 2006 er steget til 6% har der været tale om en stigning på 3 procentpoint. I forhold til den relative andel som var 3% i 1996 har stigningen således været 3/3 eller 100%. Baggrundsfarven ville i dette tilfælde være faldet i den mørkeste lilla nuance.

Som det fremgår, er der tale om markante forskelle i flytningsmønstrene, når det gælder grupperne af midlertidigt og permanent flyttede inden for de anførte indkomstgrupper. Når det gælder indkomster, er der tale om markant højere flytningshyppighed i de lavere og mellemste indkomstgrupper end i de højere.

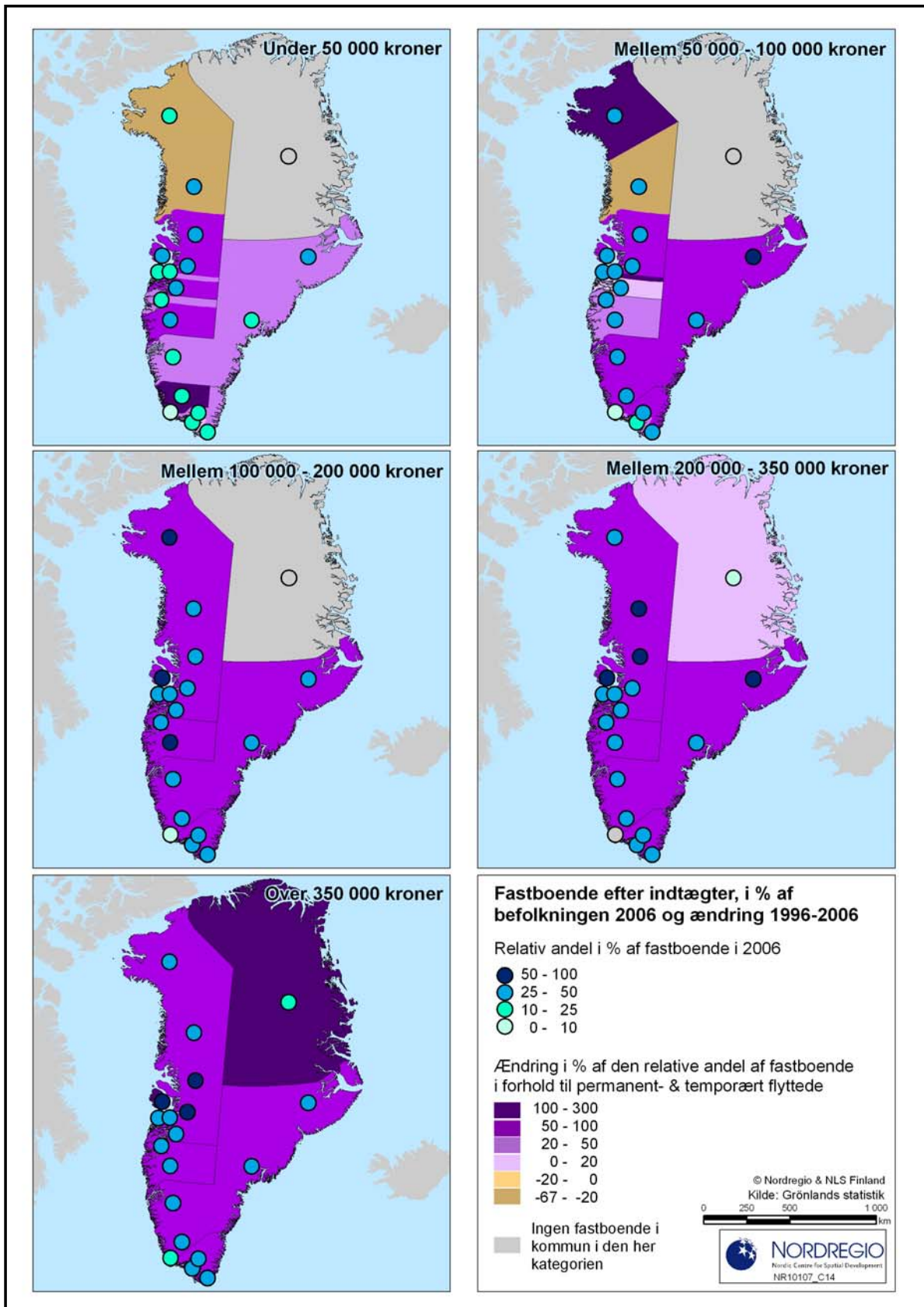
For de laveste indkomster er det i høj grad de midlertidige flytninger der er dominerende, typisk i forbindelse med midlertidige jobs uden for eget bosted. Specielt for Diskobugten er der dog tale om en meget høj permanent flytning fra regionen, også i de lavere indkomstgrupper.

I de højere indkomstgrupper er det i stigende grad de permanente flytninger, der gør sig gældende. Det er typisk karakteriserende for karrierebaserede flytninger, hvor øgede indkomstmuligheder spiller en væsentlig rolle.

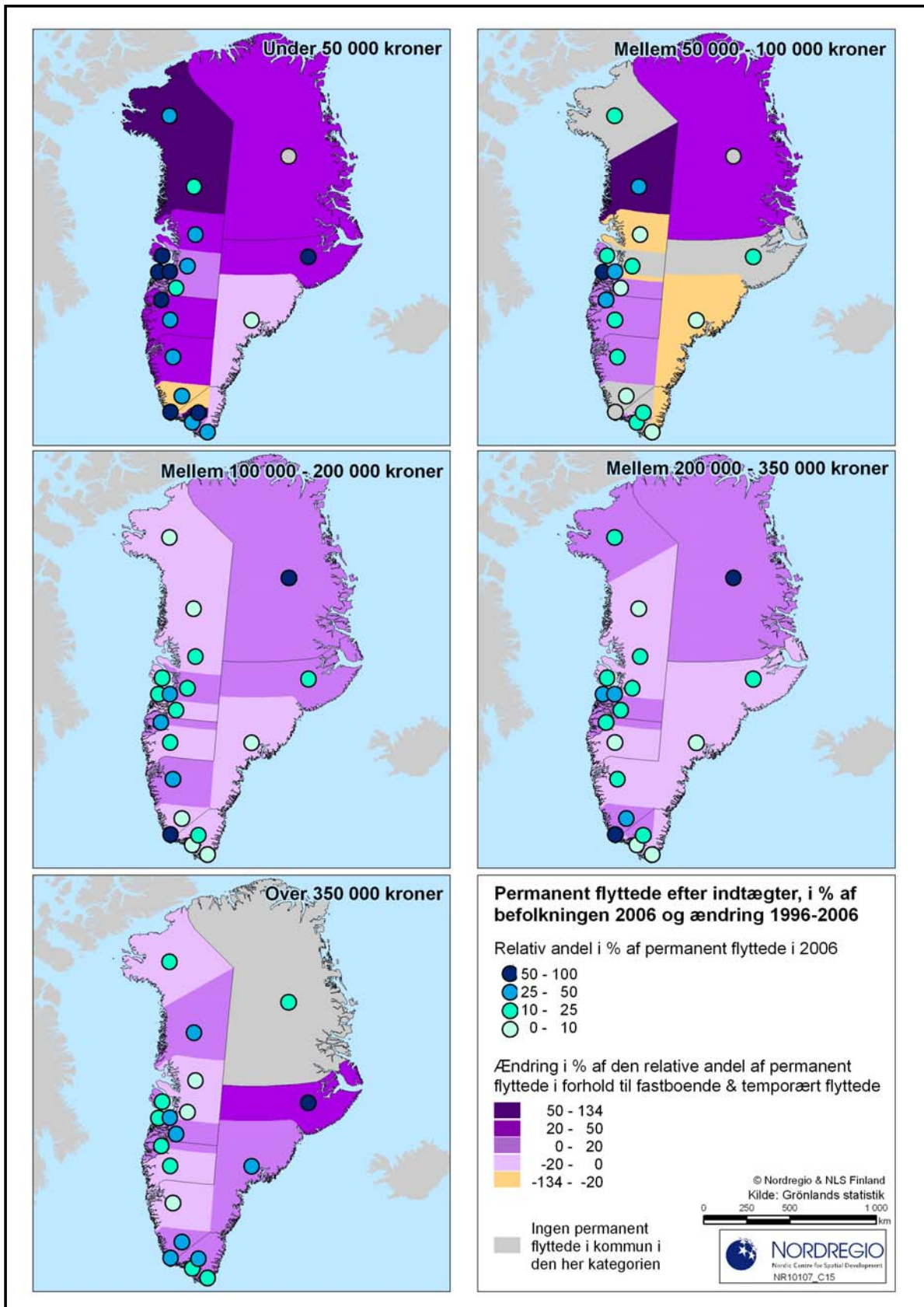
Kortenes karakteristik skal i øvrigt sammenholdes med de følgende grafer, der angiver de respektive procentvise fordelinger mellem kommunerne.

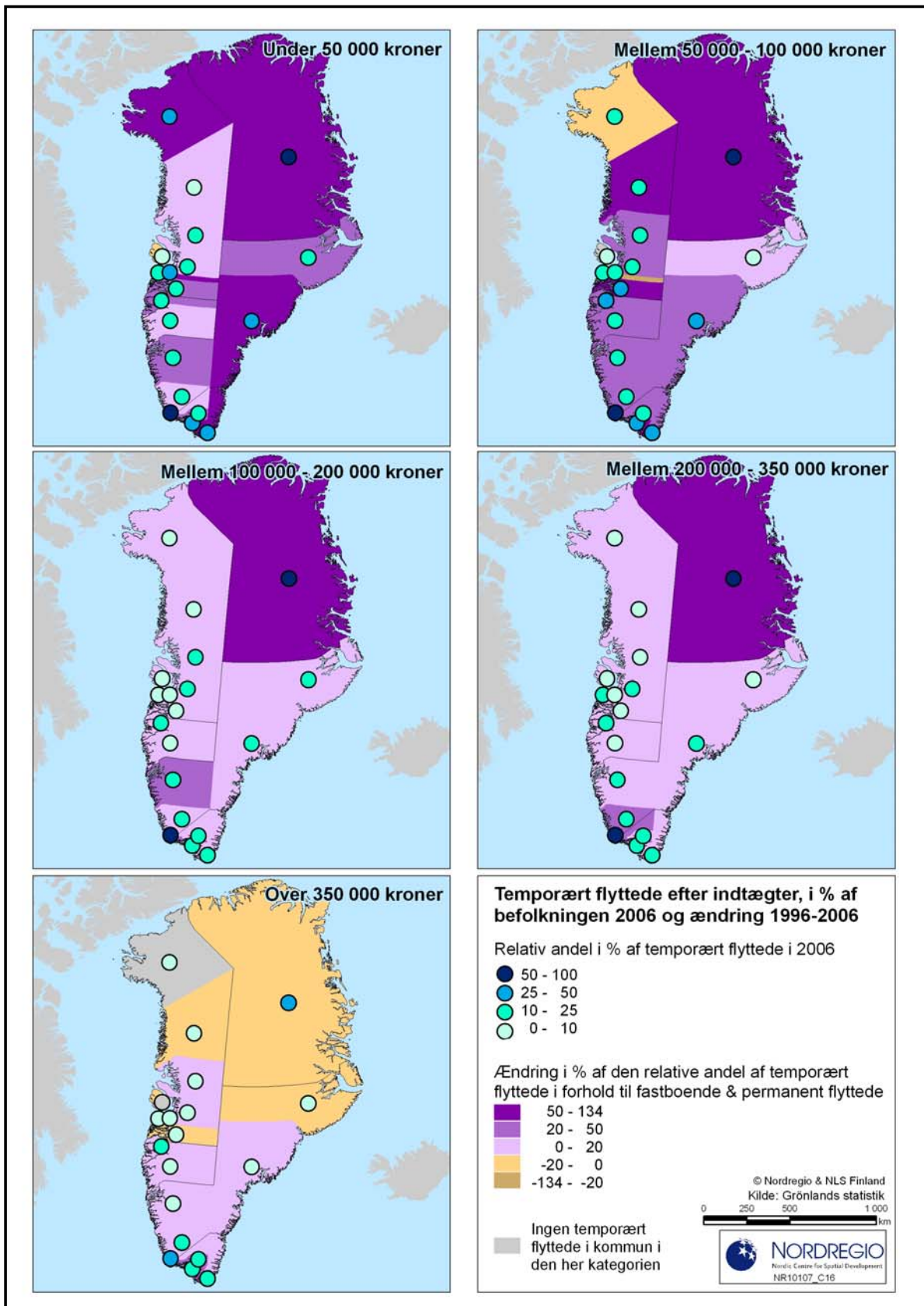
Figur II.41: Se beskrivelse side 69

Figur II.42: Se beskrivelse side 69

Figur II.43: Se forklaring side 69

Figur II.44: For beskrivelse, se side 69

Forklaringer til kortene side 65 til 68:

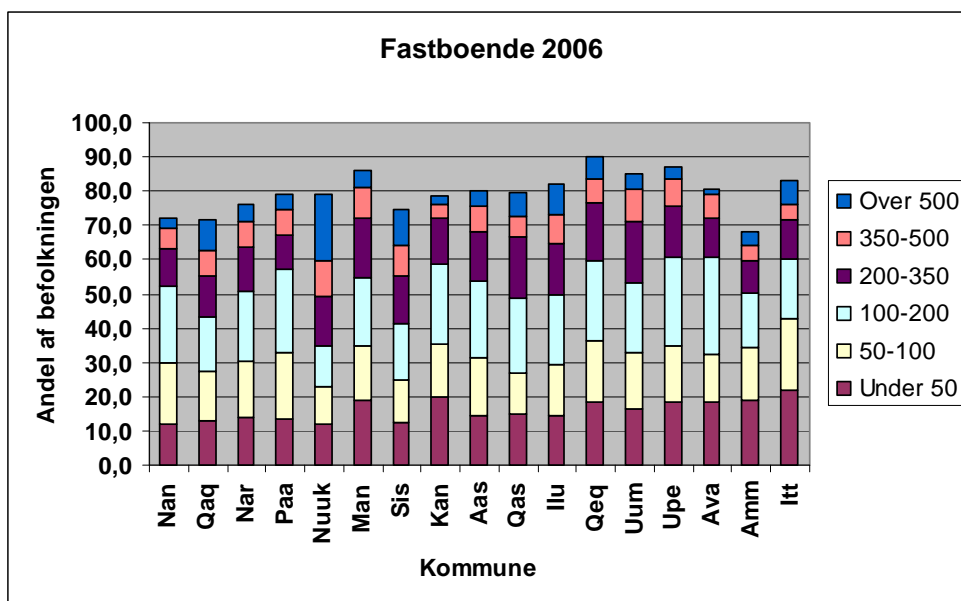
Figur II.40, side 65: Fordeling i 2006 mellem flytningskategorierne fastboende, permanent flyttede og temporært/midlertidigt flyttede i forhold til indtægter, idet hvert kort viser flytningskarakteristikken for indkomstgrupperne under 50.000, fra 50.000 til 100.000, fra 100.000 til 200.000, fra 200.000 til 350.000 og over 350.000 kroner indenfor den gamle kommuneinddeling

Figur II.41, side 66: Fastboende efter indkomstforhold. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i hver enkelt kommune indenfor de anførte indkomstgrupper og som i 2006 var registreret som fastboende. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling

Figur II.42, side 67: Permanent flyttede efter indkomstforhold. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i hver enkelt kommune inden for de anførte indkomstgrupper og som i 2006 var registreret som permanent flyttede. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling

Figur II.43, side 68 Midlertidigt flyttede efter indkomstforhold. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i hver enkelt kommune indenfor de anførte indkomstgrupper og som i 2006 var registreret som midlertidigt flyttet. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling

i. De fastboende

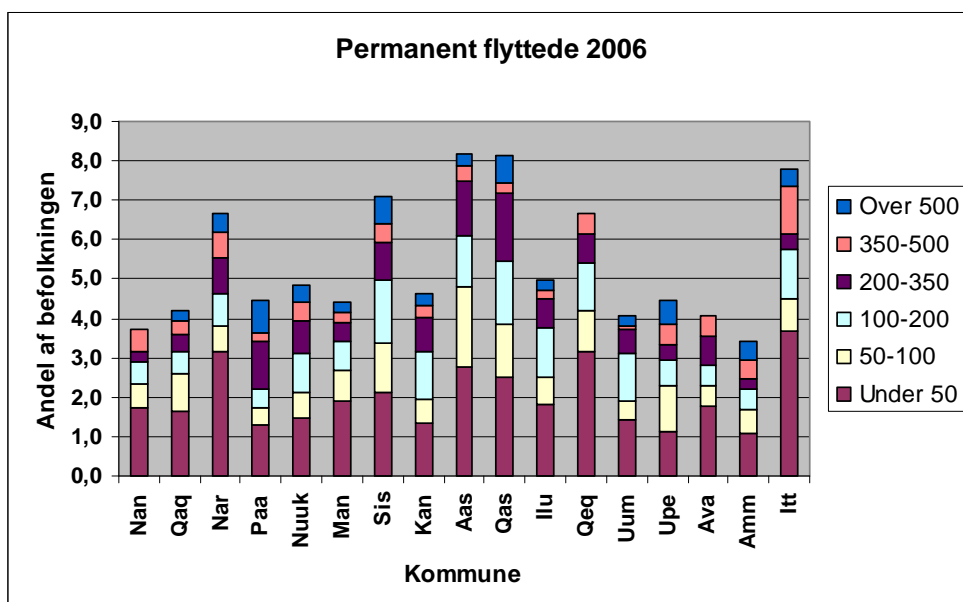

Figur II.44. Fordeling af fastboende i forhold til indkomstgrupper, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Gruppen af fastboende udgør en relativ stor del inden for de enkelte indkomstgrupper. Som det fremgår, er indkomstniveauerne dog generelt højere i de større byer. Det har en vis bevarende effekt idet ønsket om at erhverve og fastholde en høj løn øjensynlig virker dæmpende på højindkomstgruppens flytningsaktivitet. Dette bortset fra ganske få karrierepersoner, der kan have fordel ved at flytte når den høje indkomst er opnået. Man ser imidlertid også noget af den samme effekt i mellemindkomstgrupperne, specielt for de kommuner hvor indkomstniveauet generelt ligger højt.

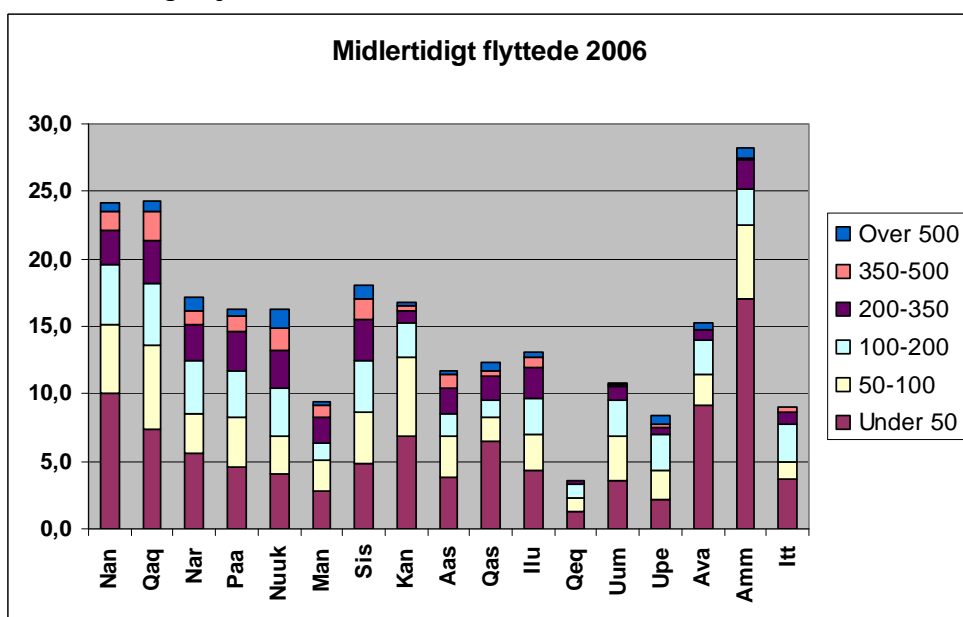
ii. Permanent flyttede

Gruppen af permanent flyttede hænger også tæt sammen med stigningen i indkomsterne, idet man typisk forfølger mulighederne for øgede indkomster ved at flytte. Ofte netop ved at flytte permanent til det nye sted eller - som beskrevet vedrørende "trædesten-effekten" - at bevæge sig frem mod de kommuner og specielt byer, hvor indkomstniveauet ligger højest. Ingen af disse processer udelukker lavindkomstgrupperne i, på tilsvarende måde at søge mod højindkomstområder, men de har langt vanskeligere ved at gøre det på grund af en af de væsentligste faktorer, nemlig adgang til bolig.

Figur II.45 Fordeling af permanent flyttede i forhold til indkomstgrupper, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

iii. Midlertidigt flyttede

Figur II.46. Fordeling af midlertidigt flyttede i forhold til indkomstgrupper, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Som allerede nævnt, er gruppen af midlertidigt flyttede helt klart den gruppe, som er domineret af lavere indkomster. Dels på grund af en række forhindringer i forbindelse med flytning, eksempelvis at skaffe bolig. Men også fordi lavindkomstgruppen til en vis grad er bundet til de mindre, perifere kommuner, og ikke mindst til bygderne. De er derfor præget af de flytningsmønstre, som gør sig gældende i forhold til bosætningsforholdene.

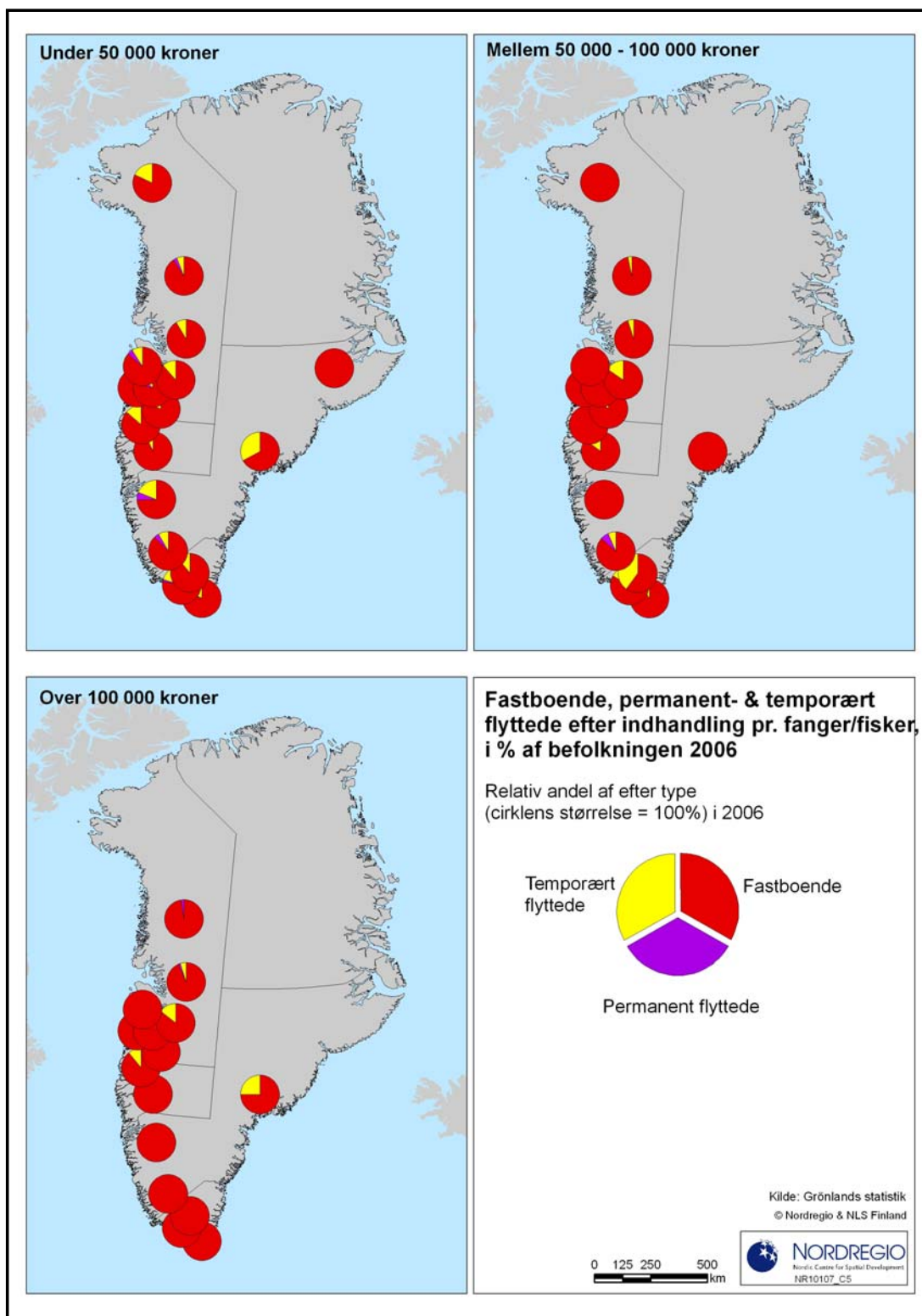
g) Mobilitet og indhandling

Blandt personer med indkomster fra indhandling, altså i overvejende grad erhvervsfangere og –fiskere, er mobiliteten generelt lavere end for andre erhvervsgrupper. Især er den permanente flytningsfrekvens særdeles begrænset. Tilknytningen til stedet og til de lokale fangst- og fiskerimuligheder, er således afgørende for den manglende mobilitet. Skønt på et lavere niveau gælder det dog også blandt fangere og fiskere, at de lave indkomster betyder større mobilitet, og stort set drejer det sig kun om midlertidige flytninger.

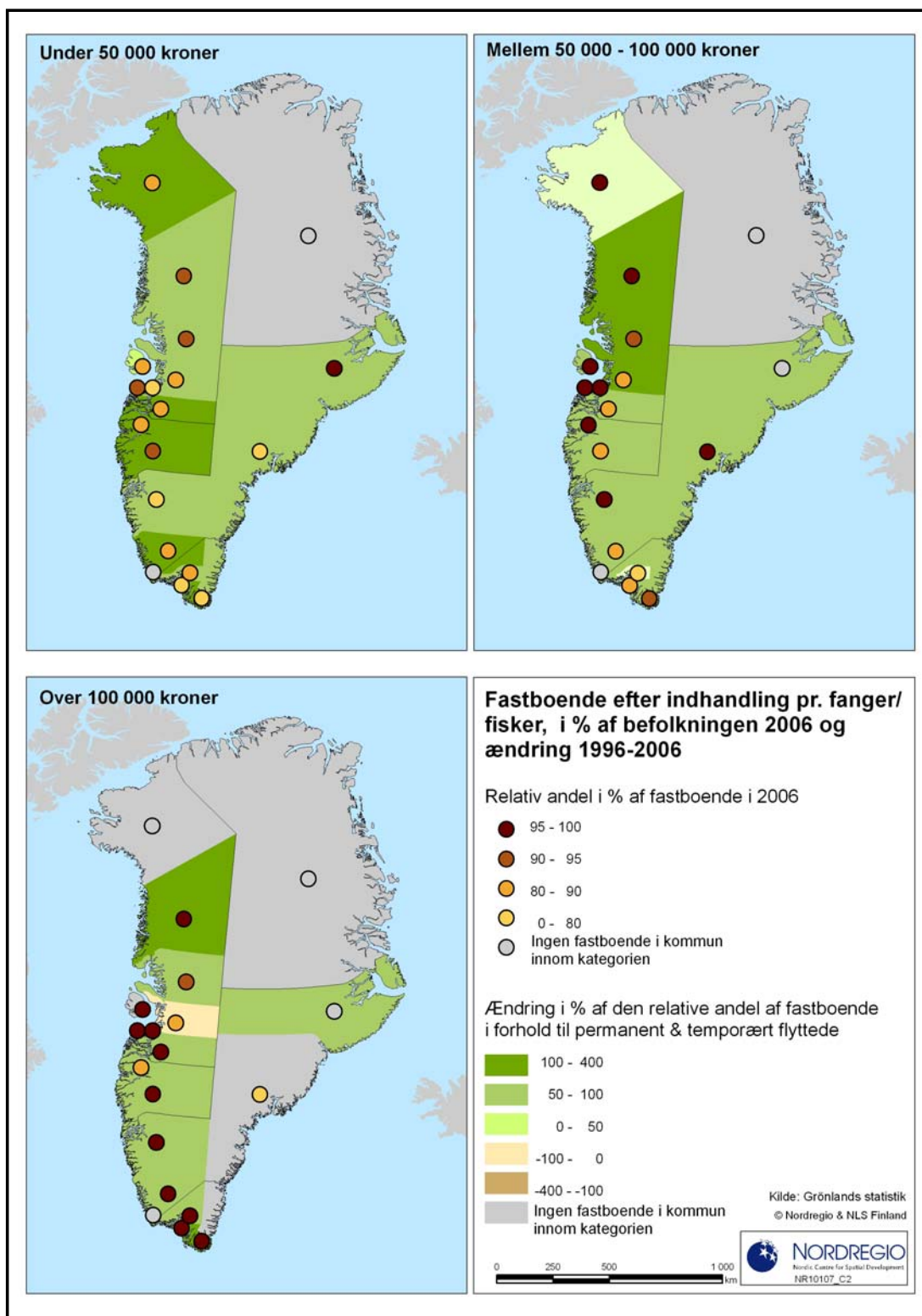
Kortene på de følgende side viser de overordnede karakteristika vedrørende disse flytningsmønstre.

Det første kort (side 74) angiver farverne den relative andel af flytningerne, hvor den fastboende del af befolkningen er angivet med rødt, med lilla den permanent flyttede befolkning, og endelig med gult den midlertidigt flyttede del af befolkningen. Hvert delkort viser flytningsmønstret for en hovedkategori inden for værdien af indhandlinger for gruppen af fangere og fiskere i de respektive kommuner. Og som det fremgår er der tale om markante forskelle i flytningsmønstrene, når det gælder grupperne af midlertidigt og permanent flyttede inden for de anførte indkomstgrupper.

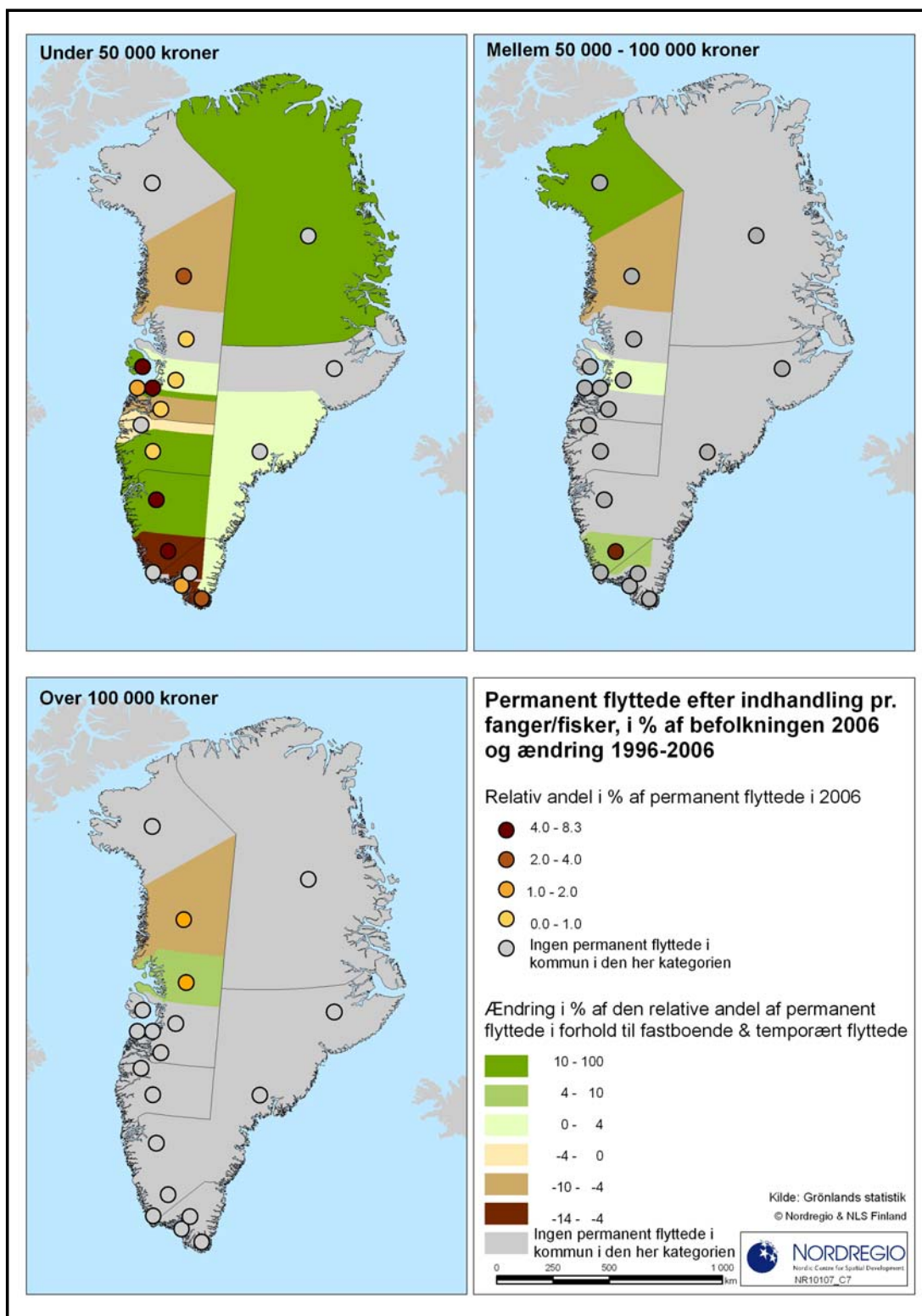
De efterfølgende tre kort (siderne 75, 76 og 77) viser fordelingen af flytningsaktiviteterne på de tre hovedkategorier, fastboende, permanent flyttede og midlertidigt flyttede. Den relative andel af de respektive flytningstyper angives i form af en udfyldt cirkel hvor kraftigt brunt angiver en relativ stor andel, mens beige angiver en mindre andel af flyttere indenfor de respektive kategorier. Baggrundsfarven viser desuden hvilke ændringer, der er foregået i perioden 1996 til 2006 inden for hver af de anførte flytningstyper. De kraftige grønne farver viser, at der har været tale om en markant stigning inden for en given kategori, mens beige farver angiver i hvilke af de gamle kommuner, hvor der har været tale om fald i betydning af den givne kategori.

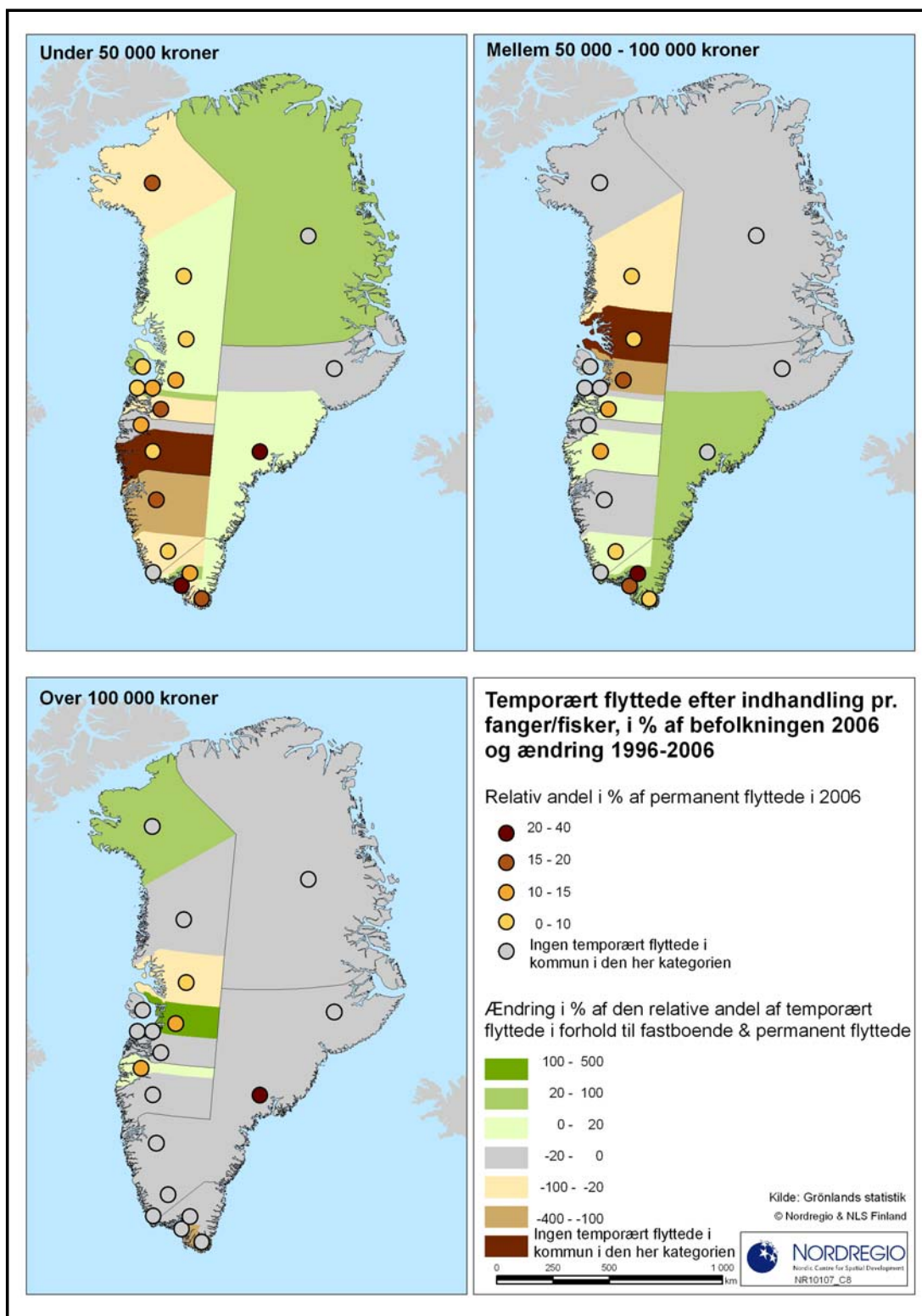
Figur II.47: Fordeling i 2006 mellem flytningskategorierne fastboende, permanent flyttede og temporært/midlertidigt flyttede i forhold til indhandling, idet hvert kort viser flytningskarakteristikken for indkomstgrupperne under 50.000, fra 50.000 til 100.000, og over 100.000 kroner indenfor den gamle kommuneinddeling

Figur II.48: Fastboende efter indhandlingsværdi. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i hver enkelt kommune indenfor de anførte indkomstgrupper og som i 2006 var registeret som fastboende. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling

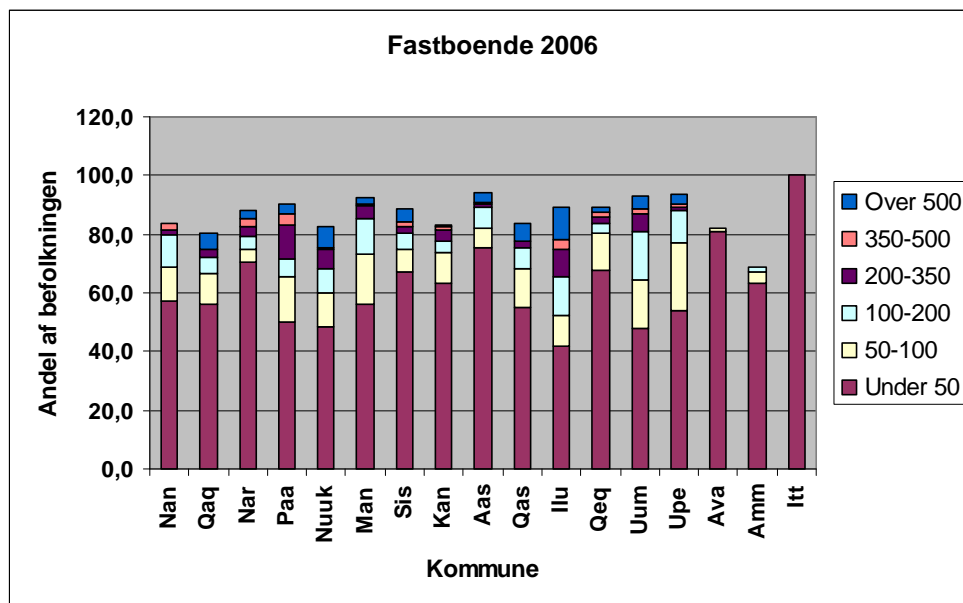
Figur II.49: Permanent flyttede efter indhandlingsforhold. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i hver enkelt kommune inden for de anførte indkomstgrupper og som i 2006 var registreret som permanent flyttede. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling

Figur II.50 Midlertidigt flyttede efter indhandlingsforhold. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i hver enkelt kommune indenfor de anførte indkomstgrupper og som i 2006 var registeret som midlertidigt flyttet. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling

Som det fremgår af kortene er der generelt tale om, at de gennemsnitlige indkomster gennem indhandling ligger på ret lave niveauer, idet den højeste indkomstgruppe i materialet ligger i indkomstintervallet 100.000-200.000 kroner. Det er således et ganske anderledes indkomstleje, der gør sig gældende sammenlignet med de skattepligtige indkomster. En af årsagerne til midlertidige flytninger inden for denne gruppe hænger netop tæt sammen med dette forhold, nemlig nødvendigheden af at søge indkomster uden for erhvervet. Langt de højeste indkomster findes helt klart i gruppen af fastboende, idet alle tre indkomstniveauer forekommer i de fleste kommuner. Billedet er ganske anderledes når det gælder både de permanent flyttede og de midlertidigt flyttede. I begge tilfælde er der kun ganske få forekomster af indtægter via indhandling, der overskrider 50.000 kroner.

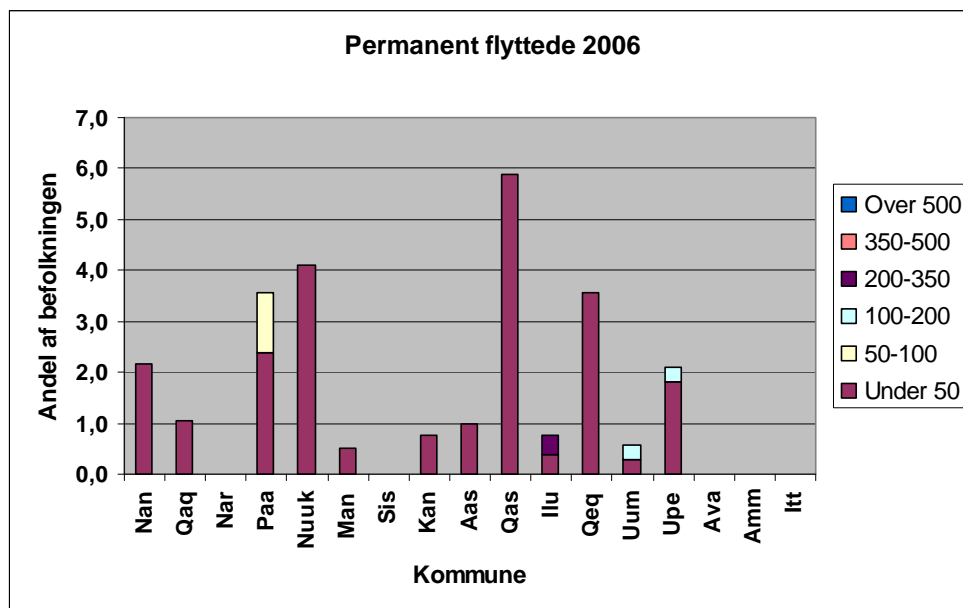
i. De fastboende

Figur II.51. Fordeling af fastboende i forhold til indhandlingsværdier, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Som det allerede har været fremhævet tidligere, er mobiliteten for denne gruppe særdeles begrænset. Den mobilitet, der forekommer hænger først og fremmest sammen med lavindkomstgruppen, og er især knyttet til de midlertidige flytninger, altså flytninger der sigter mod at skaffe supplerende indkomster for eksempel gennem sæsonarbejde og lignende. Som det fremgår af grafen ovenfor, er der tale om relativt små variationer, når man ser på den relative betydning af gruppen af fastboende. Eneste markante afvigelse fra mønsteret er Ammassalik. Men som det også fremgår er der tale om markante forskelle i indkomsterne, selv om indkomster under 50.000 kroner er dominerende overalt. For enkelte kommuners vedkommende er der tale om, at lavindkomstgruppen ”kun” udgør to tredjedel af den samlede gruppe, således først og fremmest i Ilulissat, men også til dels i Paamiut, Nuuk og Uummannaq. I modsætning hertil står eksempelvis Narsaq, Aasiaat, Qeqertarsuaq og begge de østgrønlandske kommuner, sidstnævnte sammen med Avanarsuaq stort set fuldstændig domineret af lavindkomstgruppen.

ii. Permanent flyttede

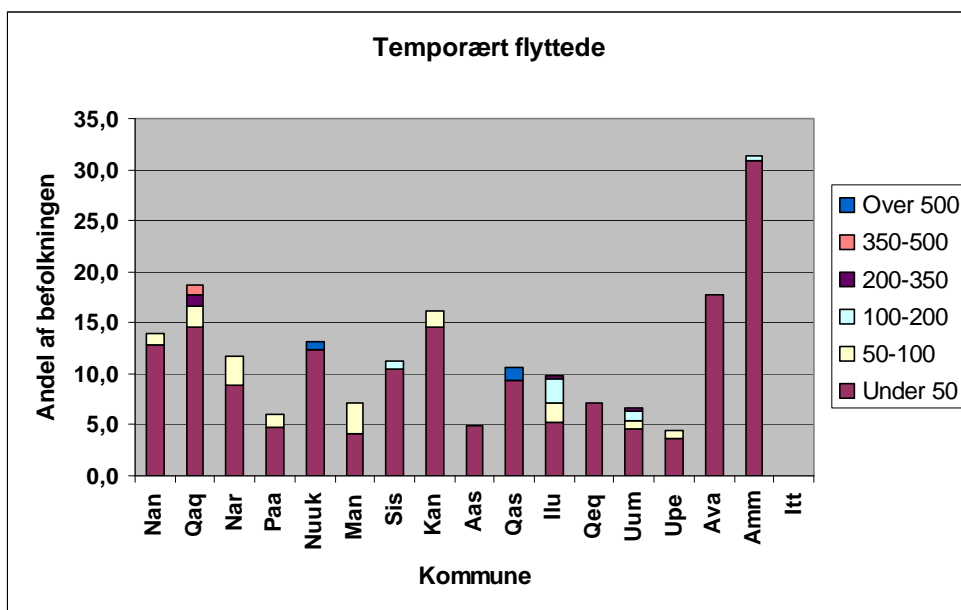

Figur II.52. Fordeling af permanent flyttede i forhold til indhandlingsværdier, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Som tidligere nævnt er gruppen af permanent flyttede særdeles lille, og berører i realiteten kun fire af de gamle kommuner, nemlig Paamiut, Nuuk, Qasigiannuguit og Qeqertarsuaq. Disse kommuner berøres fra nogle få procent og op til cirka seks procents vedkommende af denne type af mobilitet. Man skal måske også nævne, at denne type af mobilitet forekommer i Upernavik og Nanortalik, men for begge steder vedkommende, drejer det sig om blot to procent. Ved læsning af grafen, skal man dog være opmærksom på skalaen på figuren ovenfor som bidrager til at skjule nogle af de lavere værdier. Men det ændrer ikke på det grundlæggende, nemlig at gruppen af fangere og fiskere er særdeles bofaste, og - hvis de flytter - sker det stort set kun midlertidigt og typisk for at erhverve supplerende indkomster uden for erhvervet. De få der flytter permanent, gør det typisk fordi de søger over i andre erhvervsgræne.

iii. Midlertidigt flyttede

Til forskel for den stort set ikke-eksisterende gruppe af permanent flyttede, er der tale om et meget stort islat af midlertidig flytning inden for dette erhverv. Årsagen har været nævnt flere gange før, og ser man på mobiliteten inden for forskellige aldersgrupper i denne erhvervsgruppe, er det helt klart de helt unge, som viser den største mobilitet. Regionalt set er gruppen stærkt repræsenteret i Syd- og Midtgrønland men derfra faldende i betydning længere nordpå. Som det fremgår af figuren, er der ikke tale om nogen entydig sammenhæng mellem indkomstforholdene og flytningsfrekvensen. Eksempelvis er flytningsfrekvensen høj i Qaqortoq kommune samtidig med at næsten en fjerdedel har indhandling for mere end 100.000 kroner, hvilket – som det fremgår af grafen – er en relativ stor del.

Figur II.61. Fordeling af midlertidigt flyttede i forhold til indhandlingsværdier, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

For Sydgrønlands vedkommende er en del af forklaringen at finde i de korte afstande og det store antal af byer og bygder i regionen, idet det muliggør et langt mere fleksibelt system end hvad der gør sig gældende længere nordpå.

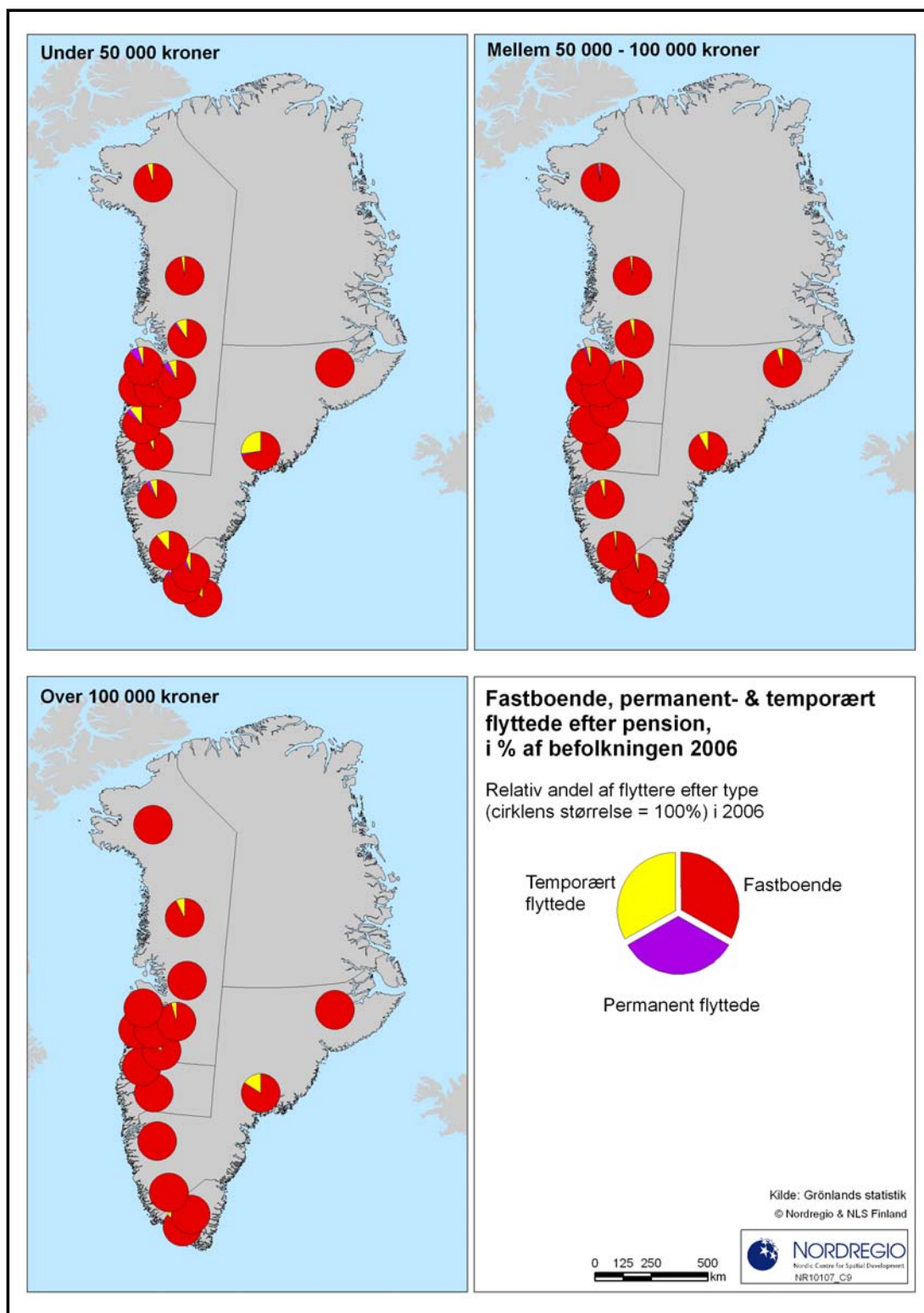
h) Mobilitet og pensioner

Mobiliteten blandt personer, der oppebærer sociale eller aldersbetingede pensioner er helt klart den mindst mobile af alle grupperne, idet det for samtlige kommuner gælder, at den fastboende del af gruppen udgør fra 90 til 97%. Primært inden for de midlertidigt flyttede ses en variation i mobiliteten, som på mange måder ligner den indkomstbetingede mobilitet. I det omfang gruppen flytter, sker det stort set kun midlertidigt. Også for personer der modtager pensioner viser det sig, at det er de lave indkomster, som giver grundlag for den største mobilitet.

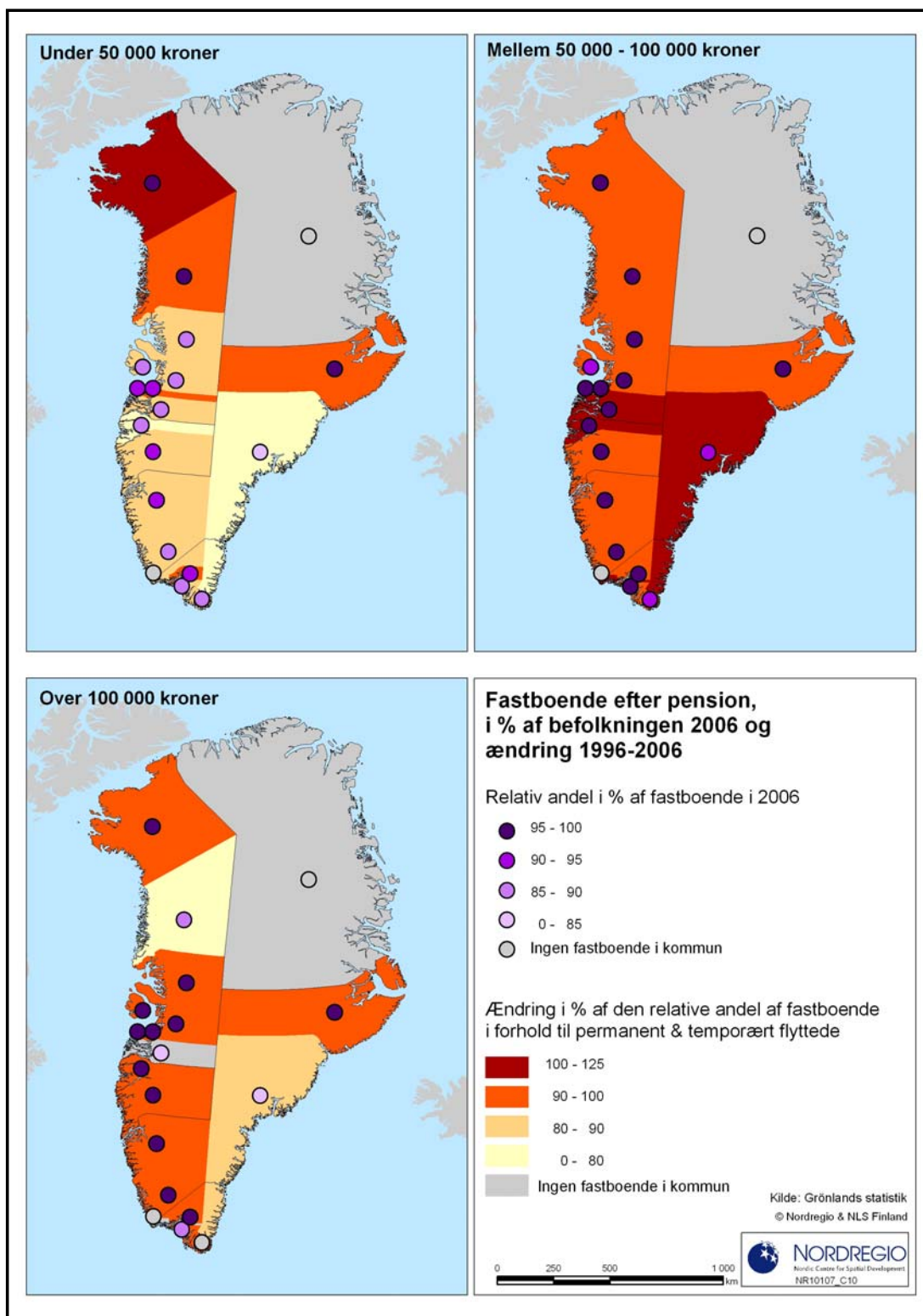
Kortene på de følgende sider viser de overordnede karakteristika vedrørende disse flytningsmønstre.

På det første kort (side 82) angiver farverne angiver den relative andel af flytningerne: Med rødt den fastboende del af befolkningen, med lilla den permanent flyttede befolkning, og endelig med gult den midlertidigt flyttede del af befolkningen. Hvert delkort viser flytningsmønsteret for en hovedkategori inden for størrelsen på pensioner – sociale (eksempelvis førtidspension) såvel som aldersbetingede - i de respektive kommuner. Som det fremgår er der tale om visse forskelle i flytningsmønstrene, når det gælder grupperne af midlertidigt og permanent flyttede inden for de anførte pensionsindkomstgrupper.

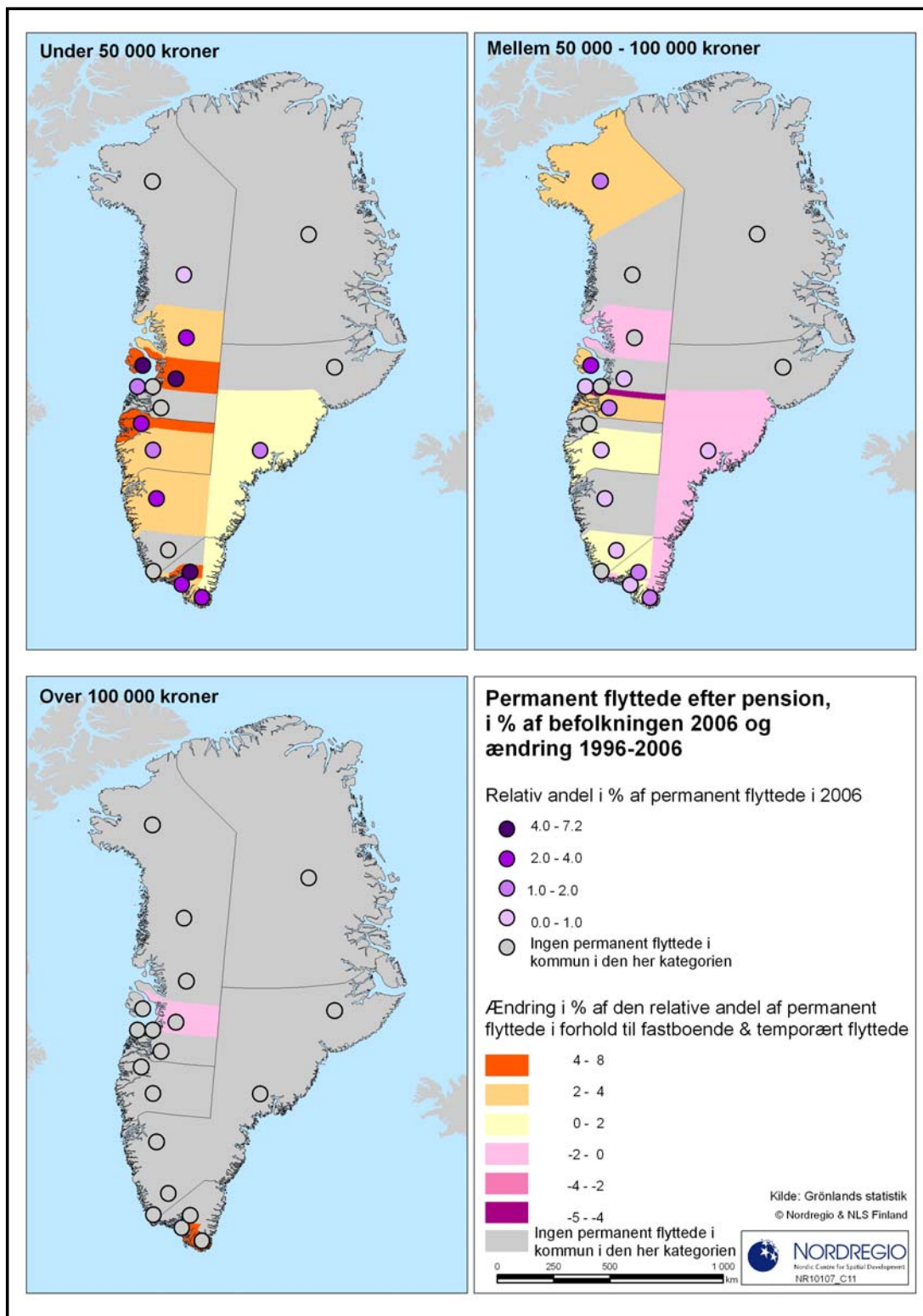
Kortene på de følgende sider (side 83, 84 og 85) viser fordelingen af flytningsaktiviteterne på de tre hovedkategorier, fastboende, permanent flyttede og midlertidigt flyttede. Den relative andel af de respektive flytningstyper er angivet i form af cirker, hvor kraftigt lilla angiver en relativ stor andel, mens lyserød angiver en mindre andel. Baggrundsfarven viser desuden hvilke ændringer, der er foregået i perioden 1996 til 2006 inden for hver af de anførte flytningstyper. De kraftige orange farver viser, at der har været tale om en markant stigning inden for en given kategori, mens de lilla farver angiver i hvilke af de gamle kommuner, hvor der har været tale om fald i betydning af den givne kategori.

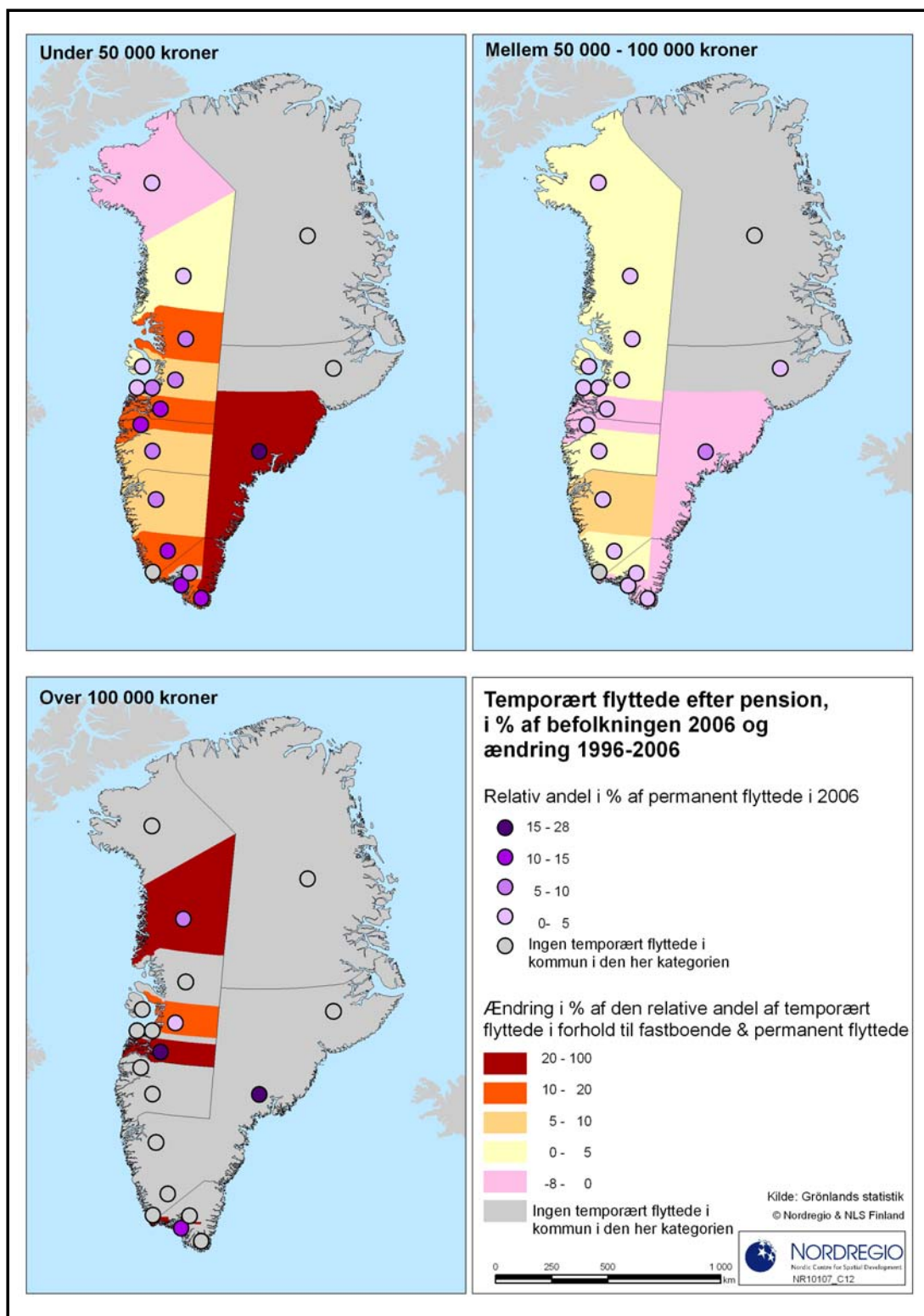
Figur II.62: Fordeling i 2006 mellem flytningskategorierne fastboende, permanent flyttede og temporært/midlertidigt flyttede i forhold til modtagelse af pensioner, idet hvert kort viser flytningskarakteristikken for indkomstgrupperne under 50.000, fra 50.000 til 100.000, og over 100.000 kroner indenfor den gamle kommuneinddeling.

Figur II.63: Fastboende efter udbetalte pensioner. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i hver enkelt kommune indenfor de anførte indkomstgrupper og som i 2006 var registeret som fastboende. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling.

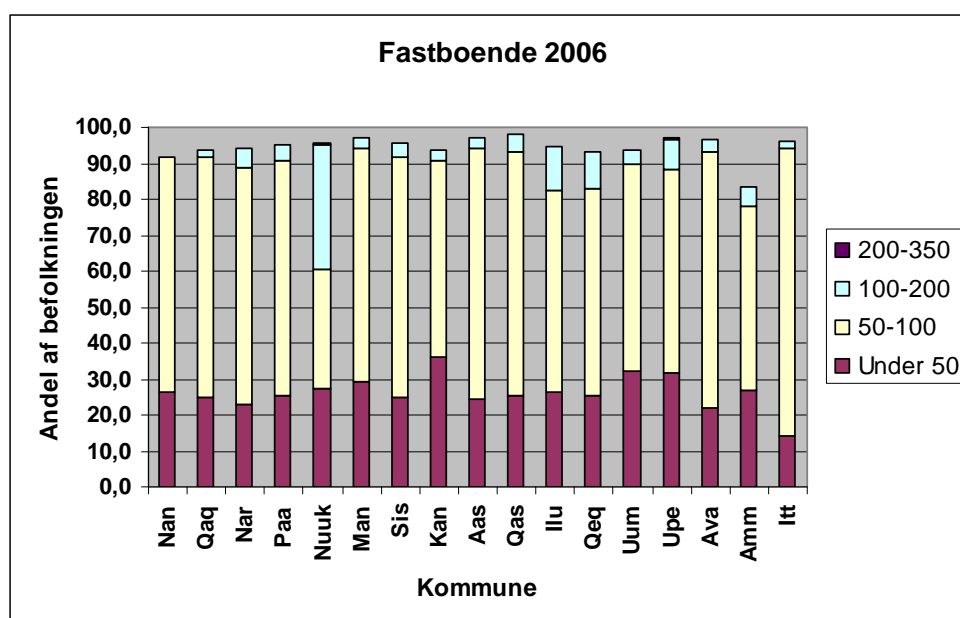
Figur II.64: Permanent flyttede efter udbetalte pensioner. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i hver enkelt kommune inden for de anførte indkomstgrupper og som i 2006 var registeret som permanent flyttede. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling.

Figur II.65 Midlertidigt flyttede efter udbetalte pensioner. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i hver enkelt kommune indenfor de anførte indkomstgrupper og som i 2006 var registreret som midlertidigt flyttet. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling.

Som allerede nævnt er denne gruppe af pensionsmodtagere karakteristisk ved at langt størstedelen af personerne er fastboende. Kun i begrænset omfang, og i nogle relativt få tilfælde, er der tale om flytninger af betydning. Samtidig er det den socio-økonomiske gruppe, hvor der har været tale om den største reduktion i grupperne af både permanent og midlertidigt flyttede.

i. De fastboende

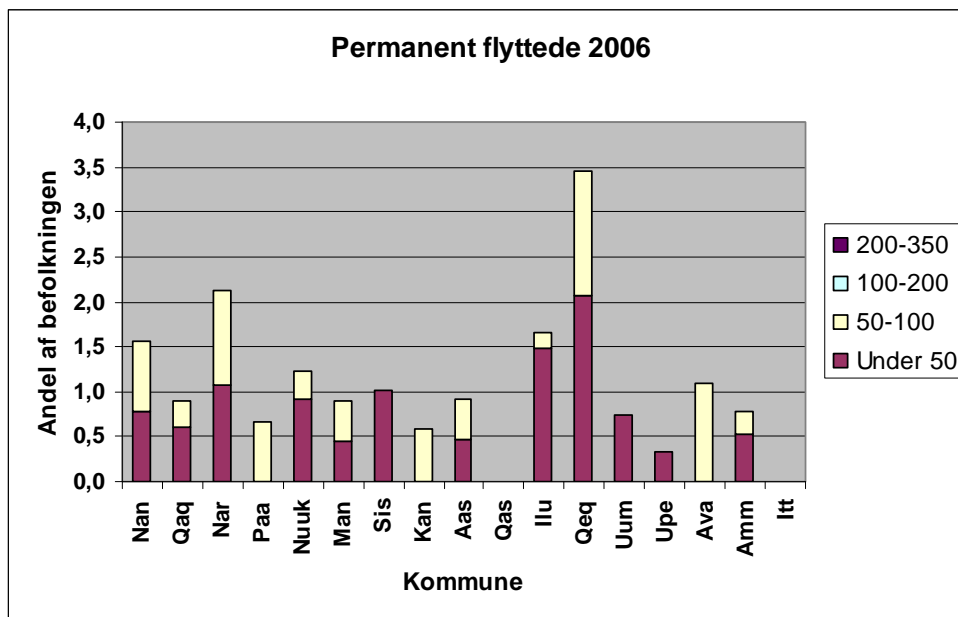
Figur II.66. Fastboende i forhold til udbetalte pensioner, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Kommentar [frel1]: Se tidligere kommentarer

Som figuren og det tilhørende kort viser, er der tale om en særdeles markant ensartethed i strukturerne på tværs af kommunerne. Den meget høje andel af fastboende, og de ret jævne fordelinger i pensioner viser, at der, ikke forekommer forskelle mellem kommuner, som giver incitament til flytning; betingelserne er stort set er de samme overalt. Den eneste væsentlige afviger er Nuuk, hvor pensioner i intervallet 100.000 til 200.000 kroner udgør godt en tredjedel af alle udbetalinger for de fastboende.

ii. Permanent flyttede

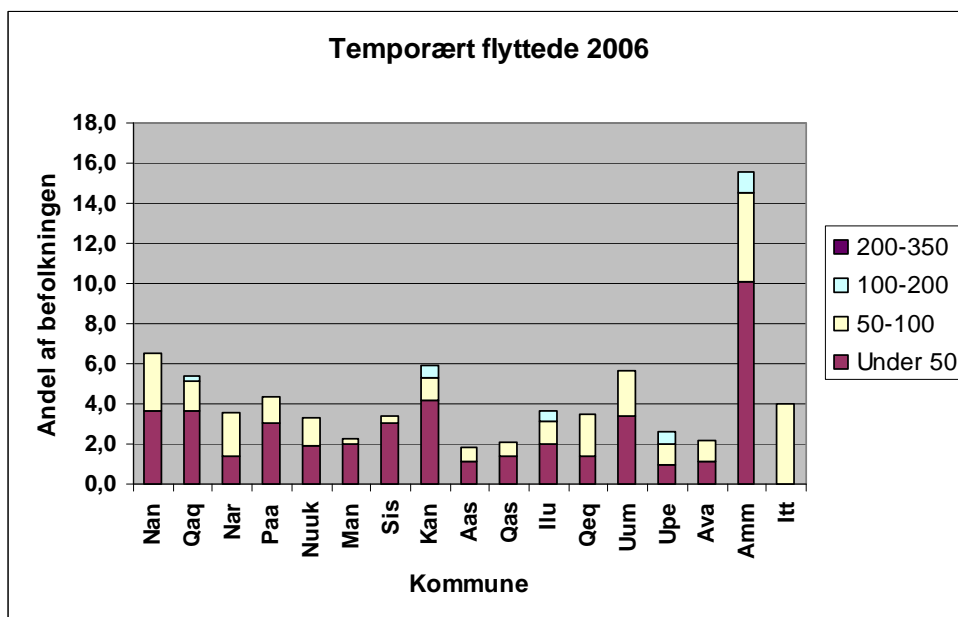
Konsekvensen af ovenstående er da også, at kun en ganske lille del af befolkningen vælger at flytte permanent, som det fremgår af figuren på næste side. Højeste tal findes i Qeqertarsuaq, hvor det er i størrelsesordenen 3,5 % af pensionsmodtagerne, der vælger at flytte permanent.

Figur II.67. Fordeling af permanent flyttede i forhold til pensionsudbetaling, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Kommentar [frel2]: Same som tidligere

iii. Midlertidigt flyttede

Figur II.68. Fordeling af midlertidigt flyttede i forhold til pensionsudbetaling, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Billedet for de midlertidige flytninger afviger ikke meget fra de permanente. Den eneste væsentlige afvigelse er flytninger fra og til Ammassalik kommune hvor godt 15% vælger at flytte midlertidigt. Antallet af bygder, og tilstedeværelsen af det eneste indhandlingssted for fisk i Kuumiut, kan eventuelt bidrage til at forklare hvorfor andelen i netop denne kommune er så markant større end hvad der ellers gør sig gældende.

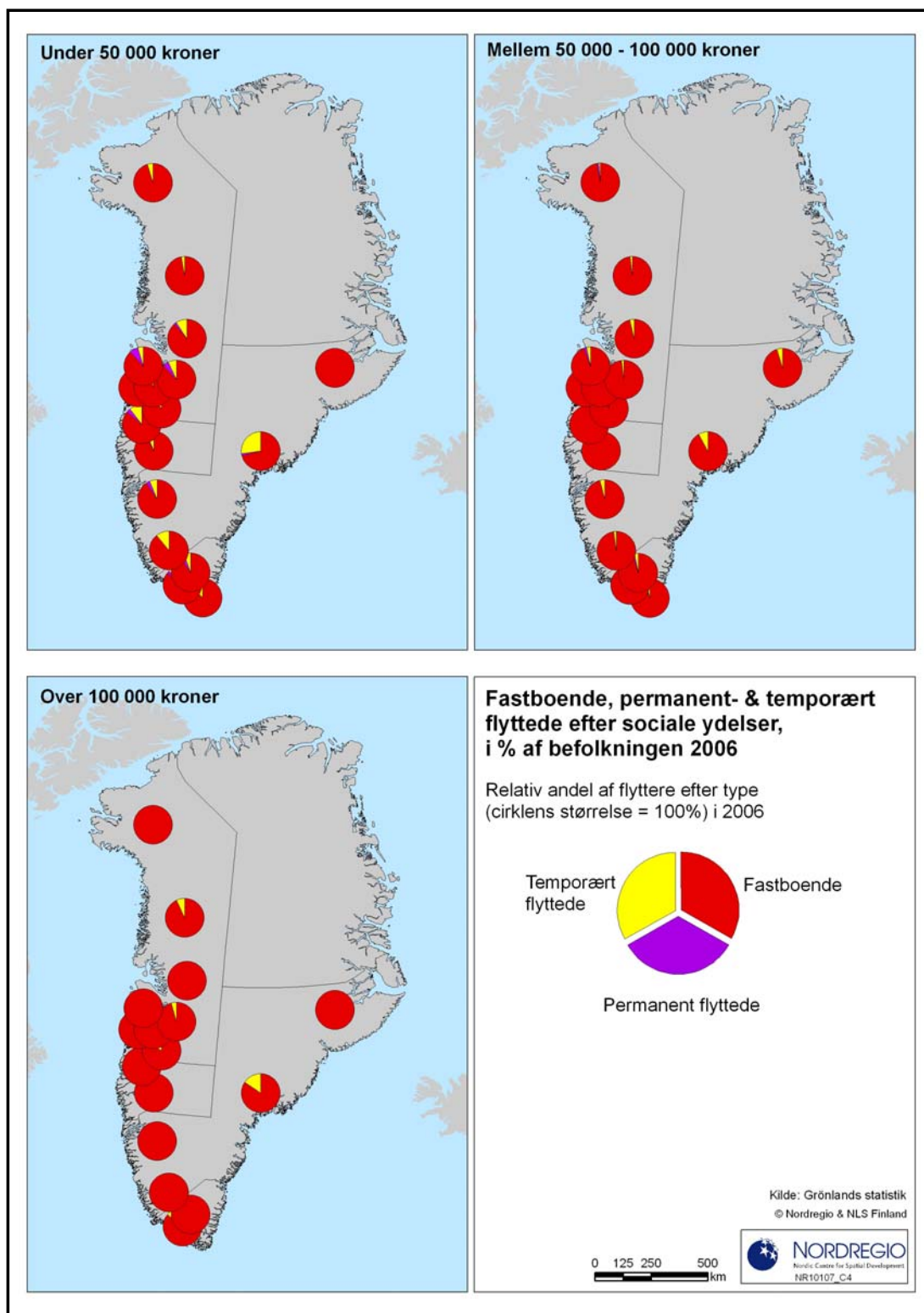
i) Mobilitet og sociale ydelser

I forhold til de sociale ydelser er der tale om en betydelig større mobilitet end den der gør sig gældende for personer der oppebærer pensioner. Der er i denne gruppe tale om markante tal når det gælder både permanente og midlertidige flytninger. Dette på trods af, at den procentvise andel af fastboende også for denne kategori udgør en langt større andel end hvad der gælder for størsteparten af de anvendte socio-økonomiske parametre. Men der er også tale om et meget interessant regionalt mønster. For de permanente flytninger ligger specielt Diskobugten på et højt niveau i forhold til midtregionen, medens Nord/Øst og Sydregionerne ligger betydeligt lavere. For de midlertidige flytninger er billedet præcis det omvendte.

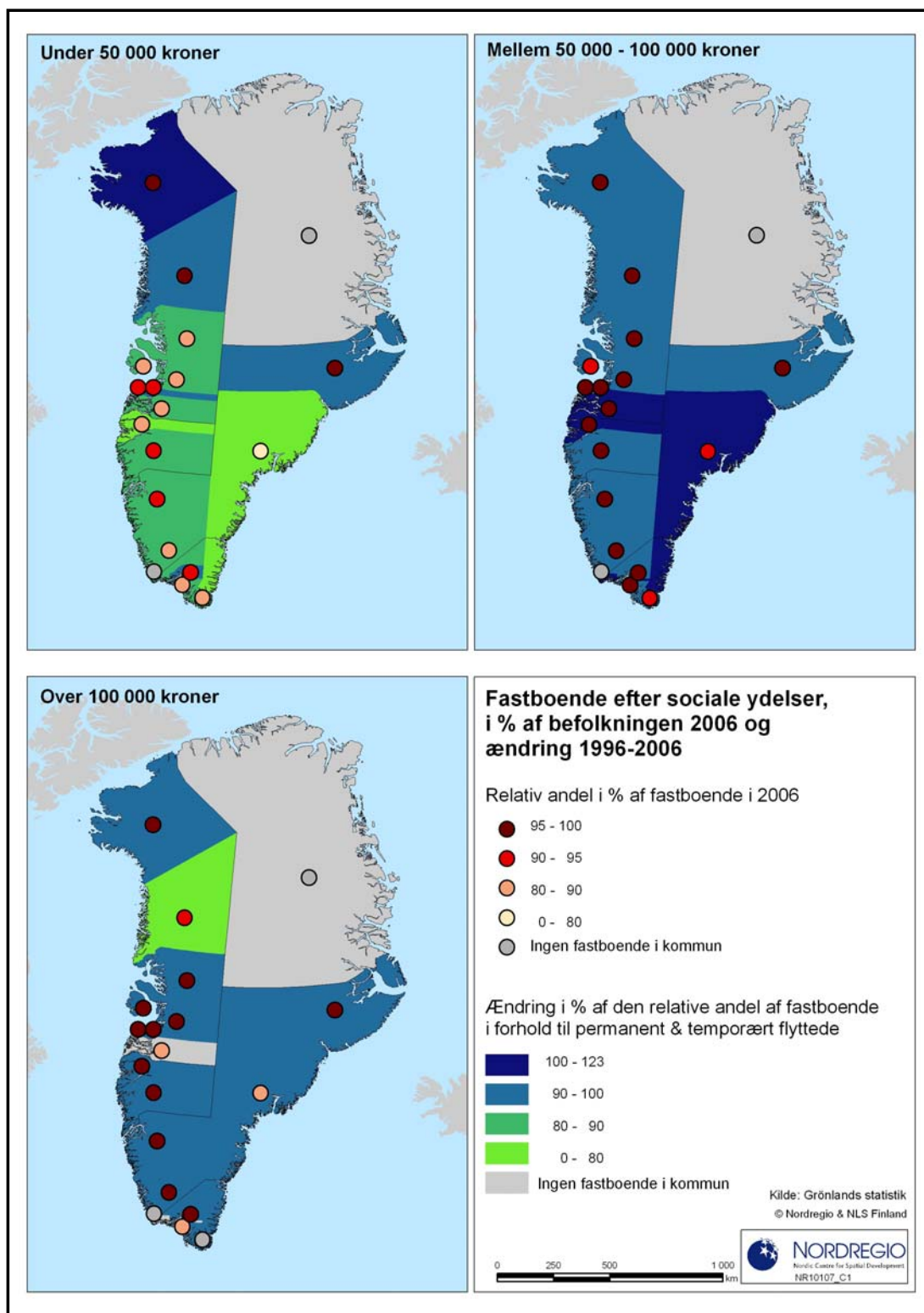
Kortene på de følgende sider viser de overordnede karakteristika vedrørende flytningsmønstrene.

Det første kort på side 90 angiver farverne den relative andel af flytningerne. Med rødt angives den fastboende del af befolkningen, med lilla den permanent flyttede befolkning, og endelig med gult den midlertidigt flyttede del af befolkningen. Hvert delkort viser flytningsmønsteret for en hovedkategori inden for størrelsen på de sociale ydelser i de respektive kommuner. Som det fremgår er der tale om visse forskelle i flytningsmønstrene når det gælder grupperne af midlertidigt og permanent flyttede inden for de anførte socialindkomstgrupper.

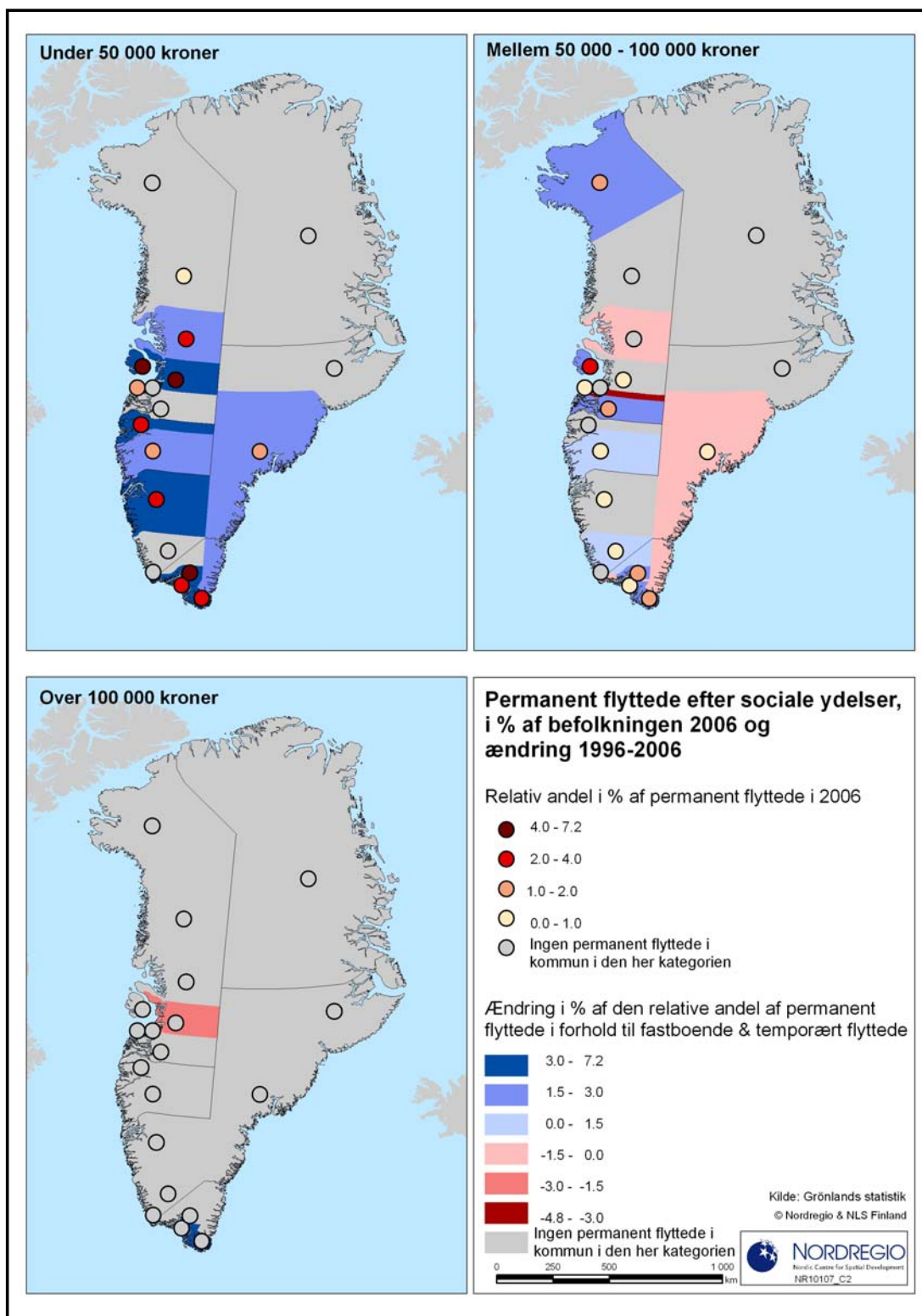
De efterfølgende sider 91, 92 og 93 viser fordelingen af flytningsaktiviteterne på de tre hovedkategorier, fastboende, permanent flyttede og midlertidigt flyttede. Den relative andel af de respektive flytningstyper angives i form af en cirkel hvor kraftigt brun angiver en relativ stor andel mens den lyse beige farve angiver en mindre andel. Baggrundsfarven viser desuden hvilke ændringer, der er foregået i perioden 1996 til 2006 inden for hver af de anførte flytningstyper. De kraftige blå farver viser, at der har været tale om markante stigninger inden for en given kategori, mens de lyse grønne nuancer angiver i hvilke af de gamle kommuner, hvor der har været tale om fald i betydning af den givne kategori.

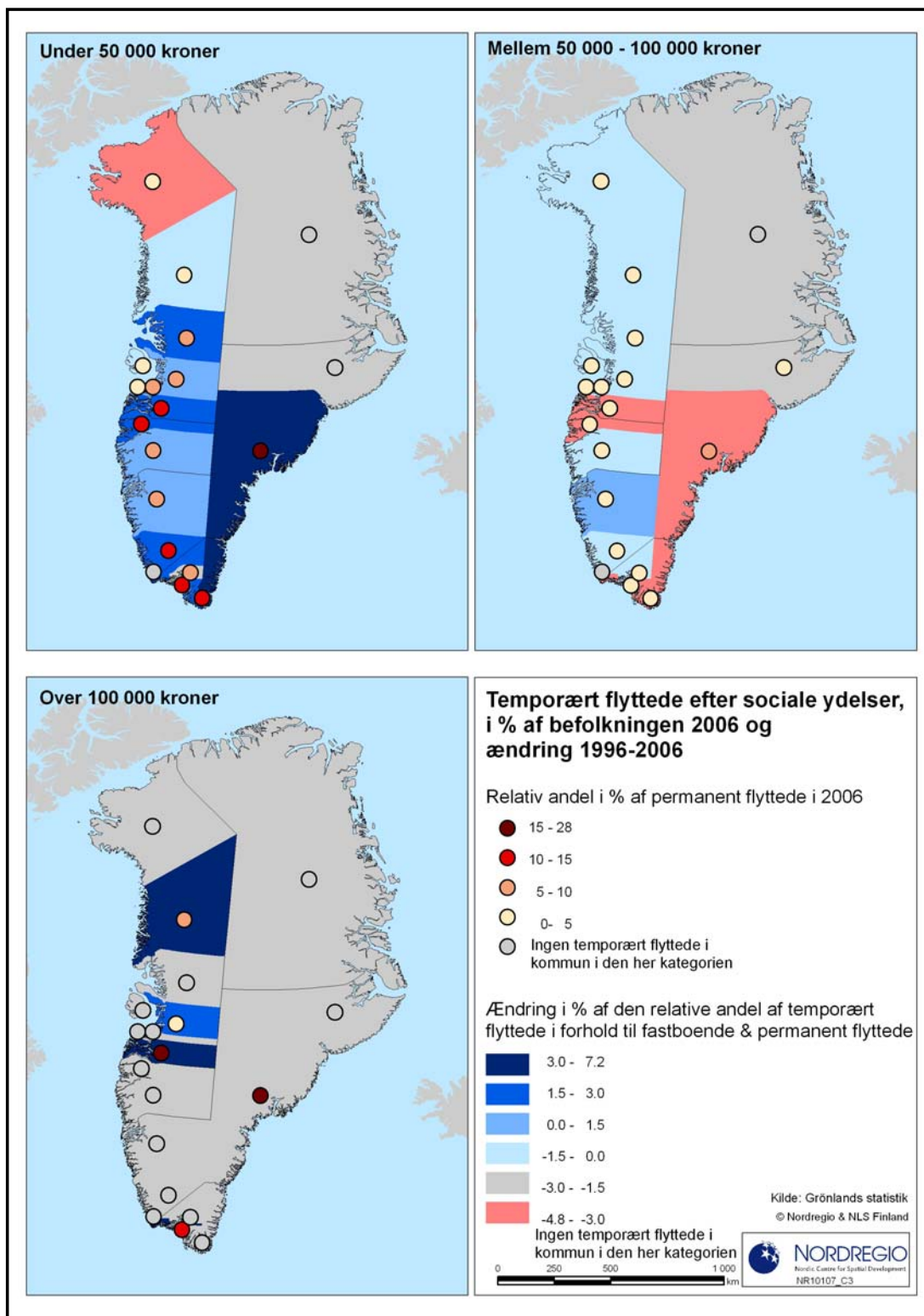
Figur 69: Fordeling i 2006 mellem flytningskategorierne fastboende, permanent flyttede og temporært/midlertidigt flyttede i forhold til modtagelse af sociale ydelser, idet hvert kort viser flytningskarakteristikken for indkomstgrupperne under 50.000, fra 50.000 til 100.000, og over 100.000 kroner indenfor den gamle kommuneopdeling.

Figur II.70: Fastboende efter udbetalte sociale ydelser. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i hver enkelt kommune indenfor de anførte indkomstgrupper og som i 2006 var registeret som fastboende. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling.

Figur II.71: Permanent flyttede efter udbetalte sociale ydelser. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i hver enkelt kommune inden for de anførte indkomstgrupper og som i 2006 var registreret som permanent flyttede. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling.

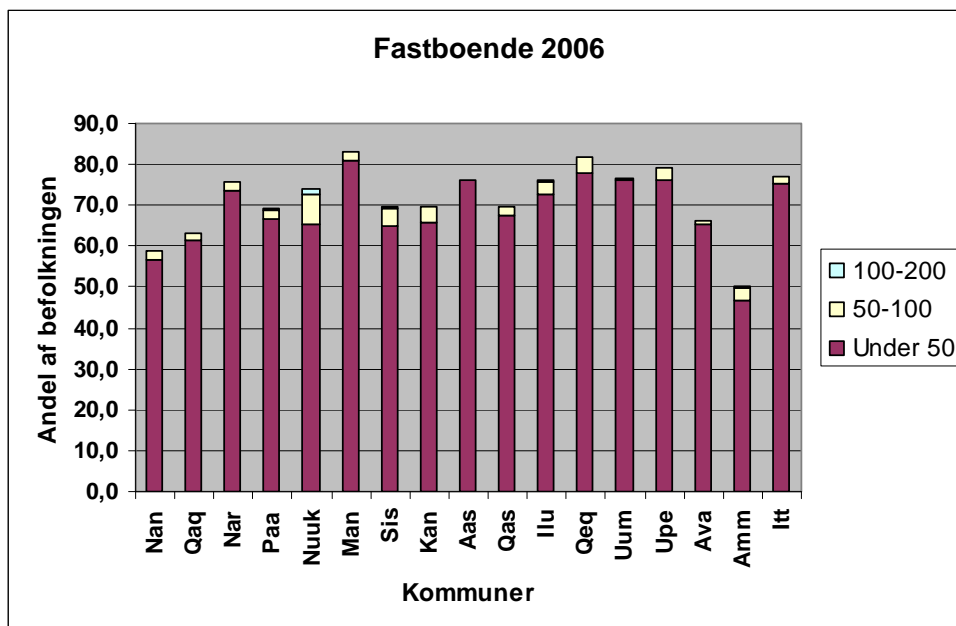
Figur II.72 Midlertidigt flyttede efter udbetalte sociale ydelser. Med farve i de små cirkler er angivet den relative andel af befolkningen i hver enkelt kommune indenfor de anførte indkomstgrupper og som i 2006 var registeret som midlertidigt flyttet. Som baggrundsfarve i kommunerne er vist ændringer i procent af denne gruppes procentandelen af ændringerne i perioden 1996 og 2006. Angivelserne i Nationalparken viser situationen for personer udenfor kommunal inddeling.

Som det fremgår af ovenstående kort, er der tale om ret homogene mønstre, når det gælder de højere sociale ydelser, idet de fordeler sig nogenlunde jævnt på alle kommuner. Omvendt er der tale om markante forskelle kommunerne imellem når det gælder de laveste ydelser.

Årsagen til disse forskelle fremgår ikke umiddelbart, men det er øjensynligt ikke forskelle, som i betydeligt omfang driver mobiliteten på samme måde som man kunne konstatere, når det gælder de almindelige lønindkomster. Faktisk ligner strukturen i langt højere grad den, der gør sig gældende for pensionerne.

Når det gælder de permanente flytninger er det både de lave og de mellem-lave ydelsesintervaller – altså ydelser i intervallet op til 100.000 kroner - som tegner sig i billedet. Der er dog en del kommuner som ikke markerer sig ved at bidrage med specielt de højere støttebeløb.

i. De fastboende

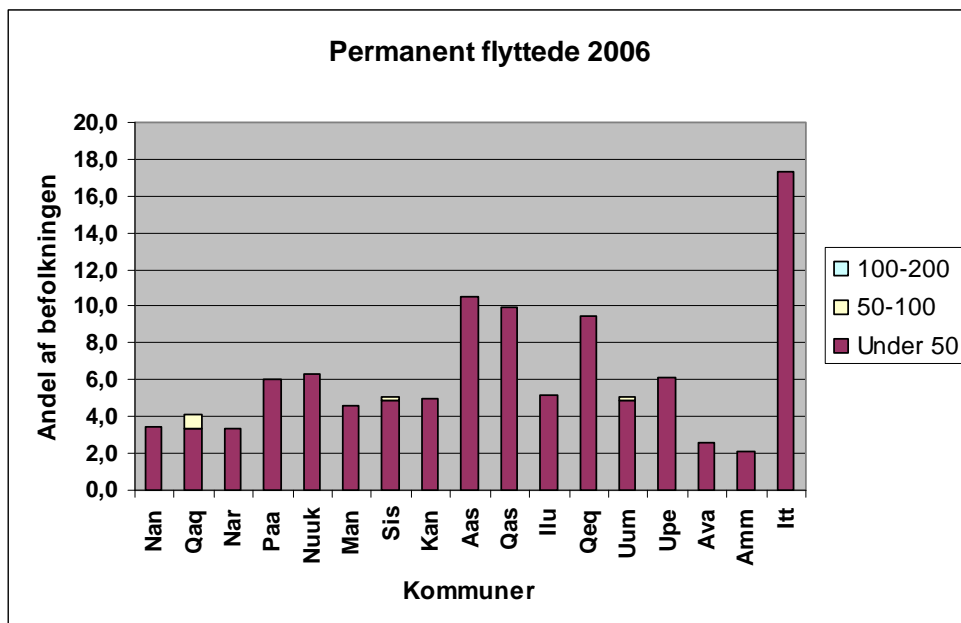
Figur II.73. Fordeling af fastboende i forhold til udbetalte sociale ydelser, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Som allerede nævnt ovenfor, ligner billedet af de sociale ydelser på mange måder den fordeling, der gør sig gældende for indkomster helt generelt. Mellem 60 og 82% af kommunernes befolkning falder inden for denne kategori, og kun exceptionelt få erhverver støtteudbetalinger der ligger over 50.000 kroner. Der er ikke noget i datamaterialet, der antyder, at dette skulle have nogen indflydelse på flytningsmønstret. Faktisk ligner også flytningsmønstret i langt højere grad det generelle mønster med hensyn til skattepligtige indkomster. Det betyder, at der ikke umiddelbart skulle være årsager til at søge forklaringer på variationer, der afviger væsentligt forskelligt fra de generelle indkomstforhold.

ii. Permanent flyttede

Gruppen af permanent flyttede udgør således en relativ stor gruppe, fra godt 4% til over 10% af befolkningen. Med en regional fordeling, minder denne gruppe om hvad der har været

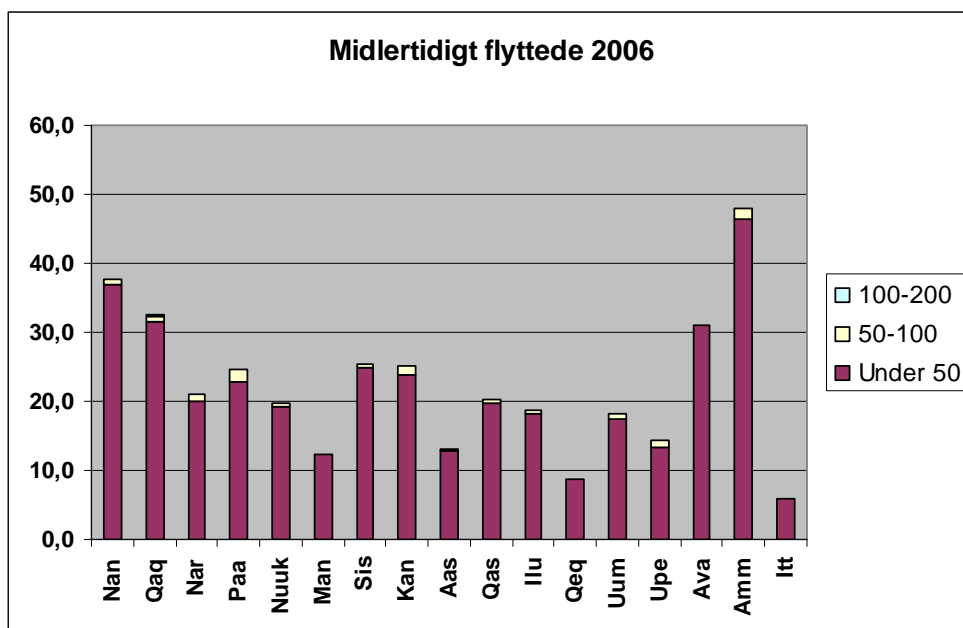
set i andre sammenhænge, og i denne forbindelse mere specifikt i forhold til de generelle lønindtægter. En væsentlig forklaring på, at det forholder sig således er, at støtteudbetalinger i høj grad sker til personer, som også oppebærer lønindkomster, og derfor kan forventes at agere ud fra de tilsvarende rationaler.

Figur II.74. Fordeling af permanent flyttede i forhold til udbetalte sociale ydelser, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

iii. Midlertidigt flyttede

Figuren på side 96 viser situationen når det gælder de midlertidigt flyttede. Og de samme kommentarer som ovenfor kan stort set gentages. Også her er der en klar sammenhæng med de generelle indkomstforhold, hvorfor disse, i langt højere grad end de udbetalte støttebeløb, er bestemmende for hvorledes man agerer, når man oppebærer forskellige former for sociale ydelser.

Figur II.75. Fordeling af midlertidigt flyttede i forhold til udbetalte sociale ydelser, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

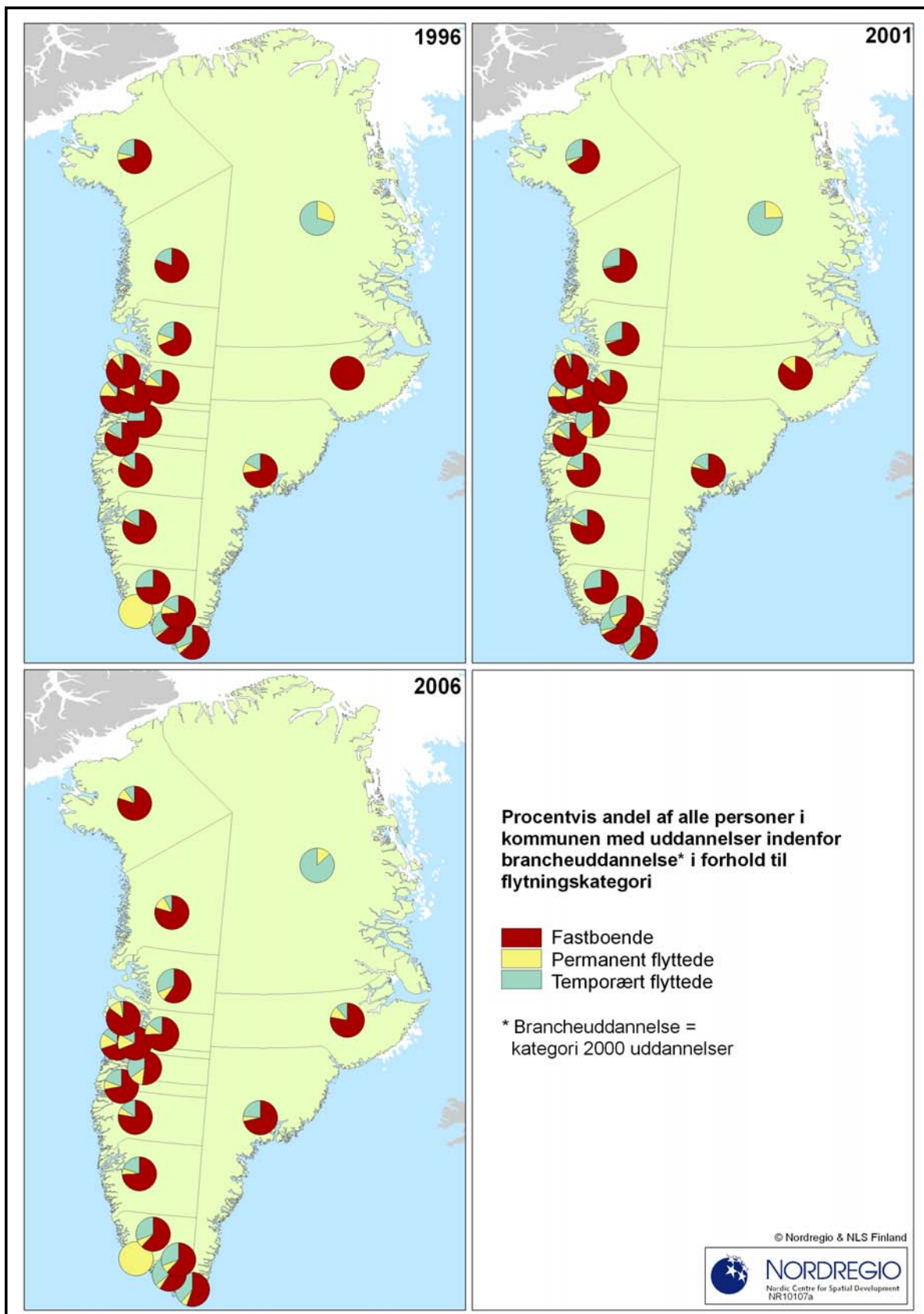
j) Mobilitet og uddannelse

Til analyse af spørgsmålet vedrørende mobilitet og uddannelse er der udarbejdet i alt fem kort. De findes på de følgende sider, men på grund af kortenes størrelse er figurteksten til de tre første figurer præsenteret i det følgende, og teksterne til de sidste to figurer på side 103.

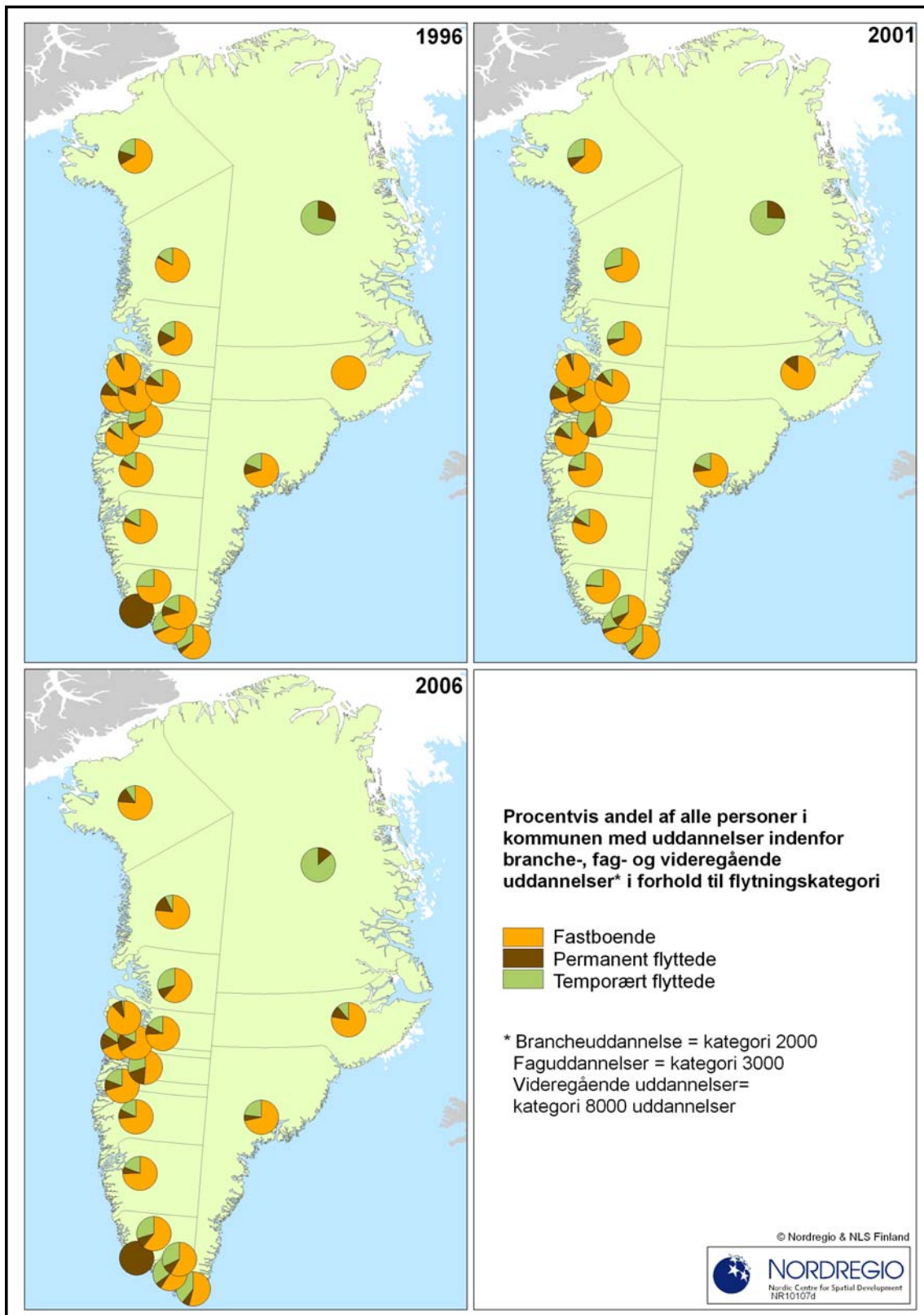
Figur II.76 side 98: Kortet viser flytningsmønstre for personer med uddannelse inden for kategorierne 2000-2999, som omfatter de forskellige grundlæggende brancheuddannelser. I cirklerne er angivet fordelingen mellem fastboende, permanent flyttede og midlertidigt flyttede for årene 1996, 2001 og 2006. Som det fremgår, er specielt Sydgrønland karakteriseret ved et relativt stort antal midlertidigt flyttede, mens denne kategori kun udgør en beskedent del af flytningerne i Ittoqqortoormiit, Qeqertarsuaq, Qaanaaq og Upernavik kommune. Til gengæld udgør de permanent flyttede en stor andel af flytningerne i Diskobugt-området, og ikke mindst Ivittuut, hvor denne kategori er den eneste.

Figur II.77 side 99: Kortet viser den procentvise andel af alle personer indenfor kommunerne alle former for uddannelser, fra kategori 2000 til kategori 8000 i forhold til flytningskategorierne. I cirklerne er angivet fordelingen mellem fastboende, permanent flyttede og midlertidigt flyttede for årene 1996, 2001 og 2006. Som det fremgår, er specielt Sydgrønland ligesom på figur II.77 karakteriseret ved et relativt stort antal midlertidigt flyttede, mens denne kategori kun udgør en beskedent del eller helt mangler i opgørelsen af flytningerne i Qeqertarsuaq, Qaanaaq og Upernavik kommune. Til gengæld udgør de permanent flyttede en stor andel af flytningerne i Diskobugt-området, og ikke mindst Ivittuut og Qaanaaq kommuner, hvor denne kategori er den eneste.

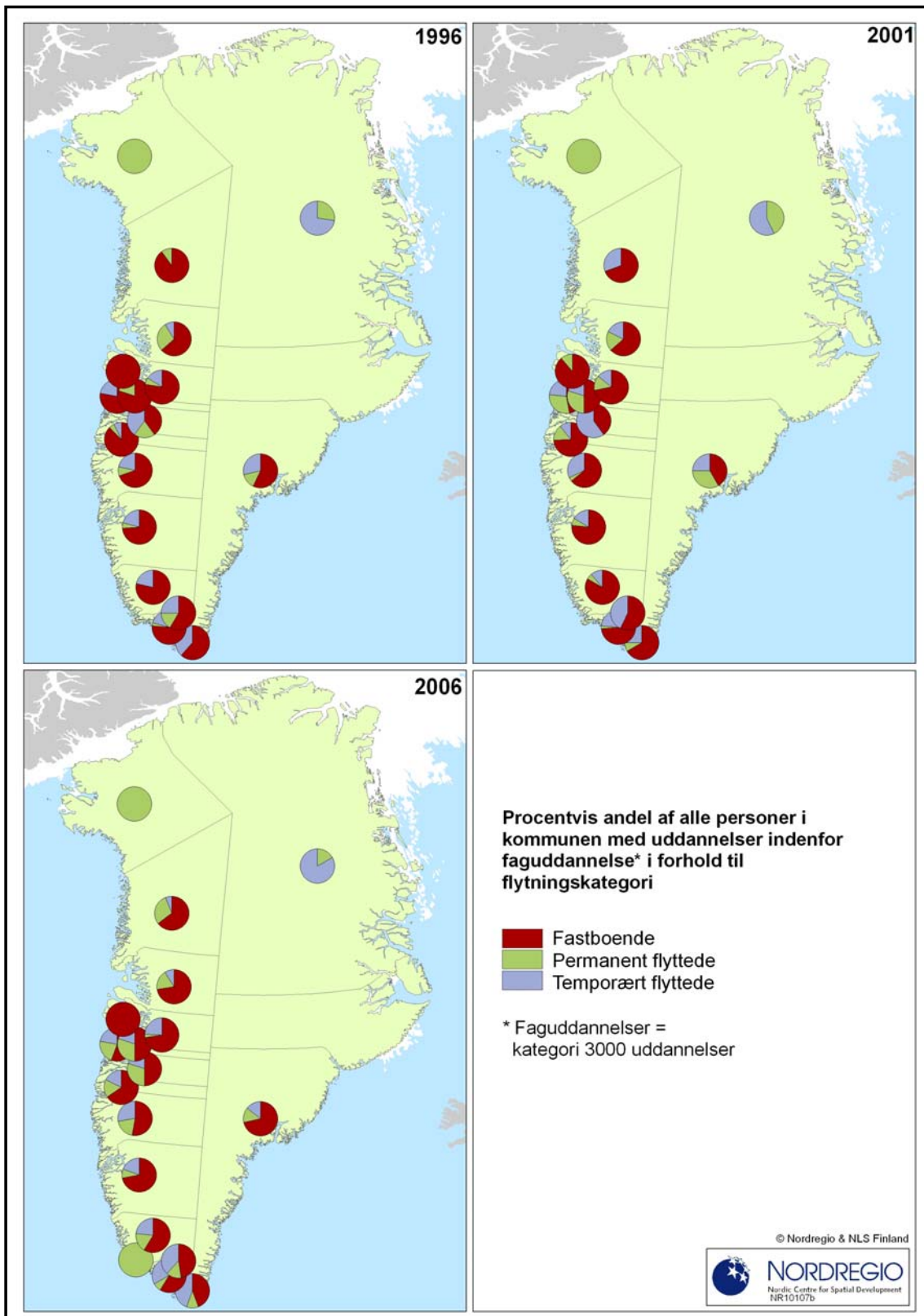
Figur II.78, side 100: På kortet ses flytningsmønstre for personer med uddannelse inden for uddannelseskategorierne 3000-5999. I cirklerne er angivet fordelingen mellem fastboende, permanent flyttede og midlertidigt flyttede for årene 1996, 2001 og 2006. Som det fremgår, er specielt Sydgrønland også for denne uddannelseskategori karakteriseret ved et relativt stort antal midlertidigt flyttede, mens denne kategori kun udgør en beskedent del eller helt mangler i opgørelsen af flytningerne i Qeqertarsuaq, Qaanaaq og Upernavik kommune. Til gengæld udgør de permanent flyttede en stor andel af flytningerne i Diskobugt-området, og ikke mindst Ivittuut og Qaanaaq kommuner, hvor denne kategori er den eneste. For alle de angivne år gælder det, at der ikke er registreret flytninger af personer med denne type af uddannelse fra Ittoqqortoormiit kommune.

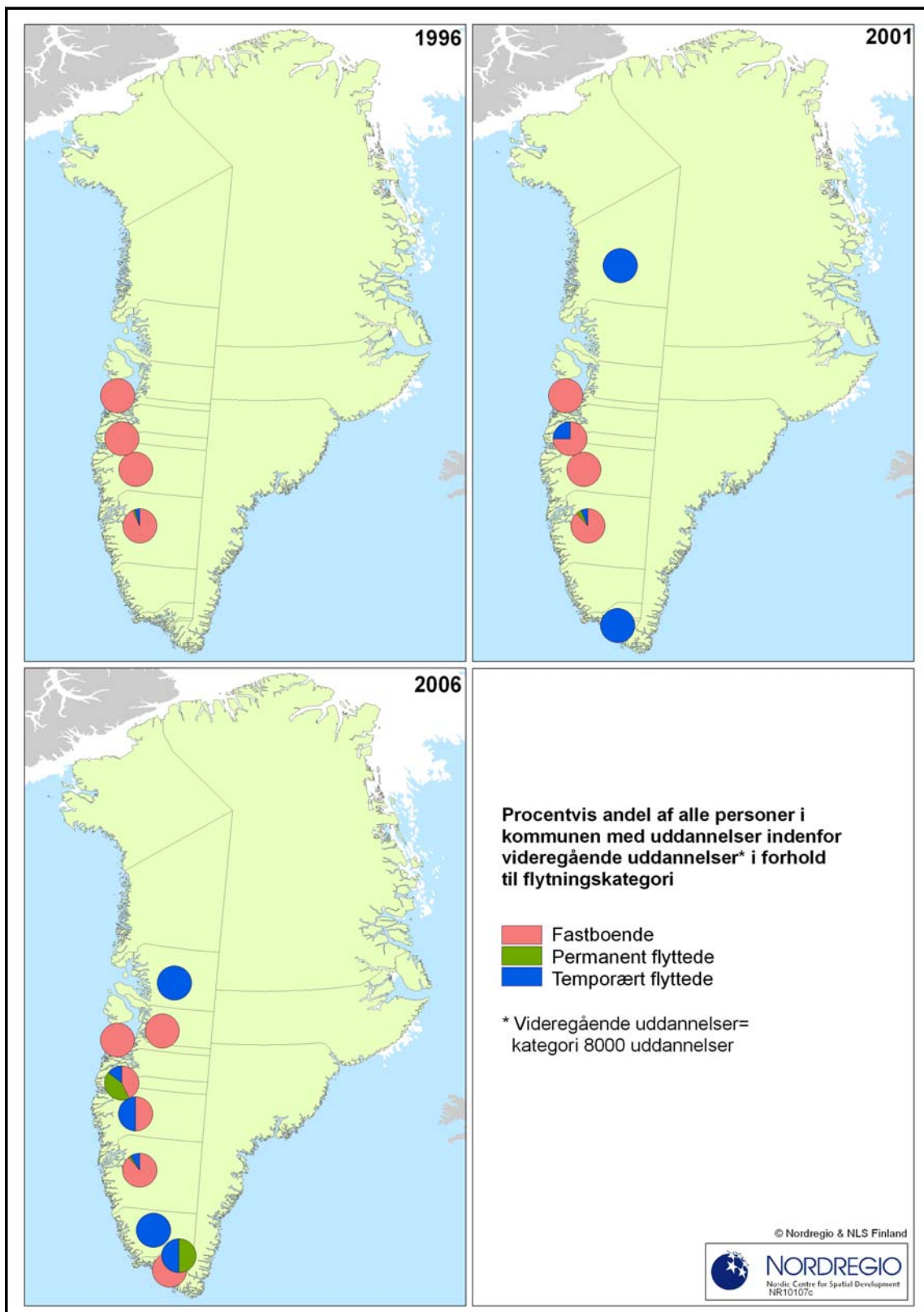
Figur II.76. For forklaring, se side 97.

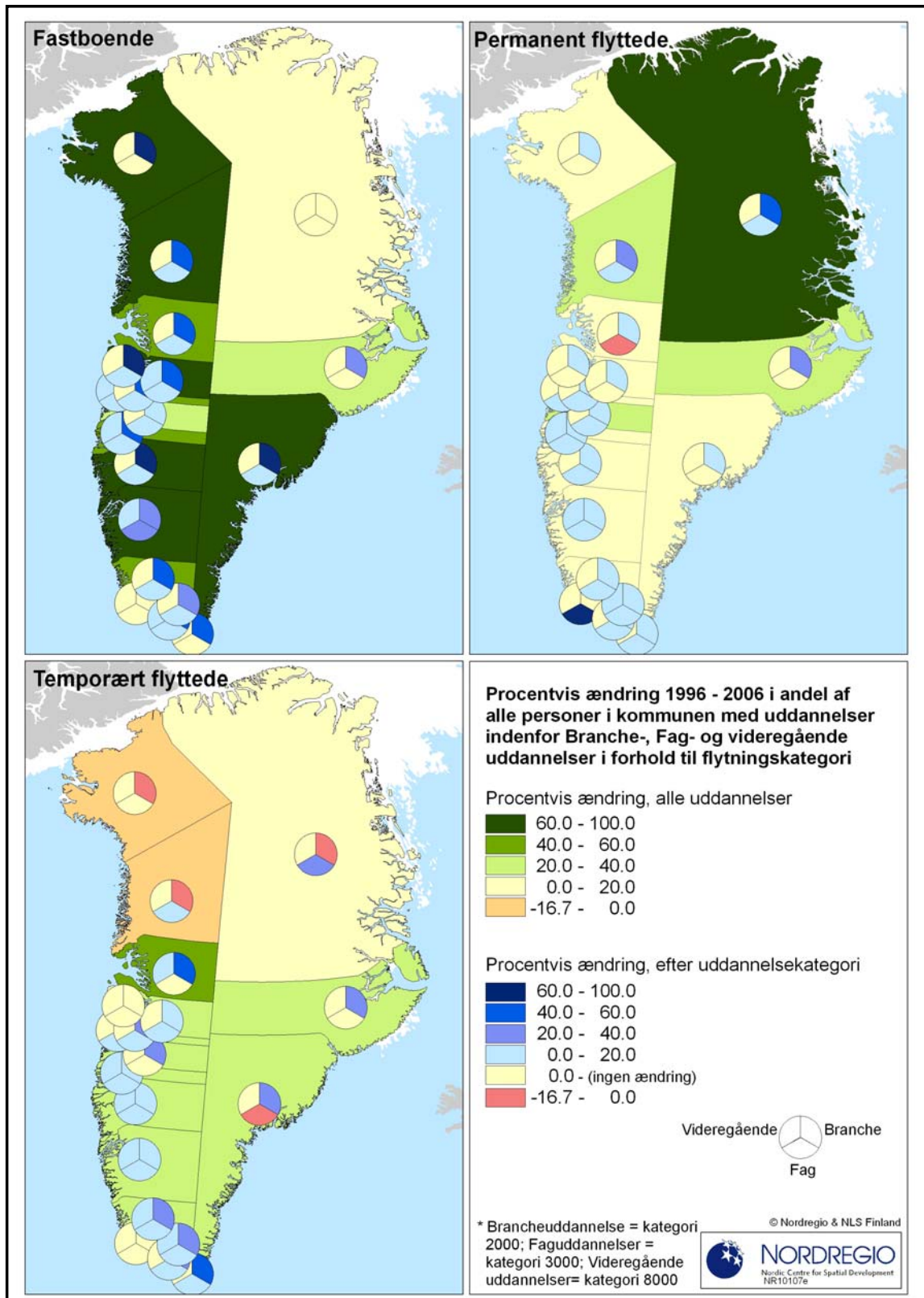
Figur II.77. For forklaringer, se side 97.

Figur II.78. For forklaringer, se side 97.

Figur II.79. For forklaringer, se side 103.

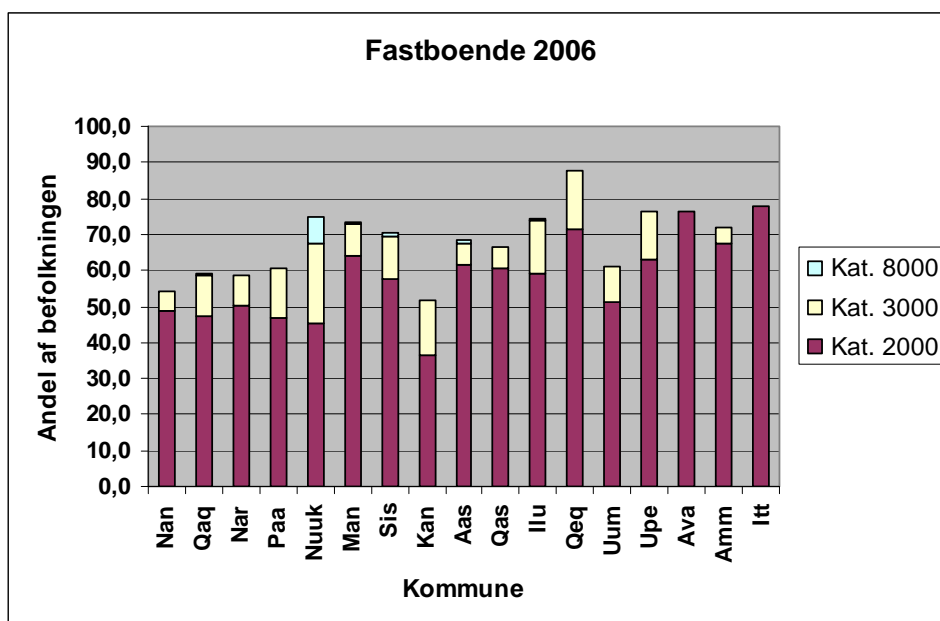

Figur II.80. For forklaringer, se side 103.

Figur II.79, side 101: Kortet viser flytningsmønstre for personer med videregående uddannelser defineret som uddannelser i kategori 8000. I cirklerne er angivet fordelingen mellem fastboende, permanent flyttede og midlertidigt flyttede for årene 1996, 2001 og 2006. Som det fremgår, er antallet af personer med dette uddannelsesniveau generelt meget lavt, og stort set kun repræsenteret i Midt- og Sydgrønland. Antalsmæssigt drejer det sig i øvrigt om meget få personer, så selv små variationer i antal kan vise sig som markante forandringer i strukturerne.

Figur II.80, side 102: Endelig viser dette kort hvilke ændringer, der har været i perioden 1996-2006 i andelen af personer i kommunen, som har en uddannelse. Uddannelsesspektret omfatter alle kategorier fra korte brancheuddannelser til lange videregående uddannelser. Som baggrundsfarve angives den procentvise ændring i hver af kommunerne, når det gælder alle uddannelser. Cirklerne er opdelt efter de tre uddannelsesgrupper, branchekurser (2000), faguddannelser (3000) og videregående uddannelser (8000). Som det fremgår, har den generelle stigning været størst i Uummannaq kommune med en stigning på mellem 40 og 60% i flytningerne, mens Øst-, Midt- og Sydgrønland alle ligger på en stigning i intervallet mellem 20 og 40% i antal flytninger. For Upernavik og Qaanaaq kommuner gælder det, at der har været tale om et fald i flytningerne. Det er også disse kommuner, som har oplevet et fald i antallet af personer med brancheuddannelser, mens Ammassalik har oplevet et fald i antal personer med faglige uddannelser.

i. De fastboende

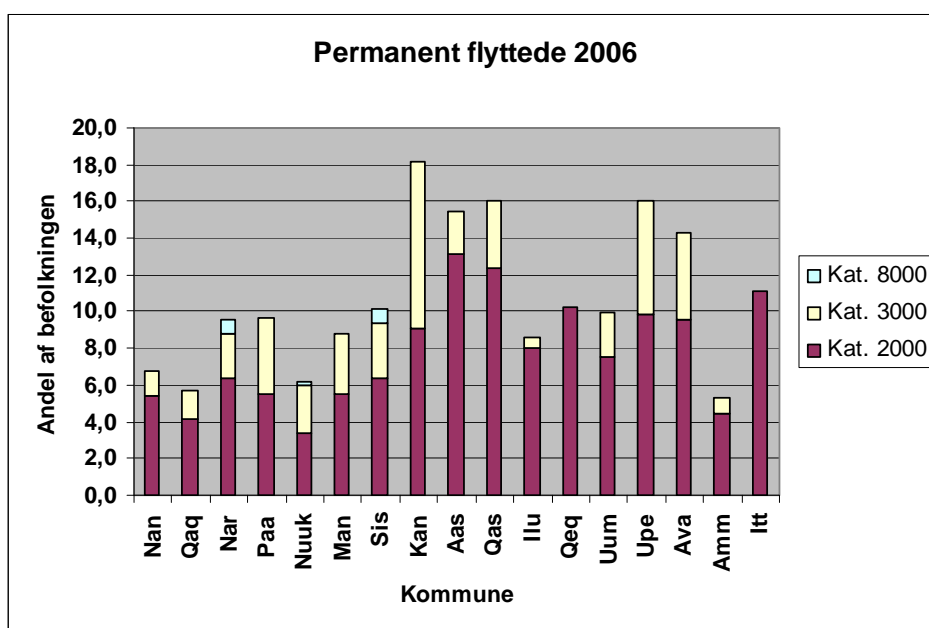
Figur II.81. Fordeling af fastboende i forhold til placering i uddannelseskategorier, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Som det fremgår af kortet og oversigten ovenfor, er gruppen af fastboende klart dominerende over hele landet, men med en række regionale variationer. Under uddannelseskategori betegnet som "Kategori 2000" ligger grundlæggende brancheuddannelser. Det er en bred gruppe som omfatter en stor del af de grundlæggende grønlandske

uddannelser. I denne uddannelseskategori er der, for året 2006, tale om markante regionale forskelle i mobiliteten. Sydgrønland, som er det område hvor den fastboende del af befolkningen udgør den mindste part, er mobiliteten derfor markant større end i det øvrige Grønland. Samtidig er det også det område, hvor der er tale om den største midlertidige flytningsaktivitet, primært inden for regionen, men også i forhold til de større byer længere mod nord. Både Uummannaq og Aasiaat har et mobilitetsmønster i året 2006, som på mange måder minder om de gamle sydkommuner, og netop Aasiaat er karakteristisk ved at have den mindste gruppe af permanent bosatte i Grønland for dette år.

ii. Permanent flyttede

Gruppen af permanent fraflyttede, der er afbildet i figuren herunder, varierer særdeles meget rent regionalt. I kraft af sin særstilling er situationen for Ivittuut kommune meget speciel med et stort antal permanent fraflyttede, mens fraflytningen fra syd- og vestkommunerne ligger på et relativt lavt niveau i forhold til den samlede flytningsaktivitet.

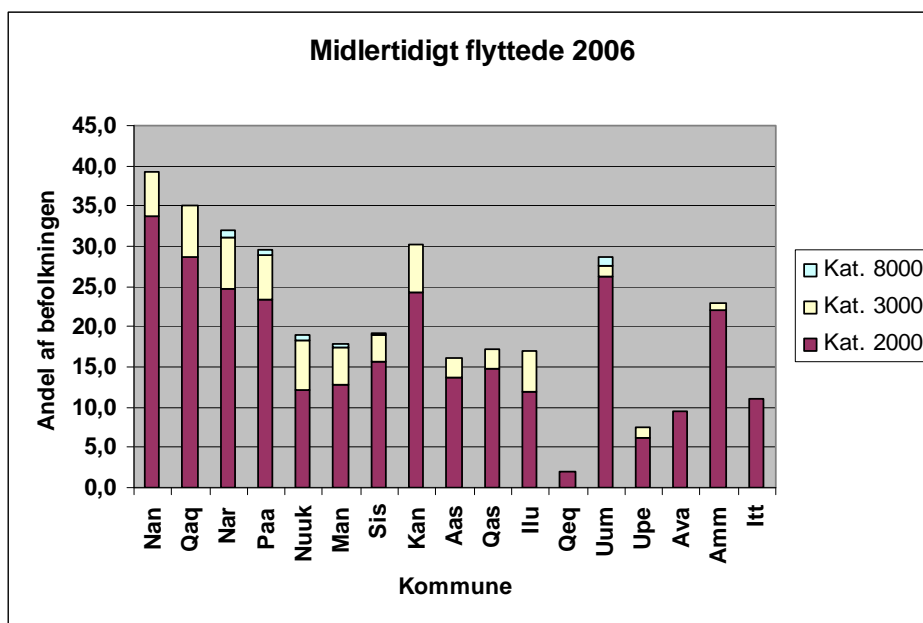
Figur II.82. Fordeling af permanent flyttede i forhold til uddannelseskategorier, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Flytningsmønsteret for personer med en lang videregående akademisk uddannelse, benævnt "Kategori 8000", er stort set koncentreret i det sydlige og vestlige Grønland. Samtidig er gruppen i endnu højere grad end de to foregående, afhængig af ganske få personer, og derfor forekommer - for de mindre kommuners vedkommende - mønstre, hvor udflytning og eventuel returnering af en tidligere medarbejder er helt afgørende for udfaldet af flytningsmønsteret. Undtagelserne er de større kommuner, hvor administrative og uddannelsesmæssige aktiviteter betyder, at det drejer sig om en større persongruppe. Kategorien forekommer primært i de større byer, ikke mindst Nuuk, og bidrager i et begrænset omfang til at karakterisere gruppen af permanent flyttede. Det er sjældent, at man så at sige "flytter tilbage" hvis man har en videregående uddannelse. Dette skyldes måske både at

arbejdsmarkedet ikke tillader det, men også at der, igennem uddannelsessystemet, er tale om avancement i karrieren, som typisk handler om flytning efter ”trædestens”-princippet, som har været nævnt før.

iii. Midlertidigt flyttede

Der er flere forhold, som bidrager til at karakterisere et hyppigt flytningsmønster inden for denne gruppe. Det drejer sig her primært om nærheden af arbejdsmarkeder, der er karakteriseret ved samme typer af arbejdsfunktioner. Således er der mulighed for udveksling af arbejdskraft mellem sammenlignelige jobtyper.

Figur II.83. Fordeling af midlertidigt flyttede i forhold til uddannelseskategorier, 2006. Af hensyn til figurens læselighed og det begrænsede personantal med markante afvigelser fra det generelle mønster i henholdsvis Ivittuut og udenfor kommunal inddeling er disse grupper ikke medtaget på figuren men kommenteret i teksten hvis det har været relevant.

Modsætningen til mønsteret for Sydgrønland findes i de gamle nordkommuner, men også Qeqertarsuaq og eksempelvis Sisimiut og Nuuk har flytningsmønstre, som udviser et vist fællespræg. Årsagen hertil skal findes i meget forskellige forhold. For de nordlige kommuner og en del af kommunerne omkring Diskobugten, drejer det sig om, at der er en række arbejdsmarkedsmæssige begrænsninger. Det betyder at jobfunktioner inden for denne uddannelseskategori kun i begrænset omfang kommer i spil.

Gruppen af personer med uddannelsesbaggrund 3000 til 4000 har en række fællestræk og, ligesom for de personer med videregående uddannelser, vil udfaldet i flytningsmønstret være meget afhængig af meget få personer i denne gruppe, da den samlede gruppe udgøres af et relativt lille antal personer.

Når man ser på udviklingen over tid er der tale om relativt store variationer inden for de enkelte kommuner. De overordnede strukturer ligger nogenlunde fast når det gælder uddannelsesniveaet, men i forhold til de perioder, der indgår i analysen, er der tale om variationer, som især vedrører gruppen af midlertidige flyttere. Mønstret for permanente udflyttere er mere stabilt over tid.

iv. Generelt om mobilitet og uddannelse

Når det gælder det generelle mønster inden for mobiliteten, er det helt klart, at uddannelse kommer ud som en af de væsentligste faktorer overhovedet. Rent niveaumæssigt er situationen den, at personer, uanset hvilken kompetencegivende uddannelse det drejer sig om, allerhøjest udgør mellem 50 og 70% af den fastboende befolkning. I forhold til gruppen af permanent flyttede, ligger niveauet omkring 10%, hvilket er markant højere end i nogen anden gruppe. Tilsvarende ligger gruppen af midlertidigt flyttede på et ret højt niveau – i Sydgrønland på mellem 30 og 40% af persongruppen, dog med en faldende tendens længere nordpå. Specielt Sydgrønland er således karakteriseret ved et relativt stort antal midlertidigt flyttede, hvor de permanent flyttede til gengæld udgør en stor andel af flytningerne i Diskobugt-området.

Der kan peges på flere årsager til en større flytningsaktivitet blandt personer med uddannelse. Først og fremmest drejer det sig om adgang til arbejdsmarkeder, som kan tilbyde jobs, der omfatter samme typer af arbejdsfunktioner som dem uddannelsen giver kompetence til. Derfor viser eksempelvis Sydgrønland langt den største mobilitet på grund af den relative nærhed imellem flere små arbejdsmarkeder. Modsætningen hertil findes i de gamle nordkommuner, men også Qeqertarsuaq og eksempelvis Sisimiut og Nuuk har flytningsmønstre som udviser et vist fællespræg.

III: Spørgsmål om mobilitet

Hvor den registerbaserede analyse siger noget om hvorledes befolkningen flytter, hvor lang tid de befinder sig i de enkelte steder, og om mulige sammenhænge mellem forskellige socioøkonomiske parametre og mobiliteten. Analysen kan ikke sige noget om intensioenerne bag flytningerne. Eksempelvis hvad der er afgørende for om man vælger at flytte fra ét sted til et andet, hvilke tanker der ligger bag flytningen, og slet ikke noget om de situationer, hvor nogen måtte have haft overvejelser om at flytte, men ender med at afholde sig fra at gøre det i praksis, eller eventuelt fortryder at de er flyttet.

Den registerbaserede analyse har den klare kvalitet, at man gennem registreringerne kan sige noget om hvad man har gjort i praksis. Og når man kobler disse mønstre med forskellige socioøkonomiske parametre, eksempelvis køn, alder, indkomstforhold, uddannelse m.m., får man mulighed for at teoretisere over hvilke årsagssammenhænge der i givet fald kan forklare det slutmønster man konstaterer. I mange situationer vil det være muligt, at nå frem til et sæt af rationelle forklaringer på de hidtidige flytningsmønstre. Historisk set har det været muligt, at skabe rimeligt fornuftige forklaringsmodeller som har kunnet bruges i relation til fremskrivning af fremtidige forventelige konsekvenser.

Det er imidlertid i stigende grad erkendt, at sådanne forklaringsmodeller har stadig mere begrænset anvendelighed på grund af markante forandringer i den samfundsmæssige udvikling. Hvor de hidtidige bosætningsstrukturer, ressourceanvendelser og demografiske parametre har været i rimelig grad forudsigelighed, er dette ikke længere tilfældet. Eksempelvis har det de sidste årtier været særdeles vanskeligt, at udarbejde befolkningsfremskrivninger, fordi både individuelle og familiemæssige præferencer har undergået en række markante forandringer. Man skal selvsagt være varsom med, at bruge de rationaler som kan udledes fra de historiske data i forhold til eventuelle fremtidige flytningsmønstre.

Man er langt bedre stillet når det gælder forståelsen for fremtidige mobilitetsmønstre, såfremt man kobler de faktiske flytningsmønstre med folks egen forståelse af flytningerne. Herunder blandt andet spørgsmål om hvad der kan være afgørende for om man vælger at flytte eller at blive boende. Og tilsvarende i hvilket omfang et ønske om flytning fra ét sted til et andet er udtryk for en valgt løsning på et enkeltstående problem. Eksempelvis at skaffe sig et arbejde. Eller om det er udtryk for en mere langsigtet strategi, hvor den enkelte flytning blot er at betragte som et enkelt skridt mod et mere langsigtet mål.

Denne type af spørgsmål kan mest hensigtsmæssigt stilles i forbindelse med en spørgeskemaundersøgelse, hvor en række kvalitative parametre på en relativt simpel måde kan rettes til et relevant udsnit af befolkningen. Og sammenholdt med de registrerede flytningsmønstre giver denne fremgangsmåde et mere præcist billede af, hvad man vil kunne forvente rent mobilitetsmæssigt. Problemet er imidlertid, at der ikke altid er en klar sammenhæng mellem hvad man mener at vil gøre, og hvad man gør i praksis.

a) Baggrund for analysen

Formålet med de to delanalyser – den spørgeskema baserede repræsentative undersøgelse af hvad befolkningsgrupper i Grønland måtte have af ønsker, ambitioner og perspektiver i forhold til fremtiden, og den interviewbaserede undersøgelse af i hvilket omfang og på hvilke måder disse ambitioner og ønsker måtte kunne realiseres – således at uddybe og præcisere af nogle af de tendenser der konstateres i den registerbaserede analyse, ikke mindst i de tilfælde hvor der forekommer væsentlige brud i tendenserne. Men samtidig også udpege hvilke faktorer der i fremtiden kan være afgørende for hvorledes flytningsmønstrene ændres. Som nævnt kan registerdata på den ene side vise i hvilket omfang de befolkningsmæssige forandringer foregår, og herunder vise den rolle mobiliteten spiller i forandringsprocessen. Desuden kan koblingen

mellem befolkningsforandringerne og de socioøkonomiske parametre give et indtryk af hvilke socioøkonomiske faktorer der kan påvirke beslutninger om, at flytte eller forblive på stedet. Men de individuelle begrundelser for, at forblive eller flytte kan kun beskrives gennem en kvalitativ analyse, som kan forholde sig mere dybtgående til de kvantitative parametre. Den præcise udformning af spørgsmålene, og beslutninger om hvorvidt der skal spørges via spørgeskemaer eller interviews afhænger meget af den aktuelle situation, herunder hvilke indsamlings- og analysekapaciteter der står til rådighed.

I den foreliggende analysesammenhæng har den valgte model været en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse som har skullet være repræsentativ i forhold til følgende hovedparametre: køn, fødested (født i eller udenfor Grønland), bosætning (bosiddende i by eller i bygd) og region. Når det gælder sidstnævnte parameter har der været tale om store overvejelser vedrørende hvilken form for regionalisering det har været hensigtsmæssig at operere med. Ved at operere med eksempelvis den gamle kommunestruktur ville man få et ret detaljeret billede, men samtidig få nogle repræsentationsmæssige problemer. Såfremt udvælgelsen af personer til analysen i eksempelvis gruppen af kvinder født udenfor Grønland og bosatte i bygderne ville det i praksis medføre, at stort set samtlige kvinder i denne gruppe skulle besvare spørgeskemaet for at denne gruppe ville være repræsentativ. Som illustration kan nævnes at netop denne gruppe blot omfatter 11 personer i Diskobugten (Kan, Aas, Qas, Ilu, Qeq), 15 personer i Nord- og Østgrønland (Qaa, Upe, Uum, Amm, Itt), 14 personer i Sydgrønland (Nan, Qaq, Nar, Ivi, Paa) og 37 personer i Midtgrønland (Nuu, Man, Sis). Med de valgte nøgleparametre ville man med den gamle kommunestruktur desuden ende med, at godt 4-5000 personer skulle besvare skemaet, og dette blev på forhånd vurderet som urealistisk.

Et oplagt alternativ ville være, at benytte den nye kommunestruktur, idet dette både ville reducere kravet til antallet af udfyldte skemaer, ligesom repræsentationen indenfor de nævnte grupper ville øges ganske væsentligt. Omvendt ville sammensætningen af nogle af kommunerne betyde en tilstrækkelig dækkende repræsentation for en række livsformer. Mest tydeligt i den nye Sermersooq kommune, hvor de særlige østgrønlandske karakteristika så at sige ville blive ”overdøvet” af det befolkningsrige Vestgrønland.

Når der blev valgt en anden strategi, nemlig at bruge en regionsinddeling som i store træk tidligere har været anvendt i planlægningsmæssig sammenhæng, skyldes det således, at denne struktur i langt højere grad muliggjorde en god dækning af de regionale forskelle i socioøkonomiske karakteristika, og samtidig opnå repræsentation indenfor hovedparametrene gennem et rimeligt antal spørgeskemaer i størrelsesordenen 1500 styk. Samtidig viste det sig, at der i denne strategi ville være et rimeligt stort antal personer i de særlige grupper. Som illustreret gennem eksemplet med kvinder født udenfor Grønland og bosat i bygder – som sikrede at man kunne operere med et fornuftigt frafald i besvarelsene.

Yderligere har der som baggrund for den valgte regionaliseringsmodel været gennemført en helt overordnet socioøkonomisk klyngeanalyse med udgangspunkt i kommunedata fra den gamle kommunalstruktur. I klyngeanalysen ser man på hvilke steder ligner hinanden mest i forhold til en række parametre, og i denne situation har analyse været baseret på grundlæggende demografiske og økonomiske data (aldersstruktur, indkomstkilde). Og resultatet heraf viser at den valgte regionalisering i overvejende grad formår at sammenstille regioner hvis livsformer og sociale og økonomiske karakteristika i høj grad er sammenfaldende.

I praksis betyder det, at den registerbaserede analyse har benyttet sig af den højest mulige opløsningsgrad, nemlig den gamle kommunestruktur, som derved giver den bedst mulige detailrigdom. Spørgeskema analysen har i stedet sigtet mod repræsentativitet indenfor en række nøglevariable, og opererer derfor med regioner med intern konsistens, det vil sige regioner hvor de gamle kommuner der indgår i regionerne ligner hinanden bedst muligt.

i. Analysens hovedelementer

I forbindelse med udarbejdelsen af spørgeskemaet er der en række faktorer som har været omdrejningspunkt for analysearbejdet, og som derfor så vidt muligt skulle indlejres i skemaet. I

det følgende skal der gives et overordnet rids af hvilke overvejelser der har ligget til grund for skemaets endelige udformning.

De helt grundlæggende sæt af spørgsmål retter sig mod de adspurgtes umiddelbare holdninger til mulighederne for at flytte. Ud over det meget simple spørgsmål om vedkommende kunne tænke sig, at flytte for at få arbejde andetsteds, har spørgsmålene i denne kategori fokusere på, hvem det i tilfælde af flytning i givet fald skulle med, og hvilke faktorer der kunne tænkes at være drivende for flytningen. Der spørges derfor til hvorvidt flytning sker alene, eller med familien, om man bare søger arbejde i al almindelighed, eller hvad det er der i fald man søger bestemte udfordringer gør flytning til et specifikt arbejde og/eller i en specifik by eller bygd interessant. Er det eksempelvis nogle overvejelser vedkommende allerede har haft, og i givet fald i arbejdsmæssig sammenhæng. Eller er det nogle overvejelser vedkommende har haft, uafhængig af de arbejdsmæssige sammenhænge. Når der gøres disse overvejelser er der så andre i familien som har haft samme overvejelser og hvad har i givet fald været begrundelserne. Eller har der eventuelt været modstand mod ideen i dele af familien? Er der i givet fald tale om tidsmæssige og ressourcemæssige rammer for en sådan flytning, for eksempel om det kan ske med det samme, eller om det skal vente til børnene har en vis alder, om det forudsætter, at flere i familien får arbejde samtidig og lignende. Og endelig om det er noget som diskuteres, og hvis det gøres, i givet fald i hvilke sammenhænge foregår sådanne diskussioner.

Når man skal vurdere reaktionen på spørgsmålenes vedrørende mobilitet kan det være vigtigt, at sættes svarene ind i en ramme som vedrører personens tilhørsforhold til det nuværende lokalsamfund. Det drejer sig eksempelvis om spørgsmål som eksempelvis hvor personen er født og opvokset, hvor forældrene bor, og hvor gamle de er. I forhold til den nærmeste familie er der også spørgsmål om vedkommende er gift og har familie, hvorfra ægtefællen i givet fald stammer, hvor ægtefællens forældre bor, og ligeledes hvor gamle de er. Hvis den adspurgte har børn, så er der spørgsmålet om hvor mange og hvilke aldre, samt hvor de er født. Det handler i høj grad om tilknytningsforholdet, både for den adspurgte, men i lige så høj grad de umiddelbare nærmeste. Er alle fra samme sted giver det et stedsfællesskab, medens forskellige fødsels- og opvækstforhold giver en anderledes mangfoldighed. I denne sammenhæng kommer desuden spørgsmålet om, der er nogle umiddelbare familiemæssige relationer i lokalsamfundet. Og hvis man er tilflytter, så spørgsmål om hvorfra vedkommende kommer, og hvor længe han/hun har boet på stedet. Og som en yderligere dimension, spørgsmål om tidligere flytningsmønstre – hvor har vedkommende boet, hvor længe etc. Flytningserfaringer påvirker i høj grad holdningen til lokaliteten fordi det, at have levet under andre vilkår kan være med til at sætte et andet perspektiv på tilværelsen.

Tilhørsrelationerne handler ikke kun om tilstedeværelsen, men også om lokalsamfundets fysiske og boligmæssige rammer. Hvordan opleves lokalsamfundet eksempelvis i forhold til boligkvalitet, kvaliteten af fælles faciliteter, adgang til fysiske ressourcer såsom vand, el, etc? Ligesom et væsentligt omdrejningspunkt er de sociale ressourcer, eksempelvis adgang til læge, tandlæge, kommunekontor m.m. Og hertil kommer oplevelsen af de ydre fysiske rammer, eksempelvis fangst- og fiskerimuligheder, muligheder for fritidssejls m.m., naturen etc. Er det noget man benytter sig af, og hvordan fungerer de eksempelvis både som oplevelses- og udnyttelsesbasis, og som ramme for en række af de sociale funktioner i lokalsamfundet?

Hvor det første trin i udspørgningen handler om tilstedeværelse og struktur af de fysiske og sociale rammer, så handler næste trin om den individuelle vurdering af disse rammer.

Hvad er de gode sider ved lokalsamfundet, hvordan er tilknytningen til forskellige sociale aktiviteter på individuelt og familiemæssigt basis, og hvordan er tilknytningen til forskellige sociale aktiviteter på kollektivt basis, eksempelvis gennem sportsklubber og lignende? Og hvis der er børn i børnehave/vuggestue/skole, hvordan er så tilfredsheden med disse institutioner, og hvordan opleves børnenes trivsel? Er personen ikke blot bruger af sådanne kollektive sammenhænge, men også involveret i deres funktion, f.eks. gennem skolebestyrelse, fritidsordning, sportsklub m.m.? Udnytter personen de lokale fangst- og fiskerimuligheder? I givet fald, hvor tit, og med hvilke formål? Og det samme spørgsmål rettes mod udnyttelsen af

naturen i øvrigt. Hvis den udnyttes, for eksempel til udflugter og lignende, hvor tit sker dette, og med hvilke formål?

Og parallelt med de gode sider rejses spørgsmålet om hvad der kan være de mindre gode sider ved lokalsamfundet. Hvilke begrænsninger er der i forhold til det fysiske miljø og de fysiske rammer, hvordan fungerer transport og infrastruktur, og hvilke problemer gør sig gældende i forhold til det sociale miljø?

Et centralt spørgsmål i forhold til den overordnede målsætning i analysen er arbejdets betydning for personen. Det drejer sig eksempelvis om spørgsmål som relaterer sig til personens nuværende arbejde, hvor længe det har varet, hvilke tidligere beskæftigelser personen har haft. Ligeledes handler det om hvilke kvalifikationer personen har, hvorvidt det nuværende eller tidligere beskæftigelser har svaret til kvalifikationerne, og hvilken rolle det spiller om beskæftigelsen svarer til kvalifikationerne.

Det handler imidlertid ikke blot om tilstedeværelse af arbejde, men i lige så høj grad om hvad der i den adspurgtes øjne et godt arbejde. Og typisk vil det være nødvendigt, at konkretisere det ved at give eksempler herpå. Hvordan definerer respondenter eksempelvis forskellige faktorer såsom løn, arbejdstid, position, ferie- og fritidsordninger, arbejdsklima, gode kolleger etc? I karakteriseringen, og hvordan vejer de forskellige faktorer ind i forbindelse med valg af arbejde. Hvordan vægter personen eksempelvis arbejdet i forhold til andre af livets aktiviteter, såsom fritidsmuligheder, sociale og økonomiske vilkår i øvrigt, og hvilken rolle spiller det, at eventuelle ægtefæller har arbejde som vedkommende er tilfreds med? På linje med de foregående spørgsmålsgrupper handler det ikke kun om den adspurgtes, men også om andre familiemedlemmers beskæftigelse og kvalifikationer, og erfaringer i den forbindelse.

En yderligere dimension i relation til arbejdet er selvsagt spørgsmålet om arbejdsløshed. Har vedkommende eksempelvis prøvet, at være arbejdsløs, og i givet fald hvor ofte og hvor længe? Hvordan klarede vedkommende/familien situationen, og hvilke økonomiske og sociale konsekvenser havde det? Er der andre i familien som på tilsvarende måde har oplevet arbejdsløshed? Hvilke økonomiske og sociale konsekvenser havde det?

Når svarene på de foregående spørgsmål skal vurderes i relation til den overordnede problemstilling om mobilitet, må man se på om vedkommende allerede har erfaringer vedrørende mobilitet, eller om det er et nyt område for vedkommende. Det drejer sig eksempelvis om spørgsmål som relaterer sig til hvorvidt personen selv har haft erfaringer med flytning, herunder flytning med henblik på arbejde. Hvad var i givet fald sammenhængen, hvorfra og hvortil blev der flyttet, og hvor længe? Og hvad var så erfaringerne?

Da fokus godt nok er på den adspurgte, men omgivelserne for vedkommende kan være en afgørende faktor, spørges også til i hvilket omfang en eventuel ægtefælle har erfaring med flytning, herunder flytning med henblik på arbejde. Der spørges til hvilken sammenhæng det i givet fald handlede om, hvorfra, hvortil, og hvor længe flytningen foregik, og ikke mindst hvilke erfaringer der var høstet. Og ikke blot for den adspurgte, men også til hvorvidt der er andre i familien med sådanne erfaringer, og i givet fald hvem, og hvilke erfaringer det drejer sig om.

I et tidligere spørgsmålsæt blev fokus lagt på oplevelsen af lokalsamfundet, herunder vurderingen af betydningen af en række overordnede forhold i relation til fysisk og social struktur. Disse spørgsmål følges op med en række uddybninger som sigter mod en forståelse af respondentens mere generelle holdninger til levevilkårene, som de tager sig ud udenfor den stedsbetingede kontekst.

Det handler eksempelvis om hvilken rolle boligkvalitet og boligpris for vedkommende, og hvad der i det hele taget opfattes som en god bolig. Tilsvarende spørges til hvilken rolle eksempelvis forsyningen med dagligvarer spiller for vedkommende, og om sådanne faktorer kan være udslagsgivende, når beslutninger om flytning skal tages. Også tilstedeværelse af grønlandsk proviant kan ses som en væsentlig betingelse som må medtages som en del af levevilkårene. Og hertil kommer muligheden for, at benyttes sig af egen fangst og fiskeri, eller i en hel anden ende af levevilkårene, hvilken rolle spiller forsyningen med daginstitutioner,

skoler og uddannelsesfaciliteter i øvrigt, og hvordan vurderes adgangen til transport mulighederne for dagliglivet?

Og i forhold til spørgsmålet om flytning rejses helt konkret spørgsmålet om, hvilken rolle opfyldelsen af det der kan karakteriseres som ”et godt liv” i givet fald spiller for muligheden af at flytte: Hvilke arbejdsmuligheder, udmøntet som typer af arbejde, lønforhold, beskæftigelse for eventuel medrejsende familie; hvilke bomuligheder, i form af typer af bolig, social infrastruktur, omgivelser i øvrigt, tilbud af offentlige faciliteter m.m.; hvilke levevilkår, typisk i form af fysisk og social service, herunder skoler, børnehaver; og hvilke adgangsforhold, eksempelvis i form af infrastrukturelle rammer såsom transportmuligheder, transporthyppighed m.m.

Da mobilitetsanalysen sigter mod, at klarlægge de mulige regionale konsekvenser og ændringer i erhvervsstrukturerne som følge af introduktionen af nye aktiviteter, Det helt overordnede spørgsmål, er selvsagt om holdningen til mobilitet i forhold til job, ansættelsesforhold og lignende.

Det er ikke nødvendigvis givet, at beskæftigelsen vil medføre tilflytning til det nye sted. Migrantarbejde i forskellige former, eksempelvis under ”trawlerlignende forhold” med 2-4 uger på arbejde efterfulgt af et tilsvarende antal uger hjemme kan være en mulighed. Eller en arbejdsuge med eksempelvis tre arbejdsdage, en rejsedag og tre hjemmedage kunne være en anden mulighed. De to eksempler er langt fra udtømmende, men i spørgeskemadelen må man operere med nogle overskuelige kategorier, medens der i interviewene er større frihedsgrader når det gælder forslagene.

Vigtigt i den forbindelse er, hvorvidt den adspurgte har hørt om andre former for ansættelse, for eksempel muligheden for at blive boende med familien, og så arbejde som migrantarbejder, og hvis dette kunne være en mulighed, hvilke ordninger kunne vedkommende i givet fald forestille sig. Hvad ville det i givet fald betyde i form af krav til arbejdsstedet? Ville det i givet fald være krav til arbejdsstedet i form af løn, boliger, transport, sociale aktiviteter m.m., og skulle boligforholdene give mulighed for at familien kunne komme på besøg? Ville det udløse særlige krav med hensyn til lønforhold, eksempelvis i form af bonus efter fratrædelse, bestemt af ansættelsens længde, og kunne det eksempelvis betyde fri hjemtransport og lignende? Ville det også stille nogle krav til hjemstedet, eksempelvis ekstra muligheder for børnepasning, hel- eller deltidsarbejde for ægtefællen og lignende. Og hvor lang tid kunne et sådan ansættelsesforhold i givet fald fungere? Ville det være for resten af arbejdslivet, eller for kortere perioder, eksempelvis 1 år, 2 år og lignende?

Som det fremgår drejer det sig om mange aspekter der må inddrages for, at få et rimeligt klart billede af vilkårene, og data vedrørende de enkelte elementer findes tilgængelige i baggrundsrapporten for den foreliggende rapport. Medtaget hér er en del af de mest centrale problemstillinger som, i sammenhæng med de øvrige analyser, giver et oversigtligt billede af mobilitetens forskellige aspekter i Grønland.

ii. Analysens metode

Som det har været fremhævet tidligere har udgangspunktet for den samlede analyse været spørgsmålet om generel mobilitet i det Grønlandske samfund, men i høj grad med henblik på, at kunne besvare spørgsmål om fremtidige befolkningskarakteristika og ikke mindst de mulige konsekvenser af ændringer i erhvervs- og arbejdsmarkedsstrukturer. Formålet med de kvalitative uddybelser har i denne forbindelse to formål. På den ene side skal de gå i dybden med årsager til flytning eller mangel på flytningsaktiviteter, herunder spørgsmål om motivationsfaktorer, og faktorer i øvrigt som på andre måder påvirker beslutningsprocesserne. Og herudover – især i interviewdelen (næste kapitel) - specielt at fokusere på hvorledes holdninger og ideer om hvad man ønsker at gøre ikke nødvendigvis medfører, at hensigtserklæringer føres ud i livet.

Det har været målsætningen, at spørgeskemaundersøgelsen skulle være repræsentativ på et 95 pct. sikkerhedsniveau i forhold til fire udvalgte strategiske variable:

- For det første fødested med mulighederne *Født i Grønland*(FIG) og *Født udenfor Grønland*(FUG)
- Dernæst *Køn*,
- For det tredje i forhold til bosættelse i henholdsvis *By* og *Bygd*
- Og endelig i forhold til region, idet der opereres med *Fire regioner*:
 - o Region 1: Qaanaaq, Upernavik, Ammassalik, Ittoqqortoormiit og Uummannaq
 - o Region 2: Sisimiut, Maniitsoq og Nuuk
 - o Region 3: Ilulissat, Aasiaat, Kangaatsiaq, Qasigiannuguit og Qeqertarsuaq
 - o Region 4: Nanortalik, Qaqortoq, Narsaq, Ivittuut og Paamiut

På grund af problemet med den meget lille gruppe af personer født udenfor Grønland og bosat i bygder, ikke mindst når det gælder gruppen af kvinder, har der for denne hele gruppen af personer født udenfor Grønland og bosat i bygder været opereret med en anden regional repræsentativitet. Denne repræsentativitet kan karakteriseres som ”center-regionen” bestående af Sisimiut, Maniitsoq, Nuuk, Ilulissat, Aasiaat, Kangaatsiaq, Qasigiannuguit og Qeqertarsuaq, og en ”periferi-region” omfattende Qaanaaq, Upernavik, Ammassalik, Ittoqqortoormiit, Uummannaq, Nanortalik, Qaqortoq, Narsaq, Ivittuut og Paamiut. Igen har baggrunden for sammenlægningen været spørgsmålet om hvilke af de gamle kommuner der ligner hinanden mest.

Flere andre strategiske variable har været under overvejelser, eksempelvis alder og uddannelse.

Men ved aldersopdelingen ville kravene til et rimeligt antal grupper øge antallet af respondenter betragteligt for, at få en rimelig dækning i hver gruppe. Så i forhold til alderskravet er valget i stedet faldet på, at begrænse interviewene til den potentielle arbejdsstyrke som er blevet sat til aldersgruppen på 15-60 år.

I forhold til uddannelse ville spørgsmålet om antallet respondenter ligeledes være et problem. Spørgsmålet om adgang til relevante uddannelsesdata har gennem hele projektet været et grundlæggende problem, som det kun har været muligt at håndtere på et relativt basalt niveau.

iii. Spørgeskemaet og interviewguiden

Arbejdet med udarbejdelse af spørgeskemaet har fokuseret på to forhold. For det første udvælgelse af hvilke spørgsmål som har været vurderet som værende de væsentligste i forhold til den overordnede problemstilling. Og for det andet udarbejdelsen af spørgsmålene i en sådan form og på en sådan måde, at besvarelserne ville give entydige resultater, uanset hvem respondenterne ville være. En vigtig faktor har imidlertid sat væsentlige grænser for skemaets udformning, nemlig ønsket om at det skulle være muligt, at gennemføre besvarelsen indenfor en tidsramme af halv- til 1 time. Erfaringer siger at besvarelser som strækker sig ud over dette tidsinterval giver mulighed for, at besvarelseskvaliteten mellem de første og de sidste spørgsmål afviger for meget.

Indsamlingen af skemaerne er foregået med anvendelse af tre forskellige metoder.

I det omfang det har været muligt er indsamlingen sket via et web-baseret spørgeskema hvor gruppen af udvalgte respondenter har haft mulighed for at logge ind på skemaet og udfylde det. For at forhindre uautoriseret login har gruppen af respondenter fået tildelt entydige brugernavne og passwords.

For personer uden e-mail har der været fremsendt skemaer via almindelig post og returneret gennem frankeret svarkuvert.

Endelig har der, som supplement til ovenstående, været gennemført en række telefoninterviews af respondenter som ikke har besvaret skemaet via web eller post.

En nærmere gennemgang af udtrækningsproceduren og besvarelsesfordelingen på de anførte kategorier findes i baggrundsrapporten.

Inden præsentationen af de enkelte besvarelser forelægges, skal der gives en kort oversigt over struktur og indhold i det udarbejdede spørgeskema således, at det er muligt at danne sig et overblik over de overordnede formål med spørgsmålene.

I spørgsmålsgruppe 1 handler det om spørgsmål som handler om den adspurgte og vedkommendes husstand. Formålet med denne del af skemaet er, at sikre helt basale informationer vedrørende respondenterne, og omfatter følgende spørgsmål:

- 1) Køn
- 2) Fødselsdato
- 3) Sted hvor vedkommende er vokset op, med valg fra liste over samtlige bosteder i Grønland
- 4) Ægteskabelig status
- 5) Husstandens størrelse
- 6) Nuværende bosted, med valg fra liste over samtlige bosteder i Grønland.

I spørgsmålsgruppe 2 er udgangspunktet eventuelle flytningsaktiviteter indenfor de seneste 5 år. Som udgangspunkt for analysen ønskes en overordnet oversigt over flytningsmønstrene og flytningsårsagerne, idet det giver mulighed for, at sammenholde de hidtidige mønstre med forventningerne til fremtiden. Denne gruppe omfatter følgende spørgsmål:

- 7) Karakteristik for seneste flytning med angivelse indenfor kategorierne: Bygd til by; Bygd til bygd; By til bygd; By til by; Danmark til by; Danmark til bygd; Øvrige udland til by; Øvrige udland til bygd; Grønland til Danmark eller øvrige udland.
- 8) Årsag til flytning indenfor kategorierne: Eget arbejde; Partners arbejde; Egen uddannelse; Partners uddannelse; Barn/børns uddannelse; Flytte med forældre; Familiemæssige ændringer; For oplevelsens skyld; En eller flere i familien følte sig ikke hjemme; Andre grunde.

I spørgsmålsgruppe 3: Fremtidige flytninger. Formålet med denne gruppe er identifikationen af de væsentligste årsager til de forventede flytninger, herunder hvilke overvejelser respondenterne har gjort sig i forhold til ønsker om arbejde og bosætning, og omfatter følgende spørgsmål:

- 9) Forventning om at flytte indenfor 5 år
- 10) Sandsynlighed for flytning indenfor: 1 år; 1-2 år; 3-5 år; ved ikke.
- 11) Udpegning af steder med interesse for tilflytning baseret på en liste over kommuner med angivelse af by, bygd og stationer, samt destinationerne Danmark, Øvrige udland og "ved ikke".
- 12) Hvem skal flytte med, indenfor kategorierne: Ægtefælle/partner; Barn/børn; Forældre; Øvrige familie/venner; Alene; Andre.
- 13) Årsager til overvejelserne om flytning indenfor kategorierne: Ønske om arbejde; Ønske om andet arbejde; Tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet; Ønsket om bedre arbejdsforhold; Ønske om at få en bedre løn; Karrieremæssige muligheder; Fritidsmuligheder; Bolig; Egen uddannelse; Partners uddannelse; Familiære årsager; Føler sig ikke hjemme på nuværende bosted; Helbredsmæssige årsager; Offentlige tilbud; Transport; Andet.
- 14) Karakteristik vedrørende ønske om arbejdsforhold indenfor kategorierne: Lønforhold; Karrieremulighed; Mulighed for ekstra-/overarbejde; Brug af kvalifikationer; Brug af uddannelsesmæssige kvalifikationer; Mulighed for videre-/efteruddannelse; Arbejds miljø; Ikke ønske om at arbejde på det nye bosted.
- 15) Andre forhold med betydning for overvejelse om flytning indenfor kategorierne: Socialt netværk/familie; Kulturelle tilbud; Fritidsmuligheder; Skoleforhold/børnepasning; Boligforhold; Offentlige transportmuligheder;

Kommunikationsmuligheder; Adgang til grønlandsk proviant; Udbud af øvrige varer og tjenesteydelse; Jobmulighed til partner. Indenfor hver af kategorierne vælges mellem: Afgørende betydning; Nogen betydning; Ingen betydning; Ved ikke/ikke relevant.

- 16) Forhold som kan være afgørende for hvornår flytning foregår, indenfor følgende kategorier: Hjemmeboende barn opnår en vis alder; Eksisterende aftale om job; Partner har aftale om job; Nuværende bolig afhændes; Indflytningsklar bolig; Institutionsplads til børn. Også her anføres svare indenfor følgende kategorier: Afgørende betydning; Nogen betydning; Ingen betydning; Ved ikke/ikke relevant.

I spørgsmålsgruppe 4 fokuseres på tilhørsforhold til det nuværende bosted. Formålet med denne gruppe af spørgsmål er, at få respondentens vurdering af hvilke arbejds- og tilhørsforhold som knytter vedkommende til hjemstedet, og som derfor kan have afgørende indflydelse på om vedkommende ønsker at flytte. Gruppen omfatter følgende spørgsmål:

- 17) Arbejdsmæssige forhold som har betydning for IKKE at ønske at flytte, indenfor kategorierne: Karriere; Videreuddannelse/opkvalificering; Ekstra arbejde/overarbejde; Brug af kompetencer; Brug af uddannelse; Kolleger; Egen virksomhed. Indenfor hver af kategorierne vælges mellem: Afgørende betydning; Nogen betydning; Ingen betydning; Ved ikke/ikke relevant.
- 18) Andre forhold som har betydning for ønsket om at blive, indenfor kategorierne: Socialt netværk/familie; Bundet til bolig; Tilfredshed med bolig; Kulturelle forhold; Fritidsmuligheder; Skole- og institutionsforhold; Offentlige transportmuligheder; Kommunikationsmuligheder; Udbud af grønlands proviant; Udbud af varer og tjenesteydelser; Partners job. Indenfor hver af kategorierne vælges mellem: Afgørende betydning; Nogen betydning; Ingen betydning; Ved ikke/ikke relevant.
- 19) Deltagelse i lokale fritidsaktiviteter indenfor følgende kategorier: Fiskeri; Fangst; Indsamling af bær og lignende; Indsamling af sten; Husflid/håndarbejde; Sport; Vintersport; Lotto, kortspil og lignende. Indenfor hver af kategorierne kan anføres følgende: Jeg og/eller partner deltager; Andre i husstanden deltager; Sammen med andre i lokalsamfundet; Ingen i husstanden deltager.
- 20) Deltagelse i faglige/frivillige aktiviteter indenfor følgende kategorier: Aftenskole; Bestyrelsesarbejde; Frivilligt arbejde; Frivilligt fagligt arbejde. Indenfor hver af kategorierne kan anføres følgende: Jeg og/eller partner deltager; Andre i husstanden deltager; Sammen med andre i lokalsamfundet; Ingen i husstanden deltager.

For spørgsmålsgruppe 5 handler det om kvalifikationer og igangværende aktiviteter vedrørende erhvervelse af kvalifikationer, for at kunne sammenholde disse med såvel tilknytningen til det eksisterende bosted, og forventningerne til et muligt fremtidigt ditto. Gruppen omfatter følgende spørgsmål:

- 21) Spørgsmål om sprogkunderskaber i Grønlandsk, Dansk og Engelsk hhv. mundtligt og skriftligt indenfor kategorierne: Flydende/modersmål; Forståeligt i de fleste situationer; Begrænset eller ingen kundskaber.
- 22) Angivelse af højeste fuldførte uddannelse.
- 23) Angivelse af navn på uddannelsessted.
- 24) Angivelse af niveau for højeste fuldførte uddannelse med udpegning af niveau på baggrund af liste.
- 25) Spørgsmål om vedkommende er under uddannelse.
- 26) I tilfælde af igangværende uddannelse, angivelse af navn på uddannelse.
- 27) I tilfælde af igangværende uddannelse, angivelse af uddannelsessted.
- 28) Forventet afslutningstidspunkt for uddannelse indenfor kategorierne: Inden 1 år; Inden 2 år; Inden 3 år; Inden 4 år; Mere end 4 år.

I spørgsmålsgruppe 6 handler det om beskæftigelse og eventuel mangel på samme. Formålet er dels, at se hvilken indflydelse placeringen på arbejdsmarkedet har på svarene på de øvrige spørgsmål, og desuden den adspurgtes vurdering af hvorledes denne placering påvirker beslutningerne om eventuelt, at flytte eller blive på bostedet. Spørgsmålene inkluderer følgende:

- 29) Spørgsmål om vedkommende er i beskæftigelse. I tilfælde af ja, udfyldelse af følgende spørgsmål:
- 30) Position på arbejdsmarkedet med angivelse af kategori på baggrund af liste med følgende kategori: Topleder; Mellemlider; Lønmodtager, højeste niveau; Lønmodtager, mellemniveau; Lønmodtager, grundniveau; Anden form for lønmodtager; Fisker/fanger/fåreholder; Selvstændig uden ansatte; Selvstændig med ansatte; Studentermedhjælp; Job efter skoletid; Andet.
- 31) Ansættelsesform indenfor følgende kategorier: Almindelig arbejdstid; Skifteholdsarbejde; Ude i periode og hjemme i periode; Arbejde ude undtagen ferier og weekender; Hjemmearbejdsplads; Sæsonarbejde; Tidsbegrænset ansættelse; Andet.
- 32) Branche for beskæftigelse indenfor følgende kategorier: Fangst; Fiskeri; Råstofudvinding; Føde- eller drikkevarer; Beklædning; Grafisk industri; Jern- og metalindustri; Anden industri; Energi- og vandforsyning; Byggeri; En gros og/eller detailhandel; Hotel og restauration; Transport; Post og tele; Privat service; Offentlig administration; Undervisning; Sundhedsvæsen; Sociale institutioner.
- 33) Udsagn om nuværende arbejde indenfor kategorierne: ”Jeg bruger mine uddannelsesmæssige kvalifikationer” og ”Det er vigtigt for mig at bruge mine uddannelsesmæssige kvalifikationer”, med svarmulighederne: Helt enig; Overvejende enig; Hverken enig eller uenig; Overvejende uenig; Helt uenig.
- 34) Ledighed, med angivelse af omfang af ledighed indenfor kategorierne: Mindre end 1 måned; 1-3 måneder; 4-6 måneder; 7-12 måneder; 1-3 år; Mere end 3 år; Har aldrig haft arbejde; Under uddannelse.
- 35) Årsag til ledighed indenfor kategorierne: Ingen jobmuligheder; Ingen mulighed i forhold til kvalifikationer; Arbejdsulykke; Helbredsmæssige grunde; Familiemæssige grunde; Økonomiske forhold; Andet.

I spørgsmålsgruppe 7 ses på ønsker vedrørende opkvalificering som en drivkraft og fokuserer på ønsker om opkvalificering med henblik på at se i hvilket omfang sådanne interesser kan have væsentlig indflydelse på ønsker/behov for flytning. Spørgsmålene udgøres af følgende:

- 36) Ønske om opkvalificering i forhold til spørgsmålene: ”Jeg kunne tænke mig at efter- eller videreuddanne mig inden for mit fag” og ”Jeg kunne tænke mig at uddanne mig inden for et helt andet fag”, med svarmulighederne: Helt enig; Overvejende enig; Hverken enig eller uenig; Overvejende uenig; Helt uenig.
- 37) Spørgsmål om vedkommende har gennemført efter- eller videreuddannelse.
- 38) I tilfælde af ja til foregående, angivelse af hvilken efter- eller videreuddannelse der har været taget.
- 39) Og i forlængelse heraf spørgsmål om uddannelsessted.

Spørgsmålsgruppe 8 drejes blikket over på eventuel fremtidig beskæftigelse idet der ønskes en identificering af hvilke ønsker/krav der gør sig gældende for respondenterne, dels for at få et overblik over disse, men i høj grad for at se hvorledes disse faktorer relateres til tilknytningsforhold, relationer til nye erhvervsgrupper og ambitioner i forhold fremtidige aktiviteter. Spørgsmålene inkluderer følgende:

- 40) Angivelse af mulig branche for beskæftigelse indenfor følgende kategorier: Fangst; Fiskeri; Råstofudvinding; Føde- eller drikkevarer; Beklædning; Grafisk industri; Jern- og metalindustri; Anden industri; Energi- og vandforsyning; Byggeri; En gros og/eller detailhandel; Hotel og restauration; Transport; Post og tele; Privat service; Offentlig administration; Undervisning; Sundhedsvæsen; Sociale institutioner.

- 41) Ønske om ansættelsesform indenfor følgende kategorier: Almindelig arbejdstid; Skifteholdsarbejde; Ude i periode og hjemme i periode; Arbejde ude undtagen ferier og weekender; Hjemmearbejdsplads; Sæsonarbejde; Tidsbegrænset ansættelse; Andet.

En væsentlig årsag til undersøgelsen er de nye økonomiske initiativer indenfor råstof og ressourceudnyttelse. I spørgsmålsgruppe 9 spørges direkte til respondentens relationer til råstofsektoren og aluminiumsindustrien. Denne spørgsmålsgruppe fokuserer på respondenternes kendskab til disse aktiviteter, samt hvorledes de forholder sig til dem som mulige nye arbejdsområder i fremtiden, og omfatter følgende spørgsmål:

- 42) Angivelse af hvorvidt den adspurgte ønsker beskæftigelse indenfor følgende kategorier: Minedrift; Mineralefterforskning; Olieefterforskning; Aluminiumsværk; Ingen af dem; Ved ikke.
- 43) Angivelse af hvilke jobtyper der vil være interesse for, indenfor følgende kategorier: Ufaglært arbejde; Maskinoperatør; Faglært håndværksarbejder; Bore- og sprængningsopgaver; Havnearbejde; Transport og logistik; Catering; Administration; Akademisk arbejde; Ledelsesmæssige opgaver; sygepleje; andet.
- 44) Ønsker vedrørende bosætning i tilfælde af ansættelse indenfor råstofsektor og aluminiumsindustrien, med følgende valgmuligheder: Bo i Maniitsoq og arbejde på aluminiumsværk; Fastholde nuværende bosted og arbejde ved aluminiumsværk ved pendling; Fastholde nuværende bosætning og pendling til mine; Flytte til bosted tættere på mine eller aluminiumsværk; Andre forslag.
- 45) Forestillinger om arbejde ved mine med den adspurgtes egne ord.
- 46) Forestillinger om arbejde ved aluminiumsværk med den adspurgtes egne ord.

Til slut ses i spørgsmålsgruppe 10 på muligheden for eventuel fremtidig kontakt til respondenten. Det handler helt konkret om muligheden for at inddrage respondenterne i en efterfølgende interviewrunde af relevante nøglepersoner og inkluderer følgende 2 spørgsmål:

- 47) Spørgsmål om mulighed for at kontakte personen igen
- 48) Angivelse af personens telefonnummer og/eller e-mail adresse.

iv. Deltagelse og repræsentativitet

I forbindelse med indsamlingsarbejdet har der været foretaget en række observationer vedrørende besvarelserne i forhold til den anvendte metodik.

I forbindelse med de web-baserede besvarelser har start- og sluttidspunkt for udfyldelsen af skemaet været foretaget, og det viser sig at tiden der har været brugt af langt hovedparten af respondenterne har ligget i intervallet 20 minutter til en time, med hovedvægten omkring 35 minutter. Samtidig har under 1/3 af henvendelserne båret frugt. Det vil sige at under 1/3 af dem der har fået tilsendt skemaet har valgt at svare via internettet. Det er en helt normal besvarelsesprocent når det gælder web-baserede undersøgelser. I baggrundsrapporten findes yderligere detaljer via undersøgelsen.

Med hensyn til de udsendte spørgeskemaer har besvarelsesprocenten været lidt højere, men har for det første været omkostningsfulde, fordi porto plus flere rykkerskrivelser har været dyrt og langsommelig. Der har ikke været gennemført nogen undersøgelse af hvor lang tid det har taget respondenterne at besvare skemaerne.

Langt den mest effektive indsamlingsmetodik har været gennemførelse af telefoninterviews med de udvalgte respondenter. Et meget stort tidsforbrug har været lagt i identifikationen af de nødvendige telefonnumre. Enkelte numre har kunnet indhentes via CPR-numrene hos Tele, men når dette ikke har været muligt er en stor del blevet indsamlet via snowball-metoden, hvor eftersøgning af de udvalgte telefonnumre er foregået ved henvendelse til familiemedlemmer, arbejdskammerater, naboer og lignende som har kunnet identificeres via adresseoplysninger og lignende, og som i mange tilfælde har været behjælpelige med, at finde frem til de relevante telefonnumre. Gennemførelsen af telefoninterviews har

typisk ligget i størrelsesordenen 20-35 minutter, og indtastningen af informationerne er sket via det web-baserede spørgeskema således at data er gået direkte til registrering.

De følgende tabeller giver en oversigt over arbejdsstyrkens fordeling samt samplestørrelsen for de enkelte strata defineret gennem de udpegede nøglevariable. Som det tidligere har været nævnt er der ved udvælgelsesproceduren været benyttet forskellige regionale inddelinger for gruppen af personer født i Grønland og personer født udenfor Grønland.

Født i Grønland (FIG)	Syd	By	Mand	2.544	65
			Kvinde	2.345	65
		Bygd	Mand	503	59
			Kvinde	397	57
	Nord/Øst	By	Mand	1.665	64
			Kvinde	1.558	64
		Bygd	Mand	1.365	64
			Kvinde	1.157	63
	Midt	By	Mand	6.567	66
			Kvinde	6.346	66
		Bygd	Mand	586	60
			Kvinde	509	59
	Disko	By	Mand	3.254	65
			Kvinde	2.961	65
	Bygd	Mand	521	59	
		Kvinde	427	58	
Født udenfor Grønland (FUG)	Periferi	By	Mand	500	59
			Kvinde	244	53
		Bygd	Mand	82	37
			Kvinde	29	20
	Center	By	Mand	2.377	65
			Kvinde	1.241	63
		Bygd	Mand	120	43
			Kvinde	48	28
		I alt	37.346	1.367	

Tabel III.1 – Oversigt over persongruppe og udvalg af personer

I forhold til den stratificerede sampling er der med 1559 indkomne spørgeskemaer sket en overrepræsentation indenfor enkelte af grupperne, medens samtlige grupper bortset fra 2 som minimum har det anførte antal respondenter. I forhold til overrepræsentationen handler det udelukkende om hvilken faktor der benyttes når der tilbageregnes fra udvalg til repræsenteret befolkningsgruppe. I forhold til manglen på nogle ganske få besvarelser, drejer det sig om, at besvarelseskravene desværre har været forhindret af det faktum, at persongruppen har været for lille til at sikre det nødvendige besvarelsesantal. Eksempelvis fordi flere personer i gruppen har været på rejse eller for mange har afstået fra, at deltage i undersøgelsen. I praksis har de manglende besvarelser ikke været afgørende for analysen idet de i alle tilfælde har repræsenteret grupper af personer som ikke har været centrale for undersøgelsen.

b) Besvarelseskarakteristik

Som det fremgik af udvælgelsesproceduren er der tale om en repræsentativ analyse af mobiliteten indenfor den potentielle arbejdsstyrke i Grønland, og inden der ses nærmere på resultaterne af analysen skal der kort fremlægges en række grundlæggende fakta vedrørende besvarelsene.

i. Deltagerfordeling

Der er indkommet i alt 1559 besvarelser, hvoraf 794 kommer fra mænd medens 754 kommer fra kvinder, og der er 8 personer som ikke har ønsket at angive deres køn. I de følgende præsentationer af besvarelser på spørgeskemaerne vil det være denne gruppe af personer som fremstår i oversigten¹.

Med hensyn til civilstand angiver 56 pct. at de er gift eller har samlever, medens 12 pct. fortæller at de har en kæreste men ikke er samlevende. Desuden er der 4 pct. som er fraskilte, 2 pct. som er enker eller enkemænd, og endelig 27 pct. som anfører at de er enlige.

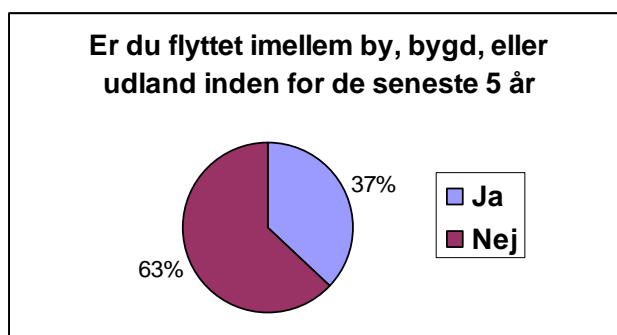
I forhold til fordelingen mellem bosteder repræsenterer analysegruppen en befolkningsfordeling, hvor 84,6 pct. er bosat i byerne medens 15,4 pct. er bygdeboere.

Fordelt på regioner drejer det sig om 17 pct. som er bosat i Sydregionen, 43 pct. i Midtregionen og 24 pct. er bosat i Diskobugt-regionen, medens de sidste 16 pct. er bosat i Nord- og Østregionen.

I forhold til aldersgrupper er der 2 pct. på 15 år, 20 pct. i aldersgruppen 16 til 25 år, 30 pct. i aldersgruppen 26 til 40 år, og 48 pct. i aldersgruppen 41 og op til maksimum 60 år. Som nævnt kører analysen udelukkende på arbejdsstyrken defineret som personer i alderen 15 til 60 år.

c) Erfaringer med flytning

i. Flytninger

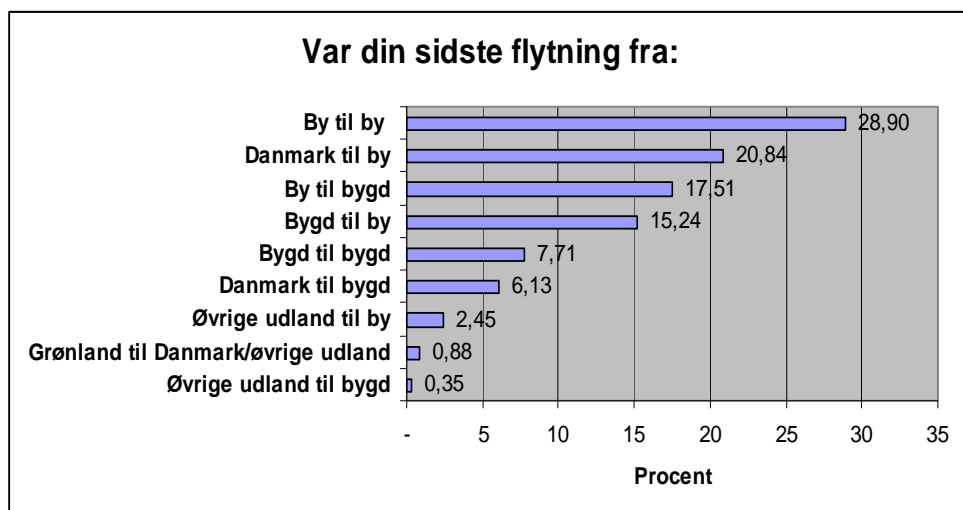

Figur III.1 Besvarelse af spørgsmål 8: Er du flyttet imellem by, bygd eller udland inden for de seneste 5 år.

Som det fremgår af figur er det tæt ved 40pct. af de adspurgte som indenfor de sidste 5 år har foretaget flytninger mellem byer, bygder eller til udlandet.

¹ Når besvarelsene samkøres med registerdata er det imidlertid ikke alle personer som lader sig identificere med samtlige registeroplysninger, og derfor sker registerkoblinger på en persongruppe bestående af 1514 personer.

Som det er fremgået af registeranalysen er der på årsplan tale om, at godt 1/5 af befolkningen som foretager enten en midlertidig eller en permanent flytning. En del af disse flytter kun en enkelt gang eller nogle få gange i deres liv, medens andre flytter flere gange. Og det angivne niveau på flytning over tid modsvarer landsgennemsnittet når det gælder arbejdsstyrken. I tilfælde af, at der har været foretaget flytninger inden for samme by eller bygd er respondenterne specifikt blevet bedt om at svare nej, så tallene viser derfor udelukkende flytninger *mellem* steder og ikke *indenfor* steder, altså adresseflytninger indenfor en given by eller bygd. Sidstnævnte flytningsaktivitet er i øvrigt den mest fremherskende, men ikke af væsentlig betydning for den foreliggende undersøgelse.

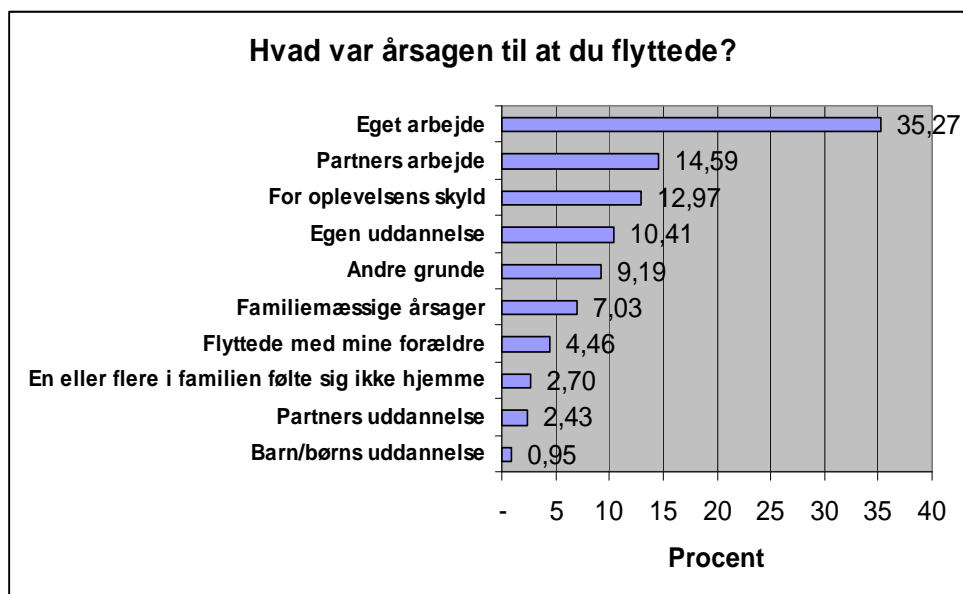

Figur III.2 Besvarelse af spørgsmål 9: Var din sidste flytning fra: (efterfulgt af den anførte liste).

Ud af de 572 som har svaret ja, til at de har foretaget flytninger indenfor de sidste 5 år, har 571 bidraget til at afklare hvordan flytningerne er foretaget. Med udgangspunkt i flytninger fra bygderne drejer det sig om omkring 23 pct. af flytningerne, og med godt 15 pct. flyttet som er flyttet fra bygd til by medens 8 pct. er flyttet fra en bygd til en anden bygd. Heroverfor er det næsten halvdelen af flytningerne der har byen som udgangspunkt, idet 18 pct. er flyttet fra by til bygd medens den største gruppe overhovedet, nemlig 29 pct. er flyttet fra én by til en anden. Flytninger fra Danmark udgør en betragtelig del, idet 21 pct. anfører at de flytter fra Danmark til en by medens 6 pct. anfører flytning fra Danmark til en bygd. Ved læsning af oversigten skal man være opmærksom på, at den ikke dækker alle flytningsmuligheder, og man derfor ikke kan læse resultatet som en indikation på nettoflytningerne. Eksempelvis omfatter oversigten ikke personer som pt. er i Danmark og som således er flyttet fra byer og bygder til Danmark. Så disse tal indgår derfor ikke i en eventuel netto-opgørelse på baggrund af tabellen. Og det er netop er disse flytninger der er afgørende for det slutmønster som allerede kendes fra den kvantitative analyse, og som viser at der er tale om en netto fraflytning fra bygderne, en nogenlunde balance når det gælder byerne, og en netto-udvandring fra Grønland som helhed.

ii. Flytningsårsager

Oversigten nedenfor viser hvilket billede der gør sig gældende når det gælder hovedårsagerne til flytningerne.

Figur III.3 Besvarelse af spørgsmål 10: Hvad var årsagen til at du flyttede? Bemærk venligst at respondenterne har haft mulighed for at afkrydse flere af svarmulighederne, hvorfor procentfordelingen summer til mere end 100 pct.

For langt de fleste har årsagen været arbejdsbetinget, for 47 pct. vedkommende på grund af eget arbejde, medens det for 19 pct. har drejet sig om partners arbejde. Forskellen mellem hvor mange der flytter på grund af eget arbejde, og hvor mange der flytter på grund af partners arbejde hænger sammen med antallet af enlige der indgår i undersøgelsen. Men når man ser bort fra denne andel kan det for så vidt undre, at der stadig kan påvises en forskel. For ser man på erhvervsfrekvensen blandt dem der har besvaret, er den i store træk lige stor hos de deltagende kvinder og mænd. Men skævheden er sandsynligvis et udtryk for, at der stadig er tale om manglende kønsmæssig ligestilling når det gælder familierelationerne, men at denne skævhed også er under forandring. Der er eksempelvis langt større lighed i besvarelserne når det gælder den yngre del af deltagergruppen, medens besvarelserne fra de ældre i højere grad peger på manden som den afgørende arbejds-mæssige faktor.

Den næststørste gruppe omfatter personer, hvor uddannelse har været hovedårsagen og som omfatter 18 pct. af besvarelserne. Det har enten drejet sig om egen uddannelse (14 pct.), partners uddannelse (3 pct.) eller barn eller børns uddannelse (1 pct.), og det er i overvejende grad enlige personer af begge køn der figurerer i denne gruppe.

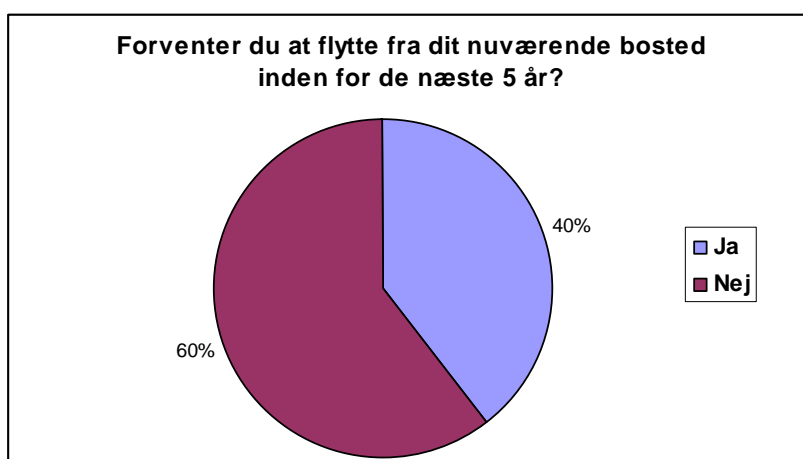
Den tredje gruppe hænger sammen med familiemæssige årsager. Eksempelvis ændringer i familien som tegner sig for 9 pct. af flytningerne, medens forældres flytning som har været hovedårsagen i 6 pct. af tilfældene. Og endelig en gruppe på 4 % som anfører at en eller flere af familiens medlemmer ikke har følt sig hjemme på det foregående sted. Et forhold som også indgår i besvarelserne fra den sidste gruppe, nemlig dem der anfører årsager som ikke umiddelbart kunne dækkes gennem de mulige svarkategorier.

Den sidste gruppe af personer anfører flere forskellige årsager til flytningen. Den største delgruppe på 17 pct. anfører, at det er oplevelsesmæssige årsager, altså et skifte i livsrytmen, ønsket om at prøve noget helt nyt, og måske håbet om at det nye sted kan give vedkommende en anderledes oplevelse end hvad der gives på det nuværende sted. Under gruppen ”Andre grunde” ligger et bredt spektrum af årsager fra de 68 besvarelser der er givet. Det spænder eksempelvis fra personer der peger på hjemlængsel, ønske om at bo samme sted som andre i familien, helbreds-mæssige årsager, eksempelvis behov for særlig sygdomsbekæmpelse,

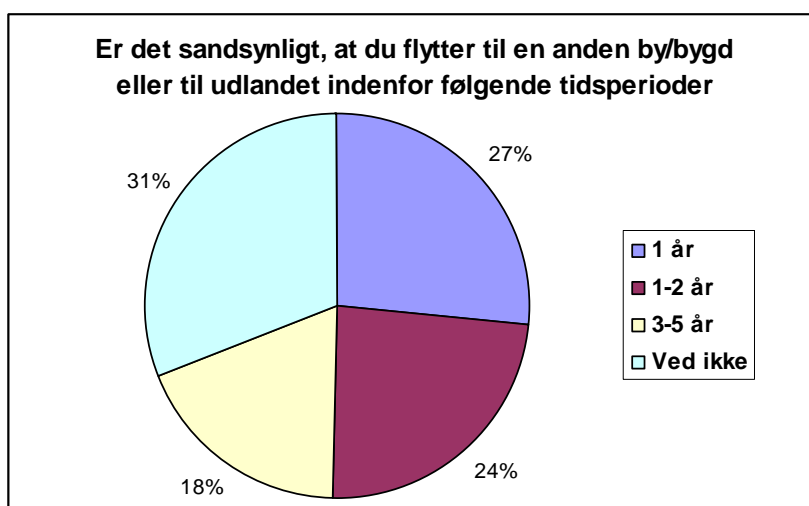
pludselige ændringer i erhvervsbetingelserne, fået tilbudt en ønskebolig, blevet opfordret til at overtage forældrenes virksomhed og meget mere. Et fremherskende mønster er dog relationerne til familien som på den ene eller anden måde har været udslagsgivende for beslutningen, enten egen familie, men lige så ofte forholdene hos samleverens familie. Og tit fornemmer man, at der ligger et pres på den adspurgte om, at man efterlever nogle ønsker og behov som udtrykkes fra anden side, uden at det nødvendigvis opfattes som den optimale situation fra respondentens side.

iv. Forventninger om fremtidig flytning

De to følgende opgørelser kan umiddelbart ses i sammenhæng. Den første som omhandler forventningerne til eventuelle flytninger indenfor en 5-års tidshorisont, og den næste som supplerer med detaljer om hvornår en flytning ville kunne forventes.

Figur III.4 Besvarelse af spørgsmål 11: Forventer du, at flytte fra dit nuværende bosted inden for de næste 5 år?

Figur III.5 Besvarelse af spørgsmål 12: Er det sandsynligt, at du flytter til en anden by/bygd eller til udlandet indenfor (de anførte tidsintervaller)?

Som det fremgår af den første af de to figurer er der tale om, at godt 1/3 af de adspurgte forventer at skulle flytte indenfor de næste 5 år. Hvilket i forhold til de cirka 20 % som på årsplan registreres som flyttede, er en relativ høj procentandel.

Disse tal modsvarer for det første den helt generelle tendens mod større mobilitet i samfundet, og i lige så høj grad det forhold at flytning i stigende grad indgår som en del af manges – især de yngres – planlægningshorisont.

Selv om flytning i forhold til mere eller mindre tilfældigt opståede muligheder for jobs såsom nye erhvervsinitiativer, virker som en mobilitetsfaktor, så kan det kan være svært at have denne type inde som en aktiv del af planlægningen. Og det betyder at ”tilfældige” jobs stadig vil være en væsentlig faktor i forhold til de reelle flytningsmønstre, men det er nok så vigtigt at holde for øje at billedet i stigende grad et udtryk for en mere bevidst og langsigtet planlægning hvor sikre jobs er af afgørende betydning.

Og dette forhold afspejles i høj grad når man ser på den følgende figur ovenfor. Den viser hvilke tidsmæssige horisonter der gør sig gældende for de enkelte personer. Stort set fordeles besvarelsene med en lighedeling mellem personer som har et tidsmæssigt perspektiv på et enkelt år, gruppen som opererer med en 1-2 års horisont, en gruppe som ser 3-5 år som en flytningsmæssig horisont, medens den sidste tredjedel ikke kan specificere det nærmere. Ligesom den foregående oversigt kunne pege på en vis aldersmæssig forskel i respons på angivelse af præcise flytningsplaner. Det er i høj grad de unge som markerer sig som dem der er mest bevidst om hvornår og hvordan flytninger skal foregå. Dette mønster går videre når man ser på, hvor man ønsker at flytte hen. Og i den sammenhæng drejer det sig ikke mindst om markante forskelle mellem kønnenes præferencer.

v. Opregning af forventningsopførelsen

Når vi omsætter ovenstående besvarelser til reelle tal får vi følgende fire opgørelser, idet besvarelsen fra de respektive grupper er regnet tilbage til hvor mange personer de repræsenterer. I denne beregning skal man være opmærksom på, at persongruppen ikke i alle tilfælde summer op til analysens udgangspunkt på 37.346 personer, fordi enkelte besvarelser har været mangelfulde i forhold til enkelte parametre.

Aldersgruppe	Antal personer			Procent		
	Ja	Nej	I alt	Ja	Nej	I alt
0-15	223	496	719	31,0	69,0	100,0
16-25	3.174	4.222	7.396	42,9	57,1	100,0
26-40	4.301	6.595	10.896	39,5	60,5	100,0
41-60	3.749	14.509	18.258	20,5	79,5	100,0
I alt	11.447	25.822	37.269			

Tabel III.2 Aldersgrupper i forhold til om man forventer at flytte indenfor de kommende 5 år.

For det første en opgørelse på aldersgrupper, idet tabellen viser at godt 11.500 personer forventer at flytte indenfor de kommende 5 år. Det er helt klart ungdomsgruppen fra 16-25 som er dominerende i relative tal, idet lidt under halvdelen af denne gruppe forventer at skulle flytte. Men det er måske mest bemærkelsesværdigt, at der i gruppen 26 til 40 år er tæt ved 40 pct. af gruppen som forventer at skulle flytte. Ved detailanalyse kan man se, at det især er den yngre del af denne gruppe som står klar til at flytte, medens etablering med familie og med lidt ældre børn gør gruppen mindre mobil, dog ændres når børnene flytter hjemmefra. Ikke sjældent er det børnenes valg af bosted som får indflydelse på valget.

Region	Antal personer			Procent		
	Ja	Nej	I alt	Ja	Nej	I alt
Syd	2411	3.907	6.318	38,2	61,8	100,0
Midt	3635	12.459	16.094	22,6	77,4	100,0
Disko	3381	5.431	8.812	38,4	61,6	100,0
Nord/Øst	2019	4.009	6.028	33,5	66,5	100,0
I alt	11446	25.806	37.252			

Tabel III.3 Regioner i forhold til om man forventer at flytte.

Dernæst opgørelse på regioner, hvor det er klart at mobiliteten er mindst i Midt-regionen. De centralt beliggende større byer "holder på folk" som ikke, så ofte føler sig tiltrukket til, at flytte til de øvrige regioner, medens det omvendte er tilfældet for disse. Såvel Syd- som Disko-regionerne ligger højt med næsten 40 pct. af befolkningen med forventning om flytning. Og næst lavest ligger Nord- og Østregionen hvor tallet på 33,5 pct. ligger markant lavere.

Køn	Antal personer			Procent		
	Ja	Nej	I alt	Ja	Nej	I alt
Mænd	6.098	13.977	20.075	30,4	69,6	100,0
Kvinder	5.349	11.859	17.208	31,1	68,9	100,0
I alt	11.447	25.836	37.283			

Tabel III.4 Køn i forhold til hvor mobile man er.

I forhold til kønsfordelingen viser kvinderne sig generelt mere mobile end mændene. Det er ikke de store procentforskelle det drejer sig om, men i forhold til en netto fra- eller tilflytning er det tilstrækkeligt til, at genere den velkendte langtidstrend, hvor kvinder bliver i undertal undtagen i de større byer.

Bosted	Antal personer			Procent		
	Ja	Nej	I alt	Ja	Nej	I alt
By	9.589	21.968	31.557	30,4	69,6	100,0
Bygd	1.858	3.867	5.725	32,5	67,5	100,0
I alt	11.447	25.835	37.282			

Tabel III.5 By- og bygdebefolkningens lyst til at flytte.

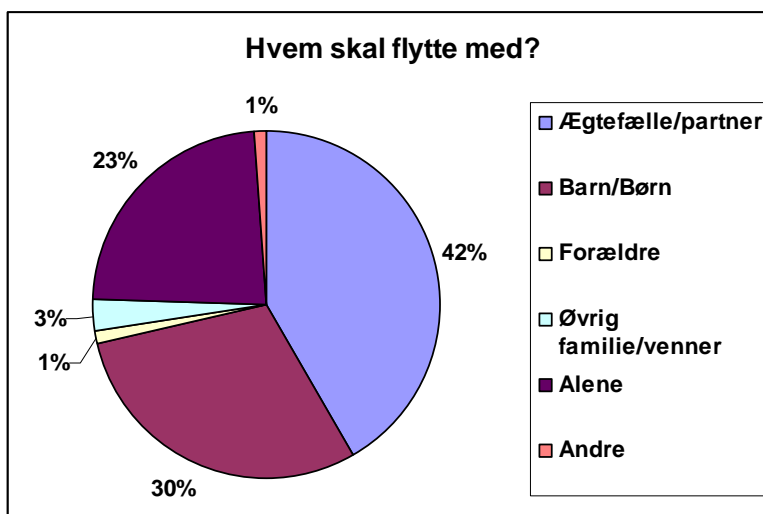
Og sidste tabel præsenterer endelig fordelingen mellem byer og bygder, hvor nettotalene klart viser at bygdeflytningerne, selv om klart lavere i absolutte tal, samtidig viser at gruppe af personer som ønsker, at flytte udgør en relativ større del af denne gruppe.

Sammenfattende viser tallene for det første, at godt en tredjedel af befolkningen forventer at flytte indenfor de næste fem år, og heraf at de relativt største bidragsgrupper indenfor de viste kategorier udgøres af personer fra bygder, kvinder, regionen Sydgrønland og personer i aldersgruppen 16 til 25 år.

Med udgangspunkt i besvarelse af **spørgsmål 13: Hvor er du interesseret i at flytte hen?** og med mulighed for at vælge mellem kommunerne i den gamle inddeling, samt et par mål udenfor Grønland, viser oversigten nedenfor at Nuuk og Danmark er de klareste mål med henholdsvis 20 og 18,2 pct. af besvarelserne. Inddrages desuden Sisimiut er omkring 50 pct. af alle besvarelserne dækket ind. Kombinationen af et stort ønske om, at flytte og med de større byer i midtgrønland som mål er billedet af en stærkt øget koncentration af befolkningen særdeles klart.

Mål	Procent
Nuuk	20,08
Danmark	18,20
Ved ikke	13,60
Sisimiut	10,78
Ilulissat	8,29
Qaqortoq	6,82
Maniitsoq	3,73
Narsaq	2,34
Qaanaaq	2,30
Qasigiannugit	2,28
Ammassalik	2,25
Uummannaq	2,19
Aasiaat	1,74
Nanortalik	1,17
Paamiut	1,09
Upernavik	0,91
Uden for kommunal inddeling	0,77
Ittoqqortoormiit	0,57
Qeqertarsuaq	0,45
Kangaatsiaq	0,32
Ivittuut	0,10
	100,00

Tabel III.6 Steder hvor folk vil flytte hen til.

Figur III.6: Besvarelse af spørgsmål 14: Hvem skal flytte med. Bemærk at respondenterne har kunnet afkrydse flere af mulighederne hvorfor procentfordelingen summer til over 100 pct.

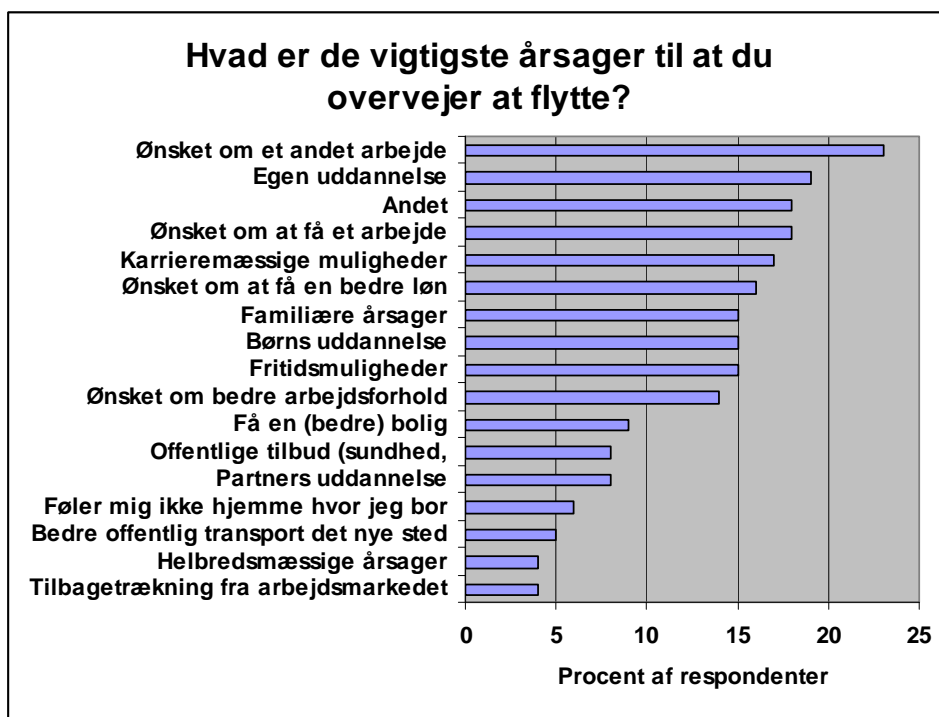
I forhold til spørgsmålet om hvorvidt man rejser alene eller med andre, viser figuren ovenfor. Godt 1/3 forventer at skulle flytte alene, medens langt de mest dominerende kategorier er rejse med ægtefælle/partner valgt af 56 pct. af besvarelserne, fulgt af

svarmuligheden barn/børn med 40 pct. Det er således klart at langt størstedelen af flytningerne vil omfatte flere personer, stort set kun undtagen de flytninger som omfatter yngre menneskers flytninger i relation til uddannelsessøgning. Det er et mønster som viser en klar skærpelse i forhold til de flytningsmønstre som er dokumenteret gennem den registerbaserede analyse, nemlig at billedet ovenfor viser, at flytninger i stigende grad sker som kollektive handlinger omfattende dele af, eller hele familier og/eller hushold. Det er et særdeles vigtigt forhold, at inddrage når de mulige konsekvenser af nye aktiviteter skal opgøres. Nødvendigheden af at tænke i familiesammenhæng mere end i individuelle flytningsløsninger ser ud til at være stigende.

d) Flytningskarakteristik

i. Årsager til flytning

Som en væsentlig del af kortlægningen af en eventuel flytning er afklaringen af hvad der i givet fald udløser flytningen. Gennem det følgende spørgsmål er en del af de mulige årsager blevet oplyst:

Figur III.7 spørgsmål 15: Hvad er de vigtigste årsager til, at du overvejer at flytte? Respondenterne har haft mulighed for at markere flere svarmuligheder.

Som det fremgår af figur III.b6 ovenfor er der tale om et meget bredt spektrum af ønsker forbundet med overvejelserne, og med nogle meget karakteristiske grupper. Da respondenterne har haft mulighed for at pege på flere forskellige årsager, og procentberegningen angiver hvor stor en andel af respondentgruppen der har valgt de enkelte muligheder, medfører det at summen af procenterne overskrider 100.

For det første er der tale om en stor gruppe af spørgsmål som relateres til arbejdet. Det omfatter således sikring af arbejde, et bedre arbejde, et bedre lønnet arbejde og lignende. Spørgsmålet med det største antal respondenter (23 %), nemlig ønsket om andet arbejde som årsag til at ville flytte ligger i denne gruppe.

For det andet en ligeledes stor gruppe af spørgsmål som fokuserer på det, at få lov til at udnytte og udvikle de personlige kvalifikationer, et spørgsmål som i øvrigt har vist sig, at være et centralt og gennemgående tema også for svarene i forbindelse med de gennemførte interviews.

En tredje gruppe af spørgsmål har været centreret om de tilbud, ydelser m.m. som kan tilbydes på de mulige tilflytningssteder, og som i givet fald kan bidrage til en forbedring af levevilkårene.

ii. Forskelle i årsager til flytning

I forhold til dette spørgsmål er der markante forskelle i besvarelser fra henholdsvis kvinder og mænd, som det fremgår af følgende tabel:

	Procent af svar		Forskel mænd-kvinder	
	Mænd	Kvinder		
Karrieremæssige muligheder	9,9	7,5	2,4	Klar mandsdominans
Partners uddannelse	4,9	2,8	2,0	
Tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet	2,9	1,3	1,6	
Ønske om at få et arbejde	9,9	8,4	1,4	
Ønsket om bedre arbejdsforhold	7,4	6,4	1,1	
Ønske om et andet arbejde	12,3	11,2	1,1	
Bedre offentlig transport	2,9	2,1	0,9	Lige betydning
Føler mig ikke hjemme, hvor jeg bor nu	3,4	2,6	0,8	
Offentlige tilbud	4,7	3,9	0,8	
Ønsket om at få en bedre løn	8,6	7,9	0,7	
Få en (bedre) bolig	5,2	4,5	0,7	
Helbredsmæssige årsager	2,1	1,5	0,6	
Fritidsmuligheder	7,0	8,1	(1,1)	Klar kvindedominans
Børns uddannelse	6,0	9,0	(3,0)	
Familiære årsager	5,7	10,5	(4,8)	
Egen uddannelse	7,3	12,4	(5,1)	

Tabel III.7 Forskellen mellem mændenes og kvindernes ønsker hvis de skal flytte.

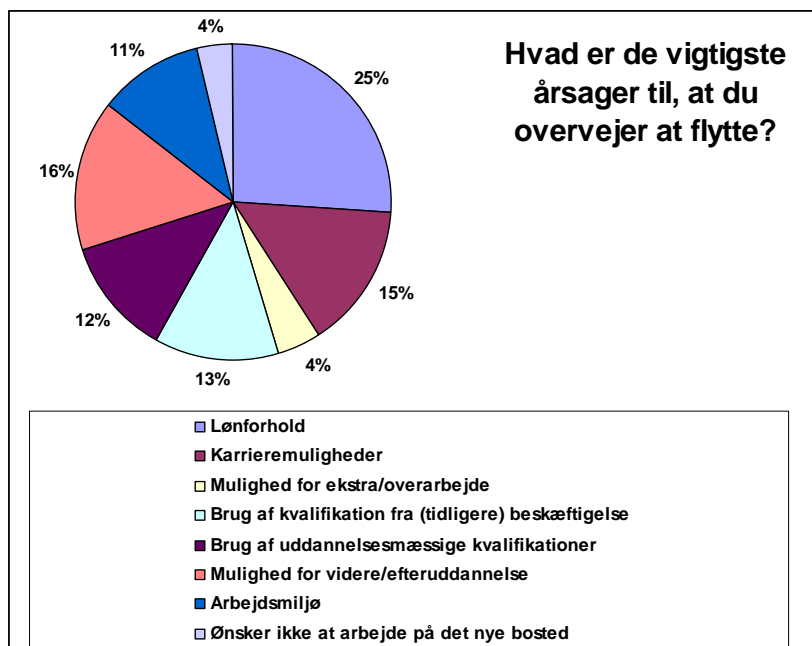
Hvor langt flere kvinder end mænd peger på uddannelse – egen og børns – samt familiære årsager og fritidsmuligheder som væsentlige årsager, så peger langt flere mænd end kvinder på spørgsmål om karriere, arbejde og arbejdsforhold, samt også partners uddannelse som årsager til, at søge andet sted hen. Af nogenlunde samme betydning ligger spørgsmålene om de muligheder stedet tilbyder, for eksempel offentlig transport, bolig med mere. Man kan således i et vist omfang bestemme køns karakteristika når det gælder specifikke årsager til et ønske om flytning. Ved nærlæsning af tabellens baggrundsdata kan man se, at der er tale om en vis

niveauforskel i forhold til antallet af årsangivelser. Mændene angiver i gennemsnit 20-30 pct. flere forskellige årsager end kvinderne. Kvinderne er i denne sammenhæng således mere fokuseret på enkelte årsager medens mændene breder sig over et større spektrum.

e) Relationer til arbejdsmarkedet

i. Ønsker vedrørende arbejdsforhold

Spørgsmålene vedrørende ønsker om arbejdsforhold i forhold til en eventuel flytning minder på mange måder om svarene vedrørende årsager til at overveje og flytte, som det fremgår af følgende figur:

Figur III.8 Besvarelse af spørgsmål 15: Hvad er de vigtigste årsager til, at du overvejer at flytte? Respondenterne har haft mulighed for at markere flere svarmuligheder.

Som det fremgår udgør hovedparten af de anførte årsagskategorier en væsentlig rolle for overvejelserne. Kun to af de anførte årsager spiller således en mere beskeden rolle. Det drejer sig om mulighederne for ekstra- /overarbejde og muligheden for ikke, at arbejde på det nye sted, valgt af henholdsvis 8 og 7 pct. af besvarelserne. De øvrige kategorier af svarmuligheder er inkluderet af mellem 20 og 30 pct. af besvarelserne. Kun spørgsmålet om lønforhold bevæger sig markant højere op, idet 49 pct. af besvarelserne har denne kategori markeret.

Som det fremgår af den følgende tabel er der også i disse svar markante kønsmæssige forskel i besvarelserne.

	Procent af svar		Forskel mænd-kvinder	
	Mænd	Kvinder		
Lønforhold	28,9	23,9	4,9	Dominans af mænd
Mulighed for ekstra-/overarbejde	5,6	2,9	2,6	
Brug af kvalifikationer fra tidligere	13,8	11,7	2,1	
Karrieremuligheder	15,1	14,4	0,6	Ligelig fordeling
Ønsker ikke et arbejde	3,9	3,5	0,5	
Arbejds miljø	10,2	11,0	-0,8	
Brug af uddannelsesmæssige kvalifikationer	10,6	13,3	-2,8	Dominans af kvinder
Mulighed for videre-/ efteruddannelse	12,0	19,2	-7,2	

Tabel III.8 Forskellen mellem mændenes og kvindernes årsagsgivende overvejelser for at flytte.

Og mønsteret minder særdeles meget om den forudgående tabel. Mænds fokus er i langt højere grad end kvindernes på løn- og arbejdsforhold, medens kvinder i langt højere grad end mændene fokuserer på brug af uddannelse og ikke mindst muligheden for videre- og efteruddannelse. I sidstnævnte gruppe er forskellen særdeles markant, idet det for kvinderne drejer sig om næsten 20 pct. af gruppen der har valgt denne mulighed, medens mændene ligger på et niveau lidt over 10 pct..

En væsentlig nuancering af billedet gives i den følgende tabel, idet en vurdering af de enkelte faktorer i forhold til hinanden er mulig. Og i første omgang handler det om hvilke arbejdsmæssige faktorer der har indflydelse på, at man IKKE ønsker at flytte:

	Afgørende betydning	Nogen betydning	Ingen betydning	Ved ikke Ikke relevant	I alt
Lønniveau	43,5	21,7	9,1	25,7	100,0
Karrieremuligheder	26,3	18,0	16,5	39,3	100,0
Mulighed for videreuddannelse/opkvalificering	23,6	16,4	18,0	42,0	100,0
Mulighed for ekstra arbejde/overarbejde	11,3	11,5	28,7	48,5	100,0
Brug af kompetencer erhvervet gennem (tidligere) beskæftigelse	38,1	15,8	9,7	36,4	100,0
Brug af uddannelsesmæssige kvalifikationer	29,8	14,2	14,4	41,5	100,0
Kollegaer	36,6	18,0	9,4	36,0	100,0
Egen virksomhed	11,2	5,6	18,2	65,0	100,0
Respondenter i alt:					922

Tabel III.9 Procentvis fordeling af besvarelse af spørgsmål 19: Hvilke arbejdsmæssige forhold har betydning for, at du IKKE ønsker at flytte fra dit nuværende bosted?

Som det fremgår, er der enkelte faktorer som vurderes at være af afgørende betydning for forbliven på stedet. Det drejer sig først og fremmest om de to kategorier som tidligere er blevet identificeret som centrale for henholdsvis mænd og kvinder. For mændenes vedkommende især lønniveauet, medens det for kvindernes vedkommende i højere grad er brug af kompetencer og uddannelsesmæssige kvalifikationer. Et nyt aspekt er inkluderet i tabellen, nemlig spørgsmålet om gode kolleger som holder en tilbage.

I den anden ende af skalaen ligger spørgsmål om mulighed for ekstra arbejde/overarbejde, hvor næsten 75 pct. af alle respondenter peger på denne faktor som uden betydning eller ikke relevant.

ii. Prioritering vedrørende lokale betingelser

Ud over de arbejdsmæssige årsager til at forblive på bostedet er der også en mere sociale og praktiske betingelser som skal være opfyldt, hvilket illustreres gennem den følgende tabel.

Den væsentligste faktor er, med udgangspunkt i procenttallene, helt klart spørgsmålet om sikring af et job det nye sted som skal være opfyldt, idet mere end 50 pct. peger på dette punkt som værende af afgørende betydning. Men af lige så stor betydning er tilstedeværelsen af en bolig, som på tilsvarende måde er af afgørende betydning for 55 pct. af respondenterne. På et noget lavere niveau ligger spørgsmål om partners job og institutionsplads som af afgørende betydning for mellem 20 og 30 pct. af respondenterne, medens omkring 50-60 pct. finder spørgsmålet uden betydning eller direkte irrelevant. Og når det drejer sig om spørgsmål om børnenes alder, salg eller fremleje af nuværende bolig, ligger svarene for disse i den meget lave ende af skalaen, og betragtes på det nærmeste som ikke værende af relevans.

	Afgørende betydning	Nogen betydning	Ingen betydning	Ved ikke / ikke relevant	I alt
Hjemmeboende barn/børn har en vis alder	13,4	9,7	27,9	49,0	100 %
Jeg har en aftale om et job	52,1	13,0	12,4	22,5	100 %
Min partner har en aftale om et job	30,8	13,0	15,9	40,2	100 %
Den nuværende bolig er solgt/fremlejet	14,6	8,4	31,4	45,6	100 %
Der er en indflytningsklar bolig det nye sted	55,6	15,3	10,6	18,5	100 %
Der er en institutionsplads parat til hjemmeboende børn	22,8	6,5	19,8	50,9	100 %
Total antal respondenter					595

Tabel III.10 Besvarelse af spørgsmål 18: Hvilke forhold er afgørende for hvornår du flytter? Kan flytning først ske når: (afkrydsning af ovenstående liste)?

	Afgørende betydning	Nogen betydning	Ingen betydning	Ved ikke Ikke relevant	I alt
Socialt netværk / familie	50,1	23,2	7,8	18,9	100
Kulturelle tilbud (museer, koncerter, forsamlingshus og lign.)	21,9	35,3	18,9	23,9	100
Fritidsmuligheder (sportshal, svømmehal og lign.)	32,8	35,7	13,6	17,9	100
Skoleforhold/børnepasning	41,8	10,5	16,7	31,0	100
Boligforhold	55,2	20,7	7,5	16,6	100
Offentlige transportmuligheder (jævnlig afgang båd/fly)	27,4	29,4	19,9	23,4	100
Kommunikationsmuligheder (Internet, telefon o.l.)	41,5	25,0	11,8	21,7	100
Adgang til grønlandsk proviant på bostedet	26,5	17,1	28,5	27,9	100
Udbud af øvrige varer og tjenesteydelser på bostedet	38,0	29,5	10,8	21,7	100
Jobmuligheder til partner	42,3	13,1	8,8	35,8	100
Samlet antal respondenter					603

Tabel III.11 Procentvis fordeling af besvarelse af spørgsmål 17: Hvilke andre forhold har betydning for om du vil gennemføre flytning?

Ovenstående tabel nuancerer billedet yderligere, idet faktorer såsom de sociale netværker og relationer til familien, ligesom boligforholdene, skoleforhold og børnepasning samt kommunikationsmuligheder samt jobmuligheder til partner rangerer som værende af afgørende betydning. Og i den anden ende af skalaen ligger eksempelvis adgang til grønlandsk proviant hvor mere end 55 pct. anser at dette ingen betydning har, eller ikke er relevant for respondenterne. Og imellem disse yderpunkter ligger spredt spørgsmål om udbud af varer og tjenesteydelser, adgang til transportmuligheder, fritidsmuligheder og kulturelle tilbud med det største antal svar indenfor kategorierne ”Nogen betydning” og ”Ingen betydning”. Billedet er således særdeles varieret, uden samme klare polarisering som har været set ved nogle af de forudgående spørgsmål.

iii. Prioritering vedrørende relationer

Når vi herefter vender blikket mod hvad det er der holder en tilbage fra at flytte, er der mange lighedspunkter med de forhold som bidrager til at man kan være tiltrukket til at flytte., men også en række markante forskelle. Den følgende tabel giver et godt indtryk af hvad der kræves:

	Afgørende betydning	Nogen betydning	Ingen betydning	Ved ikke Ikke relevant	I alt
Socialt netværk/familie	70,1	12,5	5,2	12,1	100
Bundet af nuværende bolig (f.eks. fremleje eller salg)	36,1	15,1	18,8	30,1	100
Tilfredshed med nuværende bolig	32,8	16,7	6,0	14,5	100
Kulturelle forhold (museer, forsamlingshus, koncerter o. lign.)	22,7	24,1	23,8	29,4	100
Fritidsmuligheder (sport, aftenskole o. lign.)	,25,4	24,7	22,3	27,7	100
Skoleforhold / daginstitutioner	28,4	,13,7	22,6	35,3	100
Offentlige transportmuligheder (fly/skib)	25,7	25,0	20,2	29,1	100
Kommunikationsmuligheder (internet, telefon o. lign.)	45,5	20,1	11,6	22,7	100
Udbud af grønlandsk proviant	40,0	20,2	16,6	23,2	100
Udbud af øvrige varer og tjenesteydelser på bostedet	60,7	27,4	17,7	24,2	100
Partners job	39,4	11,7	12,3	36,6	100
Samlet antal respondenter					908

Tabel III.12 Besvarelse af spørgsmål 20: Hvilke andre forhold har betydning for at du ønsker at blive boende på dit nuværende bosted?

Det er interessant at se at kravet for et socialt netværk og/eller familie stilles af mere end 70 pct. af respondenterne. Sammenholdt med antallet af personer som pegede på denne faktor som værende af betydning for om man vil gennemføre flytningen hvor 50 pct. pegede på denne faktor som værende af afgørende, så er de 70 pct. et markant højere tal der gør sig gældende i forhold til om man holder sig tilbage på sit nuværende bosted. Ud over denne ene faktor som har klar prioritet, er der enkelte faktorer som opfattes værende af afgørende betydning af en gruppe på fra 40 til 50 pct. af respondenterne. Det drejer sig således om kommunikationsmulighederne, udbuddet af grønlandsk proviant og partners job, som alle ligger i den højere ende. Men ellers er det mest karakteristiske ved tabellen at de fleste faktorer ligger med relativt jævne fordelinger når det gælder deres betydning – fra en gruppe der finder betydningen afgørende, til andre som synes at der er nogen betydning, og igen en gruppe for hvem betydningen er begrænset eller helt fraværende.

iv. Prioritering vedrørende fritid og omgivelser

Hvilken rolle fritidsaktiviteter og aktiviteter, som bidrager til at styrke stedstilknytningen, spiller for respondenterne fremgår af den følgende tabel. Som det fremgår handler opgørelsen om hvem der i husstanden og i sammenhæng med andre i lokalsamfundet indgår i aktiviteterne. Karakteristisk for langt de fleste af de nævnte aktiviteter drejer det sig i meget høj grad om forskellige former for naturrelaterede aktiviteter, og samtidig om aktiviteter som i høj grad kan udføres i sociale sammenhænge. .

	Jeg og / eller min partner deltager	Andre i husstanden deltager	Sammen med andre i lokal- samfundet	Ingen i husstanden deltager	I alt
Fiskeri	51,4	21,9	5,8	30,4	100
Fangst	45,1	20,8	6,7	34,8	100
Indsamling af bær, svampe o.lign.	51,6	21,5	5,4	30,5	100
Indsamling af sten	17,7	11,0	4,2	69,0	100
Husflid/håndarbejde (med ben, sten, skind, strik o.lign.)	40,4	16,0	4,9	42,5	100
Sport (inkl. Sejlads)	49,6	21,7	5,9	29,8	100
Vintersport (f.eks. ski, hundeslæde, snescooter)	36,5	16,1	7,1	45,7	100
Bingo, lotto, kortspil o.lign	29,9	10,9	5,6	27,9	100
Samlet antal respondenter					1484

Tabel III.13 Besvarelse af spørgsmål 21: Hvilke fritidsaktiviteter deltager du og/eller din familie i?

Karakteristisk for billedet er, at en stor majoritet deltager i mange forskellige aktiviteter. Blandt de relativt få aktiviteter der fremhæves af respondenterne som nogen de kun i begrænset omfang deltager i er eksempelvis indsamling af sten, og til en vis grad også spilleaktiviteter. Enkelte af aktiviteterne indgår i et vist omfang, eksempelvis vintersport og husflid, medens fangst, fiskeri, indsamling af bær og sport tæller alle med i den høje ende.

Egen eller partners deltagelse ligger for de mere hyppige aktiviteter i størrelsesordenen omkring 35 til godt 50 pct. af respondenterne, medens andre i husstanden typisk ligger mellem 10 og 20 pct. af tilfældene. Til gengæld er der stort set ingen af aktiviteterne som foregår med andre i lokalsamfundet, idet det for alle kategoriers vedkommende drejer sig om størrelsesordenen fra nogle få og op til 7 % af respondenterne.

For at få et indtryk af de regionale variationer i fritidsaktiviteterne er tabellen på den følgende fremstillet således at der for hver type af aktivitet er en regionsopdelt blok. Indenfor blokken, er typen af organisering af aktiviteterne beregnet i procent af regionens samlede aktiviteter, således at tabellen viser de regionale forskelle i organisationsform, herunder hvor husstanden har sine aktiviteter.

Som det fremgår, er der på nogle punkter rimelig store regionale overensstemmelser i aktivitetsmønstrene som svarer til det samlede billede. Eksempelvis er det et gennemgående træk at aktiviteterne over hele landet stort set ikke foregår i samarbejde med andre.

Men enkelte markante forskelle kan påpeges. Eksempelvis at fangstaktiviteter i Nord- og Østgrønland omfatter godt 80 pct. af husstandene, medens det laveste niveau ligger i Sydgrønland hvor næsten 40 pct. af husstandene ikke har fangstaktiviteter. Når det gælder fiskeriaktiviteter ligger Midtgrønland på det laveste niveau idet godt 1/3 af husstandene ikke har denne type af aktivitet. Når det gælder husflid ligger Midtgrønland ligeledes højest når det gælder at ingen husstande deltager, idet det gælder for godt halvdelen af husstandene. Til gengæld er det regionen med det største relative antal deltager i sportsaktiviteter, inklusive sejlads. Kun en fjerdedel af befolkningen deltager ikke i sådanne aktiviteter.

Når det gælder indsamling af sten er der særdeles begrænset deltagelse over hele landet. Lavest ligger deltagelsen igen i Midtgrønland hvor næsten 3/4 af husstandene ikke har denne type af aktiviteter. Og endelig når det gælder Bingo og andre spil ligger Diskobugten og Nord- og Østgrønland med den højeste deltagelsesfrekvens.

Fritidsaktiviteter fordelt på regioner					
	Syd	Midt	Disko	Nord/Øst	
FANGST					
Andre i husstanden deltager	12,5	19,0	19,2	28,8	
Ingen i husstanden deltager	37,3	36,3	31,5	22,3	
Jeg og/eller min partner deltager	42,9	38,0	44,0	42,8	
Sammen med andre	7,3	6,7	5,3	6,1	
	100	100	100	100	
FISKERI					
Andre i husstanden deltager	15,5	19,3	21,0	25,6	
Ingen i husstanden deltager	27,9	33,4	24,0	24,4	
Jeg og/eller min partner deltager	52,1	41,2	48,9	45,8	
Sammen med andre	4,5	6,1	6,2	4,2	
	100	100	100	100	
HUSFLID					
Andre i husstanden deltager	13,2	12,5	18,0	19,1	
Ingen i husstanden deltager	42,8	45,1	34,9	41,1	
Jeg og/eller min partner deltager	38,4	38,7	40,6	37,4	
Sammen med andre	5,6	3,7	6,5	2,4	
	100	100	100	100	
SAMLING					
Andre i husstanden deltager	15,6	17,6	20,9	27,2	
Ingen i husstanden deltager	25,2	34,4	25,8	26,5	
Jeg og/eller min partner deltager	53,3	42,3	48,4	43,2	
Sammen med andre	5,9	5,6	4,9	3,1	
	100	100	100	100	
SPORT					
Andre i husstanden deltager	18,0	16,6	23,0	24,7	
Ingen i husstanden deltager	30,4	25,6	26,8	28,3	
Jeg og/eller min partner deltager	45,9	52,2	43,4	43,3	
Sammen med andre	5,6	5,6	6,8	3,6	
	100	100	100	100	
VINTERSPORT					
Andre i husstanden deltager	9,2	12,5	18,0	22,6	
Ingen i husstanden deltager	62,4	43,2	31,4	37,5	
Jeg og/eller min partner deltager	22,6	37,1	42,4	34,3	
Sammen med andre	5,8	7,2	8,2	5,6	
	100	100	100	100	
STEN					
Andre i husstanden deltager	10,1	7,2	15,0	12,8	
Ingen i husstanden deltager	65,1	73,1	70,6	67,4	
Jeg og/eller min partner deltager	19,9	14,3	11,0	16,7	
Sammen med andre	4,9	5,4	3,4	3,1	
	100	100	100	100	
BINGO					
Andre i husstanden deltager	9,4	7,7	11,8	13,2	
Ingen i husstanden deltager	59,1	56,3	53,5	53,5	
Jeg og/eller min partner deltager	28,2	30,8	28,4	25,9	
Sammen med andre	3,2	5,2	6,3	7,4	
	100	100	100	100	

Tabel III.14 Fritidsaktiviteter fordel på regioner

Det er for så vidt bemærkelsesværdigt hvor relativt ens mønstre der viser sig inden for de forskellige aktiviteter, men et væsentligt problem ved opgørelsen er, at den ikke ser på hyppigheden af de enkelte aktiviteter. Det er et af de aspekter der er indgået i interviewundersøgelsen, og nogle af de nuanceringer der fremkommer i den forbindelse fremgår senere under analysen af de gennemførte interviews.

v. Prioritering vedrørende faglige aktiviteter

Et væsentligt udtryk for tilknytningsforholdet ses gennem deltagelsen i forskellige faglige og/eller frivillige aktiviteter i lokalsamfundet, og den følgende tabel viser fordelingen af aktiviteterne indenfor fire hovedgrupper:

	Jeg og/eller min partner deltager	Andre i husstanden deltager	Ingen i husstanden deltager	I alt
Aftenskole	16,3	5,8	80,3	100
Bestyrelsesarbejde (skole, institution, forening o.lign.)	27,0	8,3	65,9	100
Frivilligt arbejde (skole, institution, forening o.lign.)	30,8	9,5	61,1	100
Frivilligt fagligt arbejde (SIK, KNAPK og lign.)	14,9	5,8	81,3	100
Samlet antal respondenter				1415

Tabel III.15 Besvarelse af spørgsmål 22: Hvilke faglige/frivillige aktiviteter deltager du og/eller din familie i?

I relation til aftenskoleaktiviteter ligger deltagelsen relativt lavt, idet kun godt 16 pct. af respondenterne selv deltager medens yderligere 6 pct. melder at andre i husstanden deltager.

Sammenlignet hermed er involveringen i bestyrelsesarbejde i forbindelse med skoler, institutioner og forskellige foreninger markant højere. Næsten en tredjedel af husstandene er involveret i sådanne aktiviteter, og det er et niveau der kun overgås af det frivillige hvor omkring 40 pct. af husstandene er deltagere.

Nederst på listen ligger det frivillige faglige arbejde hvor godt 1/5 af husstandene er involveret på den ene eller anden måde.

Alt i alt er involveringen imidlertid markant, og viser dermed en klar identifikation af et særdeles aktivt lokalsamfundsliv når man ser på lokalsamfundene som helhed. Et væsentligt input til analysen er imidlertid inputs til dette billede via interviews som klart viser at lokalsamfundene fordeler sig mellem to yderpunkter. De meget aktive og velfungerende, hvor deltagelsesprocenten er høj, og hvor aktiviteterne præger størstedelen af husholdene i lokalsamfundet. Og de meget inaktive og dårligt fungerende lokalsamfund hvor deltagelsesprocenten er særdeles lav, og hvor aktiviteterne derfor kun berører et fåtal af husholdene. Det er klart at sådanne yderpunkter har stor indflydelse på mobilitetsmønstrene.

f) Erhvervsrelationer

Et billede af de individuelle og kollektive beslutninger vedrørende flytningsaktiviteter afhænger på den ene side i høj grad af de muligheder der tilbydes med hensyn til involvering i arbejdsmarkedet, og på den anden side af de kvalifikationer som den enkelte bringer med sig. I det følgende skal der tegnes et billede af begge sider, med udgangspunkt i de individuelle kvalifikationer.

i. Forudsætninger

Et væsentligt element i det at være aktiv på arbejdsmarkedet er de sprogkunderskaber som den enkelte bærer med sig. Og i forhold hertil har respondenterne identificeret sig på følgende måde:

	Flydende/Modersmål	Forståeligt i de fleste situationer	Begrænset eller ingen kundskab	I alt
Taler grønlandsk	72,6	7,0	20,5	100
Skriver grønlandsk	63,1	9,5	27,4	100
Taler dansk	48,4	29,5	22,1	100
Skriver dansk	48,0	24,9	26,9	100
Taler engelsk	24,3	29,2	46,5	100
Skriver engelsk	22,1	25,3	52,6	100
Samlet antal respondenter				1491

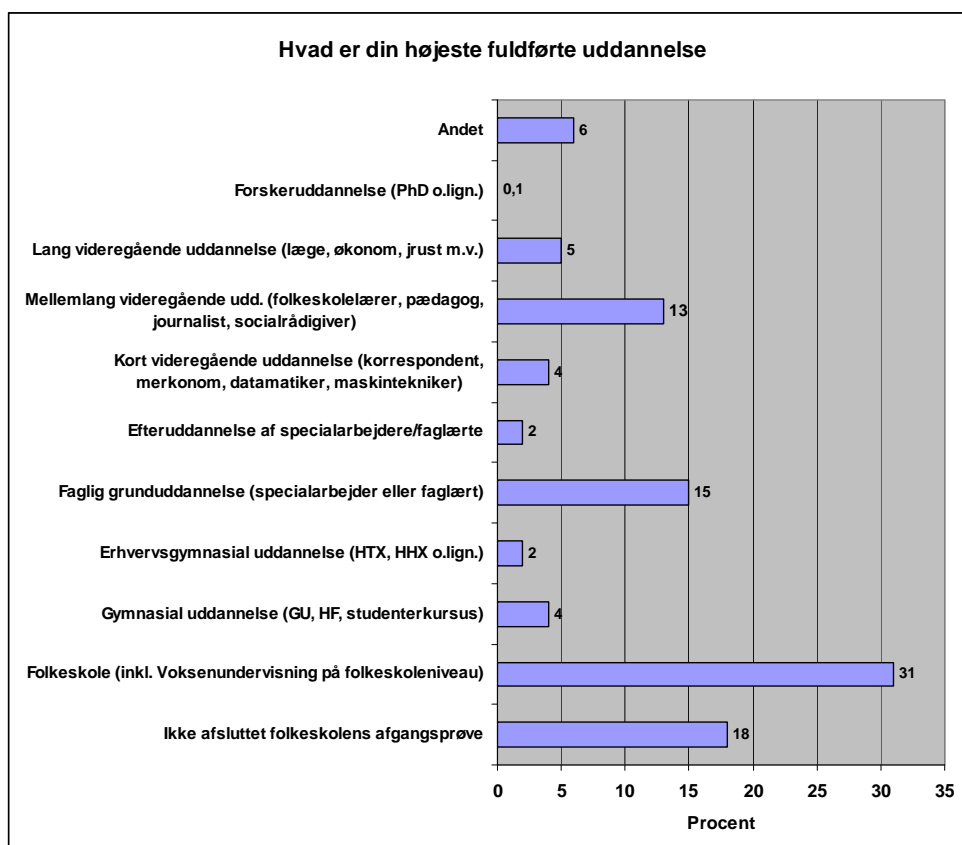
Tabel III.16 Besvarelse af spørgsmål 23: Hvor gode sprogkunderskaber har du?

Som det anføres i tabellen har godt 4/5 af befolkningen kvalifikationer i Grønlandsk som betyder at de taler det flydende, eller i det mindste kan gøre sig forståelig, medens lidt færre – godt en fjerdedel – behersker det skrevne sprog så de som minimum kan gøre sig forståelig i de fleste situationer.

Når det gælder dansk er situationen nogenlunde den samme, nemlig at godt 4/5 taler sproget flydende, eller i det mindste kan gøre sig forståelig. Og for skriftsproget gælder nogenlunde samme forskel som på Grønlandsk, nemlig at det sammenlagt er $\frac{3}{4}$ som kan skrive det flydende, eller gøre sig forståelig. Men der er en markant forskel imellem sprogene, nemlig at andelen af personer som taler og/eller skriver det flydende er langt højere når det gælder Grønlandsk end Dansk. Og dette mønster viser sig gennem markante regionale forskelle!

I forhold til Engelsk er det godt halvdelen af de adspurgte som kan bruge sproget, og det gælder både skriftligt og mundtligt.

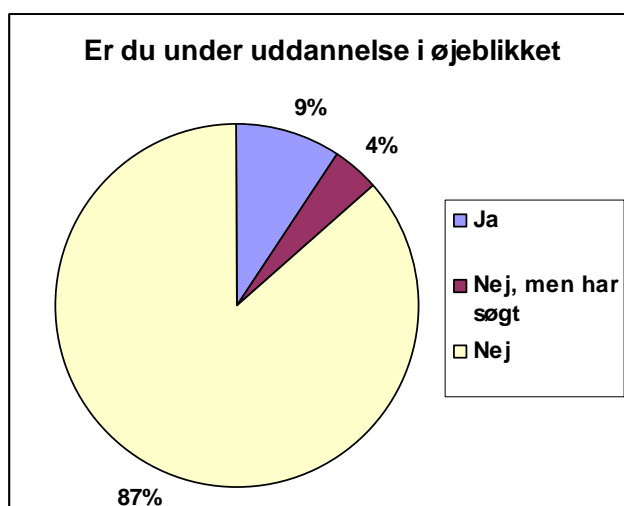
Med den angivne fordeling er der – på det generelle plan – tale om en særdeles veludstyret arbejdsstyrke idet hovedparten er tosproget, og en markant del endog tresproget. Men det piller ikke ved det forhold at de sproglige kvalifikationer har et klart regionalt bias som kan være afgørende for involveringen i den aktive arbejdsstyrke når det gælder de nye aktiviteter.

Figur III.9 Besvarelse af spørgsmål 26: Hvad er din højeste fuldførte uddannelse?

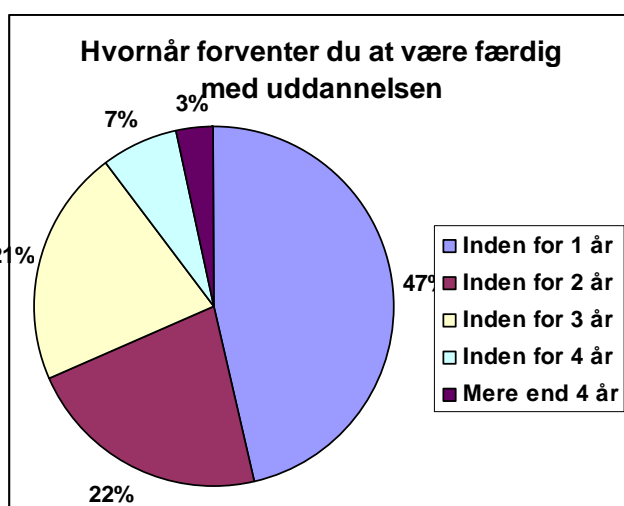
I forhold til det uddannelsesmæssige spektrum ligger der i besvarelsene på spørgeskemaets spørgsmål om højeste fuldførte uddannelse en klar indikation på et stort problem, nemlig det relativt lave uddannelsesniveau som respondenterne indberetter. Ikke fordi det kommer som nogen overraskelse, idet spørgsmålet om mangel på uddannelse har været en central diskussion gennem de sidste mange år. Men med udgangspunkt i de afgivne oplysninger har godt halvdelen af de adspurgte enten ikke afsluttet folkeskolens afgangsprøve, eller har denne som det højeste uddannelsesstrin. Til gengæld er den "anden halvdel" af befolkningen karakteriseret ved et relativt bredt udbud af kvalifikationer, med hovedvægt på de faglige grunduddannelser og de mellemlange videregående uddannelser, idet disse to grupper udgør næsten 30 pct. af respondenterne. Hertil kommer godt 10 pct. som har erhvervet gymnasieuddannelse/HTX, HHX og lignende, har fået efteruddannelse indenfor specialarbejde, samt erhvervet en kortere videregående uddannelse. Og endelig gruppen med lang videre gående uddannelse, forskeruddannelse samt andre former for uddannelser. Der er således til en vis grad tale om en polarisering i samfundet, og denne polarisering viser sig blandt andet i et regionalt mønster hvor de store byer både tilbyder og tiltrækker uddannelser og uddannelsessøgende, medens mangelen på en række kvalifikationer karakteriserer de mindre steder. Og det kan vise sig som et væsentligt problem for disse samfund i den situation hvor efterspørgslen efter forskellige kvalifikationer melder sig som et væsentligt element i de nye erhvervsaktiviteter.

Til at underbygge de nye aktiviteter - samt samfundsudviklingen i det hele taget - kræves en udvidelse af den menneskelige kapital gennem uddannelsesinitiativer hvor de faglige forudsætninger etableres. Ser man på de igangværende uddannelsessøgende viser den følgende figur en oversigt over andelen blandt respondenterne:

Figur III.10 Besvarelse af spørgsmål 27: Er du under uddannelse i øjeblikket?

Godt 9 pct. af de adspurgte kan notere at de er i gang med et uddannelsesforløb, medens yderligere 4 pct. meddeler at de har søgt ind på en uddannelse. Et afgørende spørgsmål er imidlertid hvornår gruppen af igangværende studerende kan forventes færdige med uddannelsesforløbet, og den følgende oversigt giver et indtryk af hvilke forventninger der gør sig gældende.

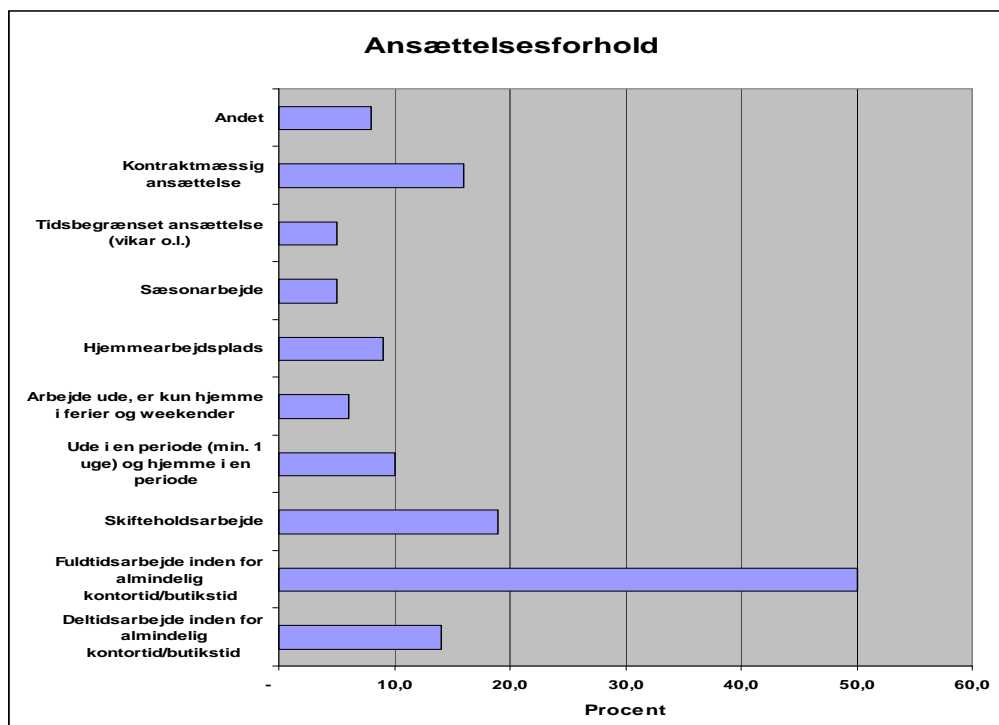

Figur III.11 Besvarelse af spørgsmål 30: Hvornår forventer du at være færdig med denne uddannelse?

Som det fremgår, er godt halvdelen af de uddannelsessøgende inde i uddannelsesforløb som forventes afsluttet indenfor det kommende år, medens yderligere omkring 20 + 20 pct. forventes afslutte deres uddannelse indenfor henholdsvis 2 og 3 år. Set i lyset af den generelle uddannelsesmæssige profil af samfundet er der tale om et fornuftigt, men også relativt beskedent bidrag til de menneskelige ressourcer. Omvendt bekræfter den regionale fordeling imidlertid også at der er tale om særdeles markante regionale forskelle når det gælder uddannelse og deltagelsen i de forskellige uddannelsesaktiviteter, og at der herigennem ligger indlejret en klar kilde til en yderligere forstærkelse af de regionale forskelle.

ii. Arbejdsbetingelser og jobtilknytning

Hvor mange af de forventede nye aktiviteter stiller krav om uddannelse, er der også i stigende grad et behov for fleksibilitet når det gælder arbejds- og organisationsformer.

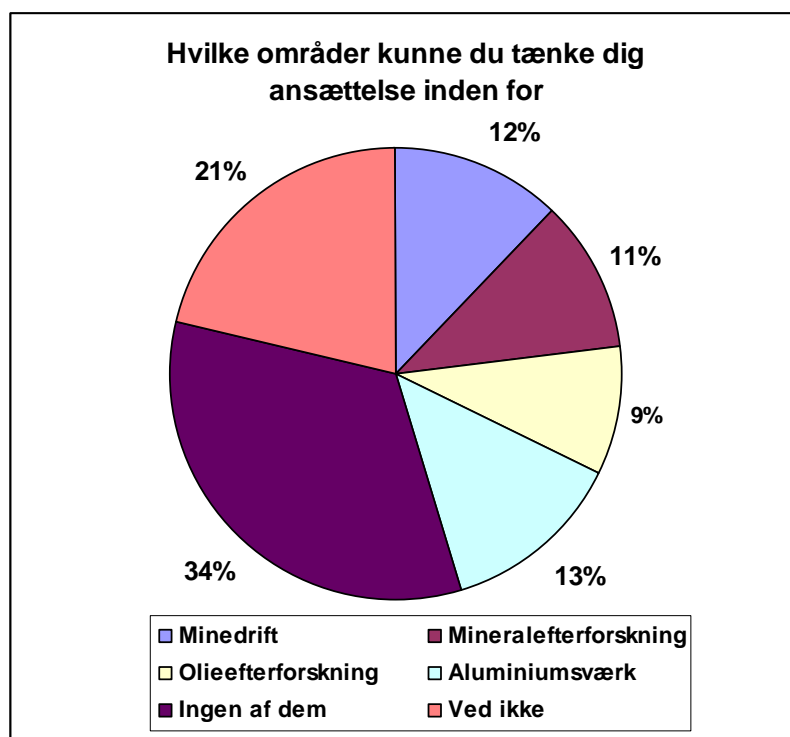

Figur III.12: Besvarelse af spørgsmål 28: Hvilke ansættelsesformer beskriver bedst dine nuværende og tidligere beskæftigelser?

Som det fremgår af figuren ovenfor udgøres langt størstedelen af erfaringerne på arbejdsmarkedet af en arbejdsstyrke som er vant til at arbejde indenfor almindelig kontortid/butikstid, og til en vis grad også skifteholdsarbejde. Men i kraft af tilknytning til eksempelvis fiskeriet er der også en del af arbejdsstyrken som har erfaring med eksempelvis at være på job i en længere periode, og efterfølgende være hjemme i en tilsvarende periode. Ligeledes har den særlige ø-karakter af det grønlandske arbejdsmarked betydet en vis fleksibilitet og speciel lokal og regional mobilitet, hvilket blandt andet fremgik af den registerbaserede analyse. Der er ingen tvivl om at disse erfaringer kan komme til at spille en væsentlig rolle i forhold til et mere åbent og integreret arbejdsmarked, hvor forskellige former for pendling kan blive afgørende. Og som det fremgår af figuren er der tale om et markant skifte i forhold til åbenhed overfor alternative organisationsformer. Det er især kategorierne ”Ude i en periode og hjemme i en periode” samt kategorien ”Hjemmearbejdsplads” som er udvidet betragteligt, og som således indikerer en øget mulighed for at de typer af nye organisationsformer man har prøvet i andre lande, og som har været på tale i Grønland, vil kunne iværksættes.

iii. De nye aktiviteter

Et centralt spørgsmål i spørgeskemaet har været interessen for de nye aktiviteter indenfor råstof-, energi- og mineralproduktion som er på tale. Og de følgende oversigt giver et indtryk af omfanget af interesse:

Figur III.13 Figuren baseret på besvarelse af spørgsmål 37: Hvilke af følgende områder kunne du tænke dig at søge arbejde inden for? Vær opmærksom på at det er muligt, at afkrydse flere af mulighederne.

Som det fremgår af tallene drejer det sig om at godt $\frac{3}{4}$ af respondenterne – eller mere præcist 72 pct. - enten ikke ved om de ville søge arbejde, eller at de positivt ved at det ikke har deres interesse. Men omvendt gælder det at 28 pct. af respondenterne faktisk ytrer interesse for aktiviteterne, og kunne tænke sig at blive involveret i en eller flere af aktiviteterne. Når man ser på procentfordelingen mellem de nye aktiviteter summer de op til mere end de 28 pct., men de er blot udtryk for at flere viser interesse for forskellige aktiviteter..

Som tallene antyder drejer det sig om et betragteligt antal personer der viser interesse for aktiviteterne, og ved at gå ind i fordelingen på de enkelte grupper og på basis heraf opregne hvor mange der er repræsenteret via den udtagne stikprøve får man en oversigt som den på næste side, hvor fordelingen er vist både når det gælder regioner, køn, aldersgrupper, fødested og bosted.

Tabellen viser for det første hvor mange der ikke ønsker at være involveret, og hvor mange der endnu ikke ved hvordan de skal forholde sig.

Potentiale - personer						
Region	Aluminium	Minedrift	neralefterforskni	Dieefterforskning	Ved ikke	Ingen af dem
Syd	1.249	998	724	713	1.334	2.467
Midt	2.299	1.954	2.136	1.956	4.221	6.607
Disko	1.312	1.211	1.126	953	2.142	3.847
Nord/Øst	1.170	1.279	1.045	789	1.958	1.898
I alt	6.030	5.442	5.031	4.411	9.655	14.819
Potentiale				12.872	9.655	14.819
Samlet arbejdsstyrke						37.346
Køn	Aluminium	Minedrift	neralefterforskni	Dieefterforskning	Ved ikke	Ingen af dem
Mænd	4.557	4.427	3.617	3.702	4.869	6.496
Kvinder	1.475	1.016	1.415	709	4.785	8.324
I alt	6.032	5.443	5.032	4.411	9.654	14.820
Potentiale				12.872	9.654	14.820
Samlet arbejdsstyrke						37.346
By	Aluminium	Minedrift	neralefterforskni	Dieefterforskning	Ved ikke	Ingen af dem
By	4.848	4.234	3.994	3.645	7.887	13.166
Bygd	1.184	1.208	1.037	766	1.768	1.654
I alt	6.032	5.442	5.031	4.411	9.655	14.820
Potentiale				12.871	9.655	14.820
Samlet arbejdsstyrke						37.346
Bosted	Aluminium	Minedrift	neralefterforskni	Dieefterforskning	Ved ikke	Ingen af dem
By	4.848	4.234	3.994	3.645	7.887	13.166
Bygd	1.184	1.208	1.037	766	1.768	1.654
I alt	6.032	5.442	5.031	4.411	9.655	14.820
Potentiale				12.871	9.655	14.820
Samlet arbejdsstyrke						37.346
Alder	Aluminium	Minedrift	neralefterforskni	Dieefterforskning	Ved ikke	Ingen af dem
15	99	47	61	61	171	424
16-25	1.674	1.366	1.445	1.033	1.837	2.564
26-40	1.511	1.993	1.762	1.787	2.693	4.528
41-60	2.747	2.037	1.764	1.531	4.946	7.298
I alt	6.031	5.443	5.032	4.412	9.647	14.814
Potentiale				12.885	9.647	14.814
Samlet arbejdsstyrke						37.346
Fødested	Aluminium	Minedrift	neralefterforskni	Dieefterforskning	Ved ikke	Ingen af dem
Født i Grønland	5.489	4.840	4.377	3.806	8.920	12.317
Født udenfor Grø	543	604	656	606	735	2.503
I alt	6.032	5.444	5.033	4.412	9.655	14.820
Potentiale				12.871	9.655	14.820
Samlet arbejdsstyrke						37.346

Tabel III.17 Oversigt over interesserede personer og potentiel arbejdsstyrke i relation til nye aktiviteter.

Dernæst vises for hver aktivitet hvor mange der ytrer interesse for de enkelte aktiviteter. Ved at regne baglæns fra den samlede arbejdsstyrke og fratække gruppen af personer som ikke ved om de vil deltage samt gruppen som ved at de ikke vil deltage, står man tilbage med den potentielle gruppe af personer som, ud fra hvad de siger, potentielt står til rådighed for de nye aktiviteter.

Som det fremgår ligger potentiale på 12.871 personer for alle tabeller baseret på nøglevariable, d.v.s. køn, regionalfordeling, fødested, og bosætning. Resultatet afviger en lille smule når det gælder aldersfordelingen, fordi samplet ikke er udtaget på en sådan måde at den er repræsentativ også for denne gruppe.

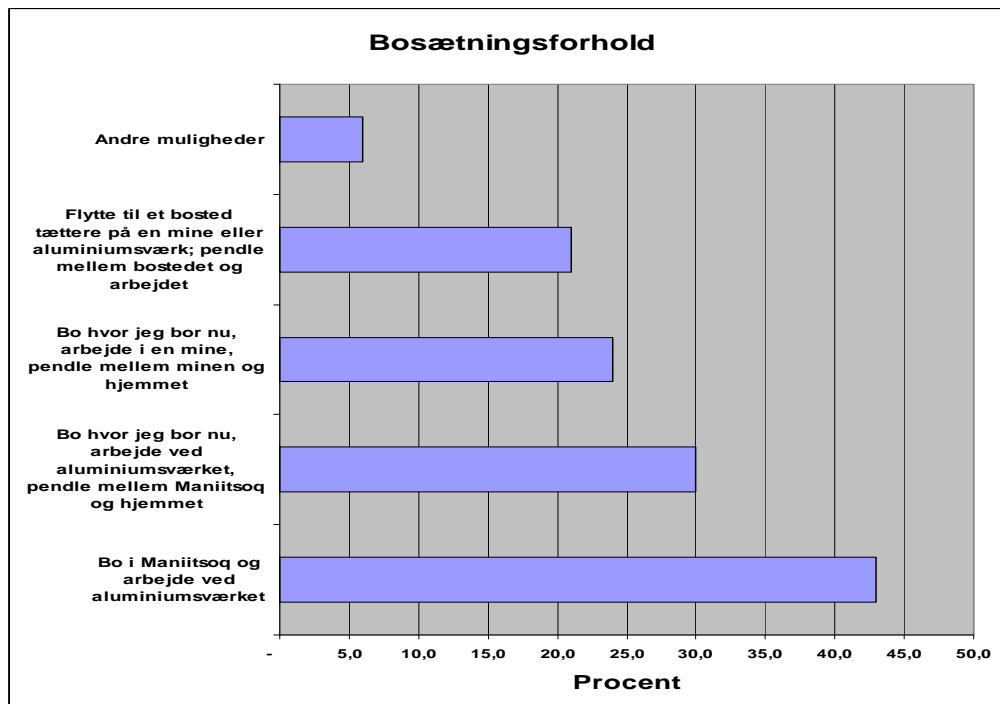
I det omfang man kan regne med respondenternes egne udsagn så skulle det betyde at der var et særdeles stort overskud af arbejdskraft villig til at træde ind i en af de nye aktiviteter. Hvad de i givet fald skulle foretage sig fremgår af følgende oversigt:

Ønske vedrørende arbejdsaktivitet fordelt efter by/bygd og køn				
Aktivitet	By	Bygd	Mænd	Kvinder
Administration (bogføring, billetbestilling o.l.)	8,5	6,7	4,6	18,2
Akademisk arbejde (ingeniør, biolog, geolog, jurist, økonom osv.)	8,2	3,5	6,0	6,8
Bore- og sprængningsopgaver	6,6	8,9	9,2	2,0
Catering (rengøring og madlavning)	8,8	13,1	3,8	33,8
Faglært håndværksarbejde (elektriker, tømrer osv.)	15,7	12,1	17,8	1,4
Havnearbejde	5,8	9,9	9,2	2,0
Ledelsesmæssige opgaver/formand	9,3	5,3	9,0	3,4
Maskinoperatør (fx dumperkørsel, gravearbejde osv.)	11,3	7,8	12,0	2,0
Sygeplejerske eller lignende	1,6	3,5	1,0	7,4
Transport og logistik	11,0	4,6	9,8	3,4
Ufaglært arbejde	13,2	24,5	17,6	19,6
	100,0	100,0	100,0	100,0

Figur III.18 Figuren med oversigt over svar på spørgsmål 38: Hvilke jobtyper vil du være/er interesseret i?

Som det fremgår af figuren er der tale om et meget bredt udvalg af aktiviteter og samtidig at respondenterne placerer sig bredt over feltet. Der er således ikke enkelte aktiviteter der tegner sig for broderparten af aktiviteterne. Og ved nærmere analyse viser det sig at der er en rimeligt godt match mellem respondenternes interesser og deres uddannelser. Til forskel fra interesseliknelighederne vedrørende de nye aktiviteter hvor der var tale om at stort set hele samplet indgik i analysen, så er der, som det fremgår af tallene på figuren, tale om at kun en lille del af de adspurgte faktisk har forholdt sig til spørgsmålet. Men det svarer imidlertid til den gruppe af personer som tidligere udtrykte interesse, så det er de samme personer der nu også forholder sig til hvilke aktiviteter de vil deltage i.

Noget af det der er bemærkelsesværdigt er fordelingen i svarene på henholdsvis køn og hvorvidt man kommer fra byer eller bygder. Med **fed skrifttype** er markeret de væsentligste afvigelser, og det fremgår klart at netop kvalifikationsspørgsmålet og placeringen i forhold til et fremtidigt arbejdsmarked er gennemgående temaer.

Figur III.14 Figur med oversigt over svar på spørgsmål 39: Hvor kunne du tænke dig at bo og arbejde?

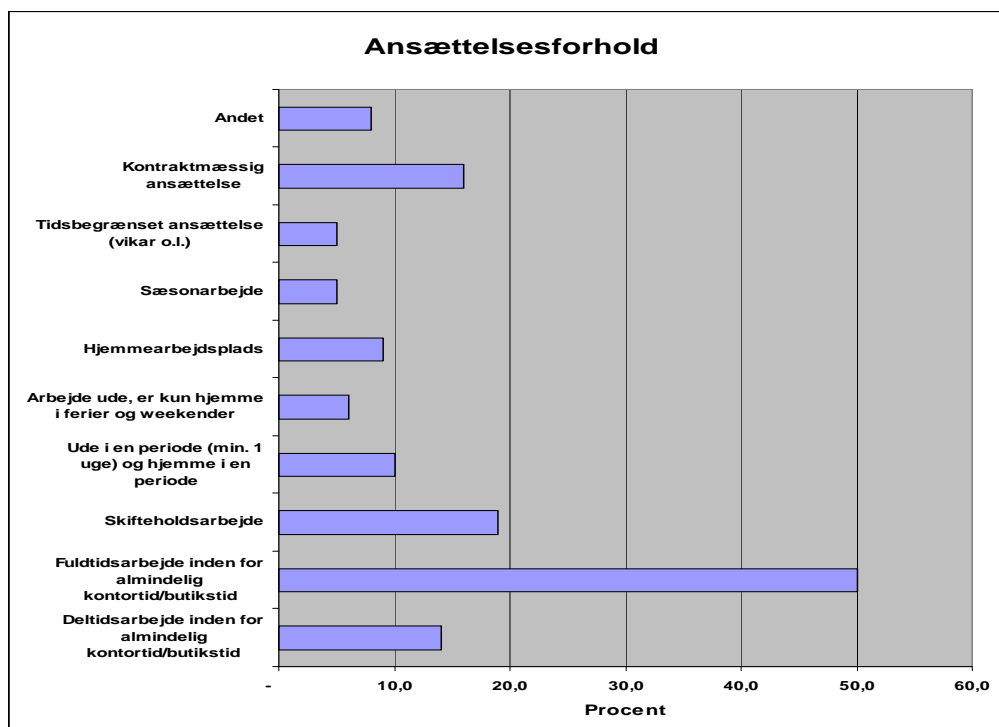
Tilsvarende er der et dækkende antal personer der forholder sig til hvorvidt de ønsker at flytte til Maniitsoq, pendle fra/til deres nuværende bosætning, eller en af de øvrige muligheder de er blevet konfronteret med i ovenstående tabel.

Det er således et rimeligt konsistent udsagn der bliver præsenteret af respondenterne. En klar interesse for aktiviteterne, en god fornemmelse for hvilke aktiviteter de ville kunne påtage sig, og endelig en åben holdning til de bosætningsmæssige konsekvenser som en beskæftigelse måtte have.

iv. Ansættelsesforhold

Langt størstedelen af erfaringerne på arbejdsmarkedet i Grønland er, at arbejdsstyrken er vant til at arbejde inden for almindelig kontortid eller butikstid og til en vis grad også med skifteholdsarbejde. Men i kraft af tilknytning til eksempelvis fiskeriet er der også en del af arbejdsstyrken, som har erfaring med at være på job i en længere periode og efterfølgende være hjemme i en tilsvarende periode. Ligeledes har den særlige ø-karakter på det grønlandske arbejdsmarked betydet en vis fleksibilitet samt lokal og regional mobilitet, hvilket blandt andet fremgår af den registerbaserede analyse (se afsnittet om metoderne).

Der er ingen tvivl om, at disse erfaringer kan komme til at spille en væsentlig rolle i forhold til et mere åbent og integreret arbejdsmarked, hvor forskellige former for pendling kan blive afgørende. Som det fremgår af figuren nedenfor er der relativ stor interesse for forskellige alternative ansættelsesformer, eksempelvis den type af arbejde, hvor man arbejder ude typisk et par uger og efterfølgende er hjemme i en længere periode.

Figur III.15 Figur med oversigt over svar på spørgsmål vedrørende ansættelsesforhold

Faktisk er der tale om et markant skifte i forhold til åbenhed over for alternative organisationsformer. Det er især kategorierne "Ude i en periode og hjemme i en periode" samt kategorien "Hjemmearbejdsplads", som er udvidet betragteligt i forhold til de erfaringer, der allerede findes i Grønland og, som således indikerer en øget mulighed for, at de typer af nye organisationsformer, som man har prøvet i andre lande og, som har været på tale i Grønland, har interesse.

Tilsvarende er der et statistisk dækkende antal personer, der forholder sig til, hvorvidt de ønsker at flytte til Maniitsoq, pendle fra og til deres nuværende bosætning eller udnytte en af de øvrige muligheder, som de er blevet spurgt om. Den største interesse ses i forhold til muligheden for at flytte til Maniitsoq i tilfælde af ansættelse på et eventuelt aluminiumsværk. Det at bo, hvor man bor nu, og så pendle til arbejdspladsen, nævnes af mere end 25 % af respondenterne som en acceptabel ansættelsesform. Og i forhold til minedrift gør det samme sig gældende, idet næsten 1/4 nævner det at bo i den nuværende hjemby og pendle mellem minen og hjemmet som en mulighed.

Det er således et rimeligt konsistent udsagn, der bliver præsenteret af respondenterne. Der er en klar interesse for aktiviteterne, der er en god fornemmelse for hvilke aktiviteter, de ville kunne påtage sig, og endelig er der en åben holdning til de bosætningsmæssige konsekvenser, som en beskæftigelse måtte have.

v. Hvor mange vil i givet fald være interesseret?

De gennemførte undersøgelser gør det muligt at få et indblik i hvor mange og hvem, der måtte være interesseret i de forskellige aktiviteter. Ved at regne baglæns fra den samlede arbejdsstyrke og fratragte gruppen, som ikke ved, om de vil deltage, samt gruppen, som ved, at de ikke vil deltage, har man tilbage den gruppe af personer, som potentielt står til rådighed for de nye aktiviteter.

I det omfang man kan regne med respondenternes egne udsagn, så skulle det betyde, at der er en særdeles stor gruppe af arbejdskraft, som er villig til at træde ind i en af de nye aktiviteter. Ud fra en samlet arbejdsstyrke på omkring 37.000 personer er der

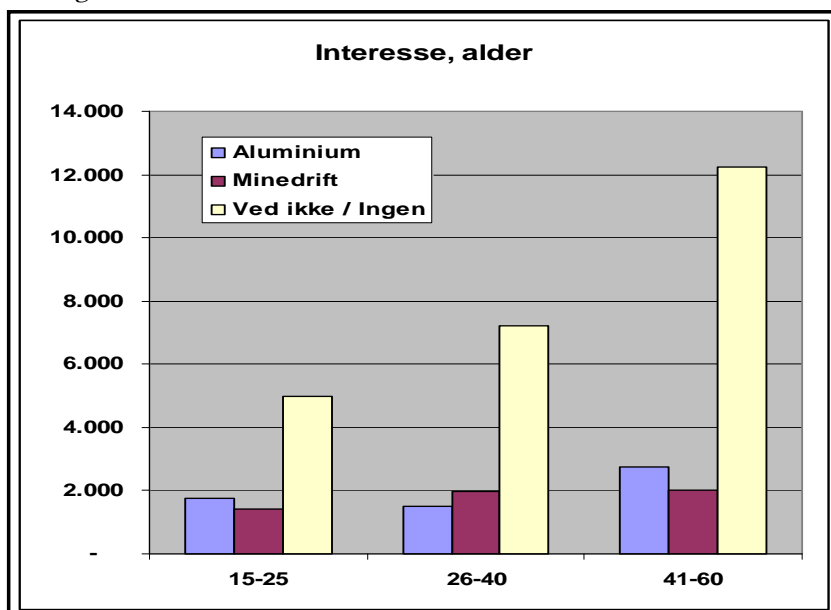
– omregnet – godt og vel 13.000 personer, som ytrer en eller anden form for interesse.

Som det fremgår af tallene, drejer det sig om, at 64 % enten ikke ved, om de ville søge arbejde, eller positivt ved, at det ikke har deres interesse. Men omvendt gælder det, at 36 % af respondenterne faktisk ytrer interesse for aktiviteterne. De angiver, at de kunne tænke sig at blive involveret i en eller flere af aktiviteterne. Der er således

16 % som har interesse for aluminiumsindustrien, 15 % for minedrift, 13 % for mineralefterforskning, og 12 % for olieefterforskning, og dermed 20 % som nævner interesse for mere end 1 aktivitet.

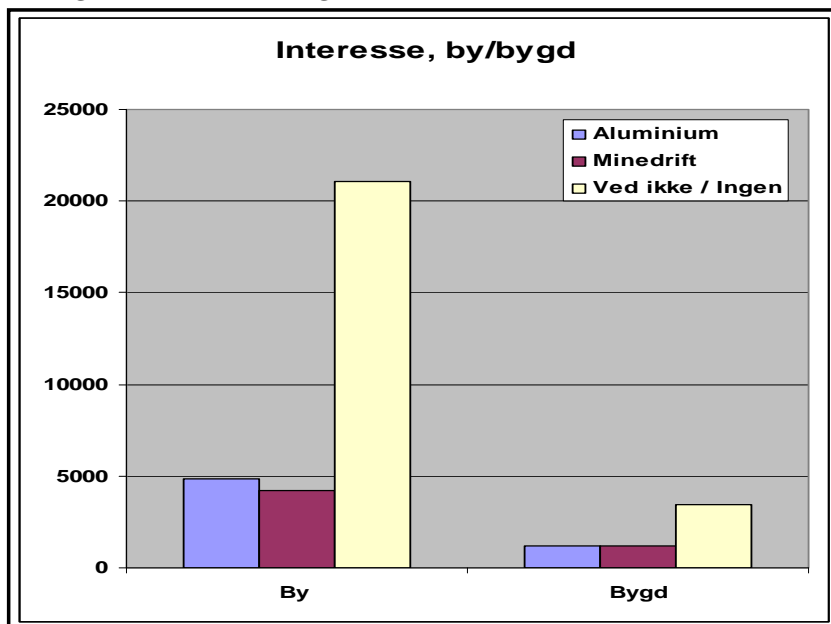
For hver af de følgende figurer er der i den gule søjle (længst til højre af de tre sammenhængende søjler) opgjort hvor mange, der ikke ønsker at være involveret, og hvor mange, der endnu ikke ved, hvordan de skal forholde sig. I de blå og røde søjler (til venstre) vises tal for de forskellige grupper, der viser interesse for aktiviteterne.

Figur III.16 Aldersfordelt interesse

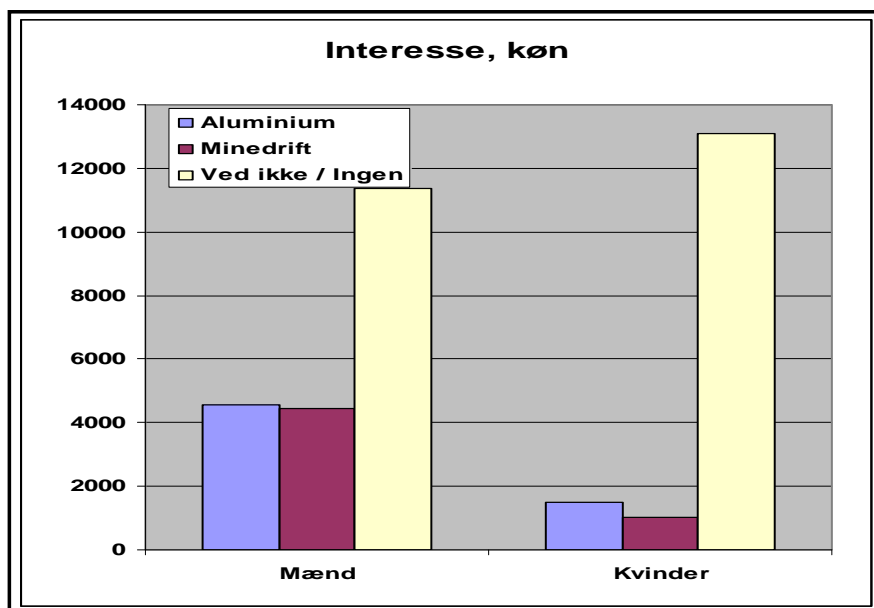
Rent aldersmæssigt er det ungdomsgruppen, der viser størst interesse for aluminium, nemlig godt 23 %, mens aldersgruppen 26-40 år med 19 % er den gruppe, der viser størst interesse for minedrift. De er dog skarpt fulgt af aldersgruppen 15-25 år., hvor 18 % viser interesse. Til gengæld viser aldersgruppen 26-40 år med 14 % en moderat interesse for aluminiumsindustrien. I den ældste gruppe ligger interessen på henholdsvis 16 % og 12 % for de to aktiviteter.

Figur III.17 Stedsmæssig interesse

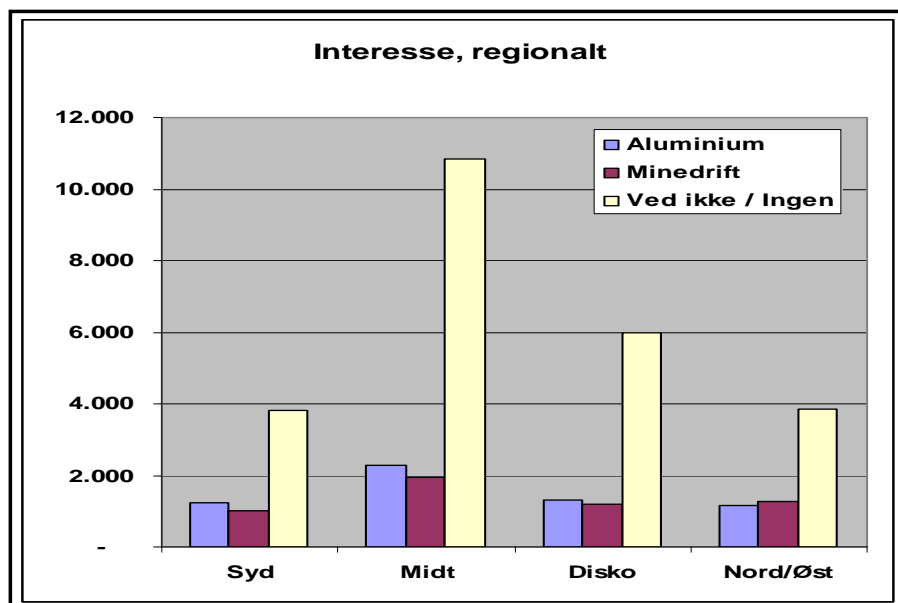
For by/bygd er det omkring 21 % af arbejdsstyrken i bygderne, der viser interesse for de nye aktiviteter. Men det er kun op til 16 % i byerne, som er interesserede. Interessen i byerne er størst for aluminiumsindustrien.

Figur III.18 Køns mæssig interesse

Omkring 22 % af mændene er interesseret i de nye aktiviteter med størst interesse i aluminiumsindustrien. Kun 7 % af kvinderne er interesseret i minedrift og 10 % i aluminiumsindustrien.

Figur III.19 Regional interesse

Regionalt set er interessen for aluminiumsproduktion størst i Sydregionen, hvor godt 20 % af arbejdsstyrken viser interesse, mens interessen for minedrift er størst i Nord/Øst-regionen. Her er det også godt 20 %, der viser interesse. I Midt og Disko regionerne ligger interessen på mellem 13 % og 15 % af arbejdsstyrken.

vi. Og hvad skal man så tro?

Det springende punkt på dette sted er imidlertid i hvilket omfang respondenterne til fulde forstår konsekvenserne af det de giver udtryk for. Om de i besvarelsen eksempelvis har taget højde for om deres eventuelle børn og ægtefæller måtte have et anderledes perspektiv på situationen, og derigennem påvirke beslutningerne.

Netop med henblik på at kunne give et mere fyldestgørende bud på hvor langt tallene holder har der været gennemført en interviewrunde med en række af de personer som har besvaret spørgeskemaerne. Og en nærmere analyse af disse interviews kan – i sammenhæng med nogle af de mere kvalitative dele af spørgeskemaundersøgelsen – bidrage til at bringe lys over situationen.

IV: Meninger om mobilitet

Kortlægning af forandringsprocesserne tager som regel udgangspunkt i det eller de rationaler, som kan kobles sammen med hver enkelt faktor eller en kombination af dem. Og som hovedregel kan man på den baggrund fremkomme med en række generelle sammenhænge, som kan sige noget om de generelle mønstre i forandringsprocesserne.

Ikke sjældent viser det sig imidlertid, at der er tale om væsentlige afvigelser fra de forventede mønstre, og at det kan være en række ”ubestemmelige” faktorer, som i sidste ende kan være udsålgsgivende for de valg, der foretages. Og i forhold til planlægning er et af de felter, hvor usikkerheden er særdeles velkendt, valg af bosættelse. Selv om man kan pege på mange gode grunde til at vælge at opretholde eller ændre valg af bosættelse, for eksempel ændringer i indtægtsmuligheder, boligkvalitet, udbud af serviceydelser m.v., så kan andre lige så håndgribelige men vanskeligt kvantificerbare faktorer såsom familierelationer, netværker, tilknytningsforhold og lignende være afgørende for, hvad man vælger.

Øget mobilitet er grundlæggende mulighedsskabende, ikke mindst i relation til den rumlige fordeling af samfundets aktiviteter. Den øgede mobilitet muliggør og forårsager imidlertid også i høj grad ændringer i stedsforestillingerne omkring bosætningen. For mange bliver bostedet i mindre grad det sted, der determinerer ens øvrige daglige rutiner. For andre, derimod, forbliver bostedet stadig basis for en – som regel – uformel (eller uformuleret) stedsbundenhed og stillingtagen til steders attraktion. Forestillingen omkring det at bo bliver således stadig mere kompleks i takt med, at selve bostedet også er blevet mere socialt komplekst, hvilket i sidste ende stiller større krav til planlægningsmyndighederne. Stedet er nemlig ikke kun et sted i fysisk forstand, men også rammen om drømme og følelser, der for nogen kan være helt afgørende for, om tilknytningen til et givet sted har større vægt end de andre rationaler, man i øvrigt kan opføre.

Man kan på den ene side opfatte disse forskelle som noget, der gør sig individuelt gældende for hver enkelt bosætning. Og i forhold til en sådan situation kan det være vanskeligt at inddrage bosætningernes karakteristika i en planlægningsmæssig sammenhæng, fordi hvert enkelt sted ud fra denne opfattelse er unikt, ligesom hver enkelt beslutningstagers afvejning af formelt accepterede rationaler overfor ”sense of place” og herunder ”fornemmelsen for” de sociale relationer er uafhængige i tid og rum.

Man kan på den anden side forsøge at se hvilke mønstre og sammenhænge, der karakteriserer de enkelte bosætninger, og ud fra en klassifikation af steder og faktorer prøve at analysere de mulige sammenhænge, der på den ene side kan eksistere mellem de enkelte faktorer. Og samtidig hermed kan man analysere de kvalitative karakteristika, som dels kommer direkte til udtryk, når man analyserer interviews med personer som repræsenterer henholdsvis høj og lav mobilitet, og dels de modsætningsforhold som fremkommer, når man ser på sammenhængen mellem, hvad der siges, og hvad der gøres.

I anden sammenhæng er det påvist, at netop ”sense of place” og de sociale relationer udgør en fælles ramme for et lokalsamfund som i sidste ende kan være afgørende for, om det er levedygtigt eller ej – om det formår at omstille sig med ændrede krav, og være innovative i forhold til nye udfordringer, eller om lokalsamfundets sammenhængskraft og evne til at reagere er begrænsede. I det omfang det er muligt at identificere disse sammenhænge gives også mulighed for at agere i forhold til forandringerne, og dermed inddrage dem i en planlægningsmæssig sammenhæng, blandt andet ved at fremskrive de mulige forandringer i en langsigtet overordnet sammenhæng.

Det vil føre for vidt i denne analyse at gå ind på de enkelte bosteders karakteristika, og herunder at finde ud af hvad der gør at hver enkelt identificerer et vist tilhørsforhold til stedet eller omgivelserne. Men vi ønsker at nuancere de udsagn som kommer gennem spørgeskemaets faste – nogen ville sige alt for faste – ramme, og herigennem se på om de udsagn som kommer gennem skemaet også bundes i en holdning der holder når man spørger til hvad der gør at en der er udviklet en given holdning til de stillede spørgsmål.

a: At spørge om betingelser for mobilitet

Når man spørger til følelser og relationer gennem et medium som et spørgeskema, uanset det måtte være i papirform, på nettet via en hjemmeside, eller gennem et telefoninterview, så gælder det at det sjældent går "under huden" på respondenterne, og at svarene derfor bliver relativt mekaniske, og sjældent dybtgående reflekterende. For at komme i dybden er det som regel nødvendigt at være i direkte kontakt med personen, dels for at kunne se hvorledes vedkommende reagerer på et givet spørgsmål, og for at kunne spørge i dybden i forhold til de problemer som tages op. Og

Det afgørende i denne sammenhæng er således at opnå en uddybning af nogle af de tendenser der konstateres i den registerbaserede analyse og videre gennem spørgeskemaet. Registerdata kan på den ene side vise i hvilket omfang de befolkningsmæssige forandringer foregår, og herunder vise den rolle mobiliteten spiller i forandringsprocessen. Desuden kan koblingen mellem befolkningsforandringerne og de socioøkonomiske parametre give et indtryk af hvilke socioøkonomiske faktorer der kan påvirke beslutninger om at flytte eller forblive på stedet.

Gennem spørgeskemaet skabes efterfølgende mulighed for at indsamle de individuelle begrundelser der måtte for at forblive eller flytte. Og gennem interviewene skabes en mulighed for at komme til bunds i forståelsen af hvad der måtte være afgørende for en beslutning om at flytte eller at forblive.

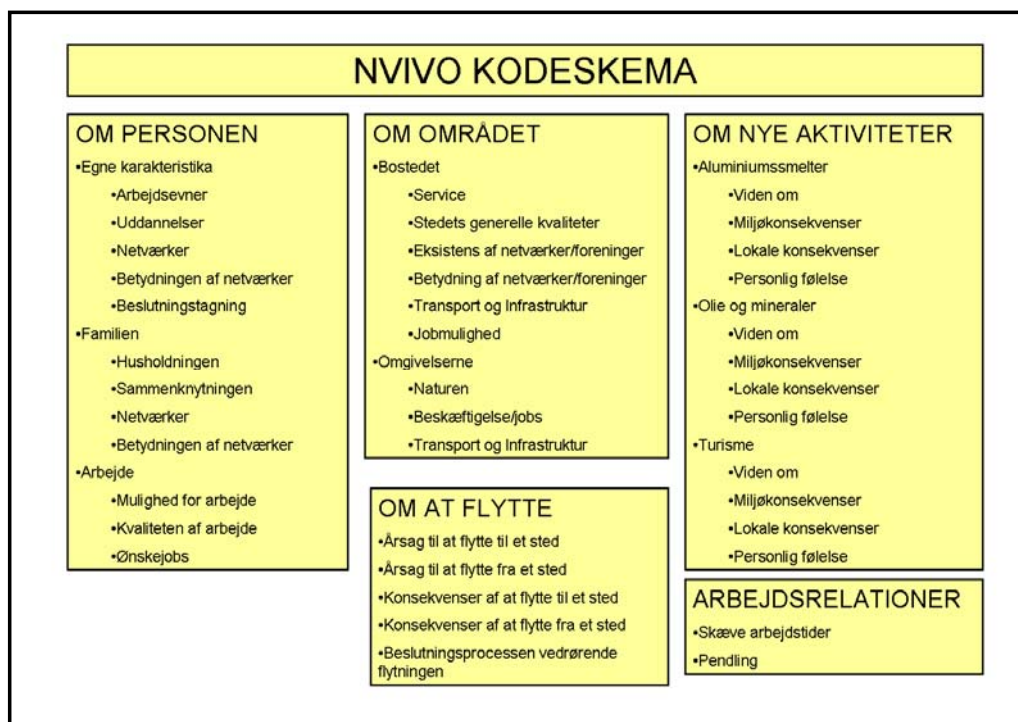
På den kvalitative side ligger fokus således i høj grad på spørgsmålet om tilknytningsforhold, dels gennem de oplevede relationer til familie, slægt og venner, lokalsamfundets liv og sociale strukturer, og dels til stedets rumlige karakteristika såsom landskaber, naturelementer, bebyggelsens karakter og placering. Og sidst, men ikke mindst, graden af bevidsthed om stedstilknytningens betydning for beslutningsprocesserne

I forbindelse med det foregående afsnit har der allerede været fremlagt baggrunden for udformningen af spørgeskemaet, og på mange måder er de gennemførte interviews en forlængelse af skemaerne, idet der tages udgangspunkt i de overordnede problemstillinger som er blevet behandlet dér:

1. Overordnet holdning til mobilitet i forhold til job
2. Grundlæggende vedrørende tilhørsforhold
3. Arbejdets betydning
4. Tidligere erfaringer
5. Levevilkårenes rolle
6. Det nye steds rolle
7. Ansættelsesmæssigt forhold

Alle data til den kvalitative analyse foreligger i form af lydoptagelser af hvert enkelt interview med de udvalgte personer, samt en kortfattet opsamling af hovedpunkterne fra de enkelte interviews. Samtlige optagelser er blevet oversat til dansk/grønlandsk, og derefter lagt ind i NVIVO og kodet med udgangspunkt i ovenstående liste over hovedpunkter. Der er dog undervejs i kodningen tilføjet en del detaljer som er resultatet af interviewarbejdet, idet de enkelte interviewere har bestræbt sig på at klarlægge i hvilket omfang de enkelte respondenter har haft særlige emner på hjertet.

På den baggrund er fremstillet følgende kodeskema med hovedkategorier:

Figur IV.1: Kodeskema for behandling af interviews.

Hvert enkelt interview har været gennemgået systematisk med henblik på identifikation af udsagn i forhold til kodningskategorier. Hvert udsagn – det kan være en enkelt sætning, eller i flere tilfælde en længere kommentar – er blevet markeret, har fået tildelt en eller flere forskellige udsagnskategori, og som det fremgår af følgende oversigt er der i alt blevet registreret udsagnskategorier som i oversigten er karakteriseret som 3385 personreferencer.

Til illustration af hvad der menes med personreferencer kan der gives følgende regnestykke: Hvis en given kategori, for eksempel skæve arbejdstider, er kommenteret af 112 personer vil disse kommentarer tælle som 112 personreferencer. Er spørgsmålet om årsag til at flytte fra et sted er kommenteret af 181 personer tæller de tilsvarende som 181 personreferencer. Og sammenlagt betyder kommentarerne til de to spørgsmål et samlet antal af 293 personreferencer.

Respons på hovedspørgsmål fra interviews								
N1	N2	N3	N4	N5	Personref.	Tekstref.	Gnsn. Ref	
SAMLET ANTAL REFERENCER					3385	4474	1,3	

Tabel IV.1: Samlet oversigt over referencer.

Når der i tabellen anføres et samlet antal af 4474 tekstreferencer hænger det sammen med at der for flere personers vedkommende har været tale om kommentarer til de enkelte problemstillinger i flere forskellige sammenhænge i løbet af interviewene. Og hver selvstændig sammenhæng tæller som en selvstændig tekstreference. Så antallet af tekstreferencer vil således altid være større end antallet af personreferencer, afhængig af hvor mange gange den adspurgte

tager problemstillingen op. Forholdet mellem antallet af personreferencer og antallet af tekstreferencer kan opfattes som et groft mål for hvilken betydning de adspurgte tillægger de enkelte problemstillinger. I hele undersøgelsen er forholdet mellem tekstreferencer og personreferencer 4474 tekstreferencer til 3385 personreferencer, hvilket giver et forholdstal på 1,3. I gennemsnit har cirka hver tredje person været inde på de enkelte spørgsmål mere end 1 gang i løbet af interviewet. I det omfang der er tale om større eller mindre værdier ud for de enkelte spørgsmålskategorier kan det opfattes som en indikation af om de enkelte spørgsmål er af større eller mindre betydning for respondenterne. I nogle tilfælde kan det at man vender tilbage til de samme spørgsmål flere gange bare være udtryk for at man undervejs i interviewene kommer i tanke om noget man glemte at sige tidligere. Men ofte vil det at man ”kommer i tanke” om supplerende ting man vil sige, hænge sammen med at spørgsmålet opfattes som betydningsfuldt.

I de følgende oversigter vil netop spørgsmålet om betydningsfuldhed være omdrejningspunktet, idet præcis hvorledes dette kommer til udtryk må diskuteres i en anden sammenhæng. I forhold til de overordnede spørgsmål rejst i mobilitetsundersøgelsen har blandt andet betydningen af de enkelte faktorer som har været berørt i spørgeskemaundersøgelsen været et væsentligt spørgsmål, som herigennem får en kvantitativ konkretisering.

Arbejdsrelationer

Respons på hovedspørgsmål fra interviews							
N1	N2	N3	N4	N5	Personref.	Tekstref.	Gnsn. Ref
Arbejdsrelationer					1	2	2,0
Hvordan har personen det med at have skæve arbejdstider					14	19	1,4
Hvad er god arbejdsmoral for dig					73	73	1,0
Hverken positive eller negative ting					110	143	1,3
Negative ting ved at have skæve arbejdstider					43	54	1,3
Positive ting ved at have skæve arbejdstider					79	123	1,6
Hvordan har personen det med at pendle					8	11	1,4
Hverken positive eller negative ting ved at pendle					110	146	1,3
Negative ting ved at pendle					39	48	1,2
Positive ting ved at pendle					55	87	1,6
ANTAL REFERENCER					532	706	1,3

Tabel IV.2: Reaktionen på spørgsmål vedrørende betydningen af arbejdsrelationer.

Som diskuteret tidligere spiller spørgsmålet om arbejde – herunder arbejdsrelationer – en stor rolle for både kvinder og mænd. Set i forhold til alle berørte spørgsmål ligger gruppen som helhed imidlertid på gennemsnitsniveauet når det gælder det gennemsnitlige antal referencer per person. De spørgsmål som spiller en relativ stor rolle er i første række de positive forhold, eksempelvis en fremhævelse af de positive ting der gør sig gældende i forhold til såvel skæve arbejdstider som pendling. Og generelt gælder det at der er større interesse for de positive end for de negative aspekter vedrørende arbejdsbetingelserne. Til gengæld figurerer spørgsmålet om arbejdsmoral øjensynlig en beskeden rolle i det samlede billede.

Betydning af flytning

Respons på hovedspørgsmål fra interviews							
N1	N2	N3	N4	N5	Personref.	Tekstref.	Gnsn. Ref
Flytning					25	34	1,4
Årsag til at flytte til et sted					1	1	1,0
Hverken positive eller negative årsager til at flytte					55	83	1,5
Negative årsager til at flytte til					4	4	1,0
Positive årsager til at flytte til					7	7	1,0
Årsag til at flytte væk fra et sted					1	1	1,0
Hverken positive eller negative årsager til at flytte væk					11	13	1,2
Negative årsager til at flytte væk					7	7	1,0
Positive årsager til at flytte væk					0	0	0,0
Beslutningsprocessen for at flytte					55	60	1,1
Konsekvens af flytningen fra det gamle sted					0	0	0,0
Hverken positive eller negative konsekvenser					80	112	1,4
Negative konsekvenser af at flytte væk					9	12	1,3
Positive konsekvenser af at flytte væk					14	15	1,1
Konsekvens af flytningen til det nye sted					1	1	1,0
Hverken positive eller negative konsekvenser					73	217	3,0
Negative konsekvenser af at flytte til det nye sted					7	7	1,0
Positive konsekvenser af at flytte til det nye sted					9	9	1,0
Mulige konsekvenser af at flytte					0	0	0,0
Forholder sig negativt til de mulige konsekvenser					27	27	1,0
Forholder sig neutralt til de mulige konsekvenser					10	11	1,1
Forholder sig positivt til de mulige konsekvenser					42	42	1,0
ANTAL REFERENCER					438	663	1,5

Tabel IV.3: Reaktioner på spørgsmål vedrørende betydningen af flytning.

I forhold til spørgsmålet om mulig flytning ligger det samlede antal referencer et pænt stykke over det gennemsnitlige, og karakteristik handler det om generel interesse, men uden præcis stillingtagen, til en række faktorer. Langt størst interesse vises for konsekvenserne af at flytte til et nyt sted. Hvad kan man forvente sig, hvad findes af sociale rammer, hvorledes tilpasser man sig de nye forhold, o.s.v. – alt sammen i et neutralt, spørgende lys.

Når det gælder konsekvenserne af at flytte fra det gamle sted ligger den generelle interesse høj, men igen uden en præcis stillingtagen til om det måtte være positivt eller negativt. Dog er der klart større interesse for de mulige negative end for de mulige positive konsekvenser af at flytte.

Nye erhvervsaktiviteter

Respons på hovedspørgsmål fra interviews							
N1	N2	N3	N4	N5	Personref.	Tekstref.	Gnsn. Ref
Nye aktiviteter					2	3	1,5
Aluminiums smelteren					34	80	2,4
Kommentarer vedrørende lokale konsekvenser					85	103	1,2
Kommentarer vedrørende miljø konsekvenser					26	30	1,2
Kommentarer vedrørende ønske om arbejde					45	60	1,3
Kommentarer vedr. personlig følelser					82	110	1,3
Viden om aktiviteterne					53	63	1,2
Olje + Mineral udvinding					33	59	1,8
Kommentarer vedrørende lokale konsekvenser					74	81	1,1
Kommentarer vedrørende miljø konsekvenser					13	14	1,1
Kommentarer vedrørende ønske om arbejde					34	40	1,2
Kommentarer vedr. personlig følelser					75	95	1,3
Viden om aktiviteterne					47	53	1,1
Turisme					32	56	1,8
Kommentarer vedrørende lokale konsekvenser					40	44	1,1
Kommentarer vedrørende miljø konsekvenser					0	0	0,0
Kommentarer vedrørende ønske om arbejde					41	48	1,2
Kommentarer vedr. personlig følelser					73	100	1,4
Viden om aktiviteterne					91	137	1,5
ANTAL REFERENCER					880	1176	1,3

Tabel IV.4: Reaktionen på spørgsmål vedrørende betydning af de nye erhvervsaktiviteter

I forhold til de nye aktiviteter er der på de helt overordnede niveauer tale om en markant interesse, i første række for aluminiumsværket, men også i høj grad i relation til olie- og mineraludvinding, samt i forhold til turisme. I forhold til de rejse spørgsmål ligger det gennemsnitlige antal referencer nogenlunde på det samlede gennemsnit, men eksempelvis ligger spørgsmål såsom de miljømæssige konsekvenser af aluminiumsproduktion og olie- og mineraludvinding på et relativt lavt niveau. Og karakteristisk er det at ingen overhovedet forholder sig til de mulige miljømæssige konsekvenser af en øget turisme, selv om der i internationale sammenhænge er særdeles stor fokus på netop dette spørgsmål, ikke mindst i lyset af de mulige klimaændringer og den forventede øgede turismeintensitet.

Det er helt åbentlyst at den offentlige debat omkring aluminiumsværket har været mere intens end de øvrige aktiviteter gennem den senere tid, for i kommentarerne refereres ofte til debatten. Omvendt er det åbentlyst at der har været begrænset diskussion vedrørende de øvrige aktiviteter. Godt nok husker man nogle af diskussionerne, herunder spørgsmålene om de mulige konsekvenser. Men svarene er langt mindre præcise end når det gælder aluminiumsdiskussionen.

Bemærkelsesværdigt er det imidlertid for alle aktiviteterne at præcis viden er ret begrænset. Og dette forhold kommer frem allerede i forbindelse med spørgeskemaet som også havde spørgsmål om kendskab til såvel aluminiumsindustri som til minedrift og olie- og gasudvinding. Oversigterne på næste side giver et godt indtryk af begrænsningerne:

Typiske kommentarer og antal svar		Svar
Ved ikke noget om det / har ingen forestilling		511
Lyder spændende		40
Forurenende		17
Fysisk krævende		14
Farligt		13
Hårdt		12
Vamt		11
Relevant for økonomien		7
Sundhedsfarligt		6
Lyder kedeligt		4
Giver sygdom		3
Grupperede kommentarer, i alt		638
Andre eksempler på udsagn vedrørende Aluminiumsproduktion		
Det sviner og bruger en masse energi - ikke ufarligt		
Da jeg ikke har prøvet det, ved jeg ikke		
En god udvikling for verden. En god arbejdsplads		
Arbejde med varme ting		
En masse nye udfordringer, personlig udvikling		
Må være psykisk hårdt at undvære familie og venner		
En lærerig og god arbejdsplads, fordi det vil gavne det grønlandske samfund		
Et arbejde for mænd		
Kæmpe barakby, mange faciliteter for arbejderne		
Da jeg ikke er interesseret i det, har jeg ingen forestilling		
Kan betyde meget for samfundets udvikling		
Mangler de nødvendige kvalifikationer		
Det er altid spændende at arbejde med ny teknologi		
Døgndrift, hvor arbejderne er på værket i mange måneder ad gangen		
En god arbejdsplads med fremtidsudsigter og god økonomi		
Hårdt fysisk arbejde, lav løn		
Forskellige kulturer, der prøver at forstå hinanden		
Baseliv, væk fra familien		
Skaber mulighed for samfundet		
Passer ikke ind i den grønlandske kultur		
God for Grønlands økonomi		

Tabel IV.5: Typiske kommentarer vedrørende aluminiumsproduktion.

I den øverste del af tabellen er anført de 638 mest hyppigt forekommende kommentarer vedrørende aluminiumsproduktion, og som det fremgår udgør langt det mest hyppige svar at man ikke har noget kendskab til produktionen. I den nederste del af tabellen er vist et tilfældigt udpluk af de øvrige 370 positive såvel som negative kommentarer som i øvrigt har været fremført til spørgsmålet. Som det fremgår, er der tale om en stor variation i svarene, men en gennemgående karakteristik er et relativt stor uvidenhed om hvad aluminiumsproduktion er, og hvad der karakteriserer den moderne aluminiumsindustri.

Helt det samme gør sig gældende i forhold til minedrift. Tabellen på næste side viser eksempler på kommentarer til spørgsmålet om hvad respondenternes forhåndskendskab til minedrift, idet den øverste del af tabellen viser de 618 mest anvendte kommentarer medens den nederste del af tabellen viser et tilfældigt udpluk af de 454 øvrige positive såvel som negative kommentarer til spørgsmålet.

Som det fremgår af de to tabeller er der tale om et relativt stort overlap i typer af kommentarer. For det første ligger de på et generelt niveau, og dernæst afspejler de i højere grad de billeder man får på nethinden gennem gamle film der viser smeltehaller, miner, højovne og lignende tilbage fra 1930'erne og 1950'erne end de afspejler en konkret viden om hvorledes aktiviteterne foregår i praksis.

Typer af kommentarer vedrørende minedrift	
Kommentartyper og antal svar	Svar
Ved ikke noget om det / Ingen forestilling	415
Lyder spændende	88
Hårdt	38
Fysisk krævende	25
Forurenende	17
Farligt	9
Lyder kedeligt	8
Sundhedsfarligt	7
Relevant for økonomien	6
Giver sygdom	3
Varmt	2
Grupperede kommentarer, i alt	618
Andre Eksempler på udsagn vedrørende minedrift	
Et nøgent hul i jorden, ingen tilknyttede bygninger, masser af arbejdsulykker, beskidte arbejdere med et håbløst og fjemt udtryk i øjnene Klaustrofobisk! Det er en forfærdelig tanke at udsætte naturen for noget der laver om på naturen og ødelægger den Godt for økonomien Masser af sprængninger hvor arbejderne taler meget høj til hinanden Masser af naturoplevelser Dårligt for helbredet, lang tid væk fra familien Computearbejde – robotarbejde Jeg tror det vil være svært at have et godt og sundt familieliv Jeg får ikke brugt min uddannelse Det vil være godt for Grønland og de arbejdsløse En lille by / et lille samfund, hvor mange arbejder i perioder Krævende, vil gerne prøve det Det er måske vigtigt, men ikke noget for mig Jeg ved ikke om jeg har kvalifikationerne Skal være miljøvenligt, skal bruge grønlandsk arbejdskraft Spændende og anderledes – altid åben for nye udfordringer! Noget der kan være med til at udvikle landet positivt Gode muligheder for at uddanne sig Et højt specialiseret felt der forudsætter tværfaglighed Larm og støj fra de store maskiner Det lyder godt, det gad jeg nok Arbejde i tunnel En ny kultur vil opstå. En masse folk vil blive tilkaldt, og der er brug for undervisning	

Tabel IV.6: Typer af kommentarer vedrørende minedrift.

Lang hen ad vejen er det helt det samme indtryk man får gennem interviewene. Og for mange af de interviewede gælder det at de selv er meget opmærksomme på den manglende indsigt. Mange fremsatte ønsker om en større informationskampagne, og et gennemgående tema for mange af de unge har været ønsket om at få konkret erfaring med aktiviteterne. Eksempelvis ved at der kunne stilles praktikpladser til rådighed ved et eller flere aluminiumsværker, eksempelvis i Island eller Canada.

Samme erfaring har i øvrigt været gældende for aluminiumsværket Fjardal i Island. På grund af tilstedeværelse af et eksisterende aluminiumsværk i Island, Ísal, var dette et ønske som man var i stand til at imødekomme, og det har utvivlsomt bidraget til at skabe interesse for et fremtidigt job ved værket for unge mennesker i Reykjavik-området, som har været storleverandør af arbejdskraft efter at værket er gået i gang med produktionen.

Respons på hovedspørgsmål fra interviews							
N1	N2	N3	N4	N5	Personref.	Tekstref.	Gnsn. Ref
Området					0	0	0,0
Bostedet					26	33	1,3
Betydning af netværksmulighederne					1	1	1,0
Bostedets netværksmuligheder (Foreninger, kirker, etc.)					4	5	1,3
Jobs					37	51	1,4
Lokale service faciliteter (Hospital, etc.)					0	0	0,0
De lokale faciliteter er dårlige					40	51	1,3
De lokale faciliteter er hverken gode eller dårlige					42	46	1,1
De lokale service faciliteter er gode					50	51	1,0
Stedets generelle kvaliteter					3	3	1,0
Disse ting er dårlige omkring bostedet					25	27	1,1
Disse ting er gode omkring bostedet					28	34	1,2
Disse ting er hverken gode eller dårlige omkring bostedet					27	34	1,3
Transport					1	1	1,0
Omgivelser					7	7	1,0
Jobs					4	4	1,0
Natur					79	83	1,1
Transport					1	1	1,0
<i>ANTAL REFERENCER</i>					375	432	1,2

Tabel IV.7: Reaktionen på spørgsmål vedrørende betydning af det område man bebor

I forhold til spørgsmål om områdets betydning har bekymringerne især været fokuseret på spørgsmål om hvor vidt et nyt område ville kunne tilbyde samme muligheder som det sted man kommer fra. Omvendt har man som udgangspunkt sjældent haft mere præcise forestillinger om hvilke positive tilbud et eventuelt nyt arbejdssted kunne tilbyde. Det spørgsmål som har skabt relativ stor interesse har været spørgsmålet om kvaliteten og variationen af de jobs som det nye sted har kunnet tilbyde. Mange kommer ind på spørgsmålet om de naturtilbud et nyt sted ville kunne komme med, og naturens rolle fremhæves af flere. Men det er typisk ikke et spørgsmål som rejses flere gange i løbet af interviewene.

De personlige relationer

Respons på hovedspørgsmål fra interviews							
N1	N2	N3	N4	N5	Personref.	Tekstref.	Gnsn. Ref
Personen					33	36	1,1
Arbejde					35	69	2,0
Arbejds kvalitet					51	73	1,4
Arbejds mulighed					5	5	1,0
Arbejds muligheder					88	159	1,8
Negative arbejds muligheder					54	62	1,1
Positive arbejds muligheder					20	22	1,1
Ønske job					39	44	1,1
Egne Karakteristika					2	3	1,5
Arbejdsevner					8	10	1,3
Betydning af netværk					20	20	1,0
Hvordan bliver beslutninger omkring personens liv taget					63	79	1,3
Netværk					7	8	1,1
Er ikke medlem af et netværk eller forening					64	66	1,0
Er medlem af et netværk eller en forening					41	60	1,5
Har været medlem af et netværk eller forening					36	47	1,3
Uddannelse					21	31	1,5
Ikke fuldført					52	59	1,1
Uddannelse personen har					67	95	1,4
Uddannelse personen vil have					82	99	1,2
Familien					1	1	1,0
Betydning af netværk					7	8	1,1
Familie begivenhed					108	129	1,2
Husholdning					128	176	1,4
Netværk					125	133	1,1
Sammenknytning					0	0	0,0
Omstændigheder der fjerner sammenknytning i familien					0	0	0,0
Omstændigheder der giver sammenknytning i familien					2	2	1,0
Omstændigheder der hverken giver eller fjerner sammenknytning i					1	1	1,0
ANTAL REFERENCER					1160	1497	1,3

Tabel IV.8: Reaktionen på spørgsmål vedrørende betydning af de personlige relationer

I forhold til de personlige relationer er der mange af spørgsmålene som berører respondenterne, og denne gruppe af spørgsmål udløser klart det største antal referencer. Familierelationer, hushold, familiebegivenheder og netværk er nogle af de spørgsmål som udløser mange svar. Det samme gælder netværk og foreninger, og igen spørgsmål vedrørende arbejds muligheder det nye sted. Der er ingen tvivl om at de personlige relationer i mange situationer vil være afgørende for om et ønske for fremtiden faktisk udløses i handling. Selv om personlige ambitioner og ønsker udtrykkes gennem eksempelvis besvarelse af spørgeskemaet eller gennem et struktureret interview som eksempelvis et telefoninterview, så påvirkes handlingen i praksis af en lang række sociale bånd som skal løses før handlingen kan gennemføres.

V: Erfaringer og perspektiver

De aktiviteter der planlægges i Grønland er ikke førstegangsaktiviteter, men er foregået i andre sammenhænge, til dels i Grønland, men i høj grad udenfor Grønland, under omstændigheder er mere eller mindre sammenlignelige med situation i Grønland. Det er derfor særdeles relevant at gennemføre en indsamling af erfaringsmateriale fra disse sammenhænge. Der er derfor gennemført to sæt analyser, dels på baggrund af materiale fra Grønland, og dels fra en serie af udvalgte projekter indenfor det Circumpolare område.

a) Hovedstruktur i analysen

Erfaringsmateriale fra Grønland vedrørende minedrift er af meget varieret kvalitet. Mest detaljeret materiale findes i forhold til ”Den Sorte Engel”, og det er materialet herfra som udgør hovedgrundlaget for analysen. Der trækkes dog også linier til erfaringer fra nogle af de andre tidligere mineaktiviteter i Grønland. Dels på et kvantitativt niveau med fokus på den absolutte grønlandske involvering og, i det omfang det er muligt, med kortlægning af hvem der har været involveret, hvorfra vedkommende er kommet, hvortil vedkommende er flyttet, og hvilken effekt beskæftigelsen har haft, dels på kort sigt i form af indkomster, og dels på længere sigt i form af investeringer. På det kvalitative niveau indhentes en række personlige erfaringer fra igangværende og tidligere mineaktiviteter.

Udvikling af større råstofprojekter er ikke en ny foreteelse i det arktiske område, idet råstofudvinding er foregået i mange forskellige organisatoriske sammenhænge. Der er således i princippet en omfattende erfaringsbase at trække på, men et stort problem er, at der kun i begrænset omfang gennemføres egentlige erfaringsopsamlinger i forbindelse med råstofprojekter. Man har derfor kun i relativt begrænset omfang draget fordel af de perspektiver, der ligger i komparative analyser af råstofprojekter i andre dele af Arktis. Ikke desto mindre er der gennemført en målrettet indsamling af data i forhold til de særligt grønlandske forhold, og i relation til tre hovedområder: For det første de samfundsøkonomiske konsekvenser med særlig fokus på det forhold at et boom indenfor råstofsektoren ikke i alle tilfælde skaber øget velfærd. For det andet de erhvervs- og beskæftigelsesmæssige konsekvenser med fokus på de arbejdsmarkeds-mæssige ændringer både indenfor sektoren og i tilknytning til følgeerhvervene. Og for det tredje de sociale konsekvenser med fokus på det individuelle, det lokalsamfundsmæssige og det regionale niveau.

Udgangspunktet i det følgende er derfor en komparativ analyse af de regionale og arbejdsmarkeds-mæssige konsekvenser af storskala-produktion. Denne komparative analyse opererer på tre forskellige analytiske niveauer.

1) Som startpunkt skabes et overblik over de kort- og langsigtede beskæftigelsesmæssige og lokalsamfundsmæssige konsekvenserne af en række eksisterende storskala-projekter indenfor såvel mineral- og energiproduktion hvor der foreligger et analysegrundlag. Hovedpunktet i denne del af analysen er dels at få en oversigt over effekterne af forskellige typer af projekter, og dels at få etableret et sammenligneligt materiale omkring mål - midler - konsekvenser.

2) Et andet væsentlig element i analysen er en kombinerede ex-post og ex-ante analyse af de berørte projekter. Denne tilgang ser på den ene side på hvilke forventninger der har været udtrykt igennem forundersøgelser, base-line studier, impact-analyser o.lign., og følger derefter op med en sammenholdning af forventningerne med hvilke konsekvenser projekterne senere viste sig at give.

3) Et tredje analyseniveau er erfaringer med sammenhængen mellem planlægningsaktiviteter på tre forskellige niveauer: det nationale, det regionale og det lokalsamfundsmæssige - hvem har haft hvilke opgaver og beføjelser, og hvorledes har det påvirket projektet?

b) Erfaringer fra Grønland

Udvikling af råstof- og energiprojekter er ikke en ny foreteelse i den grønlandske sammenhæng, men har ofte drejet sig om udnyttelse af relativt små forekomster. Eksempelvis kan peges på grafitbrydningen omkring 1920 ved Amitsoq i Nanortalik kommune, kobberbrydningen i nærheden af Qaqortoq og marmorbrydningen i Maarmorilik, Ummannaq kommune fra 1936-40 og igen i 1960'erne. Af lidt større projekter kan nævnes kryolitbrydningen ved Ivittuut fra 1856 til 1980'erne, og bly- og zinkbrydningen ved Mesters Vig 1952-55 nær ved Ittoqqortoormiut, medens der af egentlig større projekter kun kan peges på bly- og zinkproduktionen ved Maarmorilik, Ummannaq fra 1972 til slutningen af 1980'erne, og ikke mindst kulbrydningen ved Qullissat fra 1924 og frem til lukningen 1972, og som har været den eneste råstof- og energiproduktion som medførte opbygningen af et større bysamfund.

i. Minedrift i Grønland

Følgende projekter kan opregnes som væsentlige mineaktiviteter i Grønland, og i præsentationen fokuseres på de beskæftigelsesmæssige forhold omkring minerne.

Amitsoq - Grafitbrydning i Sydgrønland: Virksomheden "Grønlands Minedrift A/S" gennemførte i 1914-15 en systematisk geologisk undersøgelse, og i 1915 overflyttedes materiel fra kobberbrydning i Kobberminebugten, så brydning kunne påbegyndes. Sammen med minen anlagdes desuden et knuse- og rensværk, der kunne oparbejde grafitten til 50-60% renhed inden den blev udskibet. Mandskabet bestod af 25-30 arbejdere, ligeligt fordelt mellem dansk og norsk arbejdskraft. Allerede i 1925 var lødigheden blevet for lav, og brydningen blev standset pga. svigtende rentabilitet. I 1936 gennemførtes nye undersøgelser på Amitsoq, men man fandt ikke yderligere brydværdige forekomster.

Qullissat - Kulbrydning i Diskobugten: Fra 1924 til 1939 på én lokation, og derefter på en nærliggende lokation frem til lukning af kulbrydningen i 1972. Da brydningen startede var knapt 20 mand beskæftiget, medens der i 1939 var i alt 566 grønlandere i Qullissat. Under krigen voksede tilflytningen mærkbart og byen havde ved nedlæggelsen i 1972 en befolkning på 1.400 mennesker, hvoraf ca. en tredjedel var beskæftiget i minen.

Mestersvig - Bly- og zinkbrydning på Østkysten: Producerede fra 1956 og stoppede i 1962. Ved minens etablering var involveret enkelte udenlandske specialister, medens der, under selve produktionen, stort set kun var beskæftiget dansk arbejdskraft, og såvidt vides ingen Grønlandsk arbejdskraft. Antallet af beskæftigede lå på omkring 50, fordelt på brydning, transport og oparbejdning af malm til koncentrat.

Ivittuut - Kryolitbrydning: I 1854 påbegynder KGH brydningen I 1962 lukkes minen, og produktionen baseres udelukkende på det opbyggede lager, som imidlertid udtømmes, og i 1974 genoptager Topsøe-Jensen og Schrøder A/S produktionen baseret på kajanlæg, veje og andre strukturer der indeholdt kryolitmalm med stor lødighed. Den sidste kryolit blev hentet i Ivittuut i 1987, og den tomte mine blev lukket. Beskæftigelsen ved minen har været varierende - de første årtier med 10-20 personer i sommerperioden og mellem 5-10 i vinterperioden. Op mod 2. verdenskrig var der over 100 beskæftiget i sommerhalvåret, og godt det halve om vinteren, og i tiårene op til minens lukning var der beskæftigelse for 35 i sommerperioden og 10 i vinterperioden. Der har kun været beskæftiget ganske få grønlandere i tilknytning til mineralproduktionen, men en del har i perioder haft beskæftigelse i forbindelse med leverancer af fødevarer til minen.

Maarmorilik - Marmorbrydning ved Ummannaq: Flere tidligere mindre brud, men fra 1936 Etableringen omfattede en arbejdsstyrke på 6 mand til montering af produktionsudstyr, men hurtigt fik man opbygget den nødvendige arbejdsstyrke, og i de år produktionen foregik var arbejdsstyrken i sommerperioden oppe på et tal mellem 45 og 60 personer. Der var dog perioder med højere beskæftigelse - over 100 mand i sommerperioden, og omkring 80 mand i vinterhalvåret. Flere havde deres familier med, så stedet husede i gennemsnit omkring 100 personer. Bruddet blev lukket midlertidigt umiddelbart efter

Danmarks besættelse den 9 april 1940, men blev genåbnet i 1946. I 1965 besluttede man at forsøge en genoptagelse af produktionen, og den fortsatte i begrænset omfang frem til 1971 men besluttede helt at indstille produktionen i 1972.

De nævnte aktiviteter har, som det fremgår, kun haft meget begrænset indvirkning på det grønlandske arbejdsmarked. Først med etableringen af "Den Sorte Engel" ved Uummannaq blev spørgsmålet om inddragelse af grønlandsk arbejdskraft i produktionen et reelt emne.

Den Sorte Engel – Brydning af Zink, Bly og Sølv ved Uummannaq: Erfaringer omkring "Den Sorte Engel" minen i Uummannaq er interessante idet det for det første har været en større mine med grønlandsk beskæftigelse, og for det andet fordi der foreligger analyserbart materiale, dels i form af opgørelser over beskæftigelsen på forskellige tidspunkter og det dermed er muligt at give et overblik over de samlede beskæftigelsesmæssige effekter af minedriften, som forløb fra produktionen startede 1972 til man lukkede for produktionen den 25. juli 1990, og dels et registermateriale som muliggør en analyse af de mere langsigtede effekter. Endelig har registeroplysningerne muliggjort identifikation af tidligere medarbejdere, og dermed givet mulighed for at gennemføre interviews med udvalgte grønlandske medarbejdere ved minen.

De mineralforekomster som senere kom til at udgøre grundstammen for brydningen ved "Den Sorte Engel" blev konstateret første gang i 1939 men først i juni 1964 blev selskabet Greenex A/S etableret, i samarbejde med det Canadiske mineselskab Cominco Ltd., og man fik tildelt en efterforsknings-koncession. Produktionen startede i august 1973, efter en opbygning af den nødvendige infrastruktur som tog 15 måneder. En væsentlig grund til at dette kunne lade indenfor en så kort tidsramme var, at man fik overflyttet et fuldt funktionsdygtigt ældre anlæg fra USA, som blot skulle monteres og gennemgå enkelte moderniseringstiltag.

I konstruktionsfasen blev alt byggearbejdet udført af Danish Arctic Contractors, som også efterfølgende var involveret i den løbende vedligeholdelse. Byggeriet foregik året rundt, og da opbygningen toppede var der godt 400 DAC-medarbejdere beskæftiget i Maarmorilik. Den første indkvartering skete i telte, men af praktiske grunde fik man lejet et hotelskib - C.D. Howe - som blev lagt ved byggepladsen. Arbejdet foregik normalt i perioder af 12-14 timer, typisk fra 6.30 til 21-22 om aftenen. Mange medarbejdere overflyttede fra DAC til Greenex, typisk efter et årstid. Opberedningsanlægget var klar til produktion i 1973, og omfattede omkring 35 mennekser, inklusive vedligeholdelse og reparation. En del af de ansatte var personer med erfaringer fra tilsvarende anlæg fra Canada.

I hovedparten af driftsperioden arbejdedes i 10-timers skift, med to skift per døgn, og sprængning og udluftning mellem hver skifte, og der kørtes konstant med 4-5 boreaggregater, og transport af brudt malm til knusning. Efter knusning transporteres malmen til formaling i hhv. stang- og kuglemølle, hvorefter der blev tilsat vand og selve opkoncentringen foregik ved flotation.

I forhold til det samlede beskæftigelsestal var der tale om en begrænset grønlandsk involvering. I perioden fra august 1973 til juni 1978 havde i alt 188 personer født i Grønland været ansat ved minen. Det beskedne antal skyldtes imidlertid ikke manglende vilje fra grønlandsk arbejdskrafts side, for i samme periode havde der været 508 ansøgere fra hele Grønland, svarende til 5,4% af den samlede erhvervsaktive mandlige grønlandske befolkning. Det var i langt højere grad virksomheden der ønskede at begrænse den grønlandske arbejdskraft, uden at der foreligger nogen nærmere begrundelse for hvorfor dette har været tilfældet.

Med udgangspunkt i en opgørelse over statsborgerskabet for den samlede befolkning som har boet i Maarmorilik i perioden 1977 til 1992 udgør mændene 91% overfor kvindernes andel på 9%. Med hensyn til statsborgerskab var 63% af befolkningen danske statsborgere, medens 35% stammede fra de øvrige nordiske lande. Endelig var der 2% fra andre lande. At det svenske selskab Bolidens var involveret viser sig ved at lidt over en fjerdedel af personerne havde svensk statsborgerskab. I minens første år var der et større antal canadiere idet Cominco

organiserede en betragtelig canadisk arbejdsstyrke til den første installation og indkøring af maskinparken.

Efter involvering af grønlandsk arbejdskraft i starten af 1970'erne var der en relativ stor andel i 1975, fulgt af et fald. Efter 1977 skete imidlertid en gradvis stigende involvering af grønlændere i minen, men efterhånden som aftrapningen af aktiviteterne skete i slutningen af 1980'erne blev selve mineaktiviteterne færre sammenholdt med de administrative aktiviteter, og det afspejles i et fald i den relative andel af personer født i Grønland.

Den følgende tabel viser fødestedet for den grønlandske del af personerne bosat ved minen.

Fødested, kommune, fordelt efter procentandel	Procentandel
Uummannaq	51,3
Aasiaat	11,8
Nuuk	6,7
Ilulissat	6,7
Uden angivelse	5,0
Qaqortoq	3,4
Maniitsoq	3,4
Qeqertarsuaq	3,4
Narssaq	2,5
Sisimiut	2,5
Qasigiannugit	0,8
Avanersuaq	0,8
Tasiilaq	0,8
Ittoqqortoormiit	0,8

Som det fremgår stammerde en betragtelig del - over 50% af den samlede personkreds, og i øvrigt 55% af mændene - fra Uummannaq kommune. Den resterende halvdel kom, med et relativt jævnt antal, fra et stort udvalg af de øvrige kommuner, dog med en relativ større andel - næsten 12% - fra Aasiaat, men også et noget større tal - knap 7% fra Nuuk.

I den periode hvor minen var aktiv er det især de nærliggende kommuner der har fungeret som modtager og afgiver af personer, hvilket blandt andet begrundes af respondenterne der peger på at muligheden for at udnytte weekend-rejsemuligheden af gode grunde var begrænset til de nærliggende kommuner. Ud over Uummannaq er det især Ilulissat og Aasiaat der tegner billedet. Hen mod slutningen af minens eksistens, og årene lige efter minens lukning, er det i stigende grad en udveksling af personer med Nuuk der er med til at tegne billedet, medens Ilulissat og især Aasiaat er ved at glide helt ud af billedet. I 1999 som er det sidste år for analysen er status således den at hovedparten af de tidligere medarbejdere, som stadig bor i Grønland, er at finde i Uummannaq og Nuuk, samtidig med at der stadig findes enkelte beboere fra Maamorilik i hovedparten af de øvrige kommuner.

Gennemsnitsindkomsten medens minen var aktiv lå på et klart højere niveau end efter minen er blevet lukket. Umiddelbart efter at minen er blevet lukket falder gennemsnitsindkomsterne således til et niveau der ligger på under 2/3 af det foregående niveau. En del af forklaringen er blandt andet at en del af de tidligere minearbejdere har vanskeligt ved at finde et job indenfor deres kvalifikationsområde, hvilket nævnes af flere i forbindelse med de gennemførte interviews, og derfor må affinde sig med et lavere lønnet arbejde. En anden del af forklaringen er de generelt højere lønninger indenfor råstofproduktionen, blandt andet på basis af et større antal arbejdstimer. Derefter forekommer en langsom stigning i indkomstniveauet, uden at det dog når op på niveauet fra dengang minen var aktiv. Den sidste stigning hænger delvis sammen med de almindelige løn- og prisstigninger, men kan dog ikke forklare den samlede stigning, hvorfor der må være tale om egentlige beskæftigelsesmæssige ændringer. En forklaring kan eksempelvis være en faldende

arbejdsløshed, eller at det er lykkedes for en gruppe af de tidligere minearbejdere at gennemføre en opkvalificering i forhold til arbejdsmarkedet.

ii. Perspektiver for fremtidige råstofprojekter

Tilpasningen for den grønlandske arbejdskraft til arbejdet i ”Den Sorte Engel” har i høj grad været afhængig af hvorfra de rent erhvervmæssigt er kommet. Flere havde erfaringer fra kulminen i Qullissat indtil den lukkede, og kom senere til at arbejde i Maarmorilik. For deres vedkommende var minearbejdet ikke noget problem, bortset fra at arbejdssted og bosted i Qullissat lå samme sted, medens de var forskellige i Maarmorilik. Men man kom med erfaringer fra minearbejde og ikke mindst med den arbejdsmoral som er afgørende for minearbejdet. For mange af de ansatte uden denne baggrund blev opholdet en ”øjenåbner” når man måtte erkende at man eksempelvis ikke kunne komme hjem til familien, og savnet derfor blev stort oveni at man blev kastet ud i et nyt og fremmed arbejde. Det medførte en række situationer hvor ledelsen ”begyndte at gå op i ”småting”, og på den baggrund gjorde det nemmere at fyre grønlandere” som havde svært ved at kompensere for den stramme tidsplan og savnet af aktiviteter som eksempelvis at gå på jagt..

Et generelt træk ved fratrædelse og afskedigelse efter minelukningen har været, at stort set alle er vendt tilbage til den type job de havde før minen. Nogle er endda vendt tilbage til det job de havde før de begyndte at arbejde i minen. Nogle ganske få har gjort det til en levevej at arbejde i miner, og har søgt jobs indenfor denne branche efter minens lukning. Men det generelle indtryk er, at den livsbane, der fra starten var lagt fast, er fulgt, og at arbejdet i minen har været en kortere eller længerevarende afbrydelse i et erhvervsforløb.

Stort set alle interviewede er positive overfor at få et tilsvarende arbejde, eller være med hvis minen åbner igen. To nævner, at det kan være et problem, hvis man har familie. Der er alle mulige grunde til at være interesseret: penge, interessant arbejde, afveksling, det sociale i at være sammen med andre mennesker. Minen er i erindringerne således ikke kun set som et middel til at tjene en god løn, og herunder finansiere af større anskaffelser som eksempelvis fiskerbåde, men også som en interessant arbejdsplads.

Perspektiver for fremtidige råstofprojekter

På baggrund af de foreliggende foreløbige analyser kan man pege på en række problemstillinger der bør indtænkes i forbindelse med eventuelle nye råstofprojekter i Grønland.

1) Det vil være vigtigt fra starten at have nogle klare retningslinier omkring ansættelsen af lokal og Grønlandsk arbejdskraft. Koncessionsbetingelserne har for Greenex’ vedkommende været for vage, hvilket for det første har medført at beskæftigelsesgraden for Grønlandsk arbejdskraft har været beskedent, og for det andet at beskæftigelsen af denne del af arbejdskraften har været meget svingende, og blandt andet afhængig af hvilke lønaftaler man har kunnet gennemføre.

2) Erfaringerne viser at arbejdskraftens mobilitet er relativ begrænset. Godt nok har der været beskæftiget personer fra størstedelen af Grønland, men til trods for at der ikke umiddelbart var nogen fordel ved at have sit hjemsted relativt tæt ved minen, blandt andet fordi arbejdsgiveren dækkede alle transportomkostninger, så viste afstandsfaktoren sig at være af stor betydning. Man skal derfor være bevidst om at der kan være tale om en relativ beskedent mobilitet, således at effekten af eventuelle nye aktiviteter kun viser sig i de allernærmeste kommuner

3) Det er usikkert om erfaringerne omkring arbejdskraftens uddannelsesforhold rækker ud over Greenex minen. Med udgangspunkt i erfaringerne med ansøgerne til minen i Maarmorilik vil en stor del af arbejdskraften være ufaglært, men samtidig i arbejde andetsteds. Holder dette stadig stik vil der være en vis risiko for at der fjernes arbejdskraft fra andre sektorer, selv om det i første række ikke vil være den højt kvalificerede arbejdskraft. Men spørgsmålet er hvor

meget man i dagens råstofindustri kan generalisere ud fra erfaringerne fra mere end 30 år siden, idet der siden da er sket væsentlige ændringer i kvalifikationskravene.

4) Omkring mobiliteten efter endt arbejde ved minen viser erfaringerne fra Maarmorilik at hovedparten af den grønlandske arbejdskraft enten vender tilbage til den by, og ihvertfald den kommune de kom fra, eller også søger de til en af de større byer, først og fremmest til Nuuk.

5) Rent indkomstmæssigt har de relativt høje indkomster i forbindelse med minedriften selvfølgelig sat sine spor. Første skridt har været en markant indkomststigning der primært tegner sig for de direkte involverede kommuner, men, som analysen viser, også sætter sig tydelige spor primært i de nærmest liggende kommuner. Næste skridt er et lige så markant indkomstfald når råstofudvindingen ophører, og befolkningen vender tilbage til deres byer/bygder, og eventuelt til deres gamle erhverv. Analysen har desværre ikke muliggjort en analyse af indkomstforholdene før arbejdet i minen begyndte.

6) Med hensyn til spredningen af indkomsterne, så er der igen tale om en relativ beskedent spredningseffekt. Kun de umiddelbart involverede personer og deres hjemkommuner ser ud til at have haft økonomisk gevinst af beskæftigelsen, blandt andet som følge af den klare afstandsrelation, og den relativt lave mobilitet.

c) Aluminium på globalt plan

Aluminium blev markedsført første gang i 1886, og i 2006, 120 år efter, er den årlige produktion på globalt plan vokset til 32 millioner tons, og forventes at øges med yderligere 30 millioner tons inden 2020. For at muliggøre dette skal produktionen årligt øges med gennemsnitligt 2 millioner tons, eller svarende til fire smelteværker på størrelse med Aluminerie Alouette i Sept-Îles, Quebec provinsen i Canada, et af verdens største værker. For nærværende er der tale om en vækst i efterspørgslen efter aluminium på omkring 5 % per år, først og fremmest begrundet i den voldsomme vækst i aluminiumsforbruget i Kina. På omkostningssiden er der tale om fald på grund af væsentlige teknologiske fremskridt indenfor aluminiumsproduktionen. Men heroverfor står stigningen i energiomkostningerne.

d) Mulige konsekvenser af produktion i stor skala – en komparativ analyse

Grønland står, i forbindelse med overvejelserne om etablering af en aluminiumssmelte, overfor en række grundlæggende spørgsmål som har været rejst i andre lande, hvor man har ønsket at satse på tilsvarende produktioner, eller på andre projekter i stor skala som stiller samfundet overfor tilsvarende problemer. Noget af det der er karakteristisk for situationen i Grønland er dels betingelserne for interaktion mellem de enkelte arbejdsmarkeder, dels deres relative størrelse, og endelig deres placering i hvad man ofte karakteriserer som tyndt befolkede områder. Derfor er disse parametre også vigtige når man søger situationer der er sammenlignelige. Og det betyder at udvalget af mulige virksomheder bliver meget begrænset hvis man udelukkende søger efter aluminiumssmeltere.

I den foreliggende analyse er der derfor set på udvalgte virksomheder indenfor såvel råstof-, energi- og aluminiumsproduktion. Eksemplerne er hentet fra det circumpolare område, mere præcist Island, Canada, Norge og Alaska, og der er tilstræbt et udvalg af aktiviteter som befinder sig på forskellige stadier i deres livscyklus, for herigennem at få mulighed for at få dette perspektiv med ind i analysen. Samtidig er der tale om en meget forskellig vægtning af de enkelte eksempler.

i. Aluminium – eksempler fra Island

Geotermisk energi og vandkraft er begge anvendelige energikilder til production af billig damp og elektricitet til industriformål. Energiintensive industrier bidrager til 15% af Islands indkomster, og anvender omkring 60% af elektricitetsproduktionen. Produktion af aluminium og ferro-silikat production bidrager med 1.2% af nationalproduktet. Der er ingen naturlige forekomster af mineraler eller malme på Island i et sådant omfang at det kan gøres minedrift profitabelt med den gældende teknologi. I det omfang man ønsker at være involveret i den globale råstofproduktion må man således benytte, og eksportere, det væsentligste råstof man besidder, nemlig energi. Og det gøres eksempelvis ved at transformere energien til et eksporterbart produkt, som det er tilfældet for aluminiumsproduktionen. Der er andre muligheder for energiekspport under overvejelse. Eksempelvis gør man sig alvorlige overvejelser om eksport af brint når denne energikilde på et tidspunkt bliver kommercialiseret, og der pågår eksempelvis forsøg med brug af brint som drivmiddel indenfor fiskeriet. Men teknologien er stadig kun på forsøgsstadiet, og man er således henvist til de muligheder der ligger i eksempelvis aluminiumsindustrien.

Det estimeres at der på nuværende tidspunkt udnyttes godt 1/3 af Islands potentiale for elektricitetsproduktion fra fornybare ressourcer, hvilket betyder at der stadig vil være muligheder for udvidelse af produktionskapaciteten og eventuelle nye former for energiekspport, eksempelvis som nævnt i forbindelse med nye brintteknologier.

Case ISAL

Baggrunden for etablering af ISAL var en aftale mellem Alusuisse og den Islandske regering i starten af 1960'erne om etablering af et smelteværk i Straumsvík beliggende ved Hafnarfjörður beliggende syd for Reykjavík. Bygningen af værket startede i 1966 og var færdigbygget tre år senere. Værket blev bygget med to smeltehaller, oprindeligt planlagt med en samlet kapacitet på 60.000 tons aluminium, og et energiforbrug på omkring 120 MW, men startede produktionen med en smeltekapacitet på 33.000 tons/år. Over en årrække blev kapaciteten udvidet således at den samlede kapacitet i 2008 var nået op på 183.000 tons/år. Som energiforsyning blev indgået en aftale med det nationale energiforsyningsselskab (Landsvirkjun) som i 1965 etablerede Búrfell vandkraftværket med en kapacitet på 210 MW.

Alusuisse (senere Alusuisse-Lonza og igen senere Algroup) var enejer frem til 2000 hvor selskabet indgik kompagniskab med det Canadiske selskab Alcan Inc., senere Rio Tinto Alcan, med hovedkvarter i Montréal, Canada. Alcan er et multinationalt selskab der indtager en ledende global position indenfor produktion af aluminium, og med speciale i fremstilling af specialprodukter og forpakkingsmateriale. På verdensplan har Alcan 48.000 medarbejdere og produktionsfaciliteter i 38 lande. Alcan Iceland Ltd er den største industrivirksomhed på Island, og stod i 2001 for 14% af den samlede eksport af industrivarer fra Island. Virksomheden beskæftiger 450 fuldtidsårsværk.

Konstruktionsfasen: Der foreligger ikke detaljer vedrørende arbejdskraften i konstruktionsfasen, og som nævnt ovenfor er opbygningen sket i etaper. Da man opbyggede de første smeltehaller var der behov for etablering af midlertidige boliger i den 3-års periode opbygningen foregik, men senere udbygninger er sket uden behov for den type af boliger idet nærheden til Hafnarfjörður, allerede dengang Islands næststørste fiskeriby, og med busforbindelse til Reykjavík ikke blot sikrede adgang til en stor boligmasse, men samtidig også et stort arbejdskraftsopland.

Produktionsfasen: Som nævnt beskæftiger Alcan for nærværende 450 personer, hvoraf ca. 70 er personer med længere videregående uddannelser, primært ingeniører og personer i ledende poster i administratorer. Desuden er der over 100 personer med fuld faglig uddannelse, medens de resterende ansatte har gennemført forskellige kurser som har kvalificeret dem til de funktioner de varetager. I smeltehallerne og på en del af værkstederne arbejdes i 2 og 3-holds skifte. I sommerperioden er der en del unge mennesker, hovedsagelig uddannelsessøgende,

som indgår som feriefløser. De gennemgår et grundlæggende kursus i sikkerhed, kørsel med trucks, og produktionsteknik som typisk varer nogle dage, bliver derefter ”føl” hos en medarbejder i den funktion de skal varetage en uges tid, og indgår derefter i produktionen på lige fod med det øvrige personale. De medarbejdere der indgår i ”føl”-ordningen gennemgår et særligt kursusforløb som virksomheden står for. Det er en meget populær ordning som hvert år har omkring 1000 ansøgere til de ca. 120 pladser virksomheden kan tilbyde. Ordningen gælder for unge over 18 år.

Der er for nærværende kun islandsk arbejdskraft ansat på værket, selv om fremmed arbejdskraft i dag udgør 4,7% af den samlede arbejdsstyrke på Island. Det hænger delvis sammen med den meget stabile arbejdsstyrke virksomheden har, og dels med en uformel aftale mellem Isal og lokalsamfundet om at man så vidt muligt skal søge erstatningsarbejdskraft lokalt. Det er en aftale som har eksisteret siden smelteværket blev etableret, og det har blandt andet medført en meget stabil arbejdsstyrke. Af de nuværende ansatte er der næsten 100 personer som har været ansat 30 år eller mere, og den gennemsnitlige anciennitet er 15 år. Og for at fastholde den ældre arbejdskraft er der etableret en række værksteder hvor man beskæftiger medarbejdere med reduceret kapacitet på grund af alder eller sygdom, ligesom der tilbydes deltidsarbejde til denne gruppe. Ældrepolitikken betyder eksempelvis også at der gives længere ferier til personer over 55 (en tilsvarende regel gælder helt generelt for Island for personer over 70), ligesom der tilbydes særlige pensionsordninger for personer over 65/67 (afhængig af anciennitet på virksomheden). For virksomheden generelt gælder det at der er etableret fri transport for hele Reykjavik området, ligesom der er frit arbejdstøj og bespisning i kantinen.

Personalepleje: Den store loyalitet overfor virksomheden tilskrives blandt andet et godt samarbejde med fagforeningerne, og det forhold at de enkelte faglige foreninger er samlet i en fællesforening som står for forhandlingerne med virksomheden. Der er således kun en forhandlingspartner for virksomheden, som samtidig repræsenterer samtlige medarbejdere, hvilket ikke er normalt i Island idet de enkelte fagforeninger vælger at forhandle for deres egne medlemmer.

Alcan Iceland var den første virksomhed på Island til at gennemføre konsekvent ligeløn, baseret på et system med 19 forskellige løngrupper, som senere blev reduceret til 14 grupper, og som i dag er nede på 5 grupper. Forskellen mellem øverste og nederste løngruppe er ca. 30%, hvilket i et islandsk perspektiv er en meget lille forskel.

Løbende træning af medarbejderne har været en prioritet i virksomheden. Siden år 2000 har virksomheden i gennemsnit årligt brugt 28.000 timer til optræning af medarbejderne, dels løbende kurser i sikkerhed, dernæst grundlæggende træning af ufaglært arbejdskraft, og hertil et særligt træningssystem som betyder meget for den løbende opkvalificering af arbejdskraften. Virksomheden har et træningscenter (Storidjuskolinn) hvor i gennemsnit 50 medarbejdere løbende indgår i et kursusforløb på 325 timer der dels omfatter grundlæggende kvalifikationer, og hertil specialtræning afhængig af hvor i virksomheden de indgår. Siden 2004 har man desuden udviklet et avanceret kursusforløb der sigter mod træning til mellemløber og lederpositioner i virksomheden.

For at øge andelen af kvindelige medarbejdere har man siden 2008 søgt at styre efter 60/40 fordeling af hhv. kvindelige og mandlige ansatte. Selv om man kan se en øget interesse blandt kvindelige ansøgere til virksomheden er der stadig tale om en markant forskel i kønsfordelingen afhængig af typen af jobs.

Relationer til lokalsamfundet: Langt hovedparten af de ansatte kommer fra Hafnarfjörður og Reykjavik, og blandt nyansatte er det for de lidt ældres vedkommende ofte tidligere medarbejdere fra fiskeindustrien som, i kraft af mekanisering og flytning af bearbejdningen til søs, har valgt industrien som mulig arbejdsplads. Da Fjardal blev etableret i Østisland var man usikre på om den nye virksomhed ville tiltrække medarbejdere fra Isal, men som det ser ud indtil videre er der kun nogle ganske få personer som har valgt at flytte. Og det

har typisk været personer som stammede fra Østregionen, og dermed så en mulighed for at vende tilbage.

Fremskaffelse af boliger til medarbejdere har aldrig været et problem for Isal på grund nærheden til Hafnarfjörður og Reykjavík, og den transportservice som virksomheden tilbyder. Det forhold at Isal som en del af sin etablering udbyggede havnen i Straumsvík bidrog til havnekapaciteten i området, har fra starten bidraget til det gunstige forhold til lokalsamfundet, ligesom den tidligere nævnte uformelle aftale vedrørende primært at søge efter arbejdskraft i lokalsamfundet.

Case FJARDAL

Beslutningen om etableringen af Fjardal skete i 2002 med underskrivelsen af et MOU mellem den islandske regering, Landsvirkjun og Alcoa, og blev i 2003 fulgt op af underskrivelsen af en endelig aftale som også omfattede kommunen Fjardabyggd, og som handlede om at bygge Kárahnjúkar vandkraftsværken og Fljotsdalur transmissionslinjen til det fremtidige smelteværk. Som en del af aftalen stod Fjardalbyggd kommune for opførelse af et havneanlæg. Ud over havnen omfattede aftalen således bygningen af smelteværket, vandkraftsværket, og transmissionslinjen.

Etablering: Bygningen af aluminiumsværket var Alcoas første nyetablering i en 20 års periode, og tilføjede dermed endnu et værk til den eksisterende liste over 26 værker med en samlet produktionskapacitet på 4,2 millioner tons pr. år hvilket udgør næsten en ottendedel af verdens samlede aluminiumsproduktion på omkring 35 millioner tons.

Det samlede projekt udgør den største investering nogensinde i Island, og har været mødt med blandede holdninger i Island. Ikke mindst fordi forundersøgelsen af de mulige miljømæssige konsekvenser – Environmental Impact Assessment – kunne pege på en række problemer som ikke umiddelbart ville kunne håndteres. Tilsvarende pegede den relativt sporadiske undersøgelse af de samfundsmæssige konsekvenser – Social Impact Assessment – på en række problemer som både miljøgrupper og samfundsmæssige organisationer peger på er af betydning for projektets udfald. I startfasen var Norsk Hydro inde som mulig producent, men trak sig med udgangspunkt i at man mente, at projektet burde have længere tid til at blive modnet, og at der var mangler i investeringskalkylen og ikke mindst i ejerskabsvurderingerne. Under planlægningen af værket var man primært fokuseret på de logistiske spørgsmåls vedrørende værkets placering, eksempelvis besejlingsforhold, energiforsyning, og arbejdskraftsoplande, medens der kun i begrænset omfang blev stillet spørgsmål til de samfundsmæssige eller de naturmæssige konsekvensvurderinger.

På grund af et stort pres fra primært islandske men også internationale miljøgrupper kom spørgsmålet om de miljømæssige konsekvenser imidlertid tilstrækkeligt stærkt frem i offentligheden, hvilket resulterede i udarbejdelse af en miljømæssig konsekvensvurdering. Bortset fra enkelte tiltag til at analysere forskellige samfundsmæssige problemstillinger har der imidlertid aldrig været gennemført en dækkende samfundsmæssig konsekvensanalyse af projektet, hvilket betyder at en ex-ante analyse af projektets samfundsmæssige konsekvenser kun kan lade sig gøre på et relativt fragmenteret plan.

Nogle af de fortrin for projektet som har været peget på er dels udnyttelsen af fornybare energiresourcer, og det billede af politisk stabilitet og økonomiske sikkerhed som det islandske samfund på det tidspunkt kunne fremvise. Endelig udgjorde placeringen mellem det Nordamerikanske og det Europæiske marked en yderligere tiltrækning, ikke mindst på grund af Islands aftale med EU som betød skattefri adgang til det europæiske marked, og hertil en meget lav virksomhedsbeskatning på 18%. Heroverfor står en række problemer, primært i forhold til etableringen af vandkraftværket, hvor en række naturområder ville blive påvirket. På baggrund heraf foretog man væsentlige ændringer i forsyningssystemet til vandkraftværket, men primært med henblik på at udvide kapaciteten af vandkraftsværket til at imødekomme ønsker om øget produktion. Og i 2002 vedtog det Islandske parlament en lov hvorved man tildelte Landsvirkjun ret til at bygge Kárahnjúkar-dæmningen. Og i 2003 blev

finansieringsmodellen og investeringsplanerne endelig godtaget. Aftalen betød bygning af en produktionskapacitet på 346.000 tons pr. År, og forsyning af el til dækning af de 555 MW som værket skulle bruge.

Konstruktionsfasen: Bygningen af vandkraftværket omfattede i starten i størrelsesordenen 120 personer, og heraf var 85 fra Island medens 35 var fremmed arbejdskraft, men under boring af forsynings- og afløbskanaler til værket var der involveret omkring 700 arbejdere og den samlede arbejdsstyrke blev estimeret til at omfatte end 3.300 man-years. I tillæg hertil var der desuden det administrative personale. Det er beregnet at omkring 25% af konstruktionen blev udført af personer bosat i det østlige Island hvilket betød omkring 100 til 200 arbejdspladser til personer bosat i regionen.

Konstruktionen involverede mere end 30 kontrakter med såvel lokale som internationale virksomheder. Eksempelvis var tegninger og supervisionen af projektet varetaget af et antal islandske og internationale ingeniørvirksomheder, medens det overordnede opsyn blev varetaget af ejerne af kraftværket, Landsvirkjun.

Virksomheden Bechtel blev hyret til at konstruere smelteværket I samarbejde med en række islandske ingeniører, arkitekter og andre subcontractors. Bygningen startede i 2004 og blev afsluttet i 2007. Parallelt med bygningen blev der bygget en anodefabrik ved værket i Mosjøen i Norge.

I konstruktionsfasen var den lokale arbejdsstyrke relativt begrænset. Tre fjerdedele af arbejdsstyrken stammede fra andre steder. De ca. 2.200 arbejdere som indgik i arbejdsstyrken omfattede mellem 20 og 25% fra Island, medens omkring 75% kom fra Polen, og udgjorde således den største samlede gruppe. Hertil kom medarbejdere fra andre steder, eksempelvis var der mere end 80 Canadiere involveret etableringsfasen af smelteren.

På et tidspunkt var befolkningssammensætningen i Reyðarfjörður præget af at omfatte det største kontingent af fremmed arbejdskraft. For at huse arbejdskraften blev der etableret en barakby nogle kilometer mellem Reyðarfjörður og smelteværket. Byen var forsynet med stort set alle faciliteter såsom restauranter, rekreationsfaciliteter, gymnastik, internet café, og nogle butiksfaciliteter. Sammenholdt med Reyðarfjörðurs befolkning på godt 700 indbyggere skulle man forvente at barakbyen ville være dominerende. Men planlægningen samt samarbejdet mellem by og barakby samt virksomheden betød at der er generel enighed om at de tre samfund levede stort set gnidningsfrit side om side. Til forskel fra et rygte der ofte refereres, at arbejdere fra barakbyen havde fået begrænsninger i frekventering af byen, eksempelvis med tidsmæssige grænser som skulle betyde at de ikke var velkommen i byen i aftentimerne, så har andre kilder peget på at det største problem var besøgene fra byen til barakbyen, ikke mindst af unge mennesker på sene tidspunkter. Årsagen hertil skulle være de gode faciliteter til sport, internetcafé og lignende. Der foreligger imidlertid ikke nogen systematisk registrering af konflikter og problemer som skulle pege på barakbyens størrelse og placering som noget egentligt problem.

Siden 2008 har hovedparten af arbejderne i barakbyen forladt stedet, de fleste permanent, men en del har valgt at etablere sig i regionen. Enkelte med henblik på arbejde, og andre fordi der har været etableret mere varige forbindelser, eksempelvis giftermål, mellem tidligere medarbejdere og lokale personer.

Produktionsfasen: Alcoa Fjarðaál havde på et tidligt tidspunkt formuleret en målsætning om lige fordeling af beskæftigelse mellem kvinder og mænd. For nærværende er der omkring 450 ansatte hvoraf 28% er kvinder, ca. 50% kommer fra lokalsamfundet/regionen, 50% kommer fra resten af landet, og af denne gruppe kommer godt 75% fra Reykjavik. Mellem 3-6% er Islændinge som returnerede til Island for at søge job i aluminiumsindustrien.

Der er pt. kun få udlændinge, primært Canadiere og enkelte teknikere som har hjulpet ved opstart af produktionen, og hvis ekspertise stadig regnes for nødvendig. Et af de forhold som har haft betydning i forbindelse med ansættelse er kravet om at man taler islandsk på virksomheden. Det er et krav som blandt andet hænger sammen med sikkerheden på

virksomheden, idet blanding af forskellige sprog når der afgives kommandoer kan udgøre en sikkerhedsrisiko. Samtidig er der også et ønske om at medarbejderne i rimeligt omfang sætter sig ind i basal engelsk, fordi man kan blive udsat for at forskelligt instruktionsmateriale er udformet på engelsk. Der har været flere udlændinge som startede på fabrikken, men som valgte at returnere til deres hjemlande på grund af den finansielle krise og den Islandske Kroners fald.

Som udgangspunkt var der i planlægningen af værket store overvejelser om fremskaffelse af arbejdskraften fordi arbejdsløsheden på det tidspunkt lå under 1%. Regionens samlede befolkning var på 10.000 personer, og derfor var det helt klart at der måtte skaffes tilflyttere for at kunne dække behovet. I praksis regnede man med at det drejede det sig om halvdelen af de ansatte. I den forbindelse foretog man en opgørelse over hvad der kunne opregnes som faktorer som man kunne peger på af tiltrækkende betydning for arbejdskraften, hvor nogle af hovedpunkterne har været:

- Konkurrencedygtige lønninger

- God markedsføring af mulighederne i regionen

- Gode kompensations tilbud, eksempelvis dækning af flytteomkostninger, dækning af salgsomkostninger ved salg af tidligere bolig og ved og nykøb af ejendom

- Fri bustransport

De økonomiske bidrag var betinget af en minimumsansættelsesperiode på 2 år – en periode som i øvrigt betragtes som en form for ”tilpasningstid”. Efter tilpasningstiden vil kontrakten som regel være på fem år og en standard ansættelsesperiode således typisk på 7 år.. Det er muligt at forlænge med yderligere fem år til i alt 12 år har ansættelsen dog også omfattet en 6 måneders screening hvor begge parter har mulighed for at fortryde.

Relationer til lokalsamfundet: I virksomhedens selvforståelse er der søgte at skabe et program i forhold til lokalsamfundet ud fra devisen: “Vi skal lytte til folk” og søger blandt andet at skabe kontakt via et nyhedsbrev udgivet fire gange om året, suppleret med jævnlige møder i lokalsamfundet, og møder med byrådet med henblik på at identificere eventuelle problemer. Der er også blevet etableret en webside, ideelt i et lokalsamfund hvor 96% af husstandene havde internetadgang.

Også skabelse af et godt lokalmiljø med plantning af mere end 2000 træer, som indgår i et verdensomspændende Alcoa program der handler om at plante 10 millioner træer ved alle Alcoas værker., bidrager til at skabe et image af omhu for lokalsamfundets ve og vel.

Gruppen af ansatte består af en blanding af familier, par og enlige. Lokalsamfundet startede på et tidligt tidspunkt med at investere i nye børnehaver og skolefaciliteter, ligesom der var tale om udbygning af infrastrukturen, eksempelvis bygning af en tunnel som gav hurtigere forbindelse til en ellers afsides liggende bygd. Inden kommunesammenlægningen var de små kommuner i konkurrence om at tilbyde de bedste faciliteter i håbet om at skaffe gode skatteydere, og konsekvensen blev til dels en overinvestering og overkapacitet.

Der har ikke været nogen bevidst politik om at ansætte eller fravælge par. Ved en sådan ansættelse kom man derfor ofte ud i situationer hvor en partner skal finde andet arbejde, hvilket der er flere eksempler på har været vanskeligt. Selv om arbejdsløshedsprocenten er særdeles lav i Island, så er den generelt højere i yderområderne. Mange har levet med problemet i en periode fordi den beskæftigede ved Aluminiumsværket har haft så god en løn, men på sigte har det ofte givet problemer.

Der har været situationer hvor familier ikke kunne tilpasse sig lokalsamfundene, eksempelvis fordi man fandt holdningen til de nytilkomne problematisk, eller fordi man savnede den tone som gjorde sig gældende derfra hvor de kom. I en del tilfælde har der været familier som har søgt at flytte, men hvor eksempelvis børnene havde fundet sig til rette i skolen, og derfor ikke ønskede at flytte. Og omvendt, hvor forældrene fandt sig til rette, men børnene havde problemer med at finde sig til rette. Også tabet af støtten fra den ”udvidede familie”, typisk bedsteforældrene, har haft indflydelse på tilpasningen til lokalsamfundet.

Helt afgørende for de økonomiske konsekvenser har været satsningen på subcontracting, hvor der er i størrelsesordenen 300 personer direkte involveret på virksomheden, og i tillæg hertil et ukendt antal personer som eksempelvis producerer komponenter gennem en subcontractor. "Everything which is not the core operation should be outsourced", var det mantra virksomheden valgte da den skulle etableres. Det gælder for eksempel samling af elektriske og mekaniske komponenter og udstyr, vedligeholdelse af maskiner og bygninger, transport, operation af arbejdslejren (i konstruktionsfasen), rengøring, affaldshåndtering og leverancer af stål, konstruktionsmateriale, instrumenter, redskaber, forbrugsvarer, catering, sikkerhed, og vandforsyning.

Den operative fase af virksomheden har fra starten været set som havende væsentlige socio-økonomiske konsekvenser for lokalsamfundet og regionen. Man ser allerede at multiplikator-effekten afspejler sig i det lokale erhvervsliv, ikke mindst som følge af subcontractor-ordningen, ligesom der ses andre typer af påvirkninger på befolkningen og arbejdet. Påvirkningen på andre sektorer går fra overvejende positivt ved at give øgede erhvervsmuligheder, og i den negative ende spørgsmålet om konkurrence fra eksempelvis subcontractors som gennem kontrakten har sikret sig en stabil indkomst, og derfor kan være mere konkurrencedygtige i lokalsamfundet, i forhold til ældre virksomheder som ikke formåede at få kontrakter, og derfor er helt afhængig af de opgaver der findes lokalt. Og for lokalsamfundets økonomi helt generelt er skatteindkomsterne af stor betydning, medens stigende ejendoms- og boligpriser spiller en negativ rolle.

Arbejde og outsourcing: Driften af Alcoa Fjarðaál er baseret på 24 timers drift med 3-holds skifte, fordelt på 450 fuldtidsjobs og cirka 300 contractors som udfører arbejde direkte på virksomheden.

De aktiviteter der bliver outsourcet til subcontractors har primært at gøre med vedligehold, operationsstøtte og mere midlertidige jobs, medens de permanente jobs er rettet mod selve produktionsprocessen. Der opereres med en liste over 180 forskellige aktiviteter som med rimelig kan varetages gennem outsourcing, eksempelvis vedligeholdelse, affaldshåndtering, sikkerhed, velfærdsprogrammer, midlertidige jobs m.m..

Da man startede opbygningen af outsourcingen gjorde man det ved at melde bredt ud over hele Island, i håb om at tiltrække både gode folk og gode ideer. Målet var at få skabt et bredt udbud i lokalsamfundet, og med en forventning om at lokalsamfundet selv kunne etablere samarbejdsformer som gjorde det muligt at byde ind på opgaverne, suppleret med innovative og aktive folk udefra. Men i praksis var der meget få lokale som formåede at få kontrakter, dels fordi de specifikke kvalifikationer manglede, men især fordi de var for fragmenterede – uden det netværk som ville være nødvendigt for at de ville kunne sikre en tilstrækkelig kontinuitet.

Et andet problem man måtte leve med i opstarten var de såkaldte "gold diggers", d.v.s. personer som i startfasen kommer til virksomheden for at tjene hurtige penge, eksempelvis ved at tilbyde serviceydelser "på afstand", d.v.s. vælge ikke at flytte til stedet, men bo midlertidigt indtil der er tjent tilstrækkeligt med penge. Der har i opstarten været en sådan gruppe på omkring et par hundrede personer. Det har været en form man har måttet benytte sig af, men vælger så vidt muligt kontrakter med lokale folk og tilflyttende virksomheder efterhånden som disse bliver opbygget lokalt. En anden gruppe som man er mere begejstret for er de såkaldte "insight contracts" som eksempelvis har omfattet kantinedriften og rengøringen. Formelt har det drejer sig om 250 jobs, men gruppen af personer bag ved har været større, i størrelsesordenen over 300 personer.

Et spørgsmål som løbende diskuteres er muligheden for en øget fleksibilitet, både vedrørende jobs og funktioner, men samtidig har man at gøre med meget standardiserede produktionsgange som kan være vanskeligt at håndtere for personer som kommer fra andre sammenhænge. Der er en del ansatte som kommer fra fiskeriet og fiskeindustrien, og som har haft vanskeligt ved at indpasse sig i det standardiserede miljø. Men det hører dog til sjældenhederne idet folk relativt hurtigt indpasser sig i produktionsprocessen. Omkring 40% af de ansatte har i øvrigt en teknisk eller boglig uddannelse bag sig.

Det estimeres at den direkte, indirekte og inducerede beskæftigelse skabte i størrelsesordenen 900 jobs, hvoraf de 400 jobs var direkte jobs på fabrikken. Som beskrevet ovenfor ligger der en hel del jobs i tilknytning til subcontractors, og herudover ligger der et antal jobs i servicesektoren, herunder i administrationen. Og som beskrevet tidligere også øgede beskæftigelse i forbindelse med den sociale sektor. Da de fleste jobs rent lønmæssigt ligger i den højere ende sammenlignet med regionen generelt betyder de gode skatteindtægter samtidig og en generel stigning i omsætningen.

Både nye forretninger og en lang række serviceydelser er fulgt med værket. Eksempelvis efterspørgsel efter hotelkapacitet, lokal og regionaltransport, udbud af restauranter og lignende, noget som samtidig bidrager til at yde udbuddet til turister, og dermed skaber positive følgeefferter til denne branche. Og erfaringerne indenfor de sidste år har vist at det har haft konsekvenser i form af et stigende besøgstal til regionen. Tilsvarende har de øgede aktiviteter bidraget til opbygning af ny infrastruktur, hyppigere bus- og flyforbindelser, bedre havnefaciliteter, og som tidligere nævnt, bygning af tunneller som gør vejforbindelserne mellem bosættningerne lettere.

I dag er omkring 74-80% of de ansatte ved Alcoa Fjarðaál fra lokalsamfundet, hvilket er dobbelt så mange som forventet fra starten. Men efterspørgslen efter arbejdskraft til smelteværket har også betydet at der viser sig mangel på arbejdskraft indenfor en del sektorer som har lokaløkonomisk betydning. Eksempelvis indenfor fiskeriet og fiskebearbejdningen hvor man har været nødt til at bruge migrantarbejdere. Specielt personer med faglige uddannelser indenfor fiskerisektoren, for eksempel personer med skibsføreruddannelse, maskinmesteruddannelse, mekanikere m.v. har været tiltrukket af de højere og faste lønninger på smelteværket.

ii. Aluminium – eksempler fra Norge

For Norges vedkommende er der udvalgt to forskellige cases som illustrerer nogle af de problemer som gør sig gældende i forbindelse med storskala-projekter. Præsentation af de valgte cases sker relativt skematisk, idet der, som det vil fremgå af gennemgangen, er tale om nogle markante både strukturelle og ikke mindst institutionelle forskelle til situationen i Grønland. Ikke mindst det forhold at det drejer sig om Norske selskaber med stor statslig interesse involveret, betyder at de regionale og arbejdskraftmæssige problemstillinger i langt højere grad bliver til rene regionalpolitiske tiltag frem for – som i Grønland – kombinationen af en national økonomisk strategi i kombination med regionale interesser.

Case SØRAL

Sør-Norge Aluminium AS (SØRAL) er en af de 7 aluminiumsproducenter i Norge, beliggende i den ydre del af Hardangerfjorden, ved byen Husnes i Kvinnherad kommune. Virksomheden er ejet med ligelig aktieandel i fællesskab af Rio Tinto Alcan og Hydro Aluminium ASA. Værket har en samlet produktionskapacitet på 165.000 tons/år og er i den sammenhæng at regne som en middelstor virksomhed både i en norsk og en international sammenhæng. Virksomheden blev etableret i 1962, og produktionen startede i 1965. Omsætningen ligger på omkring 3 milliarder norske kroner pr. år, og ud over smelteriet indgår et støberi indenfor virksomhedens rammer. Der er beskæftiget ca. 380 personer.

Konstruktionsfasen: Byen Kvinneherad, som i 1960 havde et indbyggerantal på 5.500 personer, blev valgt som basis for produktionsanlægget, blandt andet fordi der fandtes flere forskellige produktionsvirksomheder og industrier, eksempelvis et skibsværft og tilhørende kaj anlæg som kunne bruges i forbindelse med virksomheden. Herudover var der gode muligheder for vandkraft, tilgængelig arbejdskraft på grund af svigtende fiskeri og stort fald i arbejdskraftsbehovet i landbruget, tilgængelige arealer, og som nævnt et havneanlæg som kunne udbygges.

I slutningen af 1950'erne havde man gennemført en forundersøgelse i området, og da undersøgelserne pegede på gode muligheder for udbygningen tik man i starten af 1960'erne i gang med planlægningen. Med hensyn til energiforsyningen regnede man med et behov for omkring 950 mill KWt som i første omgang skulle leveres fra eksisterende anlæg, men senere skulle forsyningen ske fra et nyt anlæg.

Opbygningen af anlægget skete over en 3-årig periode fra 1963 til 1966. Ved starten af anlægsfasen var der ansat 63 personer, men i slutningen af 1965 var antallet oppe på 1.200 personer. En stor del af konstruktionerne blev leveret som præfabrikation, eksempelvis stålkonstruktionerne som blev leveret af A/S Kverner Brug.

Produktionsfasen: I slutningen af 1965 modtog man de første råvarer, herunder også anoder som blev leveret af anlæggets konstruktør fra Schweitz. Man startede allerede produktion i 1965, men støberiet var endnu ikke færdigt på det tidspunkt, og den officielle åbning af anlægget skete først i 1966.

Ved starten var der ansat 485 personer, og anlægget havde som udgangspunkt en produktionskapacitet på 60.000 tons og et elforbrug på 900 mill kilowattimer.

Man havde haft en gruppe medarbejdere til oplæring i Schweitz så man ikke skulle stå med en uerfaren arbejdsstyrke ved opstarten. Og som udgangspunkt betød en stor arbejdsløshed at det var relativt uproblematisk at rekruttere arbejdskraft lige efter værket var etableret. Men det viste sig relativt hurtigt at virksomheden havde svært ved at fastholde arbejdskraften, dels fordi arbejdet var hårdt, og dels fordi typen af arbejde var helt uvant for byens befolkning. Efter nogle år måtte man således igangsætte et rekrutteringsarbejde udenfor byen, og etablerede eksempelvis bustransport til nærliggende byer for derigennem at sikre den tilstrækkelige bemanning. Man måtte med tiden langt væk, og eksempelvis rekruttere arbejdskraft fra Danmark for at kunne opretholde produktionen. I perioden 1965 til 1975 havde der været et gennemgræk på 1589 personer, hvilket var usædvanligt stort sammenlignet med andre virksomheder.

I 2008 var produktionen oppe på 171.310 tons aluminium, baseret på 383 årsværk. Produktionen er således blevet både mere effektiv og arbejdskraftsmæssig mere effektiv. I 2009 er der imidlertid sket en halvering af produktionskapaciteten, idet halvdelen af smeltekapaciteten er taget ud af produktion. Præcis hvor mange arbejdspladser det kommer til at betyde er pt. uklart, men sandsynligvis omkring en halvering.

Relationer til lokalsamfundet: Som beskrevet ovenfor var starten af anlægget meget modsætningsfyldt. Problemet med at skaffe arbejdskraft, og især problemet med at sikre en stabil arbejdskraft skabte meget store vanskeligheder for værket. Det er svært at give præcise befolkningstal for kommunen fordi der løbende er sket nogle justeringer af kommunegrænserne som betød at der i løbet af opbygningsårene fra midten af 1960'erne til starten af 1970'erne skete en stigning i befolkningen fra de ca. 5.500 til over 10.000, men som sagt primært på baggrund af administrative ændringer. Frem til midten af 1980'erne voksede befolkningen til det nuværende niveau på ca. 13.000 indbyggere. Set i den sammenhæng er en beskæftigelse på omkring 200 årsværk stadig en stor arbejdsplads, men relativt lille sammenlignet med virksomheden *Umoë Schat Harding* som er verdens største producent af redningsbåde, og hvis norske afdeling ligger i samme kommune.

Afviklingen: Både SØRAL og Årdal (næste eksempel) er under afvikling, og spørgsmålene i denne forbindelse er diskuteret nærmere i den følgende case.

Case ÅDAL

Virksomheden NORDAG (Nordische Aluminium Aktiengesellschaft) grundlægges af den tyske besættelsesmagt i 1941 og opbygges i løbet af krigsårene, men bliver ikke færdiggjort før efter krigen. Det ufærdige anlæg bliver således konfiskeret af den norske regering som

færdiggør anlægget så det kan starte produktionen i 1948. Anlægget bestod af et smelteri og et støberi hvorfra støbte blokke i hovedsagen blev eksporteret, idet der dog også startede en norsk produktion af køkkenudstyr.

Konstruktionsfasen: Det er vanskeligt at give en præcis beskrivelse af konstruktionsfasens arbejdskraftsmæssige betydning da opbygningen er sket over lang tid, og under meget varierende forhold, med udkommanderet arbejdskraft under krigen, og med usikre oplysninger i årene lige efter krigen. Det var et klart prioriteret projekt fra den norske regerings side, da man herigennem så muligheder for at skaffe nødvendige eksportindtægter.

Produktionsfasen: I startfasen var der 1.100 arbejdspladser på aluminiumsværket ud af en samlet arbejdsstyrke på 2.960 personer i en by med 5.600 indbyggere, hvilket indikerer vigtigheden af værket.

I 1963 var anlægget fuldt udbygget og havde 3.100 ansatte, med en produktionskapacitet på 165.000 tons/år. Værket var på det tidspunkt den største aluminiumsfabrik i Vesteuropa. På det tidspunkt var befolkningstallet vokset til knap 6000, og fortsatte med at vokse til starten af 1980'erne hvor et maksimum på omkring 7.500 blev nået, hvorefter der har været en jævn tilbagegang i befolkningstallet.

I 1966 blev mere end 50% af aktierne overtaget af Alcan, men værket vandrer i 1986 tilbage på norske hænder da det bliver fusioneret med Norsk Hydro under navnet Hydro Aluminium A/S.

I 2006 havde værket en produktionsrekord på 228.000 tons, og virksomheden havde på det tidspunkt 1080 ansatte. I 2007 blev en del af produktionskapaciteten imidlertid nedlukket, og kører i dag videre med 2/3 af den maksimale kapacitet. Produktionsmæssigt betyder det 180.000 tons/år og 800 ansatte, på et tidspunkt hvor byen igen ligger på omkring 5.600 indbyggere, samme niveau som da værket startede.

Relationer til lokalsamfundet: "Aluminiumsbyen" Årdal stod i mange år som drømmen af en socialdemokratisk industrialisering af Norge. Som skrevet står: "Aluminiumsfabrikken og Årdal by kan næsten ikke adskilles. "Værket var Årdal, og Årdal var værket". Især i de første år dominerede virksomheden byplanlægningen og byens udvikling. Også på nationalt plan var virksomheden vigtig. [Og for en regering, der havde stærkt behov for fremmed valuta, havde værket afgørende betydning." Byens liv blev i høj grad struktureret af værket, som eksempelvis stod for etablering af både kultur- og fritidsaktiviteter i samarbejde med fagforeningerne. Værket bidrog således til bygning af sports- og kulturfaciliteter såsom sportshaller, forsamlingshuse og lignende.

Afviklingen: Nedtrapningen af værkets aktiviteter hænger sammen med to ting. For det første den generelle nedslidning af værket, hvor produktionskapaciteten løbende skal udbedres og eventuelt erstattes, såfremt man ønsker at opretholde produktionen. Man vælger i Årdal som i SØRAL at nedlægge dele af produktionen og bruge dele fra den nedlagte produktion som erstatningsmateriel i de andre dele, så længe det giver mening. Når man ikke vælger at erstatte med nyt skyldes det omkostningerne ved en sådan udbedring set i lyset af de nuværende konjunkturer for aluminiumsproduktionen.

Norsk Hydros aluminiumsværk besluttede derfor i 2006 at melde ud om nedlæggelse af i første omgang nedlæggelse af den ældste del af værket fra 2007. Beslutningen blev mødt med nogen usikkerhed i byen, men både anlæg og by indstillede sig på den trinvis nedtrapning af anlægget, ikke mindst fordi den norske regering svarede på udfordringen ved at give Årdal nogle ekstra omstillingsmidler gennem Innovasjon Norge. Dette førte til at ny industri etablerede sig i Årdal blandt andet en solcellefabrik som vil give over 200 nye industriarbejdspladser.

I begge aluminiumsbyer er befolkningen i øvrigt på det nærmeste "tredelte" i forhold til nedlægningen. På den ene side er man bekymret over nedgangen i arbejdspladser. På den anden

side er der stor opmærksomhed på at opretholde manuelle arbejdspladser ikke er en løsning på den løbende afvandring fra stedet. De unge søger alternative arbejdspladser andre steder hvor behovet ikke er kun er for relativt ukvalificeret manuelt arbejde, men hvor der i højere grad er efterspørgsel efter kvalificeret arbejde med relationer til uddannelsessektoren. Og endelig er der generelt stor tilfredshed med at slippe af med en relativt forurenende virksomhed, idet den gamle teknologi ikke i tilstrækkelig grad giver samme muligheder for kontrol med udslip som den der findes på de nyere anlæg.

iii. Aluminium – eksempler fra Canada

Som nævnt i indledningen er situationen for aluminiumsindustrien i Canada den at der udelukkende er tale om produktion i stor skala, som systematisk er placeret i forbindelse med større bysamfund, og som generelt har været i funktion igennem adskillige årtier. Det betyder at det er meget vanskeligt at finde eksempler med erfaringer af relevans for Grønland. Der er dog en enkelt delvis undtagelse fra mønsteret, hvilket i det efterfølgende derfor skal have nogle bemærkninger, uden at det dog fører til en selvstændig analyse.

Et eksempel med omlægning:

Som nævnt ovenfor er den eneste undtagelse fra mønsteret med storskala produktion gennem en lang historisk periode det forhold at en del anlæg i Quebec-provinsen indenfor det sidste ti til femten år har gennemgået en moderniseringsproces hvor gammel smelerteknologi – den såkaldte ”Söderberg teknologi” er blevet erstattet af ny teknologi.

Planerne om omlægningen startede allerede i slutningen af 1970'erne, og omfattede produktions anlæg i Jonquièrre (Laterrière) og Isle-Maligne (Alma), med henblik på at etablere en produktionskapacitet på 407.000 tons/år. Ved erstatningsprocessens højdepunkt, som lå i år 2000, var der involveret godt 6.200 konstruktionsarbejdere, og efter processens afslutning betød det en samlet permanent arbejdsstyrke på 865 personer, hvilket var 275 flere end i den oprindelige produktion.

Regionen har været efterspurgt til aluminiumsproduktion på grund af de store vandkraftspotentialer helt tilbage fra 1920'erne, hvor man også startede storskala produktion, i første række af papirmasse og papir, og senere af aluminium. Før 2. verdenskrig havde Alcan placeret fire smeltere indenfor en radius af 30 kilometer, og med opbygning af bysamfund hvis hovedindkomstkilde var de to typer af storskala produktion.

Som nævnt startede overvejelserne om en systematisk erstatning af gammel og udslidt teknologi tilbage i 1970'erne, og i første række medførte nedslidningen at regionen mistede godt 6.000 jobs i løbet af en 15-årig periode. På det tidspunkt havde hovedbyen i agglomerationen, Jonquièrre, en samlet befolkning på omkring 70.000 indbyggere så det drejede sig således om godt og vel 10% af arbejdsstyrken som blev arbejdsløse. Man taler i regionen stadig om at arbejdsmarkedet bære reminiscenser af denne forandring selv i dag, og hvis man ser på skabelsen af nye jobs i forbindelse med fornyelsen af produktionsudstyret drejer det sig om en forsvindende udvidelse set i forhold til det fald der generelt har været i beskæftigelsen indenfor industrien.

Hovedpointen i forhold til de generelle spørgsmål om konsekvenser af storskala råstofproduktion er i denne sammenhæng at man skal være opmærksom på den rolle teknologiudviklingen spiller. På den ene side nyudviklingen som øger produktionskapaciteten – i dette tilfælde fordobler den – med en beskedent forøgelse af arbejdskraftsbehovet. Og på den anden side den systematiske nedslidning af produktionsapparatet som i det foreliggende tilfælde medførte en fuld beskæftigelse i en cirka 25 års horisont, og derefter oplevede en systematisk nedgang i arbejdsstyrken efterhånden som nedslidningen medførte udfald af dele af produktionen.

iv. Olie – eksempler fra Alaska

Alaska er kendt for den ekstensive udnyttelse af såvel fornybare som ikke-fornybare ressourcer, og der er mange eksempler at fokusere på. Men samtidig er der relativt få eksempler at lære af, fordi langt størstedelen af ressourceudnyttelser er såkaldte ”placer mines”, d.v.s. som regel småskalaproduktion på steder hvor naturlig opgradering af mineralet har gjort det profitabelt at gå i gang med produktion i mindre skala. De store projekter i Alaska er først og fremmest i tilknytning til energiråstoffer, og i tillæg hertil enkelte større forekomster af brydbare mineraler.

Indtil 1920 var olie- og gasudvinding en fri aktivitet uden regulering, men i 1920 blev der indført en selvstændig lovgivning på dette område. Som strategisk ressource var ikke mindst spørgsmålet om langsigtede reserver et centralt emne, og som følge af den nye lovgivning blev der afsat store reserveområder i det nordlige Alaska hvor man tidligere havde fundet indikationer på olieforekomster. Med opdagelse af Prudhoe Bay feltet startede en proces som på den ene side krævede afklaring af væsentlige spørgsmål såsom ejerskab til ressourcen, og på den anden side start af produktion i stor skala, herunder bygning af den 786 miles lange Transk-Alaskanske pipeline frem til Valdez, som resulterede i den første udskibning af olie i 1978. Siden da er der udviklet flere felter omkring Prudhoe Bay, således eksempelvis Kuparuk som startede at producere i 1981. Der ligger yderligere store ressourcer at hente i det vedliggende nationalparkområde, og der har været stor bevågenhed om ressourcens udnyttelse, både fra nationale politikere (f.eks. George Bush) som ser udnyttelsen ud fra et samfundsøkonomisk rationale, lokale politikere fra regionen som ser udnyttelsen som en mulighed for at skabe yderligere lokale indkomstmuligheder. Og endelig fra både nationale og regionale miljøorganisationer, som ser en åbning af området til produktionsformål som en miljømæssig katastrofe.

Case PRUDHOE BAY

Der skal i det følgende for det første ses på selve beskæftigelsen, baseret på aktuelle tal fra de deltagende virksomheder, og i forlængelse heraf skal der ses nærmere på den mobilitet som erhvervet afføder.

Konstruktionsfasen: Pipelinen, der blev bygget fra 1974 til 1977, var baseret på 29 konstruktionslejre, hvoraf de 19 var relativt store, og sammenlagt var der, på maximum-tidspunktet godt 17.000 sengepladser fordelt på de aktive lejre. Lejrene blev bygget og nedrevet efterhånden som arbejdet med pipelinen skred frem, således at der typisk var 2-3 aktive lejre på ethvert tidspunkt. I alt har der været beskæftiget 70.000 forskellige personer i løbet af den firårige periode, lige fra konstruktører til svejsere. Det store antal forklares af det forhold at det ofte var forskellige folk der kom ind i systemet år for år, og som hovedregel var ansættelsestiden 1 til max 2 år. Det drejede sig næsten udelukkende om hvide arbejdere der blev transporteret til arbejdslejrene fra det sydlige USA, og den beskæftigelsesmæssige effekt var således minimal. Selskabet organiserede ligeledes al nødvendighedsartikler, såsom mad og udstyr, fra det sydlige USA, så også den økonomiske effekt i staten var begrænset.

Med hensyn til antallet af beskæftigede indenfor olieindustrien var der, i forbindelse med etableringen af oliefeltet, tale om en relativ stor arbejdsstyrke der gennemførte etableringen af den første infrastruktur og udførte de første borer, men efterfølgende har der været tale om en samlet beskæftigelse der har svinget meget, afhængig af hvor stor indsatsen har været omkring nye borer. Der foreligger ikke detaljerede tal for opstartfasen på samme måde som for olieledningen.

Produktionsfasen: Ud af mere end mellem 7.000 og 8.000 medarbejdere indenfor olieindustrien beskæftiger de to olieområder Prudhoe Bay og Kuparuk til sammen i alt godt omkring 6.000 personer i 1992, et tal der lå på gennemsnitligt 3.863 i løbet af 1998, og som efterfølgende har svinget meget, men som i dag ligger på 2.944 direkte jobs. Af opgørelsen fra 1992 viser det sig at der kun var 51 oprindelige folk fra North Slope Borough, og efterfølgende

undersøgelser viser at antallet af jobs til regionen er meget begrænset. Der er således tale om mindre end 1 procent af den samlede beskæftigelse der stammer fra det lokale arbejdsmarked.

Karakteristisk for mange af de større råstofprojekter er de typiske on/off ansættelsesforhold, f.eks. med 14 dage på arbejde efterfulgt af 14 dages fri. Det vil i langt de fleste tilfælde muliggøre at man vil kunne blive boende der hvor man kommer fra, idet olie- eller mineselskabet som hovedregel bekoster transportomkostningerne. Det viser sig imidlertid af og til at de ansatte vælger at flytte, f.eks. til en af de større byer i området, blandt andet fordi de større indkomster fra det nye arbejde muliggør dette. Og når det gælder den oprindelige befolkningsgruppe er der tale om en markant større mobilitet som følge af et sådan ansættelsesforhold. Det viser sig at den oprindelige befolkningsgruppe både flytter hyppigere, samtidig med at den har et mindre permanent tilhørsforhold til råstofproduktionen. Denne mobilitet har både i forbindelse med Prudhoe Bay og med Red Dog minen vist sig at have utilsigtede konsekvenser, blandt andet fraflytning fra bygder og mindre byer, for at bosætte sig i de større byer, og hér primært Anchorage. Ud fra en analyse af en gruppe på 34 fra North Slope Borough som havde fået arbejde ved Prudhoe Bay viste det sig at godt en tredjedel var flyttede ganske kort tid efter ansættelsen, og en enkelt flyttede umiddelbart før ansættelsesforholdet startede. En enkelt af de flyttede valgte at returnere til udgangspunktet relativt kort tid efter, men hovedparten af de flyttede havde i første omgang valgt at forblive, også efter ansættelsesforholdet til oliesektoren var ophørt. En lille gruppe på fire af disse indikerede at de godt kunne tænke sig at flytte tilbage til deres oprindelige hjemby på et tidspunkt, men samtidig var der en større gruppe på syv af personerne som i første omgang havde valgt at blive i deres hjemby, som havde et ønske om at flytte til henholdsvis Anchorage og Fairbanks.

Relationer til lokalsamfundet: Som antydnet ovenfor har relationerne til lokalsamfundene været meget modsætningsfyldt. På den ene side ønsket om at skaffe gode og vedvarende arbejdspladser som kunne generere stabile indkomster til bygder og byer. Og på den anden side dels kræfter i lokalsamfundet som har trukket arbejdskraften tilbage, og dels individuelle præferencer som har trukket arbejdskraften til de store byer.. I forbindelse med et besøg i år 2000 blev gennemført en række interviews med henblik på at se nærmere på oliearbejdernes lokale tilknytning.

For de små lokale steder har den gennemsnitlige ansættelsestid på godt 3 år, men samtidig med et relativt stort antal personer der har været ansat i fire år eller mere. I forhold til de første analyser der blev gennemført, hvor ansættelsestiden typisk var et enkelt år, har der været tale om en stigning i længden af ansættelsesforholdene, hvilket hænger sammen med blandt andet det forhold at der er blevet udviklet flere nye jobtyper, blandt andet i tilknytning til miljøarbejdet, som har en noget anderledes karakter end de meget hårde jobs i tilknytning til selve borearbejdet, og som muligvis har bidraget til den noget længere ansættelsesprofil. Interviews på borestedet med to personer med tilknytning til oliespild-miljøarbejdet havde således været ansat henholdsvis 4 og 5 år, og bekræfter således til en vis grad hypotesen. De to repræsentanter for den oprindelige befolkningsgruppe havde begge været ansat i fire år, hvilket til en vis grad står i modsætning til den tidligere refererede analyse hvor mobiliteten i denne befolkningsgruppe var højere end gennemsnittet. Det skal bemærkes at den ene af de to personer fra denne gruppe samtidig indgik i gruppen omkring miljøarbejdet, og at netop disse typer af arbejde har langt større status end det hårde bore- og produktionsarbejde.

På spørgsmålet om hvor man havde valgt netop dette arbejde var svaret næsten entydigt at det skyldes de gode lønforhold. Ti ud af de tolv bruger denne begrundelse, medens det for to af de adspurgte primært skyldtes de særlige ansættelsesforhold med intense arbejdsperioder afløst af tilsvarende lange friperioder. Det er muligt at forhandle med virksomheden om arbejds- og friperiodernes længde, idet det normale er enten 2 eller 3 uger på arbejde, efterfulgt af en tilsvarende friperiode.

Men for enkelte af de adspurgte var der indgået aftale om længere perioder, således både 3 og 6 måneder, hvor de adspurgte ikke så meget nævnte den lange arbejdstid, men fremhævede den lange friperiode som det attraktive moment i en sådan aftale.

v. Olie – eksempler fra Canada

Som tidligere nævnt er situationen for aluminiumsindustrien i Canada den at der udelukkende er tale om produktion i stor skala, som systematisk er placeret i forbindelse med større bysamfund, og som generelt har været i funktion igennem adskillige årtier. Det betyder at det er meget vanskeligt at finde eksempler med erfaringer af relevans for Grønland. Der er langt større grund til at se på den udvikling der har været indenfor olieudvinding i det østlige Canada, fordi vilkårene for denne udvikling i langt højere grad kan sammenlignes med situationen i Grønland. Derfor vil vægten i dette afsnit blive lagt på netop denne udvikling.

I Atlantic Canada, er der tre hovedfelter som påkalder sig aktuel interesse. Det drejer sig om Hibernia- og Terra Nova felterne ud for Newfoundland, og Sable Island feltet ud for Nova Scotia. Herudover er der igangværende planer om udnyttelse af yderligere en række potentielle felter. De følgende afsnit giver en kort oversigt over de enkelte områders karakteristik, og fokuserer på de særlige forhold der gør sig gældende i de enkelte cases. De tre eksempler er udvalgt fordi de repræsenterer tre meget forskellige tilgange til de lokale arbejdsmarkeder. Hvor Hibernia-eksemplet er baseret på etablering af en lukket og isoleret enklave som kan sammenlignes med en boreplatform, så opererer Terra Nova med et åbent arbejdsmarked i forhold til en større by, St. Johns, hvor det tidligere projekt Hibernia til trods for det lukkede marked alligevel genererede en række følgeeffekter, både i byen selv, og i en række nærliggende tidligere fiskeribyer. Og det tredje eksempel, Sable Islands, i høj grad opererede med kombinationen af et større arbejdsmarked (Halifax) og en stærk decentralisering af deres aktiviteter gennem et regionalt samarbejde med regionens bosættelser. Eksemplerne giver dermed muligheden for at se på i hvert fald nogle forskelle i konsekvenser ved de tre forskellige modeller.

Case HIBERNIA

Hibernia feltet er det ældste af de igangværende olie- og gasfelter i Atlantisk Canada, og er det femte største felt fundet i Canada. Det blev opdaget i 1979 på godt 80 meters vand omkring 300 km. Øst for Newfoundland på Grand Banks, i nærheden af nogle af de tidligere særdeles produktive fiskerifelter.

Ud over olien indeholder Hibernia feltet omkring 115 milliarder kubikmeter gas som sendes tilbage til reservoiret for at kunne opretholde et tilstrækkeligt højt tryk til at kunne udnytte en større del af olien. Samtidig giver det mulighed for på et senere tidspunkt at udnytte gassen.

Som produktionsplatform er valgt en GBS = Gravity Base Structure, d.v.s. en platform som er fast placeret på havbunden. Det er en relativ usædvanlig form for konstruktion, men er valgt dels på grund af de relativt beskedne vanddybder på Grand Banks, og dels på grund af risikoen for isbjerge i området. På grund af den relativt beskedne dybde er det under alle omstændigheder begrænset hvor store isbjerge der kan passere området, og platformen er dimensioneret så den kan modstå de største mulige isbjerge som kan tænkes. Desuden overvåges området konstant, og to slæbebåde står stand-by for i givet fald at sørge for at slæbe eventuelle isbjerge bort fra platformen.

Ud over at være dimensioneret til at modstå isbjerge – og vejrlig i gang – fungerer strukturens indre som lager. Platformen blev bygget på land og i flydedok ved Bull Arm, og trukket frem og placeret på havbunden i juni 1997. Den første produktionsboring startede den 28 juli samme år, og produktionen startede den 17 november 1997. Konstruktionen er 111 meter høj, og har en intern lagerkapacitet på 1.3 millioner råolie.

Olien transporteres fra platformen ved hjælp af et Offshore Loading system med til de shuttle-tankere eller større tankskibe der skal sørge transporten væk fra platformen. Systemet

består af undersøiske pipelines, bøjer på overfladen, og et flexibelt slangesystem. Desuden findes et supplerende back-up system der kan anvendes såfremt hovedsystemet skal repareres.

Hibernia projektet opnåede den maksimale beskæftigelse i september 1995 med i alt 6.500 jobs, hvoraf de 6.100 var i Newfoundland. Ved udgangen af 1995 har der været erlagt rundt regnet 50 millioner persontimer eller omkring 26.000 personår. Af disse var godt 59% udført af beboere fra Newfoundland, 15% af andre Canadiere, og de sidste 26% af fremmed arbejdskraft. Da projektet blev påbegyndt regnede man med et mål på 66% for den Canadiske deltagelse, og det er således lykkedes at overskride målet ganske betrageligt, idet man har opnået en Canadisk beskæftigelse på godt og vel 73 procent.

Konstruktionsfasen: Udviklingsfasen har helt klart skabt det største antal arbejdspladser, men imidlertid også den største gruppe af midlertidige jobs. Som anført ovenfor var der tale om en maximal beskæftigelse med godt 6.500 arbejdspladser i slutningen af 1995, og konstruktionen af platformen ved Bull Arm gav alene mere end 4.000 arbejdspladser i de godt 2 år bygningen varede. Det har også været i udviklingsfasen at den største involvering af fremmed arbejdskraft har fundet sted. Ud over arbejdskraft fra det øvrige Canada har der blandt andet været tale om fremmed arbejdskraft fra f.eks. Norge, idet man ikke mindst ønskede at trække på den erfarne arbejdsstyrke fra udviklingen af den norske olieproduktion i nordsøen. Kun en ganske lille del af denne del af arbejdsstyrken har efterfølgende forsøgt at få mere permanent arbejde på Newfoundland.

Under højtryksperioden i 1995 var omkring 5.800 mennesker beskæftiget ved Bull Arm. For at understøtte anlægget var der bygget huse til en arbejdsstyrke på 3.500 mennesker, et kafeteria som kunne huse 1000 personer og servere 2.000 måltider pr. time, rekreative faciliteter såsom træningslokaler, svømmebassin og lignende, samt helbredsfaciliteter og lignende. Disse faciliteter blev til et vist omfang genbrugt i forbindelse med Terra Nova bygning af boreplatform, og til en vis grad også som hotelkapacitet for arbejdsstyrken i den forbindelse. Men en meget stor del af Terra Nova arbejdsstyrken valgte at etablere sig i St. Johns eller de omkringliggende mindre byer.

Produktionsfasen: Produktionsfasen har for det første givet en række arbejdspladser i direkte tilknytning til olie- og gasproduktionen, dels på selve platformen og i forsyningssektoren, og dels i forbindelse med transshipment-terminalen. Den direkte beskæftigelse ligger på mellem 920 og knap 1.000 arbejdspladser, hvoraf godt 700 er af mere permanent karakter, medens de øvrige godt 200 arbejdspladser er beskæftigelse på kortere og længere kontrakter i forbindelse med vedligeholdelse og modificering af produktionsudstyr.

Typisk giver de godt 700 permanente arbejdspladser langt mere beskæftigelse til Newfoundlandere, idet næsten 85% udfyldes af fastboende fra Newfoundland, og kun 4% udfyldes af personer udenfor Canada. Omvendt gav de midlertidige arbejdspladser væsentligt færre arbejdspladser i Newfoundland.

Af de permanente arbejdspladser udgøres de 362 af off-shore beskæftigede, hvoraf godt 80% kommer fra Newfoundland, og drejer sig om personer der kommer fra et meget stort antal lokalsamfund. Med den typiske off-shore beskæftigelse hvor der er to ugers arbejde fulgt af to ugers fri betyder det ikke noget med yderligere en halv dags transport frem og tilbage indenfor Newfoundland. Det samme var situationen ved Bull Arm, hvor der også var tale om ansættelsesvilkår der mindede om off-shore arbejde. Anderledes er det med on-shore aktiviteterne, hvor de godt 350 arbejdspladser primært er beliggende indenfor de godt 150 km. Omkring St. John's og omegn, og med hovedvægten på St. John's.

Relationer til lokalsamfundene: En anden væsentlig direkte følge af projektet har været opbygningen af en række følgevirkninger. Mellem 1996 og 1999 er der således blevet etableret 52 nye olie- og gasrelaterede virksomheder i Mount Pearl området. Det er et tidligere kombineret landbrugs- og parcelhusområde i udkanten af St. John's som er blevet udlagt som nyt erhvervsområde. Beskæftigelsesmæssigt har det betydet 471 personer i arbejde, og en

investering på godt 50 mio. kroner i ejendomme, og et årligt skatterevnu på omkring 1,5 mio kroner.. Tilsvarende er der også i det indre St. Johns tale om et stort antal firmaer – i samme periode er der etableret 15 virksomheder med godt 15.000 km² kontorarealer.

Nyere undersøgelser af langtidseffekterne af projektet viser, at de positive meldinger fra slutningen af 1990'erne i det store og hele holder stik.

I forhold til Newfoundland's traditionelle erhvervsaktivitet – fiskeriet – var der på forhånd nogle forventninger omkring dræning af ressourcer fra fiskerisektoren over i olie- og gassektoren. For det første forventede man at en del fiskeskippere ville søge over som sømænd på forsynings- og inspektionsskibene, og det er muligvis sket, men i en takt som helt har modsvaret reduktionen i fiskerflåden. Der har på dette punkt således ikke været nogen mærkbar effekt. For det andet regnede man med muligheden af at en del fiskere ville søge omskoling til erhverv indenfor olie- og gasindustrien, og følgelig resultere i en afvandring fra fiskerierhvervet. Heller ikke på dette felt har der imidlertid været tale om nogen mærkbar effekt. For det i gang regnede man med en mulig konflikt i forbindelse med havnefaciliteterne i St. John's, som eventuelt kunne betyde nødvendigheden af en havneudvidelse. Den naturlige nedgang i fiskeflåden har imidlertid frigivet så meget havneplads at der ikke har vist sig nogen begrænsninger i kapaciteten, samtidig med at et samarbejde mellem alle de større selskaber indenfor branchen har gjort det muligt kun at oprette eet kajområde som forsyningsbase.

Case TERRA NOVA

Terra Nova feltet er placeret godt 35 km. Sydøst for Hibernia feltet, og således beliggende godt 350 km. Øst-sydøst fra St. John's, Newfoundland. De første Nova eksplorationsboring foregik i 1984. Der viste sig et potentiale for olieudvinding, og frem til 1988 fortsattes med yderligere otte eksplorationsboringer. Feltet er estimeret til at have mere end en milliard tønder olie, hvor man regner med at kunne udvinde mellem 300 og 400 millioner tønder. Med en gennemsnitsproduktion på 100.000 tønder om dagen regner man med en produktionsperiode på mellem 15 og 18 år. Olien er kvalitetsmæssigt nogenlunde svarende til Hibernia, og ligger på dybder mellem 3200 og 3700 meter.

Terra Nova er det næststørste felt som indtil videre er blevet opdaget i Jeanne d'Arc bassinet, og udviklingen skete i følgende trin: I 1995 blev feltet annonceret åbent, med ansøgningsfrist i 1996. I 1997 blev projektet godkendt, og den første olie blev produceret i løbet af 2001. Med den givne mængde vil feltet være slut i 2019 hvorefter det vil blive nedlukket.

Produktionen er baseret på FPSO – Floating Production Storage and Offload system. Med en vanddybde på 95 meter kunne en fast produktionsplatform svarende til den der er benyttet ved Hibernia eventuelt komme på tale, men men erfaringerne fra Hibernia er af en sådan karakter at man ikke har haft i gang om at forsøge med en lignende konstruktion igen. Dels skulle platformen være større, og dels er oliemængden mindre, hvorfor en forrentning af investeringerne ville være udelukket. I stedet valgte man en flydende produktionsenhed, idet FPSO'en er blevet bygget i Korea, og ankom til Newfoundland i 2000. Det er kun FPSO'ens skrog som er bygget i Korea. Apterungen, inklusive borerig og produktionsudstyr, er alt sammen produceret på Newfoundland, idet faciliteterne ved Bull Arm blev ombygget så de kan bruges til formålet. I forbindelse med projektet har der således været beskæftiget 760 personer ved Bull Arm, og under monteringen og slutkonstruktionen var der ansat omkring 1000 personer. Men i stedet for de påregnede ca. 500.000 man-hours til færdiggørelse er man endt med et forbrug på omkring 2 millioner timer, og en markant forsinkelse af projektet på mere end 1 år.

Konstruktionsfasen: Projektet er baseret på en flydende produktionsenhed, og der var regnet med en samlet tidsramme på godt 3 år for denne fase. Selve fartøjet produceredes som tidligere nævnt i Korea, primært fordi det har vist sig helt umuligt at opnå en tilnærmelsesvis konkurrencedygtighed ved fremstilling i Canada. Ikke desto mindre har der fra starten været

sikret en samlet beskæftigelse i udviklingsfasen som omfatter mellem 6 og 8.5 millioner arbejdstimer, hvilket kan omsættes til godt 3.500 til 5.000 personår som skal afvikles inden for de nævnte 3 år. Som nævnt ovenfor blev perioden i øvrigt forlænget med yderligere 1½ år, og et ekstra forbrug på godt 1½ million arbejdstimer.

En af de større konstruktionsopgaver som har krævet en relativ stor del af den samlede beskæftigelse omfatter averteringen af FPSO'en, hvor man benyttede sig af de eksisterende faciliteter ved Bull Arm. Det drejer sig først og fremmest om anvendelse af de eksisterende værkstedsbygninger, men også dele af de tidligere havnefaciliteter, hvor man har ombygget kajen så det er muligt at opankre FPSO-skibsskoget fra Korea, således at slutavertingen af fartøjet har kunnet foregå ved Bull Arm. Anlægget har desuden fundet anvendelse til andre større konstruktionsopgaver i tilknytning til projektet, medens volumenmæssige mindre konstruktioner, f.eks. de undersøiske ventiler og lignende, er blevet opbygget på nyetablerede værkssteder i St. John's. Her har man blandt andet udvidet de tidligere væftsfaciliteter til også at huse mindre og mellemstore konstruktionsopgaver.

Ud over den direkte beskæftigelse, som er opgjort ovenfor, er der tale om en lang række følgeaktiviteter. Det handler eksempelvis om forsyning af bulkmaterialer såsom stålplader, wire, kabler, cement og meget mere, men også om forsyning af mere specialiseret udstyr, og ikke mindst om hele udstyrssupportsiden. Her drager man igen fordel af Hibernia-projektet, idet der allerede findes en veludbygget forsyningsmæssig infrastruktur. Det betyder til gengæld også at det er noget mere vanskeligt at pege på de umiddelbare beskæftigelsesmæssige konsekvenser. De fleste forsyningsvirksomheder har måttet foretage nyansættelser for at være i stand til både fortsat at supportere Hibernia, og desuden fungere som leverandører til Terra Nova, men der foreligger ikke på nuværende tidspunkt nogen præcis opgørelse af følgebeskæftigelsen.

Produktionsfasen: Løbende produktionsboring og operation beskæftiger 400 til 500 personer årligt i den beregnede 15-18 års produktionsperiode.

For selve boringen består en typisk bemanning af 70 til 75 mand, som indgår i en rotationsordning med to besætninger, d.v.s. godt 150 personer pr. borehold. Antallet af borehold varierer over tid, med 12 borehold som maksimum og ned til 4 borehold som minimum. Hvert borehold vil være aktive i et antal måneder, typisk omkring 3 måneder, således at det vil dreje sig om fra 150 til 600 personer involveret i produktionsboring. Indsatsen af boreholdene varierer med produktionsintensiteten, og kan i givet fald øges såfremt man vælger at fremme en højere produktivitet, og dermed også en kortere produktionshorisont.

I tillæg til selve boringen af produktionsboringen omfatte offshore produktionsaktiviteter (90-100 personer), luft- og søsupport (60-80 personer) og onshore personel (45-50 personer).

Kvantitativt omfatter projektet i form af direkte arbejdspladser således godt 1.000 arbejdspladser pr. år i den treårige etableringsfase, og efterfølgende i størrelsesordenen 500 arbejdspladser pr. år i op mod 18 år. Antallet af indirekte arbejdspladser har en størrelsesorden som den der har været gældende for Hibernia, nemlig omkring 100 til 150 nye arbejdspladser, fordelt på den samme gruppe af serviceselskaber som pt. betjener Hibernia.

Relationer til lokalsamfundene: Uden at komme nærmere ind på de enkelte punkter kan konklusionerne af baselinebeskrivelsen af projekterne i forhold til lokalforvaltningen (Municipal Governments) i store træk sammenfattes til at konsekvenserne i det store og hele vil være uden større følger. Der vil kun i begrænset omfang blive behov for yderligere serviceydelser (renovation, snerydning, vand og kloakering, vedligeholdelse af veje m.m.), hvilket først og fremmest skyldes faciliteterne ved Bull Arm.

Et væsentligt element i baselinestudiet har været spørgsmålet om de mulige konsekvenser for fiskeriet, som stadig bidrager i væsentlig grad til Newfoundland's økonomi, på trods af moratoriet for torsk. Ud over en nærmere beskrivelse af de hidtidige fiskeriaktiviteter i området, fokuserede analysen på de mulige konsekvenser af projekterne. Det drejer sig først og fremmest om den reducerede adgang til fiskeriområdet som boringsaktiviteterne medfører,

blandt andet fordi der af sikkerhedsmæssige grund er afsat en større sikkerhedszone på 500 meter omkring produktionsfaciliteter. For det andet drejede det sig om de mulige ødelæggelser af udstyr som f.eks. skrot og affald på bunden kan medføre. Et i gang spørgsmål har været de mulige konsekvenser af olieudslip, både i tilknytning til borerne, og i forhold til den løbende produktion. Fælles for de tre spørgsmål er, at konsekvenserne for fiskeriet blev vurderet at være meget begrænsede. Sammelagt vil der være et areal på godt 56 km². Efterfølgende analyser viser, at effekten stort set har været som forventet, d.v.s. ingen mærkbare effekter for fiskeriet som sådan.

Case SABLE ISLAND

Sable Offshore Energy startede produktionen af gas i 1999. Forud var gået en periode fra 1960 og frem til slutningen af 1980'erne hvor der blev konstateret store forekomster af naturgas i de porøse sandstenslag under Sable Island beliggende mellem 160 og 300 km. Øst for Nova Scotia. Indtil videre er der fundet 6 felter med et samlet volumen på 85 milliarder kubikmeter udvindelig gas. Forekomsten ligger på vanddybder mellem 20 og 80 meter. De første borerne startede i 1967, fortsatte igen i 1979, og man konstaterede herved tilstrækkelige forekomster af gas til at betragte forekomsterne som en produktionsmæssig mulighed. Projektet startede i 1995, den første gas blev produceret i slutningen af 1999, og med de forventede produktionsaktiviteter, blandt andet 11.3 millioner kubikmeter gas pr. dag, vil projektet strække sig frem til 2025

Sable Island Projektet omfatter såvel en række offshore som onshore faciliteter. Offshore drejer det sig om tre ting. For det første kilderne som omfatter selve konstruktionen, borerne, afslutningen, samt den løbende produktion og vedligeholdelse. For det andet drejer det sig om produktionsplatformenes konstruktion, bygning, installation, operation og vedligeholdelse. Og for det i gang drejer det sig om konstruktion, bygning, installation, operation og vedligeholdelse af pipelines, dels mellem felterne, dels til land. Onshore drejer det sig om konstruktion, etablering og operation af faciliteter til behandling af naturgas og flydende substanser. Desuden omfatter onshore aktiviteterne hele projektledelsen som blandt andet inkluderer implementering af benefit plan, sikkerhedsplan, miljøbeskyttelsesplan og til slut planlægning af nedbrydning og forladelse af faciliteter efter projektets afslutning.

Gas og flydende bestanddele føres fra offshore produktionsplatforme gennem en undersøisk pipeline til et behandlingsanlæg ved Country Harbour, Goldborough. Herfra føres den behandlede gas via Nova Scotia og New Brunswick til det eksisterende Nordamerikanske netværk af pipelines. Flydende bestanddele føres til land med en anden pipeline til Point Tupper til videre behandling. Ved normal drift påregnes at der i Goldboro daglig vil foregå behandlingen af 14.4 millioner kubikmeter gas – svarende til gasforbruget for en by med to millioner mennesker. Samtidig produceres omkring 20.000 tønder af kondensater som sendes til behandling ved Point Tupper.

Konstruktionsfasen: Sable Island projektet afviger fra projekterne på Newfoundland blandt andet ved at være baseret på gasproduktion. Det har en række konsekvenser for hele opbygningen af produktionsstrukturen, ikke mindst fordi man har skullet sikre en tilslutningsmulighed til det Canadiske-Amerikanske gasnet. Projektet består i virkeligheden af tre individuelle projekter, nemlig dels selve off-shore produktionsfaciliteterne, dels slug-catcher faciliteterne der fjerner olierester fra gassen, og endelig selve gasbehandlingsanlægget. Der er valgt en strategi hvor de to landanlæg er etableret som individuelle aktiviteter, men kunne i princippet have været etableret i tilknytning til hinanden.

Udviklingsfasen er foregået i to tempi, dels fra september 1997 til 1999, og anden fase i perioden 2004 til 2007. Der har været anvendt 2 borerigge og 3 support-både, samt helikopterforbindelse. Med begge rigge i gang har det drejet sig om en beskæftigelse på max 320 personer.

Etablering af supportbasen for borerne er foregået i samme tidsrum som udviklingsboringerne, og der har været tale om en beskæftigelse af max 150 personer inklusive besætningen på forsyningskibene. Til opbygning af offshore produktionsplatforme har der været tale om max 500 personer i 3-4 måneder, medens konstruktion af pipelines er foregået løbet af forår og sommer 1999 og krævede max 220 personer, hvor der, ud over svejsere, primært har været tale om beskæftigelse på pipeline forsyningsfartøjer. Under konstruktionen etableredes en temporær pipeline supply base med max 60 personer involveret.

Konstruktion af slugcatcher og gasanlæg foregik 1998 til 1999, og den samlede beskæftigelse med lokal produktion, inklusive en temporær produktionslejr, kom til at omfatte i alt godt 400 personer, noget mindre end de forventede max 500 personer. I tilknytning hertil har der været konstruktion af pipeline til flydende bestanddele som i løbet af 1999 involverede max. 40 personer. Samlet har opbygningsfasen således involveret knapt 2.000 personer i kortere og længere tidsrum. Godt 2/3 af arbejdskraften stammede fra Nova Scotia, omkring 15% fra andre dele af Canada, medens de resterende blev leveret af ikke-canadiere.

I produktionsfasen forventes i alt 28 produktionsboringer gennemført, og to boreriggene står kontinuerligt for de løbende borer. Offshore produktionsfaciliteterne består af en central bemanded produktionsplatform og et antal ubemandede satellitplatforme. På platformen er der bolig for 40 medarbejdere, og produktionen foregår i to skift. Herudover vil der være beskæftigede med vedligeholdelse, support, standby m.m., således at der i gennemsnit opereres med 240 heltidsansatte.

Produktionsfasen: Under produktionsfasen er der generelt tale om en samlet beskæftigelse på et årligt antal personer på 230 svarende til omkring 264 jobs. Internt i de regionale arbejdskraftregnskaber regner man med at der som multiplikatoreffekt er generet godt 1.075 yderligere jobs.

Relationer til lokalsamfundene: Kvalitativt betyder det at der genereres en række kvalificerede jobs, og en positiv multiplikatoreffekt, i første række indenfor de lokalsamfund som er inddraget i projektet, og primært i Halifax og omegn. I kraft af en mere alsidig økonomi har det ikke helt den samme drastiske effekt på Nova Scotia som Hibernia og Terra Nova projekterne har for Newfoundland, men det bliver alligevel et betydeligt beskæftigelsesområde som, både på kort og langt sigt, spiller en rolle for den samfunsmæssige udvikling.

Ud over Halifax, som både i konstruktionsfasen og produktionsfasen står som vigtigste udskibnings- og forsyningshavn, er der to områder som især påvirkes direkte af projektet. Det drejer sig dels om Goldboro i Guysborough County, og dels om Point Tupper og til en vis grad også Port Hawkesbury området i den sydlige del af Cape Breton, beliggende i henholdsvis Richmond og Inverness County.

Karakteristisk for Nova Scotia er i første række de rurale samfund, og i de kystnære områder de små samfund baseret på helt- eller deltidsbeskæftigelse indenfor fiskeriet. Et andet helt generelt træk for Nova Scotia har været den relativt høje arbejdsløshed (omkring 20%), og en, i Canadisk sammenhæng, noget højere gennemsnitsindkomst end den man har på Newfoundland. Men på alle de nævnte områder er der tale om relativt store variationer, med området omkring Halifax som et udpræget centerområde, og herudover enkelte regionale centre, overfor de mere perifere rurale områder.

Ud over de to lokalsamfund som er direkte involveret i projektet har konsekvenserne af projektet været af et sådant omfang at de eksisterende erhvervsstrukturer har været i stand til at kunne absorbere dem. På linie med analyserne i forbindelse med Hibernia og Terra Nova er de uvildige vurderinger således overvejende positive når det gælder de generelle konsekvenser, og konsekvenserne for lokalsamfundene.

iii. Gas – eksempler fra Norge

Norge er verdens syvende største råolieproducent og den tredje største olieeksportør efter Saudiarabien og Rusland. Efterspørgslen efter gas øges, og Norge leverer 15% af gasforbruget i EU. Ved at satse på produktion af LNG (Liquid Natural Gas) er Norge ved at bevæge sig ind på det globale marked, blandt andet med leverancer til USA.

Olieproduktionen bidrager i dag med 23 procent af BNP, udgør en tredjedel af den norske stats indtægter, og 45 procent af totalexporten. Og olie og gas står for næsten 70% af landets industrielle indtægter. Desuden genererer olie- og gasproduktionen cirka 70 000 i direkte og ca. 230 000 personer i indirekte beskæftigelse.

Case SNØHVIT

Gasfeltet som i dag kendes under navnet ”Snøhvit” omfatter i virkeligheden flere enkeltstående felter som blev kortlagt og de første prøveboringer foretaget helt tilbage i starten af 1980’erne, men mangel på teknologi satte en stopper for udbygningen. Først i slutningen af 1990’erne havde man udviklet den nødvendige teknologi, og Statoil fremlagde en strategi for udnyttelsen af feltet.

I en afstand af 143 km fra land og i en dybde på ned til 345 meter ligger gasfelterne Albatross, Askeladd og Snøhvit i Barentshavet. De 3 gasfelter er blevet koblet sammen af undersøiske gaslinjer på baggrund af fjernstyret havbrønds anlæg. Fra opsamlingen videreføres gassen til et modtage- og procesanlæg på Melkøya, en lille klippeø der er blevet ombygget til et stort gasanlæg med modtagestation, kondenseringsanlæg, lagertanke og udskibningshavn. Naturgassen, der føres i land, bliver køles ned til flydende fase ved minus 163 grader C, og i denne flydende form videretransporteres gassen til markedet.

Til drift af kompressorer og anlæg i øvrigt kræves en samlet energiforsyning på 1,45 TWh som genereres af fem gasturbiner som drives af gas fra feltet. Efterfølgende opsamling af varme fra kompressorer og turbiner dækker anlæggets samlede varmeenergi behov.

Investeringsperioden strækker sig over 15 år, og det samlede behov for arbejdskraft er estimeret til at omfatte i størrelsesordenen 30.000 årsværk. Den mest intensive aktivitetsperiode lå i 2004 og 2005, frem til produktionen kunne begynde i 2005 og være fuldt producerende i 2006/2007.

Man forventer at ressourcen med den aktuelle produktionskapacitet vil strække frem til 2035. Hvad der kommer til at ske på det tidspunkt er meget uklart. Langt større gasfelter findes i den russiske del af barentshavet, eksempelvis Stockhman-feltet der ligger nordøst for Snøhvit, og der er fra norsk side udvist stor interesse for at blive involveret i udvindingen og kondenseringen af gasforekomsten, der vil have en noget længere produktionshorisont.

Konstruktionsfasen omfatter dels boringer og undersøiske gasledninger, men en af de mest omfattende aktiviteter er bygningen af kondenseringsanlægget på Melkøya. Der har været omkring 15.000 personer som har søgt arbejde i forbindelse med konstruktionen, repræsenterende ansøgere fra hele norden og østeuropa. Der regnes med at den samlede beskæftigelse i konstruktionsfasen har ligget på gennemsnitligt 1.500 personer i bygning af såvel offshore som onshore aktiviteter, og heraf har i størrelsesordenen 200 medarbejdere stået for opbygningen af anlægget i toholds skifte med 12 timers arbejdsdag og 12 dages arbejdsuge. En ikke uvæsentlig del af anlægget drejer sig om at sikre at den flydende gas forbliver flydende. Og det sikres blandt andet ved en meget effektiv isolering, som samtidig skal være brandhæmmende, da gasbrande kan være voldsomme, og alene beskæftigelsen med denne isolering har holdt omkring 100 mand i gang under etableringsfasen. Det har drejet sig om specialuddannede arbejdere som er kommet fra andre nordiske lande.

Hvem der skulle producere kondenseringsanlægget var i lang tid et stort spørgsmål, og mange regnede med at det kunne være en aktivitet som kunne sikre beskæftigelse for lokal norsk arbejdskraft. Men i sidste ende var det et Spansk system som var det mest

konkurrencedygtige, og entreprisen gik derfor til Spanien som valgte at bruge egen kvalificeret arbejdskraft i kombination med billigere ukvalificeret polsk arbejdskraft.

Der var store lokale forventninger til at de lokale virksomheder skulle få mulighed for at bidrage til både etablerings- og produktionsfasen, og herigennem få et tiltrængt tilskud til deres økonomiske situation. Og hvor den norske stat ved tidligere anlæg af storskala projekter har pålagt bygherren og senere produktionsselskabet at sikre et stort lokalt engagement, så var situationen i dette tilfælde den, at man fralagde selskaberne ethvert ansvar i den forbindelse, hvilket har haft store konsekvenser for det lokale engagement.

Produktionsfasen: Produktionssystemet er udviklet til en meget høj grad af automatisering. Det undersøiske forsyningssystem kører på baggrund af et computerstyret kontrolsystem som er koblet til produktionssystemet på Melkøya. Arbejdet omfatter således primært kontrolfunktioner, drift og vedligehold af kontrolsystemet, og drift og vedligehold af produktionssystemet. Sammenlagt opereres med at anlægget har genereret omkring 200 til 300 nye jobs, dels i form af de direkte jobs som er på anlægget på Meløya, og dels de indirekte job som er genereret i Hammerfest.

Relationer til lokalsamfundet: Den første frygt i Hammerfest var, at aktiviteterne omkring det nye anlæg kunne risikere at skabe Klondyke-lignende konsekvenser når en større arbejdsstyrke på 1.500 mand pludselig skulle invadere byen i konstruktionsfasen, men i realiteten har påvirkningen været relativ beskeden. Der har været tale om positive effekter gennem øget omsætning og deraf følgende pengeregighed i byen, men i kraft af at hovedparten af arbejdskraften har været enlige med 12-timers arbejdsdag og lange uger, med efterfølgende lange ferier, har betydning at de fleste har benyttet fritiden til at tage hjem til deres oprindelsessted, hvorved man har undgået de konflikter som megen fritid og mange penge ellers ofte genererer. I produktionsfasen glider de ca. 200 nye jobs relativt uproblematisk ind i bysamfundet, og der er ikke noget der antyder at der skulle være særlige problemer i den forbindelse.

I forhold til lokale erhvervsaktiviteter i tilknytning til projektet har det for mange været en skuffelse at man valgte at satse på et færdigt kondenseringsanlæg importeret fra Spanien i stedet for at benytte lokale virksomheder, og derfor vurderes de arbejdsmarkedsmæssige konsekvenser at være relativt begrænsede. En enkelt ting fremhæves dog, nemlig udnyttelsen af kølevandet fra fabrikken som man har set som en mulighed i, i forhold til fiskeopdræt. De 12-14 grader varmt vand kan bidrage til at nedsætte opdrætstiden betydeligt, og der er derfor forskellige aktiviteter i gang vedrørende etablering af spinoff-virksomheder indenfor opdræt, bioproduktion og lignende, og hvor specielt teknologi- og vidensudvikling i forbindelse med bioproduktion blandt andet vil kunne øge antallet af højkvalificerede arbejdspladser.

Et følgeproblem ved projektet har været en drastisk stigning i boligpriserne i Hammerfest, og til en vis grad også i nabobyen Kirkenes. Der tales om en fordobling og op til en tredobling af priserne. Det skal bemærkes at afstanden fra Kirkenes til Hammerfest er 250 kilometer og rejsen bedst foretages pr. fly, så effekterne spredes i relativ stor afstand.

Afviklingen: Det påregnes at gassen i Snøhvit-feltet vil strække i en 30-års periode, men som nævnt tidligere regner man samtidig med at anlægget vil kunne fortsætte ud over den tidsgrænse på grundlag af andre ressourcer i Barentshavet, eksempelvis baseret på Shtockmann-feltet i den russiske del af havet. Præcis hvordan det i givet fald vil ske, herunder hvilke teknologiske og beskæftigelsesmæssige spørgsmål dette må rejse, ligger der ikke præcise oplysninger om. Men en kommentar fra Hammerfest peger på at en eventuel nedlukning af værket selvfølgelig vil kunne mærkes, men at man forhåbentlig over en 30-årig periode vil være i stand til at finde andre aktiviteter at satse på.

iv. Minedrift – eksempler fra Alaska

Alaska er, som tidligere nævnt, kendt for den ekstensive udnyttelse af såvel fornybare som ikke-fornybare ressourcer, og der er mange eksempler at fokusere på. Men samtidig er der relativt få eksempler at lære af, fordi langt størstedelen af ressourceudnyttelser er såkaldte ”placer mines”, d.v.s. som regel småskalaproduktion på steder hvor naturlig opgradering af mineralet har gjort det profitabelt at gå i gang med produktion i mindre skala. Det præsenterede eksempel er medtaget fordi det illustrerer et grundlæggende problem ved udvikling af større projekter, nemlig betydningen af den menneskelige faktor i forhold til de forventede og planlagte konsekvenser.

Case RED DOG

Udviklingen af en mine til produktion af zink, bly og sølv startede ved Red Dog minen efter at den regionale udviklingsorganisation NANA havde indgået en aftale med Cominco Alaska om udviklingen af minen placeret 145 km nord for Kotzebue. De nærmeste bosættelser – Kivalina og Noatak – har begge befolkninger på omkring 400 personer, og er placeret i en afstand af omkring 50 kilometer fra minen. Produktionen startede i 1990 og det forventes at der vil være ressourcer til produktion over en 40 års periode.

Fra planlæggerens side har det været et klart mål at sikre lokalsamfundene mulighed for at skabe meget nødvendige indtægter som supplement til de begrænsede muligheder der ligger i udnyttelsen af de fornybare ressourcer. Derfor krævede man af Cominco at man først og fremmest skulle sikre den lokale arbejdskraft de cirka 300 jobs som minen genererer, og at dette skulle gøres med udgangspunkt i ansættelsesmodellen med 2-ugers arbejde i minen efterfulgt af 2 uger hjemme i bygden, således at man kunne sikre opretholdelse af fangst og fiskeri.

I starten fungerede systemet fint. Gennem ansættelserne ved minen lykkedes det at generere lønindkomster som vandrede tilbage til bygderne og muliggjorde en fastholdelse af arbejdskraften i bygderne samtidig med at der kom et stærkt tiltrængt kapitalflow.

Hvad man ikke var opmærksomme på var konsekvenserne på det individuelle niveau, specielt det forhold at en solid lønindkomst gav helt nye råderum for minearbejderne. Og et af de mest akutte behov for mange var sikring af uddannelse for deres børn på et sådant niveau at børnene ville kunne søge udenfor de traditionelle sektorer når de senere skulle vælge livsforløb.

Konsekvensen heraf er blevet, at et stort antal af de ansatte har valgt at flytte – først og fremmest til hovedstaden Anchorage hvor uddannelsesudbuddene er mest rigelige. Lønindkomsterne muliggør ikke blot køb af bolig og betaling af uddannelsesafgifter for børnene, men også dækning af pendlingsomkostningerne mellem hovedstad og mine.

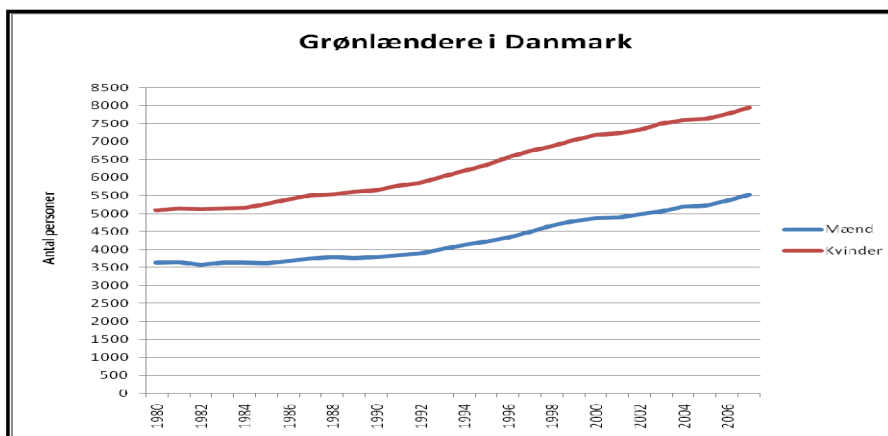
Istedet for at garantere overlevelsesmulighederne for de mindre samfund i området har konsekvensen været fravandring af en væsentlig produktiv del af lokalsamfundene og samtidig fjernelse af et væsentligt økonomisk input.

VI: Grønlændere i Danmark

Mobiliteten mellem Grønland og Danmark har været særdeles stor siden 1960'erne hvor moderniseringsprocessen medførte et stort inflow af dansk arbejdskraft og efterfølgende et stort udflow af grønlandere, ikke mindst grønlandske kvinder som indgik giftermål med de danske håndværkere.

Siden 1970'erne og ikke mindst i de sidste årtier har flytninger været tæt relateret til uddannelsesområdet, og når man ser på situationen siden etableringen af Hjemmestyret har netto-udvandringen været markant, og ikke mindst betinget af det forhold at mange parforhold mellem unge grønlandere og danskere etableres i tilknytning til uddannelsesophold i Danmark.

Den følgende oversigt viser netto-udvandringen fra 1980 og frem til i dag fordelt på køn.

Figur VI.01: Grønlændere i Danmark 1980-2007. Kilde: Danmarks Statistik.

Som det fremgår af grafen, som det fremgår, betød etableringen af Hjemmestyret at en række jobs flyttede, og gruppen af grønlandske kvinder i Danmark var støt stigende over hele perioden, og generelt på et højere niveau end hvad der gælder for mændene. I tiåret omkring etablering af Hjemmestyret var der det følgende tiår tale om en stabilisering af antallet af grønlandske mænd i Danmark. Det hang sammen med den situation at Hjemmestyret medførte overdragelse af en række aktiviteter fra Danmark til Grønland, og at disse blev overtaget af grønlandere, først og fremmest grønlandske mænd. For kvindernes vedkommende ændredes situationen ikke markant, og det hidtidige mønster med netto-udvandring af grønlandske kvinder fortsatte i tiden fremover. Men efter en 10-års periode var en stor del af jobbene overtaget, og nettoudvandringen af grønlandske mænd fortsatte.

a) Baggrund for analysen

Analysematerialet til den foreliggende analyse udspringer af et initiativ taget af "Den Nordatlantiske Gruppe" ved Folketinget, og hænger sammen med en tilsvarende undersøgelse blandt færingers i Danmark. Formålet med analyserne har været at skabe en oversigt over gruppernes størrelse og de socio-økonomiske karakteristika for begge grupper.

De undersøgelser som har været gennemført har i første række været spørgeskemabaseret undersøgelser med udgangspunkt i repræsentative udsnit af grupperne ud fra folkeregister/CPR-registeroplysninger via Danmarks Statistik.

I tilfældet Grønlændere i Danmark har der været foretaget tre forskellige udvælgelser med fokus på tre forskellige grupper af personer. 1) Første generations grønlandere defineret som personer født i Grønland, hvor mindst en af forældrene er født i Grønland, og bosiddende i Danmark. 2) Anden generations grønlandere defineret som børn af 1. Generation som er født

enten i Grønland eller Danmark, og bosat i Danmark. 3) Og en tredje gruppe bestående af grønlændere som er tilflyttet Danmark i løbet af 2007-2008. I første udvælgelse af personer har der været foretaget et udtræk af en population på 7501 personer medens der i anden udvælgelse af personer har der været foretaget et udtræk af en population på 4663 personer. Og endelig har der fra gruppen af tilvandrede i perioden 2007-2008 bestående af 197 personer. I forhold til de tre grupper har der således indgået 495 personer fra 1. generation, 373 fra 2. generation og 81 fra de nyankommende.

i. Analysens hovedspørgsmål

Undersøgelsen karakteriseres af fem grupper af spørgsmål.

Den første gruppe omhandler grundlæggende faktorer omkring persongruppen. Eksempelvis køn, alder, umiddelbare familieforhold såsom husstandssammensætning, børn, boligforhold, oprindelsessted og lignende.

Den anden gruppe omhandler spørgsmål om de umiddelbare relationer til Danmark, herunder årsager til at flytte til Danmark, beskæftigelsesforhold, uddannelsesrelationer, herunder forudgående uddannelser fra Grønland, uddannelser i Danmark, efter- og videreuddannelse, m.v.

Den tredje gruppe af spørgsmål handler om familierelationer og sociale netværk i henholdsvis Grønland og Danmark, herunder eksempelvis spørgsmål om hyppighed i besøg til Grønland, deltagelse i grønlandske aktiviteter i Danmark og lignende.

Den fjerde gruppe handler om respondentens følelser og holdninger i forhold til Grønland og det grønlandske samfund. Det drejer sig om en gruppe af spørgsmål som fokuserer på kvalitative karakteristika vedrørende relationerne til det grønlandske samfund.

Endelig er der en femte gruppe af spørgsmål som ser på muligheder for tilbageflytning til Grønland, blandt andet i forhold til de planlagte nye økonomiske aktiviteter i relation til minedrift, aluminiumsproduktion og lignende.

ii. Spørgeskemaet, deltagelsen og repræsentativiteten

På samme måde som ved gennemførelsen af spørgeskemaundersøgelsen i Grønland har man også i undersøgelsen blandt grønlændere i Danmark benyttet sig af en kombination af telefoninterviews og internet indberetninger. Det samlede antal valide indberetninger har været 1833 stk hvoraf 1165 er telefoninterviews medens 668 er internetbærede indberetninger.

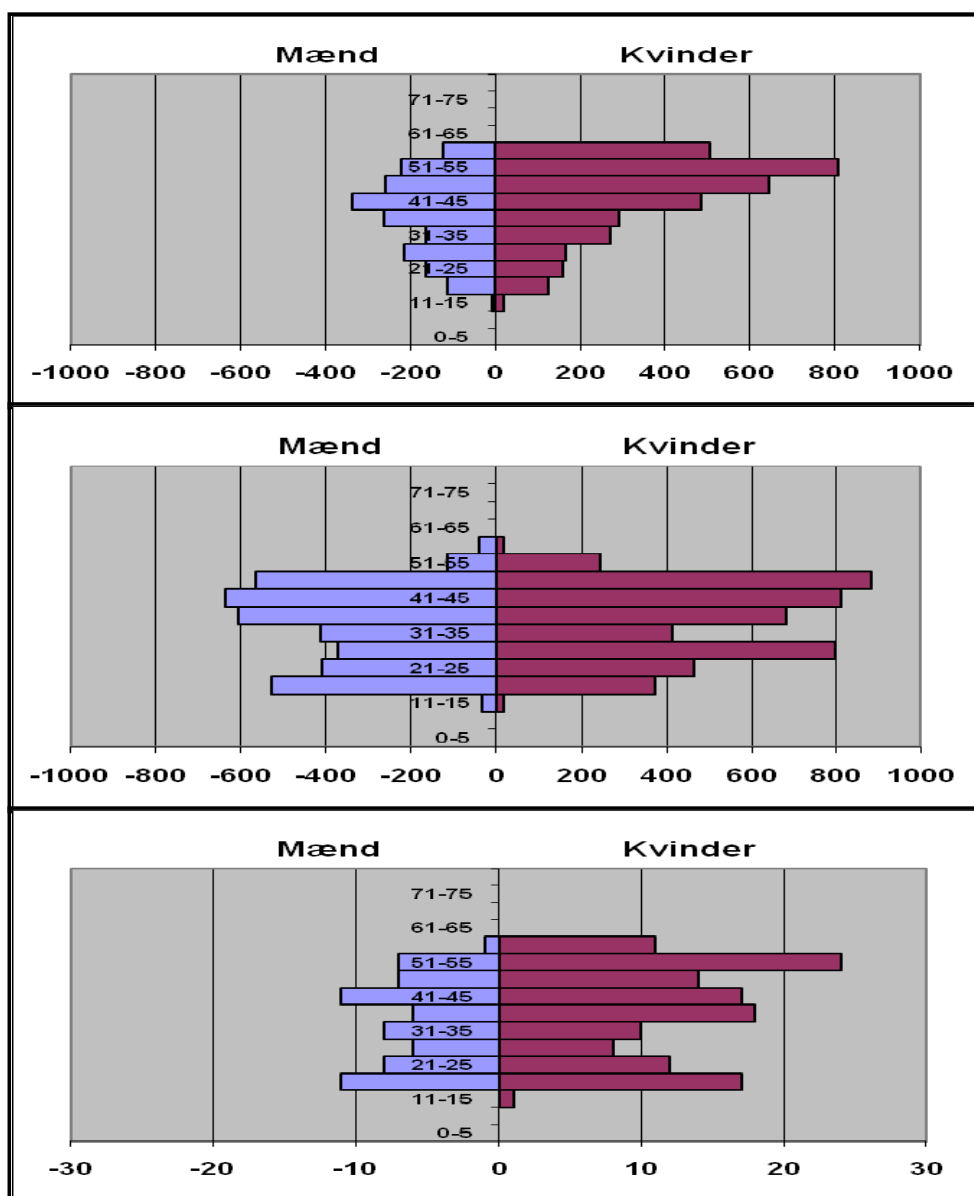
b) De adspurgte

Som nævnt er der tale om tre grupper af respondenter, gruppen af 1. Generations grønlændere, gruppen af 2. Generations grønlændere, og gruppen af nyligt tilflyttede personer. De følgende oversigter fokuserer på disse grupper.

i. Alder og køn

Aldersfordeling for de tre undersøgelsesgrupper fremgår af de følgende tre figurer, idet den øverste figur viser fordelingen blandt 1. Generations grønlændere, den midterste viser fordelingen blandt 2. Generations grønlændere, medens den sidste figur viser aldersfordelingen hos den gruppe af grønlændere som er flyttet til Danmark i perioden 2007 til 2008.

Gruppen af 1. Generations grønlændere reflekterer i høj grad det udvandringmønster som har været konsekvensen af moderniseringsprocessen i Grønland. For det første det meget store antal udvandrede kvinder som indgik giftemål med danske håndværkere som boede i Grønland i kortere eller længere tidsrum i 1960'erne og 1970'erne.

Figur VI.02: Aldersfordeling for de tre persongrupper: Øverst: 1. Generation grønlændere. Midt: 2. Generation grønlændere. Nederst: Grønlændere flyttet til Danmark 2007-2008. Graferne viser for 5-års grupper i intervallet 10 til 60 år hvor stor en del af befolkningsgruppen der befinder sig i de enkelte aldersgrupper

Aldersfordelingen viser desuden at den meget store dominans af udvandrende kvinder langsomt er blevet mere eller mindre balanceret gennem udvandring af mænd. Det relativt store fald i de yngre aldersgrupper når det gælder antallet af såvel mænd som kvinder, men specielt for kvindernes del, hænger sammen med udvandringskarakteristikken af førstegenerations grønlænderne, nemlig at det på den ene side drejer sig om et relativt bredt udsnit af aldersgrupperne, men især af uddannelsessøgende som, i forbindelse med uddannelsesophold i Danmark, vælger at blive, ikke mindst fordi de stifter familie.

Konsekvensen er, at der er et influx af nytillkommende primært i aldersgruppen 15 til 30 år, men hertil et vist inflow af arbejdsøgende i de fleste aldersgrupper. For gruppen af mænd er der øjensynlig en vis gruppe – ifølge figuren i aldersgruppen 31-35 år – som vælger at søge tilbage til Grønland efter endt uddannelse, men kompenseres senere i de lidt ældre aldersgrupper.

Når det gælder 2. Generations grønlændere er der tale om en langt mere balanceret fordeling, både mellem kønnene og imellem aldersgrupperne, og med en aldersfordeling som på mange måder svarer til den der gælder for den danske befolkning som helhed. Kønsmæssigt er gruppen dog stadig domineret af kvinder, men som det fremgår er der en relativ god balance omkring 400 personer i de fleste aldersgrupper. Og aldersmæssigt er der stadig tale om en klar todeling mellem en yngre persongruppe som typisk er uddannelsessøgende eller nyuddannede, og så en ældre persongruppe hvis beskæftigelse, sammenholdt med den grønlandske befolkning, i højere grad er relateret til erhvervsgruppen som forudsætter uddannelsesmæssige kvalifikationer. Aldersstrukturen minder helt generelt i højere grad om den gennemsnitlige danske eller den grønlandske storbystruktur end den gennemsnitlige grønlandske.

I kraft af det begrænsede antal personer der indgår i gruppen af nyankomne i 2007-2008 skal man være varsom med at tolke tallene, men dominansen af kvinder er dog et særdeles markant træk. Det gælder stort set samtlige aldersgrupper, men den markante overrepræsentation blandt de yngre og de ældre er særdeles tydelig. For de yngres vedkommende er det uddannelse der er hovedsagen, og for de ældre er det ofte en konsekvens af dødsfald hos den mandlige part, og den kvindelige overlevende som søger ophold nærmere ved børn og børnebørn. Det fremgår ikke så tydeligt af tallene for de viste år, men også hos ældre mænd i de højere socialgrupper er der tale om en relativ overrepræsentation, hvilket viser en ny tendens, nemlig udvandring af pensionister fra de højere socialgrupper der søger nærmere til børn og børnebørn i Danmark.

ii. Opvækst og ophold i Danmark eller i Grønland

Tilknytningsforholdet til henholdsvis Danmark og Grønland afspejles i høj grad gennem hvor og hvornår de enkelte personer har boet i henholdsvis Grønland og Danmark, og de to følgende tabeller angiver oplysninger vedrørende disse ophol. Dels oplysninger om hvor opvæksten er foregået, og dels om de enkelte personer har boet i Grønland ud over opvæksten.

	Hvor har du levet hovedparten af dine første 15 leveår		Andet sted
	Grønland	Danmark	
1. generation	3408	1894	38
2. generation	2852	5538	33
Nyankomne 2007-2008	193	3	1

Tabel VI.01: Opvækststed opgjort som det sted hvor hovedparten af de første 15 leveår har været tilbragt

Som det fremgår af oversigten har godt 2/3 af 1. Generations gruppen haft hovedparten af deres opvækst i Grønland, medens billedet er nogenlunde modsat når det gælder 2. Generations grønlændere idet godt 2/3 af denne gruppe er opvokset i Danmark. Det er imidlertid vigtigt at bemærke hvor stor en del af de to grupper som IKKE er opvokset i

henholdsvis Grønland og Danmark. Det siger noget om hvor fleksible grupperne er, og at det ikke nødvendigvis er opvækststedet som er afgørende for gruppen. For de nyankomne gælder det, som det fremgår, at det stort set udelukkende drejer sig om personer som er opvokset i Grønland.

	Har du på noget tidspunkt boet i Grønland?		
	Ja	Nej	Ubesvaret
1. generation	1708	225	3407
2. generation	2091	3480	2852
Nyankomne 2007-2008	4		193

Tabel VI.02: Spørgsmål om hvorvidt respondenterne på et tidspunkt har boet i Grønland

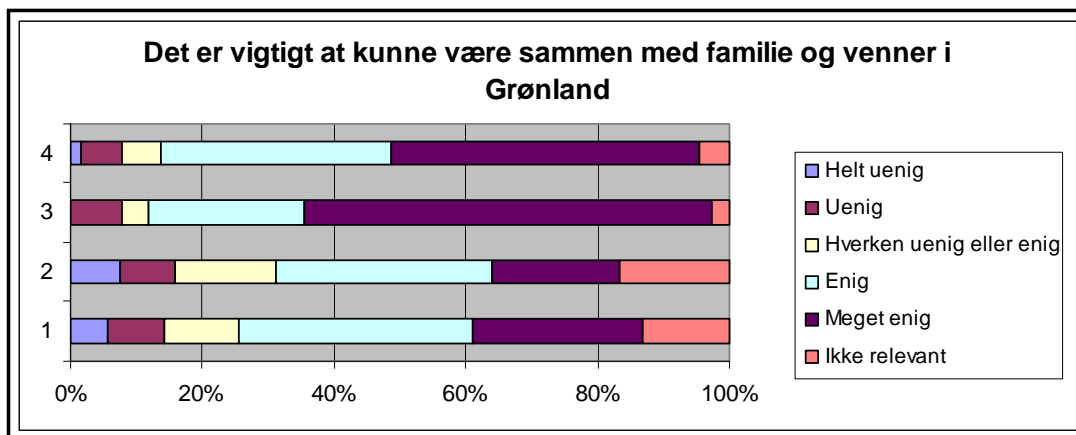
Som ventet har en relativ stor gruppe af 2. Generations grønlændere på et eller andet tidspunkt ud over under opvæksten boet i Grønland, men en vis usikkerhed gør sig gældende for data når så relativt mange 1. Generations grønlændere mod forventning gør opmærksom på at de ikke har boet i Grønland. I øvrigt er der et meget stort antal manglende besvarelser fra både 1. Og 2. Generations grupperne, og stort set samtlige personer hos de nyankomne.

c) Relationer til Danmark og Grønland

Et af de rigtig store spørgsmål for grønlændere i Danmark er relationerne til såvel det grønlandske som det danske samfund, og i forbindelse med undersøgelsen er der stillet en række spørgsmål hvor respondenterne bedes om at forholde sig til en række udsagn.

i. Net værk og familie

Det første spørgsmål handler om relationerne til familie- og vennenetværket i Grønland. Svarkategorierne går fra ”helt uenig” til ”meget enig”, idet en supplerende mulighed har været svaret ”ikke relevant”.

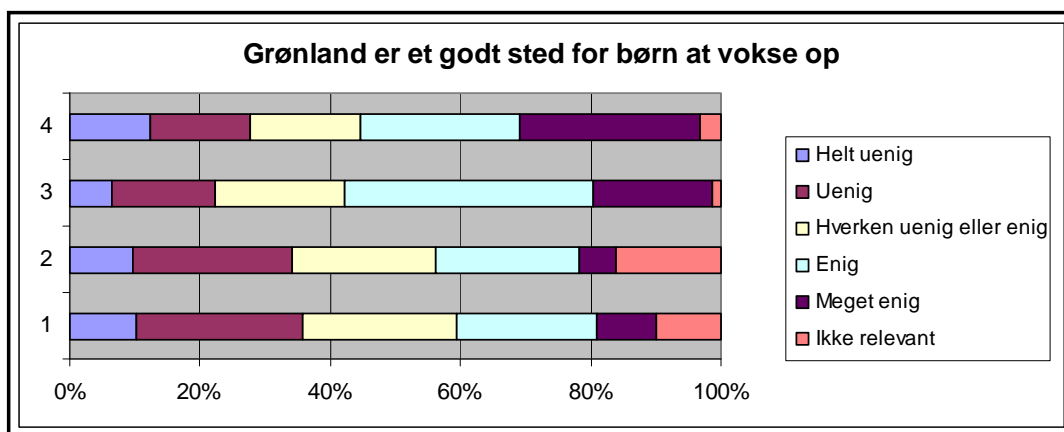

Figur VI.03: Svar på spørgsmålet: Det er vigtigt at kunne være sammen med familie og venner i Grønland

For sidstnævnte svarmulighed er det især 2. Generations grønlænderne som har valgt dette svar, medens op til 60% af gruppen af nyankomne fremhæver nødvendigheden af kontakten til netværk og familie i Grønland. Selv om procenten er noget mindre når det gælder 1. Generation er det stadig et spørgsmål af væsentlig betydning for denne generation, medens næsten 50% af 2. Generation finder spørgsmålet enten ikke relevant, eller af begrænset betydning. Som det skal vises senere handler det i høj grad om at den nærmere tilknytning til det danske netværk gennem hyppigere forbindelser hér bidrager til at relationerne til Danmark vurderes at være af større umiddelbar betydning.

ii. "Stedets" kvaliteter

For mange spiller de billeder man bærer på en væsentlig rolle i den samlede vurdering af relationerne til såvel det grønlandske som det danske samfund. Disse billeder skabes både gennem de personlige erfaringer, informationer som formidles gennem de personlige netværker, og de informationer som erhverves gennem pressen. Et eksempel på et sådan billede er eksempelvis forståelsen af det grønlandske samfund som opvækstmiljø for børn og unge. Mange film og nyhedsudsendelser i Danmark videreformidler forskellige former for indsigter – reelle såvel som forestillede – til et bredere publikum. Og for mange er det de eneste informationer der stilles til rådighed, hvilket let bidrager til et forvrænget billede af virkeligheden. Omvendt kan en overdreven idylisering af vilkårene resultere i den modsatte problematik.

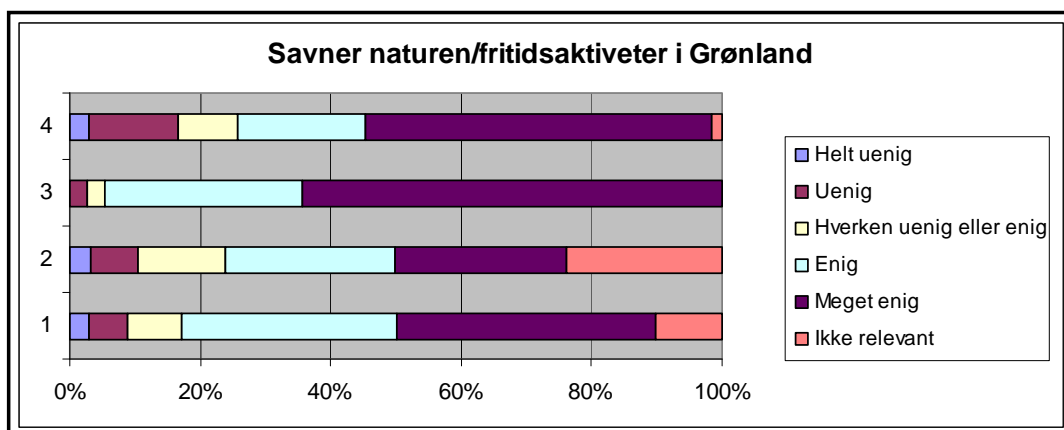
Figur VI.04: Svar på spørgsmålet: Grønland er et godt sted for børn at vokse op

I forhold til spørgsmålet om ”grønland er et godt sted for børn at vokse op” ses igen et billede hvor 2. Generations grønlændere i højre grad end de to andre grupper ikke umiddelbart finder et sådant spørgsmål særlig relevant. Omvendt er gruppen af nyankomne langt mere positive overfor spørgsmålet, medens først og anden generation minder relativt meget om hinanden, ikke mindst når det gælder vurderingen af problemerne med Grønland som et godt sted for børn at vokse op. Næsten 40 % af begge grupper ser problemerne, medens kun omkring 30 % finder at udsagnet er korrekt. Der er således tale om en relativ høj skepsis overfor Grønland som et passende socialt opvækstmiljø.

Der findes i undersøgelsen måling af en række andre parametre, men det generelle billede af disse er en vis skepsis overfor samfundets evne til at fungere som et tilstrækkeligt og tillidsvækkende opvækstmiljø.

Et helt anderledes billede viser sig når spørgsmålet er rettet mod naturen og de muligheder omgivelserne stiller til rådighed. Igen er 2. Generations-gruppen langt mere skeptisk overfor relevansen af spørgsmålet overhovedet med næsten en fjerdedel af respondenterne udtrykkende dette forhold. For alle tre grupper gælder det at kun en relativ lille del – omkring 10% - som forholder sig negativt overfor udsagnet, medens mellem 50% hos 2. Generation,

70% hos 1. Generation, og 85% hos gruppen af nyankomne peger på at savnet af naturen og fritidsaktiviteterne er af betydning. Betydningen af omgivelserne og fritiden har således tilsyneladende en anderledes værdi end spørgsmålet om det sociale miljø kan tilbyde.

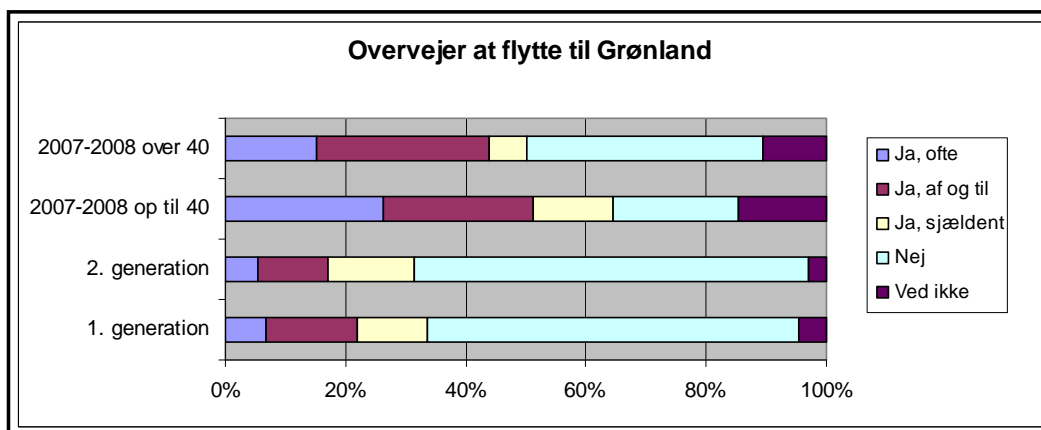

Figur VI.04: Svar på spørgsmålet: Savner du naturen/fritidsaktiveter i Grønland

Med den udformning af spørgsmålene kan det være svært at afgøre den præcise betydning de måtte have såfremt den adspurgte stod overfor en afgørelse om at skulle vælge mellem en bosættelse i Danmark overfor Grønland. Det er lettere at forholde sig kritisk overfor hvad man måtte opfatte som en konkret usikker social situation end overfor en noget mere abstrakt relation som ”omgivelserne”.

iii. Flytte eller ikke at flytte

Den præcise betydning af de enkelte elementer som indgår i det samlede mønster der afgør om man måtte foretrække det ene frem for det andet sted skal ikke diskuteres nærmere på dette sted. Men slutbilledet – overvejelserne om hvorvidt man måtte ønske at flytte til Grønland eller ej fremgår af følgende oversigt:

Figur VI.05: Svar på spørgsmålet: Overvejer du at flytte til Grønland

Som det fremgår af oversigten er der markante forskelle mellem gruppen af nyttilkomne og både første og andengenerations grønlændere. Godt halvdelen af den førstnævnte gruppe har jævnlige og hyppige overvejelser om at flytte, medens det kun er godt 30 % plus/minus nogle procent der gør sig gældende for såvel første- som andengenerations gruppen, og heraf er det under 5 % som ofte gør sig disse overvejelser. Det er især bemærkelsesværdigt hvor relativt ens

de to grupper er. Men ud fra meget forskellige årsager. For førstegenerations gruppen handler det om at de har indlevet sig i det danske samfund, og derfor opfatter det som rammen for deres nuværende og fremtidige liv, på trods af eventuelle bånd tilbage til Grønland. Og for andengenerations gruppen handler det om at de, for de flestes vedkommende er født og opvokset i Danmark, og derfor opfatter sig som danskere mere end som grønlandere. Og det har selvsagt indflydelse på de overvejelser de måtte have i forhold til at flytte.

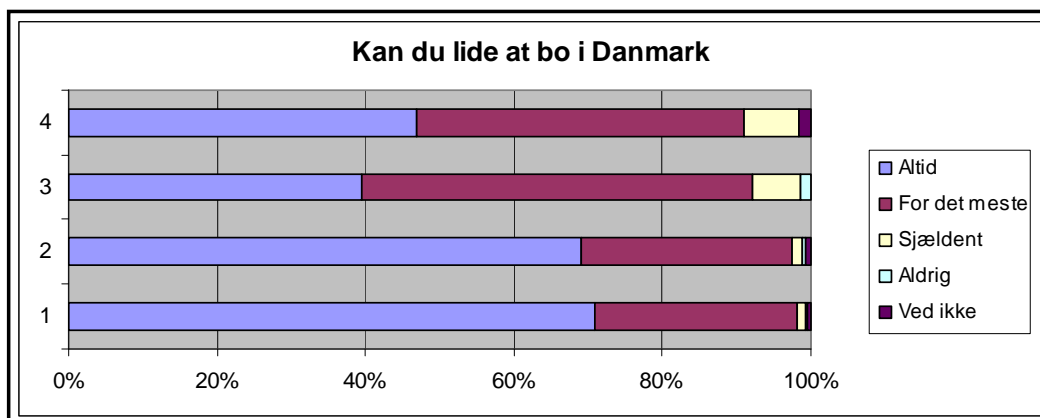
e) Et spørgsmål om tilknytning

Som antydnet fremfor afspejler reaktionen på spørgsmålet om overvejelser vedrørende flytning til Grønland meget forskellige relationer til såvel Grønland som Danmark, og disse relationer er yderligere uddybet gennem de følgende spørgsmål.

i. Tilknytning til Danmark

Et oplagt udgangspunkt er spørgsmålet om respondenterne overhovedet bryder sig om at bo i Danmark. Og som det fremgår af følgende oversigt er det helt klart ikke utilfredshed med det at bo i Danmark som er en afgørende parameter.

Som det fremgår er det for både første- og andengenerations grupperne svarene "altid" og "for det meste" som er svarene på spørgsmålet: "Kan du lide at bo i Danmark". Og forskellene i besvarelserne er særdeles beskedne, med variationer indenfor nogle ganske få procent i de enkelte svarkategorier.

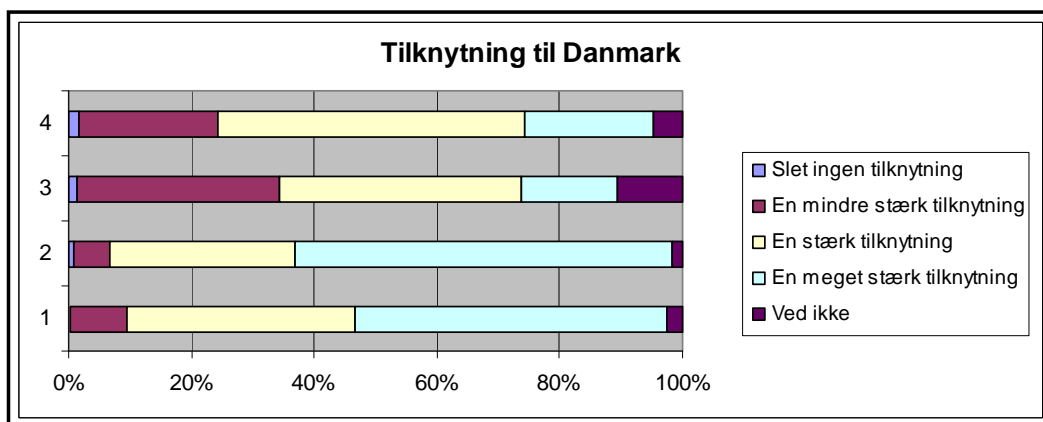

Figur VI.06: Svar på spørgsmålet: Kan du lide at bo i Danmark. Søjlerner repræsenterer: 1=første generation, 2=anden generation, 3=Nytilflyttede under 40, 4=Nytilflyttede 40 og derover.

Kun for gruppen af nytilkomne er der tale om en markant forskel, med en væsentlig lavere procentdel når det gælder den store interesse, og forskellen hænger helt klart sammen med en markant forskel i tilknytningen til Danmark..

Et er at bryde sig om Danmark, noget andet er spørgsmålet om i hvilket omfang denne følelse også afspejler et tilknytningsforhold. Og som det fremgår af figuren på næste side er det meget klart at der eksisterer en meget stærk tilknytning til Danmark. Som det fremgår gælder det for såvel første- som andengenerations grønlandere at de giver udtryk for en stærk eller meget stærk tilknytning til Danmark. Over halvdelen anfører således en meget stærk tilknytning og yderligere mellem 35 og 40 procent har en stærk tilknytning. I den lave ende er det fem procent eller derunder som anfører at de har en mindre stærk tilknytning.

For gruppen af nytilkomne er billedet noget anderledes, idet gruppen med meget stærk tilknytning er markant lavere – omkring 25% - men stadig ligger gruppen med stærk tilknytning med en sådan størrelse at over 60% stadig ligger i gruppen med stærk og meget stærk tilknytning. Til gengæld ligger en relativ stor gruppe på op til 30% med angivelse af en mindre eller slet ingen tilknytning, medens de sidste næsten 10% ikke har taget stilling til tilknytningsforholdet.

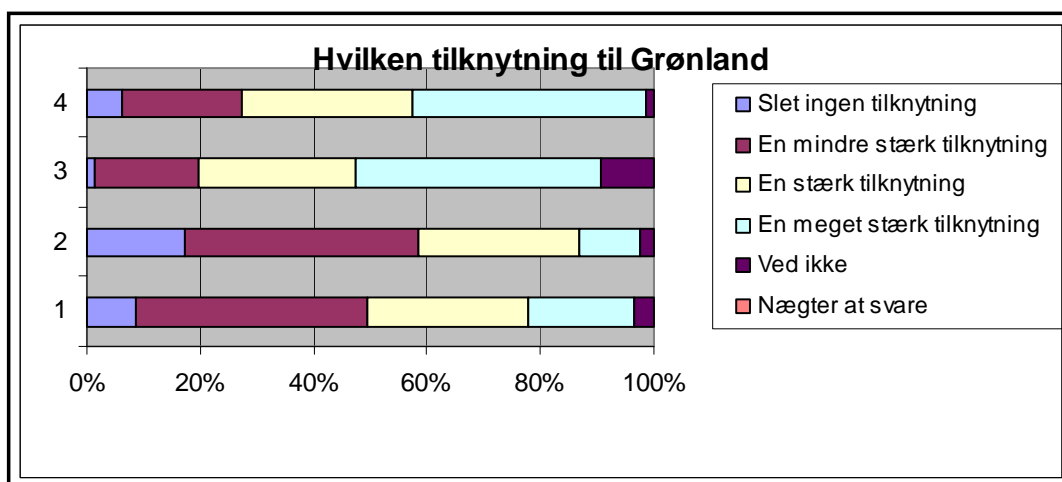

Figur VI.07: Respondenternes angivelse af deres tilknytning til Danmark. Søjlerne repræsenterer: 1=første generation, 2=anden generation, 3=Nytilflyttede under 40, 4=Nytilflyttede 40 og derover.

ii. Tilknytning til Grønland

Billedet af tilknytningsforholdet er markant anderledes når det gælder Grønland. Her er der for det første tale om markante forskelle mellem de tre persongrupper, og samtidig en stor spredning imellem besvarelseskategorierne.

For gruppen af nytilkomne er tilknytningen overvejende stærk og meget stærk, med omkring 65% af svarene placeret i disse kategorier. Men samtidig er det markant at en relativ stor gruppe ikke har taget stilling, ligesom næsten en fjerdedel nævner at de har en mindre stærk eller ingen tilknytning til Grønland.

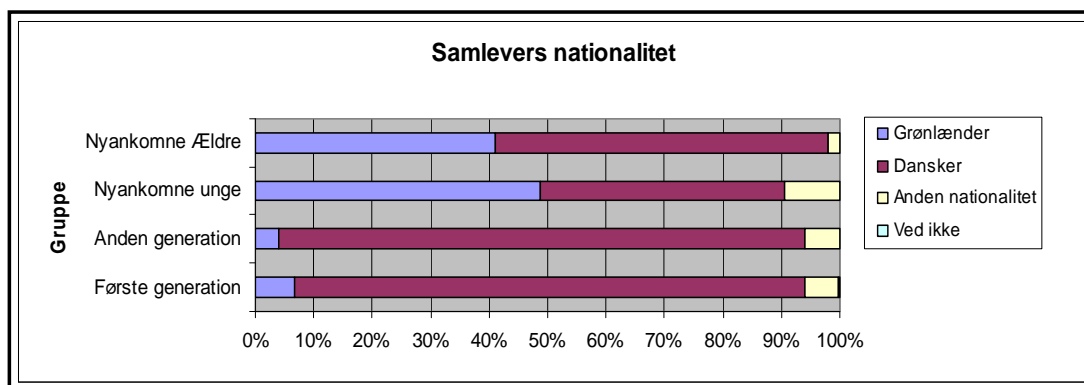
Figur VI.08: Respondenternes angivelse af deres tilknytning til Grønland. Søjlerne repræsenterer: 1=første generation, 2=anden generation, 3=Nytilflyttede under 40, 4=Nytilflyttede 40 og derover.

For første generations grønlændere er det bemærkelsesværdigt at godt halvdelen af respondenterne enten mangler tilknytning eller har en mindre stærk tilknytning til Grønland. Og hertil kommer godt 5% som ikke har nogen holdning til spørgsmålet. Så til trods for en identitet som grønlænder er tilknytningsforholdet til Grønland relativt svag.

Og mønsteret bliver særdeles klart når det gælder 2. Generations grønlænderne. Næsten 20% har ingen tilknytning eller har ikke taget stilling, medens 45% opfatter at de har en mindre stærk tilknytning til Grønland. Kun omkring 10% anfører at de har en meget stærk tilknytning, og yderligere mellem 25 og 30% har en stærk tilknytning til Grønland.

iii. Familierelationer

Alt i alt drejer det sig om markante forskelle mellem grupperne, og kun til en vis grad et modbillede til reaktionen på spørgsmålet vedrørende tilknytningforholdet til Danmark. Der er et klart billede af en gruppe af personer som af forskellige årsager har valgt at bosætte sig eller blive boende i Danmark, og af samme årsag viser et dominerende tilknytningsforhold hertil, medens tilknytningen til Grønland er af betydning, men helt klart også af sekundær karakter for størstedelen af gruppen.

Figur VI.09: Angivelse af respondenternes samlevers nationalitet. Søjlerne repræsenterer: 1=første generation, 2=anden generation, 3=Nytilflyttede under 40, 4=Nytilflyttede 40 og derover.

En ikke uvæsentlig faktor i den forbindelse er samlevers nationalitet der, for både første- og anden generations vedkommende udgøres af danskere i næsten 90% af tilfældene. Den tætte tilknytning til Danmark hænger utvivlsomt sammen med samleveren og det netværk af familierelationer og vennekreds som er tilknyttet. Kun godt 7% af første generations grønlændere har en grønlandsk partner, medens andre godt 5% udgøres af anden nationalitet. For 2. Generation grønlændere er procentdelen med grønlandske partnere yderligere lavere, omkring 3%, medens gruppen med anden nationalitet også for denne gruppe ligger omkring 5%.

For gruppen af nytilkommende er billedet markant anderledes. Der er tale om at godt halvdelen har grønlandske og den anden halvdel danske partnere, medens en lille gruppe på omkring 5% har partnere af anden nationalitet.

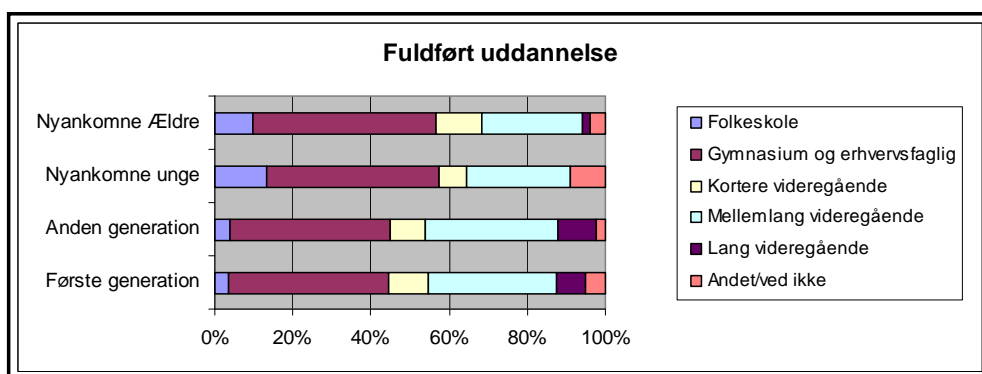
Partnerrelationen har således særdeles stor indflydelse for tilknytningsforholdet, hvor tilknytningen i høj grad genereres gennem de netværke af familie og venner som bidrager til at skabe relationer til lokalsamfund og de sociale relationer som er afgørende for fællesskabsfølelsen og derigennem for tilknytningsforholdet. Og i den forbindelse er det afgørende ikke om tilknytningen skabes gennem egne eller de skabes gennem partnerens relationer. Og for personer med børn i allerhøjeste grad også gennem børnenes relationer til omgivelserne. Helt samme forhold blev diskuteret i forbindelse med den del af analysen som fokuserede på forholdene i Grønland og hvilke faktorer der påvirker flytningsmønstrene dér.

c) Uddannelsesrelationer

Et væsentligt forhold i tilknytning til grønlændere i Danmark er spørgsmålet om uddannelse. For det første fordi langt hovedparten af de videregående uddannelser gennemføres i Danmark, både på grund af den tradition der er opbygget, og fordi det eksisterende aftalesystem om grønlandske studerendes i Danmark er en økonomisk fordel set fra grønlandsk side. For det andet fordi jobmuligheder for grønlændere med mellemlange og lange videregående uddannelser er langt større i Danmark end i Grønland. Og for det tredje fordi særdeles mange forhold mellem grønlændere og danskere etableres i forbindelse med uddannelsesopholdene ved de danske uddannelsesinstitutioner.

i. Uddannelsesniveau

Af disse grunde er spørgsmålet om relationerne mellem uddannelse grønlændere i Danmark et særdeles centralt emne. I tillæg til spørgsmålene om de specifikke karakteristika omkring uddannelsesstatus for gruppen er der desuden det potentiale som denne udgør for det grønlandske samfund, blandt andet i forhold til de planlagte økonomiske aktiviteter omkring råstof og ressourcer.

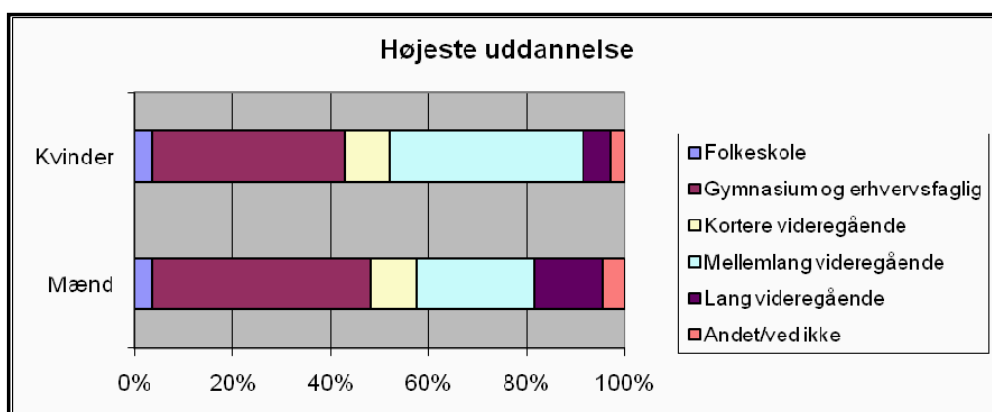

Figur VI.10: Niveau for fuldført uddannelse i respondentgruppen. Søjlerne repræsenterer: 1=første generation, 2=anden generation, 3=Nytilflyttede under 40, 4=Nytilflyttede 40 og derover.

Ved gennemgangen af de uddannelsesmæssige karakteristika skal det fremhæves at oversigterne er baseret på de indberetninger som er givet fra respondenterne. Og da ikke alle har svaret på uddannelsesspørgsmålene er der tale om et datasæt med visse mangler.

Oversigten ovenfor giver et overblik over den uddannelsesmæssige status for gruppen af grønlændere i Danmark, og som det fremgår er der to væsentlige karakteristika. For det første at uddannelsesniveaulet ligger betydeligt over niveaulet i Grønland. Faktisk ligger det særdeles højt, også set i en dansk sammenhæng. For det andet at uddannelsesniveaulet for 2. Generations grønlændere ligger på et højere niveau end hvad der gælder for 1. Generations gruppen. Niveaulet er højt for 1. Generation, men specielt indenfor de lange videregående uddannelser er der tale om en markant øgning for gruppen af 2. Generations grønlændere.

Når det gælder gruppen af nytilkomne er der til gengæld tale om et markant lavere uddannelsesniveau, ikke mindst når det gælder de mellemlange og lange videregående uddannelser, medens gruppen af personer som har folkeskolen som baggrund er markant større. Det hænger selvfølgelig sammen med det forhold at mange af de nyankomne netop kommer til Danmark for at erhverve en uddannelse, enten indenfor det erhvervsfaglige uddannelsessystem eller også i forhold til systemet af videregående uddannelser.

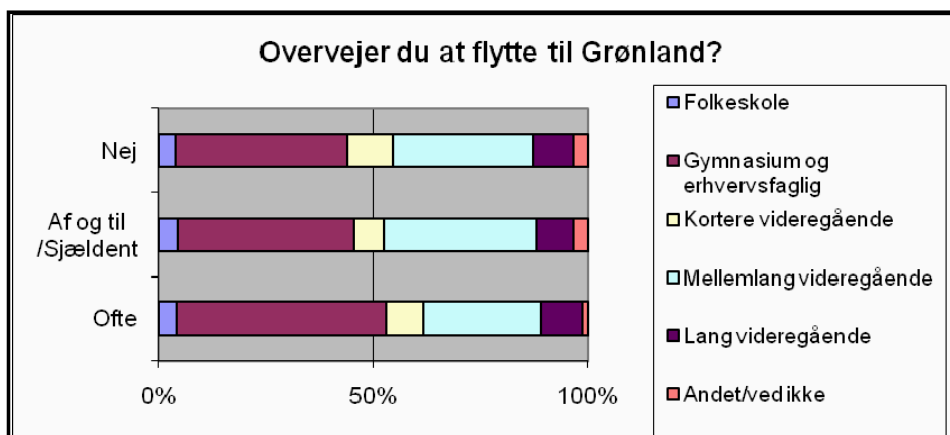
Figur VI.11: Fordelingen af respondentgruppens kvinder og mænd på højeste uddannelse

For det andet bekræfter oversigten ovenfor det mønster som har karakteriseret uddannelsesområdet de sidste årtier, nemlig at kvinder i stadig stigende omfang er blevet dominerende på uddannelsesområdet, og at denne proces ses startende på de uddannelsesmæssige lavere niveauer, og skridt for skridt bevæger sig ind på de lange videregående uddannelsesområder.

Som det fremgår af figuren ligger de grønlandske mænd med godt halvdelen indenfor folkeskole og gymnasiet samt et bredt udsnit af erhvervsfaglige uddannelser, medens denne gruppe ligger betragteligt lavere hos kvinderne. For kvindernes vedkommende er det især de mellemlange videregående uddannelser der dominerer, idet denne gruppe udgør næsten 40% mod mændenes lidt over 20%. Kun når det gælder de lange videregående uddannelser ligger de grønlandske mænd stadig højere end hvad der gælder for kvinderne. Men med antallet af studerende såvel i Grønland som i Danmark er det kun et spørgsmål om relativ kort tid inden dette mønster vil være ændret.

ii. Uddannelsesniveau, tilknytning og flytning

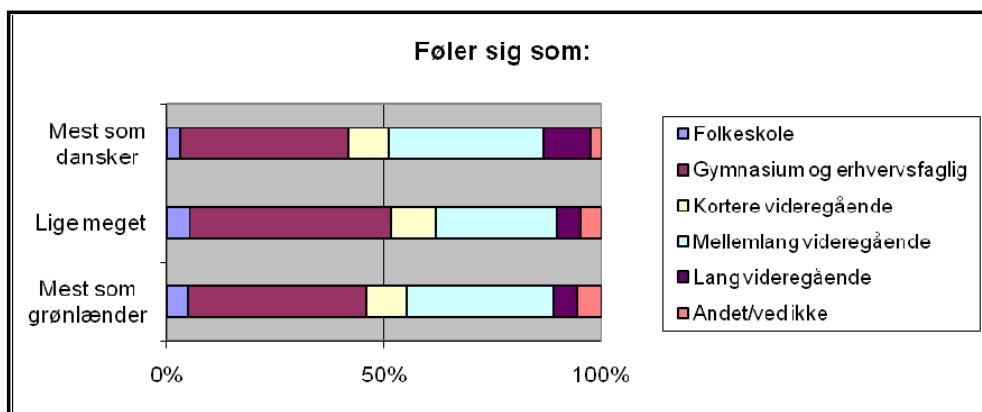
Spørgsmålet om uddannelsesniveaus indflydelse på eventuelle beslutninger om at flytte til Grønland illustreres af følgende figur som viser tre forskellige svarkategorier i forhold til besvarernes uddannelsesniveau.

Figur VI.12: Forskelle i besvarelse af spørgsmålet "Overvejer du at flytte til Grønland?" på uddannelsesniveau.

Som det fremgår er der en klar sammenhæng mellem uddannelsesniveau og overvejelser om flytning således at et lavere uddannelsesniveau er tættere relateret til et lavere uddannelsesniveau, medens det omvendte forhold gør sig gældende for personer uden overvejelser om at flytte. Det hænger sandsynligvis sammen med de respektive arbejdsmarkeder hvor mulighederne for at udnytte de længerevarende uddannelser er væsentligt større i Danmark end i Grønland. Som det fremgår er der dog ikke tale om en entydig sammenhæng men mere om en tendens.

Betydningen af tilknytningen til henholdsvis Danmark og Grønland som det afspejles i følelsen af om man er dansker eller grønlander viser ingen klar sammenhæng til uddannelsesniveaut. Godt nok er uddannelsesniveaut blandt personer som mest føler sig som dansker højere end hos gruppen der føler sig mest som grønlander, og det gælder især gruppen af personer med videregående uddannelse. Men uddannelsesniveaut er – som det fremgår af følgende figur – klart lavere i gruppen af personer som føler sig lige meget som dansker som grønlander.

Figur VI.13: Angivelse af respondentgruppens følelse af tilknytningsforhold fordelt på uddannelsesniveau.

Selv om forskellene mellem svarene i forhold til uddannelsesniveau ikke er markante kan det ikke desto mindre få indflydelse på hvorledes reaktionen på nye økonomiske aktiviteter i

Grønland kan vise sig i gruppen af Grønlændere i Danmark, idet typen af aktivitet kan være afgørende for hvem der kan vise sig at være tiltrukket af de nye erhvervs muligheder.

d) Erhvervsrelationer og de nye aktiviteter

Et aktuelt spørgsmål i relation til ovenstående diskussion er de mulige konsekvenser af opbygning af råstof- og energiproduktion samt planerne om etablering af aluminiumsværket i Maniitsoq. I denne sammenhæng er der for alle tre gruppers vedkommende blevet rejst spørgsmålet om hvorvidt etableringen af minedrift, et aluminiumsværk og andre store projekter måtte have indflydelse på hvorvidt de enkelte kunne tænke sig at flytte til Grønland. Svarene fremgår af den følgende tabel som viser fordelingen af svarene ikke alene for de enkelte grupper, men også fordelt efter køn.

Har planerne om minedrift, et aluminiumsværk og andre store projekter indflydelse på om du vil flytte eller ej?					
ALLE	Alle, Antal				
Gruppe	Ja	Nej	Svarer ikke	Ved ikke	I alt
Første generation	350	4930	5	56	5341
Anden generation	601	7702	0	120	8423
2007-2008	25	168	0	4	197
I alt	975	12800	5	181	13961
Alle, Procentvis fordeling					
Første generation	6,6	92,3	0,1	1,0	100
Anden generation	7,1	91,4	0,0	1,4	100
2007-2008	12,7	85,3	0,0	2,0	100
I alt	7,0	91,7	0,0	1,3	100
MÆND	Mænd, Antal				
Gruppe	Ja	Nej	Svarer ikke	Ved ikke	I alt
Første generation	220	1637	0	5	1862
Anden generation	357	3287	0	71	3715
2007-2008	15	49	0	1	65
I alt	593	4973	5	78	5649
Mænd, Procentvis fordeling					
Første generation	11,8	87,9	0,0	0,3	100
Anden generation	9,6	88,5	0,0	1,9	100
2007-2008	23,1	75,4	0,0	1,5	100
I alt	10,5	88,0	0,1	1,4	100
KVINDER	Kvinder, Antal				
Gruppe	Ja	Nej	Svarer ikke	Ved ikke	I alt
Første generation	130	3292	5	52	3479
Anden generation	343	4415	0	49	4807
2007-2008	10	119	0	3	132
I alt	383	7826	5	104	8318
Kvinder, Procentvis fordeling					
Første generation	3,7	94,6	0,1	1,5	100
Anden generation	7,1	91,8	0,0	1,0	100
2007-2008	7,6	90,2	0,0	2,3	100
I alt	4,6	94,1	0,1	1,3	100

Tabel VI.03: Besvarelse af spørgsmålet om minedrift, et aluminiumsværk og andre store projekter kan have indflydelse på om respondenterne ønsker at flytte eller ej.

Langt hovedparten af besvarelserne anfører at de nye aktiviteter ingen indflydelse vil have på deres eventuelle beslutninger vedrørende flytning. For både første- og anden generation drejer det sig om over 90% af respondenterne der ikke ser den slags aktiviteter som måtte komme på tale vil virke tiltrækkende. For gruppen af nyttilkomne er den positive holdning markant større idet mere end 12% faktisk finder at muligheden vil påvirke beslutningsprocessen.

Selv om interessen er moderat er det ikke desto mindre en samlet gruppe på omkring 1000 mennesker som gennem undersøgelsen viser en vis interesse for aktiviteterne, og som måtte

være påvirkelige med hensyn til eventuelt at flytte tilbage til Grønland for at blive involveret i de nye aktiviteter. Som det har været diskuteret i tidligere sammenhænge må udsagnet om at man måtte være interesseret ikke det samme som et tilsagn, idet kun en mindre del af gruppen i givet fald og under normale omstændigheder ville vælge at flytte.

Variationerne bliver langt større når der opdeles på køn. Ikke uventet er den positive holdning langt større blandt mænd end blandt kvinder. Hvor omkring 10% af mændene i gruppen af første og anden generation ser positivt på muligheden ligger procenten under 5 når det gælder kvinderne.

Inden for gruppen af mænd er det klart de nytilkomne der viser den største interesse idet næsten en fjerdedel af denne gruppe vil kunne tiltrækkes af aktiviteterne. Som det fremgik af analysen af uddannelsesniveaet i de tre grupper ligger niveaet generelt lavere blandt de nytilkomne, og kravet til kvalificeringsniveaet i eventuelle jobs ligger dermed også lavere i gruppen.

I forholdet mellem første og anden generation blandt mændene er det interessant at det faktisk er første generation der viser den største interesse, og dermed en større åbenhed overfor mobilitet. Årsagen hertil kan sandsynligvis findes i tilknytningsforholdet til Danmark kombineret med en yngre gruppe som har stiftet familie, og derigennem viser sig mindre mobil. I kvindegruppen er forholdet det modsatte idet netop første generation viser en markant mindre interesse end anden generation. Her er det ikke mindst aldersfordelingen som afspejles i besvarelsen, idet denne gruppe generelt er ældre end de andre grupper som indgår i undersøgelsen.

Hvis du flytter til Grønland, hvor vil du så flytte hen?				
Sted	Første generation	Anden generation	2007-2008	I alt
Nuuk	973	1.247	53	2.273
Sisimiut	165	310	11	486
Ilulissat	120	210	10	339
Qaqortoq	78	171	12	262
Ammassalik	88	89	3	179
Aasiaat	62	93	8	163
Narsaq	37	122	1	160
Ved ikke	58	76	1	135
Maniitsoq	30	71	4	105
Paamiut	18	50	0	68
Udenfor kom. Indd.	7	55	3	65
Uummannaq	30	33	0	63
Nanortalik	52	5	1	58
Upernavik	23	27	3	53
Qasigiaanguit	25	16	0	41
Qeqertarsuaq	0	33	1	35
Qaanaq	5	27	0	32
Ivittuut	13	0	0	13
Qullissat	7	5	1	13
Kanaatsiaq	0	11	0	11
Ittoqortoormiit	0	5	0	5
I alt	1.790	2.657	114	4.561

Tabel VI.04: Hvis respondenterne flytter til Grønland, hvor ønsker de så at flytte til?

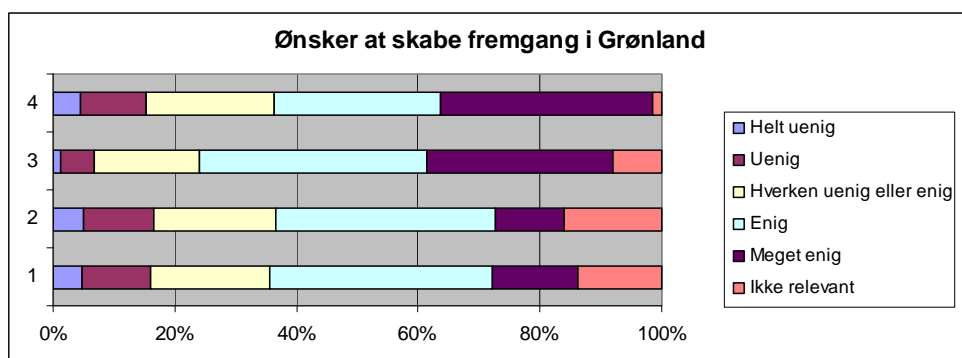
Spørgsmålet om hvorvidt man vil være tiltrukket af eventuelle nye økonomiske aktiviteter i Grønland og som følge heraf flytte til grønland kan, som tidligere nævnt, ikke nødvendigvis afklares bare ved at se på udsagn desangående. Der kan være langt fra overvejelse til handling, og en af de mulige indikationer på om der ligger en mere klar stillingtagen til muligheden kan

indikeres gennem valg af ”ønskested” når der spørges til hvor man eventuelt kunne tænke sig at flytte til såfremt flytning blev en realitet. Tabellen ovenfor viser listen over valgte steder sorteret efter svarenes hyppighed. Og som det fremgår ligger valgene i første række på de gamle kommuner med de største byer, først og fremmest Nuuk, fulgt af Sisimiut, Ilulissat og Qaqortoq. Men bemærkelsesværdigt ligger Ammassalik kommune meget højt på listen, foran adskillige større kommuner på Vestkysten. Det er lidt mærkværdigt at Qullissat er medtaget i listen, og at stedet faktisk har fået flere valg end eksempelvis Kangaatsiaq og Ittoqortoormiit kommuner ligger lavere rent valgmæssigt.

f) Prioriteringer og perspektiver

Hvad undersøgelsen demonstrerer er, at valg af strategi i forhold til eventuelt at flytte til Grønland ikke nødvendigvis har en klar tilknytning til at der eksempelvis åbnes for nye økonomiske aktiviteter som skaber et større antal jobs. Det at vælge at flytte fra Danmark til Grønland hænger sammen med en lang række elementer hvis individuelle prioriteter har relation til alder, husstandssammensætning, familierelationer i Danmark og i Grønland, samlevers/ægtefælles oprindelse, begges uddannelse og flere andre faktorer. Og i tillæg hertil skal nævnes yderligere to faktorer.

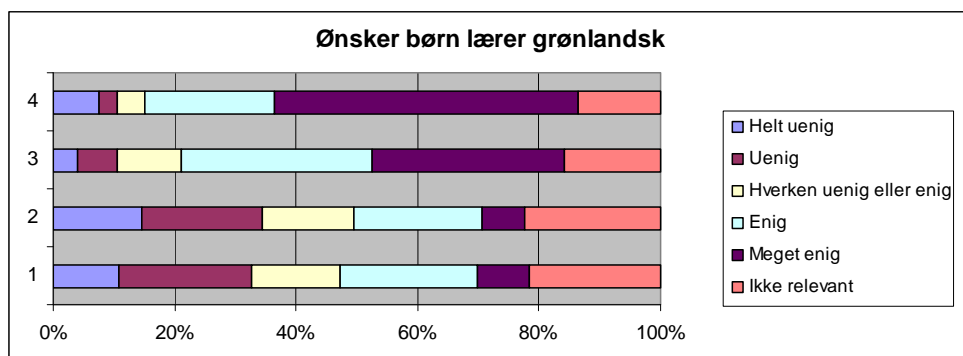
Den første faktor handler om udviklingsprocessen i Grønland. Som tidligere anført er der en række kritikpunkter vedrørende de aktuelle sociale og økonomiske betingelser i Grønland som kan bidrage til at man afholder sig fra at overveje eventuelle flytningsmuligheder. Som modsætning hertil kan spørgsmålet om at komme til at indgå som bidragsyder til en positiv udviklingsproces være en væsentlig faktor.

Figur VI.14: Respondenternes svar på spørgsmålet om man ønsker at bidrage til at skabe fremgang i Grønland. Søjlerne repræsenterer: 1=første generation, 2=anden generation, 3=Nytilflyttede under 40, 4=Nytilflyttede 40 og derover.

Som det fremgår af figuren ovenfor er der tale om en meget jævn fordeling af svarene på de enkelte svarkategorier, idet der dog er en relativ stor gruppe på omkring 15% for første og anden generation som ikke finder spørgsmålet relevant. For dem der tager stilling er godt en femtedel helt uenige eller uenige, medens en anden femtedel hverken er uenige eller enige. Det betyder at godt tre femtedele enten er enige eller meget enige i ønsket om at skabe fremgang i Grønland. Variationerne mellem første og anden generation er meget beskedne, medens gruppen af nyankomne afviger en del ved at næsten en tredjedel er meget enige i udsagnet. Den relativt markante positive holdning til spørgsmålet synes at indikere en relativ stor interesse for i praksis at flytte til Grønland. Og det er en relativ stor del af gruppen som forholder sig positivt til de nye økonomiske aktiviteter som samtidig har et ønske om at bidrage til at skabe fremgang i Grønland.

En anden indikation på en aktiv positiv holdning til at indgå i det grønlandske samfund er spørgsmålet om brugen af det grønlandske sprog. Der er to dimensioner af overvejelser i denne sammenhæng. For det første personens eget forhold til sproget og muligheden for at håndtere det grønlandske sprog. Den anden dimension handler om hvorvidt eventuelle børn skal lære grønlandsk. I kraft af det grønlandske sprogs placering i undervisningen er et positivt svar på dette spørgsmål en åbenhed overfor muligheden af at skulle indgå i det grønlandske samfund. Som det fremgår af oversigten nedenfor er der tale om en stor gruppe af respondenter som ikke finder spørgsmålet relevant, og det hænger sammen med at mange af respondenterne er enlige, og dermed ikke direkte konfronteret med spørgsmålet.

Figur VI.15: Respondenternes holdning til om børn skal lære grønlandsk. Søjlerne repræsenterer: 1=første generation, 2=anden generation, 3=Nytilflyttede under 40, 4=Nytilflyttede 40 og derover.

I forhold til det foregående spørgsmål er der en langt større gruppe som er uenige og helt uenige i spørgsmålet, og godt 60% af dem der forholder sig til spørgsmålet er negativt eller neutralt indstillet til spørgsmålet, medens omvendt godt 40% er enige eller meget enige. Også i forhold til dette spørgsmål er variationerne mellem første og anden generation meget små. Og markant forskellige fra gruppen af nytilkomne. For sidstnævnte gruppe er det den langt overvejende del som er enige eller meget enige i synspunktet at børn bør lære grønlandsk.

Ligesom ved det foregående spørgsmål ligger der i dette spørgsmål indlejret en indikation på interessen for at blive involveret i det grønlandske samfund, og som sådan indgår det i en samlet vurdering af hvorledes gruppen af grønlændere i Danmark står til rådighed og eventuelt lader sig involvere i en fremtidig udvikling i Grønland.

g) Grupper og gruppekarakteristik

En analyse som den foreliggende, hvor mange såvel kvantitative som kvalitative parametre indgår, kan være vanskelig at overskue. Især kan det være særdeles vanskeligt at sige noget om hvordan, og i hvilket omfang, de enkelte parametre indgår når man skal prøve at vurdere hvilken betydning de måtte have på en eventuel beslutning. Kombinationen af spørgeskema og interviews i den grønlandsbaserede undersøgelse giver en række muligheder for at bruge interviewene som grundlag for tolkningen af de mere begrænsede udsagn som fremlægges via spørgeskemaet.

Blandt de metoder der eksisterer til at skabe en vis overskuelighed over de mange parametre er forskellige former for kvantitative analyser hvor eventuelt sammenfald mellem enkelte parametre og identifikation af parametre som i særligt omfang bidrager til at forklare de variationer der forekommer i analysedataet er især to af betydning.

Den ene metode er en såkaldt "faktor-analyse" hvor de enkelte parametre og deres mulige sam-variation sammenholdes og sammenstilles til et antal faktorer der efterfølgende søges beskrevet ud fra enkelte eller kombination af flere af de indgående spørgsmål.

Den anden metode er en såkaldt "klynge-analyse" hvor ligheder og forskelle i besvarelsesmønstre undersøges med henblik på at se om respondenterne grupperer sig på bestemte måder ud fra hvorledes de besvarer de enkelte spørgsmål.

I forbindelse med den foreliggende analyse har fokus været lagt på faktor-analysen, altså identifikationen af hvilke spørgsmål så at sige peger i samme retning. Gennem analysen er identificeret ialt 7 faktorer, hvor sammenhæng mellem de enkelte faktorer og deres forklaringsgrad fremgår af følgende tabel:

% af varians forklaret af de enkelte faktorer	
Faktor 1	35,96
Faktor 2	26,20
Faktor 3	15,33
Faktor 4	14,06
Faktor 5	13,56
Faktor 6	12,43
Faktor 7	11,35

Tabel VI.05: Sammenhæng mellem faktorer og deres forklaringsgrad. Ved hjælp af faktor 1 kan knap 36% af al variation i analysedataet forklares, medens faktor 2 bidrager med 26,2% o.s.v.

Som det fremgår af tabellen er så meget som muligt af variationen i datamaterialet samlet i den første faktor, og denne faktor er i stand til at beskrive lige omkring en tredjedel af variationerne i datamaterialet. Faktor 2 beskriver en fjerdedel, medens faktor 3 beskriver omkring en sjettedel af variationen, og forklaringsgraden reduceres yderligere når det gælder de sidste faktorer.

En relativ stor del af forklaringen i variationerne lader sig således forklare af de første faktorer, og i de følgende tabeller præsenteres hvilke spørgsmål der har været afgørende for de enkelte faktorer. I hver tabel anføres hvorledes spørgsmålene lyder, samt hvor meget de bidrager med i den enkelte faktor. Værdier på 0,6 og derover betyder at spørgsmålene har stor betydning, medens værdier på 0,5 eller 0,4 har tilsvarende lavere betydning. Og generelt gælder det at værdier under 0,4 ikke rigtig tæller med i opgørelsen. Derfor er den samlede oversigt over værdier kun medtaget ved beskrivelsen af den første faktor. I oversigten er de blå nuancer brugt til at vise "positive sammenhænge". Tager vi eksempelvis det allerførste spørgsmål: "Hvor ofte har du kontakt med familie eller venner i Grønland", så er det et spørgsmål der for det første er med til at give en stor forklaring af faktor 1, og samtidig at jo oftere kontakt der anføres, desto større betydning har spørgsmålet. I den nederste del af tabellen er nogle værdier

markeret med rødt. Det drejer sig om negative værdier, d.v.s. svar som har omvendt sammenhæng, altså jo større værdier, desto mindre betydning. Tag eksempelvis spørgsmålet "Hvilken tilknytning føler du til Grønland", så angiver værdien -0,445 at spørgsmålet er vigtigt (fordi den absolutte værdi er over 0,4), men at der er en omvendt sammenhæng, d.v.s. jo mindre tilknytning der har været angivet, desto større betydning har den som forklaring.

Beskrivelse af faktor 1		
Spørgsmål	Variabel	Faktor 1
Hvor ofte har du kontakt med familie eller venner i Grønland?	stnd_Spm27_1	0,662
Fritidsaktiviteter/kulturelle tilbud i Grønland er ikke gode nok	stnd_Spm35_3	0,648
Der mangler faglige udfordringer og fagligt miljø i Grønland	stnd_Spm35_4	0,614
Det bekymrer mig at mine børn skal vokse op i det grønlandske samfund	stnd_Spm35_7	0,585
Hvor vigtigt er det for dig at have kontakt til dine grønlandske rødder?	stnd_Spm27	0,575
Børnepasningstilbud i Grønland er ikke gode nok	stnd_Spm35_1	0,566
Det bekymrer mig at mine børn skal gå i den grønlandske folkeskole	stnd_Spm35_8	0,527
Har du tidligere taget en uddannelse i Grønland?	stnd_Spm17	0,526
Hvilken tilknytning føler du til Danmark?	stnd_Spm29_2	0,474
Føler du dig som grønlænder eller som dansker?	stnd_Spm28	0,191
Grønland er et godt sted for børn at vokse op	stnd_Spm34_2	0,159
Hvor gammel er du	stnd_Spm1	0,116
Har planerne om minedrift, et aluminiumsværk og andre store projekter indflydelse på om du vil flytte eller ej?	stnd_Spm32_2	0,083
Jeg savner naturen og/eller fritidsaktiviteterne i Grønland	stnd_Spm34_3	0,070
Jeg ønsker at være med til at skabe fremgang i Grønland, økonomisk/kulturelt	stnd_Spm34_5	0,045
Hvilken civilstatus har du	stnd_Spm3	0,020
Hvilken uddannelse er din højest fuldførte?	stnd_Spm18	0,007
Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Det er vigtigt at kunne være sammen med min familie og venner i Grønland?	stnd_Spm34_1	(0,051)
Kan du lide at bo i Danmark?	stnd_Spm30	(0,224)
Hvor ofte er du sammen med danske venner?	stnd_Spm31	(0,261)
Har du tidligere taget en uddannelse i Danmark?	stnd_Spm16	(0,422)
Hvilken tilknytning føler du til Grønland?	stnd_Spm29_1	(0,445)

Tabel VI.06: Betydningen af de enkelte spørgsmål for beskrivelsen af faktor 1.

Spørgsmål om kontakt til venner og familie i grønland, usikkerhed om fritidsaktiviteter, mangel på faglige udfordringer, børnenes opvækst og kontakt til de grønlandske rødder er således nogle af de vigtigste faktorer i forhold til vurderingen af Grønland som et sted man er knyttet til, og eventuelt ville søge til i forbindelse med muligt fremtidigt job. Og spørgsmål om uddannelse i Danmark og tilknytning til Grønland har omvendt betydning, altså jo mindre uddannelse i Danmark, desto større tiltrækning til Grønland. Hvad der forekommer helt mærkværdigt er spørgsmålet om tilknytningen til Grønland som øjensynlig har samme funktion.

Skal man forsøge at sammenfatte hvilke faktorer der bidrager til beskrivelsen af faktor 1 er det mange forskellige faktorer der spiller ind, men i høj grad spørgsmål om følelser og fornemmelser overfor situationen i Grønland som dominerer, og herunder netværksrelationer og familieforhold som spiller en væsentlig rolle.

For de øvrige 6 faktorer er der i den følgende tabel udeladt alle værdier under den absolutte værdi på 0,4 for at skabe større overskuelighed, idet det kun er de højere værdier som spiller en afgørende rolle for udfaldet.

Hvor faktor 1 i høj grad pegede på "fornemmelser" for levevilkårene i Grønland, så handler faktor 2 i højere grad om spørgsmål der vedrører forandringsprocesser og respondenternes mulighed for at bidrage til disse forandringer, herunder uddannelsesspørgsmål som en forandringsparameter.

Faktor 3 handler først og fremmest om børn og opvækst, herunder den rolle som eventuelle negative opvækstbetingelser kan influere på børnene. To af spørgsmålene er formuleret negativt, og derfor resulterer de i negative bidrag fordi respondenterne i

virkeligheden forholder sig til deres modsætning, nemlig antagelsen om at Grønland er et godt sted for børn at vokse op.

Beskrivelse af faktor 2		
Spørgsmål	Variabel	Faktor 2
Jeg ønsker at være med til at skabe fremgang i Grønland, økonomisk/kulturelt	stnd_Spm34_5	0,526
Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Det er vigtigt at kunne være sammen med min familie og venner i Grønland?	stnd_Spm34_1	0,523
Jeg savner naturen og/eller fritidsaktiviteterne i Grønland	stnd_Spm34_3	0,518
Hvilken tilknytning føler du til Grønland?	stnd_Spm29_1	0,515
Kan du lide at bo i Danmark?	stnd_Spm30	0,433
Har du tidligere taget en uddannelse i Danmark?	stnd_Spm16	0,422
Har du tidligere taget en uddannelse i Grønland?	stnd_Spm17	(0,419)
Beskrivelse af faktor 3		
Spørgsmål	Variabel	Faktor 3
Grønland er et godt sted for børn at vokse op	stnd_Spm34_2	0,433
Det bekymrer mig at mine børn skal vokse op i det grønlandske samfund	stnd_Spm35_7	(0,536)
Det bekymrer mig at mine børn skal gå i den grønlandske folkeskole	stnd_Spm35_8	(0,545)
Beskrivelse af faktor 4		
Spørgsmål	Variabel	Faktor 4
Hvor vigtigt er det for dig at have kontakt til dine grønlandske rødder?	stnd_Spm27	0,466
Hvor ofte er du sammen med danske venner?	stnd_Spm31	0,436
Beskrivelse af faktor 5		
Spørgsmål	Variabel	Faktor 5
Hvor gammel er du	stnd_Spm1	0,537
Føler du dig som grønlænder eller som dansker?	stnd_Spm28	0,422
Hvilken uddannelse er din højeste fuldførte?	stnd_Spm18	0,416
Hvilken civilstatus har du	stnd_Spm3	(0,464)
Beskrivelse af faktor 6		
Spørgsmål	Variabel	Faktor 6
Hvilken civilstatus har du	stnd_Spm3	0,418
Fritidsaktiviteter/kulturelle tilbud i Grønland er ikke gode nok	stnd_Spm35_3	(0,400)
Beskrivelse af faktor 7		
Spørgsmål	Variabel	Faktor 7
Føler du dig som grønlænder eller som dansker?	stnd_Spm28	(0,533)

Tabel VI.06: Betydningen af de enkelte spørgsmål for beskrivelsen af faktor 2.

For faktor fire er det betydningen af rødderne og vennekredsen der tæller, medens faktor 5 i høj grad er en statusopgørelse over alder, civilstatus og uddannelse, faktor 6 indeholder kombinationen af statusoplysninger om civilstatus og fritidsaktiviteter, fordi civilstatus blandt andet kan relateres til eventuelle fritidsaktiviteter – med og uden børn og ægtefæller. Og endelig handler faktor 7 om respondentens følelse overfor spørgsmålet om at være grønlænder eller dansker.

Det er vigtigt at erindre at de sidste faktorens beskrivelsesværdi er forholdsvis ringe, og at det derfor er faktor 1 til 3 som er de afgørende når relationerne mellem respondenterne og udviklingen i Grønland skal vurderes.

Hvad analysen viser er, at følelser og fornemmelser for situationen i Grønland (faktor 1) er af særdeles stor betydning for holdningerne til det at være grønlænder, og at positive og negative omtaler i eksempelvis pressen kan være af stor betydning for hvorledes disse holdninger. Samtidig spiller spørgsmålet om at kunne bidrage med noget positivt til en udviklingsproces (faktor 2) og således spille en betydningsfuld rolle i denne proces er den anden vigtige faktor som må indtænkes.

VII: Fremskrivninger

I det følgende præsenteres en række fremskrivninger som kan sige noget om de mulige konsekvenser for befolkningsudviklingen på baggrund af de vandringsmønstre som har været påvist i de foregående afsnit af rapporten.

Enhver form for fremskrivning er baseret på en række antagelser hvis holdbarhed er afgørende for hvor godt fremskrivningen kommer til at svare til virkeligheden. Ligeledes er det af afgørende vigtighed hvad formålet med fremskrivningerne måtte være.

I mange situationer vil formålet med fremskrivningen være at forudsige hvorledes eksempelvis en given befolkningsstruktur udvikler sig, således at man kan bruge forudsigelsen som et konkret planlægningsmæssigt værktøj til for eksempel at sige hvor mange børn i bestemte aldersgrupper der vil være, og dermed beregne antallet af institutionspladser, behovet for klasselokaler og lignende. Brug af fremskrivninger i den forbindelse vil for det første sætte nogle tidsmæssige grænser fordi langtidsprognoser om eksempelvis antallet af børnefødsler vil være behæftet med store usikkerheder. Og for det andet vil man som regel vælge en relativ simpel og konservativ fremskrivning for at holde det mulige udfald af en fremskrivning indenfor relativt snævre rammer.

I andre situationer vil formålet med fremskrivningen være at se på bredden i et udfaldsrum, altså hvor store variationer der kan være i fremskrivningen såfremt man benytter sig af forskellige forudsætninger. Herigennem kan man få en idé om den rolle de enkelte parametre spiller for udfaldet, hvor følsom udfaldet af fremskrivningerne vil være i forhold til de enkelte parametre, og samtidig et bud på hvor indenfor hvilke rammer man i givet fald mest hensigtsmæssigt vil skulle agere.

I den foreliggende sammenhæng er det sidstnævnte målsætning der har været drivende for analyserne. Formålet med de følgende fremskrivninger har været at efterprøve forskellige udfaldsrum for de parametre der kommer til at bestemme befolkningsudviklingen og bosætningsmønstret fremover, og herigennem sige noget om følsomheden overfor større påvirkninger såsom etableringen af større økonomiske enheder, såsom et aluminiums smelteværk.

Til formålet har der været udarbejdet fire forskellige modeller til beregning af de mulige konsekvenser af ændringer i befolkningsudviklingen, herunder mobiliteten, for den grønlandske befolknings- og bosætningsstruktur.

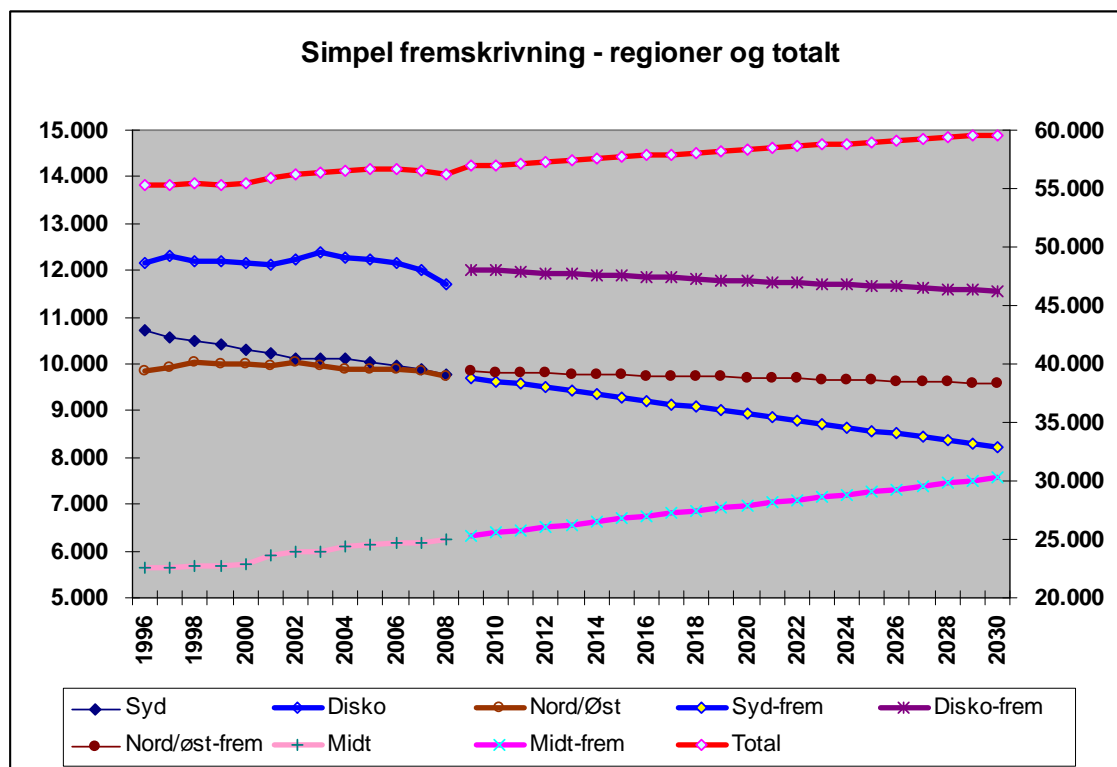
a. Den simple fremskrivning

Som startpunkt tages udgangspunkt i en simpel lineær fremskrivning af de ændringer som har været karakteristisk for den forudgående 10-års periode. Fremskrivningen er således baseret på den forudsætning at de tendenser der har vist sig over det sidste tiår afspejler en trend som vil fortsætte en vis tid fremover. En sådan forudsætning har på den ene side den fordel at den afspejler en given trend, og derfor over en kortere tidsperiode vil kunne give et udmærket bud på i hvilken retning en given befolknings- og bosætningsstruktur vil bevæge sig. Men samtidig vil fremskrivningen på bare lidt længere sigt være behæftet med væsentlige fejkilder. En given trend i eksempelvis i mobilitet i forhold til etablering af nye storskala projekter vil ændre sig markant over tid. Først vil aktiviteten skabe et øget arbejdskraftbehov. Og når så efterspørgslen efter arbejdskraft er dækket, vil mobiliteten igen ændre sig, afhængig af hvilke andre aktiviteter

der igangsættes, om der udvikles følgeindustrier m.m.. Ligeledes vil der være tale om markante ændringer i mobilitet i forhold til eksempelvis uddannelse, som på den ene side viser stor dynamik når antallet af personer med efterspurgte uddannelser er under etablering, men som senere kan vise sig at aftage når en vis del af befolkningen indgår i uddannelsessystemet.

I beregningen af fremskrivningen er der taget højde for tendenserne for de nøglevariable som indgår i mobilitetsanalyserne, d.v.s. køn, fødested, regional tilknytning og bosætning, og på af de tidligere nævnte begrænsninger i denne type af fremskrivninger er fremskrivningstiden begrænset til 2030.

De følgende figurer viser resultatet af simple fremskrivninger for de enkelte regioner, samt i forhold til byer og bygder.

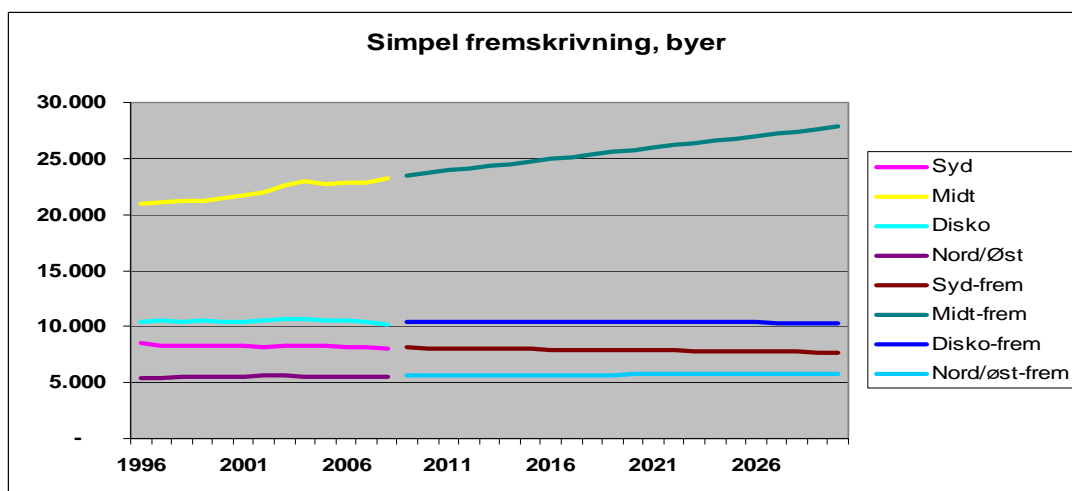

Figur VII.1: Lineær fremskrivning af trend for analysens regioner. Bemærk at total for Grønland samt fremskrivning for midt-regionen er vist i forhold til akse på højre side, medens de øvrige regioner er vist i forhold til akse på venstre. Første del af hvert kurveforløb viser udviklingen som den har været fra 1996 til 2008, medens den efterfølgende kurve viser fremskrivningen.

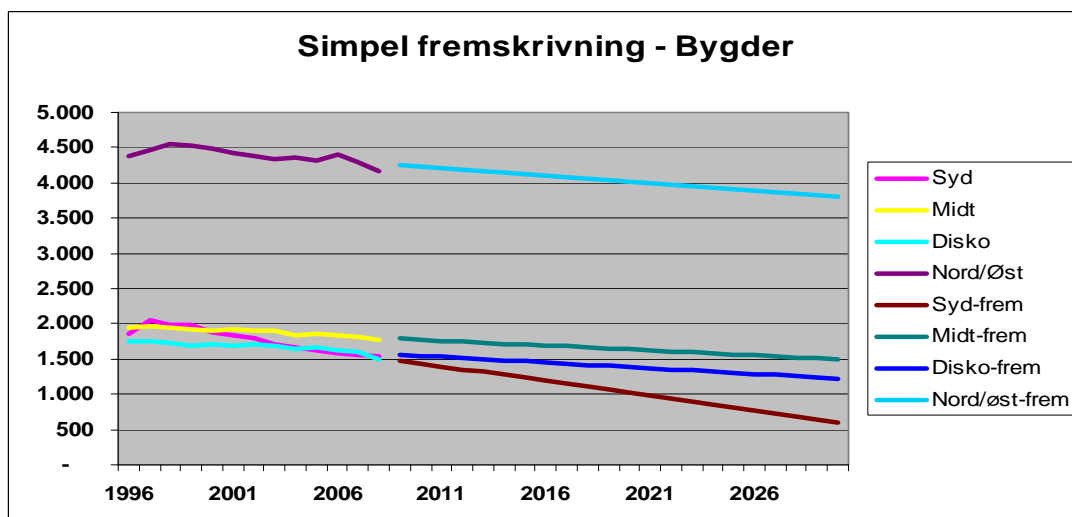
Som figuren viser, er der tale om en tendens frem til 2030 hvor der på landsplan er tale om en samlet befolkningsvækst fra det nuværende niveau omkring 56.000 indbyggere op til omkring 60.000 indbyggere. De sidste par år har det været fremhævet at udvandringen fra Grønland har kompenseret for en tilvækst på grund af relativt højt fødselstal således at den samlede befolkningsstørrelse har været den samme de sidste 4 år. Men med tendensen for hele perioden 1996 til 2006 har der været tale om en svag stigning som – hvis den fortsætter – resulterer i en forøgelse på godt 4.000 personer over de næste 20 år. Som det fremgår af figuren vil denne forøgelse udelukkende ske i region Midt medens alle andre regioner vil være

udsat for et fald i den samlede befolkning. Dette fald – sammen med tilvæksten – opses af Midt-regionen.

Inden for regionerne vil der være tale om meget store forskelle i udviklingen i henholdsvis byer og bygder, som det fremgår af de følgende figurer:

Figur VII.2: *Simpel fremskrivning, byer i de fire regioner. For signaturer, se foregående figur*

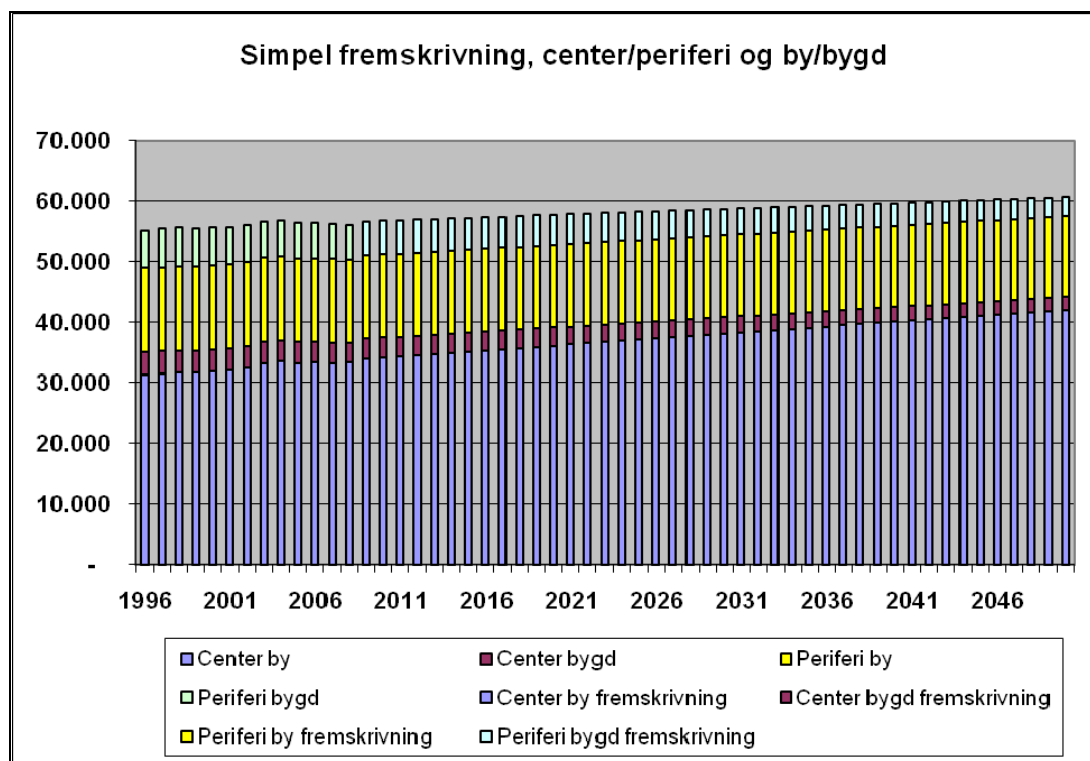
Figur VII.3: *Simpel fremskrivning, bygder. For signaturer, se de to foregående figurer.*

Som det fremgår af figurerne er det midtregionens byer der stort set står for den samlede befolkningsforøgelse. For de øvrige regioners byer er der tale om en stabil situation når det gælder Nord/Øst og Disko-regionerne vedkommende, medens byudviklingen i Sydregionen vil følge den tendens der har været det forløbne tiår, nemlig en jævn tilbagegang i bybefolkningen.

For samtlige regioners vedkommende vil der være tale om en markant nedgang i bygdebefolkningen, hvis de forudgående tiårs tendenser fortsætter. Mest markant er faldet for bygderne i Sydregionen, hvor fremskrivningen forudsiger en reduktion til under en tredjedel af bygdebefolkningen i 1996. I regionerne Midt og Disko er der tale om en halvering og et fald til

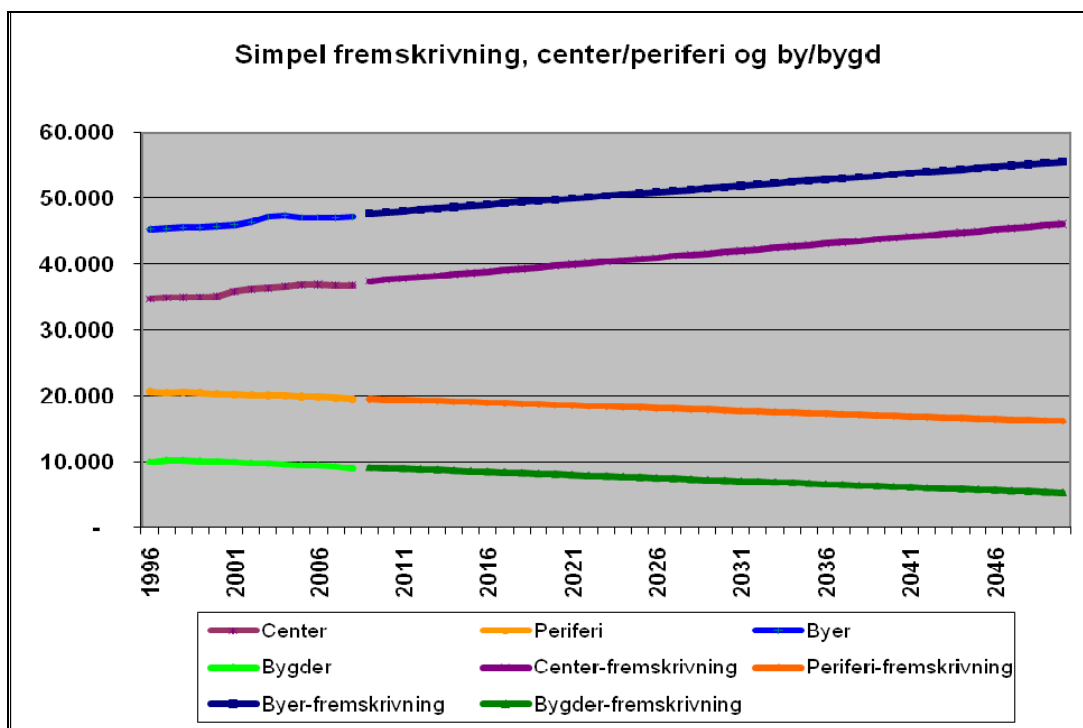
2/3 af situationen i 1996, medens Nord/Øst-regionen står for det mindste relative fald, fra omkring 4.500 indbygger til omkring 3.600 indbyggere.

I de senere fremskrivninger vil der være tale om at inkludere tal der går frem til 2050. Desuden vil der, af beregningsmæssige årsager, være tale om fire hovedkategorier: Byer og Bygder, samt Centerregionen, som omfatter Midt- og Disko-regionerne, samt Periferiregionen, som omfatter Syd- og Nord/Øst-regionerne som de har været afgrænset i rapportens analyser. For at give kontinuitet i analyserne har denne opdeling også været benyttet i den simple fremskrivning. Som tidligere nævnt er det særdeles tvivlsomt at benytte lineære fremskrivninger på så lange fremskrivningsperioder, men de bringes for sammenligningens skyld.

Figur VII.4: Simple fremskrivning 1996 til 2050 for befolkningsfordelingen på byer og bygder i henholdsvis center- og periferiområder

Som det fremgår af figuren er der tale om en beskedent befolkningsvækst frem til 2050, fra de nuværende godt 56.000 til lidt over 60.000 indbyggere. Og som det fremgår udgør centerbyerne det egentlige vækstområde medens byerne i periferien som helhed oplever stagnation, og bygderne i såvel center- som periferi vil undergå markante reduktioner. Hvor store ændringerne er for de fire grupper fremgår af den følgende figur, hvor hver kategori er blevet afbildet enkeltvis.

Figur VII.5: Simple fremskrivning fra 1996 til 2050 opdelt på de fire kategorier byer, bygder center og periferi.

Centerområderne står til en klar befolkningsvækst, fra omkring 35.000 til over 45.000 indbyggere, altså en fremskrevet vækst på, og som det fremgår, er byerne den bebyggelsesform som er helt afgørende i udviklingen. For byområdernes vedkommende drejer det sig om en vækst fra godt 45.000 til over 55.000 indbyggere. Og i den nedre ende af skalaen står helt generelt periferiområderne hvor fremskrivningen anfører et fald fra de nuværende godt 20.000 indbyggere til omkring 17.000 i 2050. Og for bygdernes vedkommende et fald fra de godt 10.000 indbyggere i 1996 til halvdelen i 2050.

Som det er fremhævet flere gange ovenfor skal man være særdeles varsom overfor fremskrivninger der baserer sig på antagelser om at fremtidens udvikling vil kunne afspejles gennem simple lineære sammenhænge. Der er flere faktorer som ikke afspejles gennem den simple fremskrivning, og som kan vise sig afgørende for den videre udvikling. For det første at der er tale om en generel aldring af befolkningen, som betyder at en stadig faldende andel af befolkningen vil være i den reproducerende aldersgruppe. Konsekvensen er at befolkningen over et vist tidsrum vil vokse, men på længere sigt stabiliseres eller falde efterhånden som de yngre aldersgrupper erstattes af ældre. For det andet at ændringer i familiestrukturen som er slået igennem i de større byer, nemlig færre børn pr. familie, er undervejs i bygderne og de mindre byer. Det får yderligere konsekvenser for faldet i både de mindre byer og bygderne hvor en relativ høj reproduktionsrate har kompenseret for en relativ stor fravandring.

Alt i alt må den simple fremskrivning siges at indeholde et rimeligt højt niveau af sikkerhed, i hvert fald på et kortere sigte såsom de næste ti år, men herudover vil man skulle inkludere en række af de nævnte parametre for at få et mere holdbart resultat.

b. Fremskrivning, konstante parametre

De følgende fremskrivninger er langt mere komplicerede end den forudgående fordi den er baseret på ændringer i såvel kønsmæssig sammensætning, aldersgrupper som bosætningsbetingelser, ligesom fertilitet og mortalitet og ikke mindst flytningsmønstre indenfor de respektive grupper indgår som grundlag for de enkelte beregninger.

Ændringen i en given aldersgruppe, for eksempel gruppen af 20-årige kvinder i bygder er bestemt af hvor mange kvinder der et givet år er blevet 20 år, hvor mange der er døde, hvor mange der er flyttet til andre byer eller bygder, hvor mange der er emigreret, samt hvor mange der er immigreret og tilflyttet fra andre byer eller bygder. Samtidig er tilførslen af nye kvinder til bygden afhængig af hvor mange pigebørn der er fødte.

For at kunne beregne ændringerne må man for hver enkelt aldersgruppe kende fødselshyppigheden, dødeligheden, fraflytnings- og tilflytningsfrekvensen samt emigrations- og immigrations-frekvenserne. Da datagrundlaget for Grønlands vedkommende ikke tillader opgørelser på hver enkelt sted eller hver enkelt årgang har hovedberegningerne været baseret på følgende grupperinger:

Aldersgrupper: 0-9 år
10-19 år
20-29 år
30-44 år
45-64 år
65 år og derover

Regionale enheder
Centerbyer
Centerbygder
Periferibyer
Periferibygder

Køn
Mænd
Kvinder

Og med følgende vækstparametre:
Fødselshyppighed
Dødelighed
Fraflytningsfrekvens
Tilflytningsfrekvens
Emigrationsfrekvens
Immigrationsfrekvens

I den simple fremskrivning med konstante parametre benyttes parametre baseret på de sidste ti års data. Modellen forudsætter således at det mønster der har været gældende det sidste tiår fortsætter fremover, eksempelvis at de fødselsrater, dødsrater, ind- og udflytningsrater der har været gældende vil fortsætte indenfor det tidsrum der opereres med.

Rent beregningsteknisk er fremgangsmåden følgende, såfremt der blev opereret med 1-års aldersgrupper:

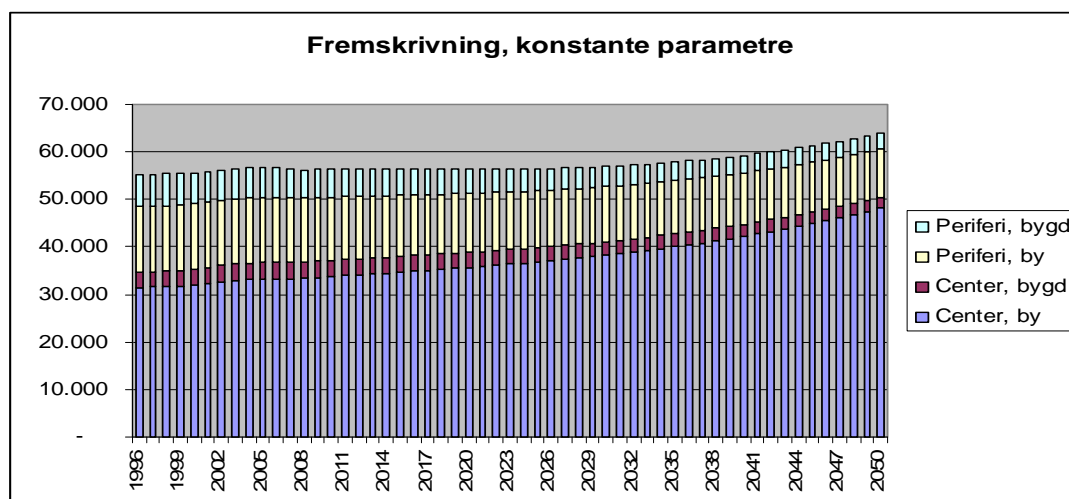
- Ud fra fødselsraterne i de forskellige aldersgrupper samt antallet af kvinder i hver aldersgruppe beregnes først hvor mange børn der fødes i de enkelte bosætningstyper og regioner.

- Tilsvarende beregnes hvor mange der dør, igen ud fra dødsrater og antal personer i hver aldersgruppe og i de enkelte bosætningstyper og regioner.
- Så beregnes for hver enkelt bosætningstype og region hvor mange der flytter ud, hvor mange der flytter ind, hvor mange der udvandrere og hvor mange der indvandrer fordelt på aldersgrupper.
- Hver aldersgruppe justeres herefter ud fra antallet af døde, flyttede og ind- og udvandrede, og antallet af personer bliver så at sige 1 år ældre ved at blive flyttet op i næste aldersgruppe. Endelig tilskrives aldersgruppen 0 antallet af fødte.
- Denne beregningsprocedure gennemføres herefter år for år indtil slutåret for fremskrivningen.

Som nævnt er proceduren ovenfor baseret på 1-års aldersgrupper. På grund af usikkerheder ved at benytte for små befolkningstal opereres imidlertid ikke med 1-års grupper men med de aldersgrupper der er anført ovenfor. Og som konsekvens heraf flyttes 1/10 af de tre laveste aldersgrupper videre til næste aldersgruppe, medens 1/15 af de følgende aldersgrupper flyttes videre i de årlige beregninger. Tilsvarende er fødselsrater, dødsrater m.m. beregnet for grupperne som helhed, og ikke for enkelte årgange.

Heri ligger der en vis fejlkilde idet fremskrivningerne ikke til fulde har mulighed for at inddrage detaljer omkring eksempelvis ændringer i fødselsrater hvor eksempelvis forskudninger i aldersgruppen viser sig som markante ændringer eksempelvis gennem markante stigninger i slut-20'erne og starten af 30'erne, medens fødsler i de yngre aldersgrupper falder markant. Det er imidlertid vurderet at gennemsnitsbetragtninger for aldersgrupper er at foretrække frem for usikkerheden ved at operere med for små befolkningstal.

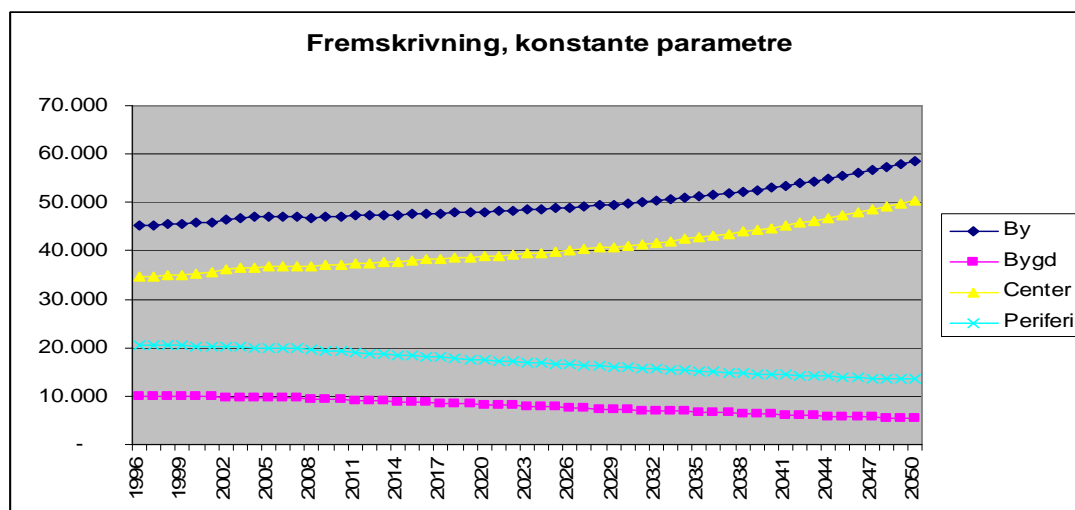
Hvorledes udviklingen på baggrund af disse forudsætninger måtte se ud fremgår af de følgende figurer.

Figur VII.6: Fremskrivning med brug af konstante parametre frem til 2050.

Figuren ovenfor viser den samlede befolkningsudvikling fordelt på de fire bosætningskategorier: centerbyer, centerbygder, periferibyer og periferibygder, og til forskel fra den simple lineære fremskrivning i den foregående oversigt medfører brugen af de konstante parametre at der over en periode frem til 2050 vil være tale om en generel befolkningsudvikling i Grønland, idet tilvæksten dog udelukkende vil foregå i centerbyerne som i 2050 vil udgøre omkring 75 % af den samlede befolkning, en markant forøgelse fra de nuværende godt 60 %. Samtidig er det vigtigt at bemærke at udviklingen i den samlede befolkningmængde holder relativt konstant de næste 20 år, hvorefter der vil være tale om en jævn stigning. I løbet af

fremskrivningsperioden vil byer i periferien reduceres til næsten halvdelen af den nuværende befolkning, og får bygder både i center og periferi vil der være tale om drastiske reduktioner.

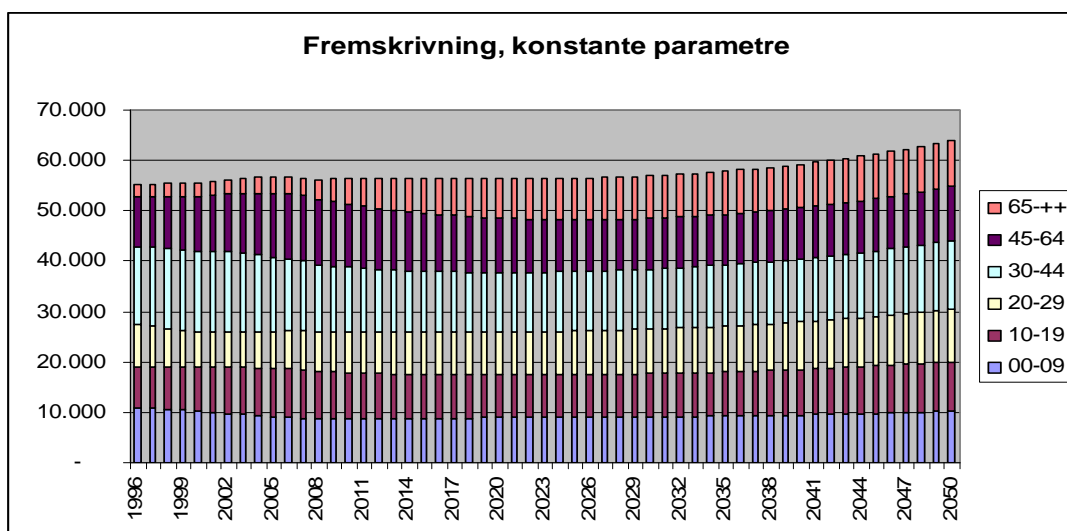
Figur VII.7: Fremskrivning med konstante parametre, med fordeling på byer/bygder og center/periferiområder

Yderligere detaljer vedrørende hovedregionerne og bosætningstyperne fremgår af figuren ovenfor der viser to forskellige problemstillinger, dels udviklingen indenfor byer og bygder, og dels udviklingen mellem center og periferi, sidstnævnte omfattende såvel byer og bygder i henholdsvis centerområder og periferiområder. .

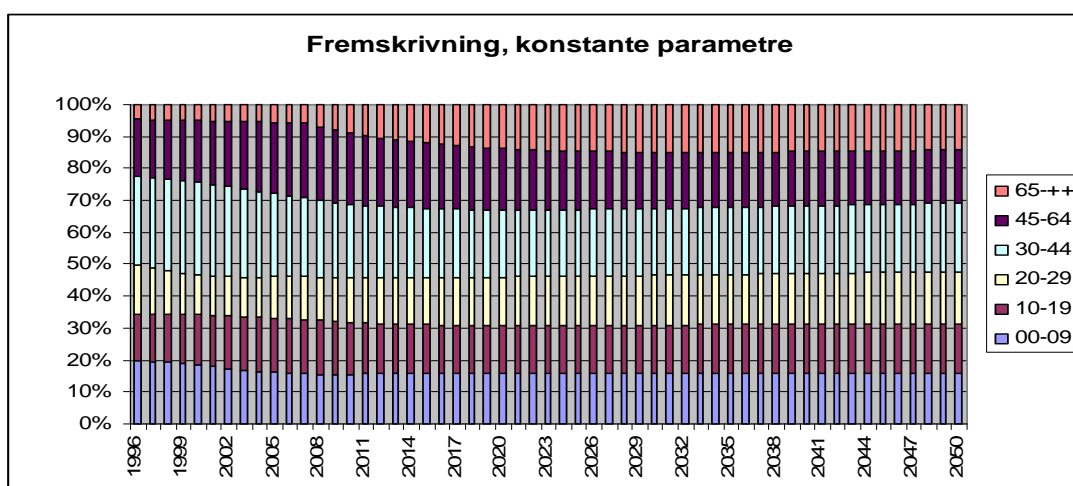
Som det fremgår, vil byerne stå både for tilvækst og for opsugning af afvandring fra bygderne som halveres over det beregnede tidsrum. Det samme gør sig gældende for centerområderne som vil opsuge såvel befolkningstilvækst som fravandring fra periferiområderne, der forventes reduceret til under 2/3 af den nuværende befolkning.

Ud over de dynamiske befolkningsparametre såsom fødsler, dødsfald og vandringshyppighed er det fordelingen af befolkningen på aldersgrupper som vil være helt afgørende for dynamikken i befolkningsudviklingen. Hver aldersgruppe har sine karakteristika når det eksempelvis gælder reproduktion, dødelighed, og flytningskarakteristik, hvilket har været et gennemgående tema i hele rapporten.

En helt afgørende faktor i befolkningsudviklingen i Grønland er aldringsprocessen – at en stadig større del af befolkningen udgøres af ældre mennesker. Det har ikke mindst indflydelse på reproduktionsraterne, og dermed på det input af børn og unge som i givet fald kan sikre tilførsel af flere unge, og dermed flere børn. De to følgende figurer fokuserer på aldersfordelingen som den udvikler sig såfremt man benytter konstante parametre, d.v.s. reproduktionsrater som har været gældende i løbet af det forudgående tiår, og tilsvarende flytningsmønstre som svarer til den hidtidige praksis. Figurerne med aldersfordeling præsenteres dels som absolutte tal, og dels med deres procentvise fordeling, fordi procentfordelingen er afgørende for udviklingsprocessen.

Figur VII.8: Fremskrivning med konstante parametre. Figuren viser udviklingen i aldersfordelingen i absolutte tal

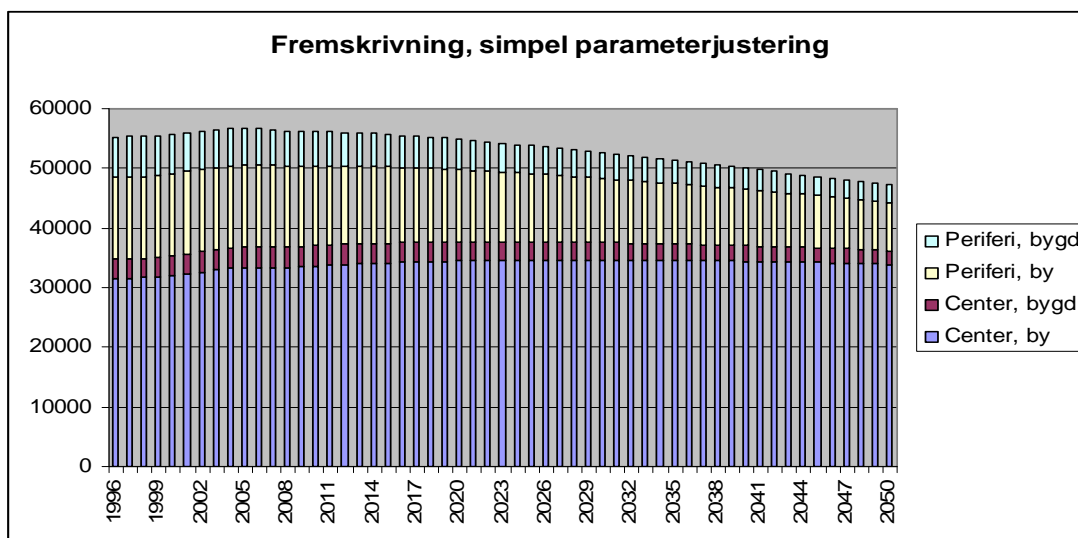
Figur VII.9: Fremskrivning med konstante parametre. Figuren viser den procentvise fordeling i aldersgrupper.

Som det fremgår, er der tale om en klar fremadskridende aldring af befolkningen hvor en stadig mindre del af befolkningen skal sikre det økonomiske grundlag for en stadig større gruppe af ældre. Fra en situation hvor gruppen af personer på 65 år og derover kun udgør nogle få procent stabiliseres fordelingen i aldersgrupperne i en situation hvor denne gruppe udgør mindst 15 % af befolkningen. Samtidig mindskes de aldersgrupper hvor der traditionelt fødes børn. Med brug af de konstante parametre – altså den trend som har været gældende det sidste tiår – giver fremskrivningen imidlertid ikke respons på nogle af de væsentlige ændringer i eksempelvis fødselsrater og lignende som har karakteriseret udviklingen de sidste år, og derfor er dette en af de væsentligste anker mod en fremskrivning som den viste. På den positive side at den faktisk opererer med forskelle i dynamikker indenfor aldersgrupper, men på den negative side at den ikke tager højde for de ændringsmæssige tendenser der har været gældende

det sidste årti. Disse forandringer kommer langt bedre frem når vi inddrager forandringstendenserne, hvilket fremgår af den følgende fremskrivning.

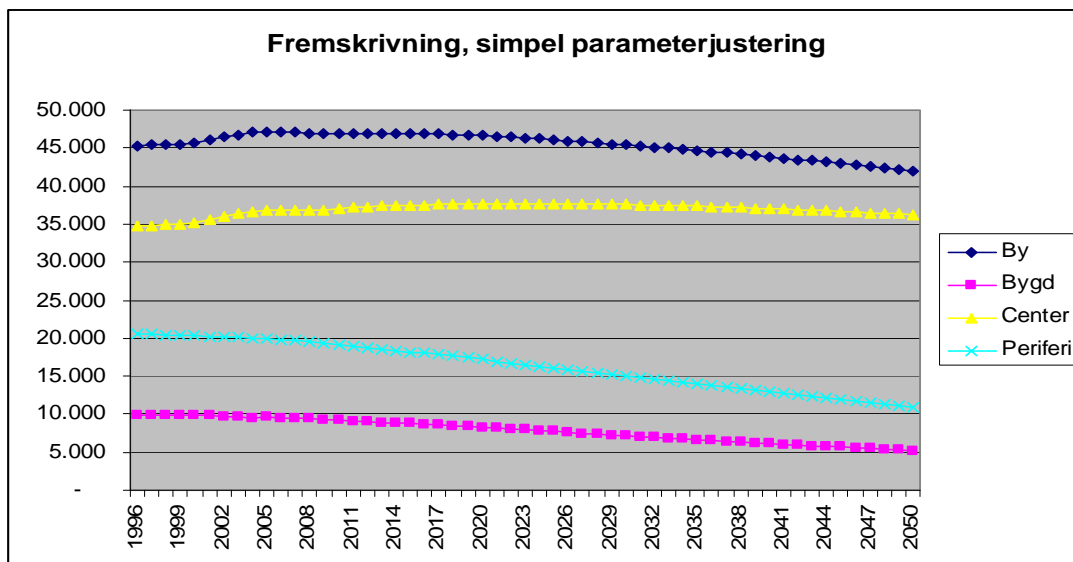
c. Fremskrivning, simpel parameterjustering

I den simple parameterjustering benyttes ændringer i de fem vækstparametre sådan som de har vist sig over de forudgående ti år, og vil følge denne tendens så minimumsniveauet i tiårsperioden 1996-2006 vil være slutpunktet i en fremskrivning frem til 2090. Sandsynligheden ved en sådan fremskrivning er relativ stor, idet en given udviklingstendens følges, samtidig med at der er sat en grænse for slutpunktet over tid som er bestemt indenfor systemet selv. De faktorer der indgår i beregningerne er således faktorer der allerede kendes i udviklingsprocessen i Grønland, og behøver derfor ikke begrundelser der skal søges udenfor Grønland. Omvendt kan man argumentere for at det er usandsynligt at Grønland som system ikke vil følge udviklingstendenser som ses udenfor Grønland, men netop disse muligheder analyseres nærmere i den følgende fremskrivningsmodel.

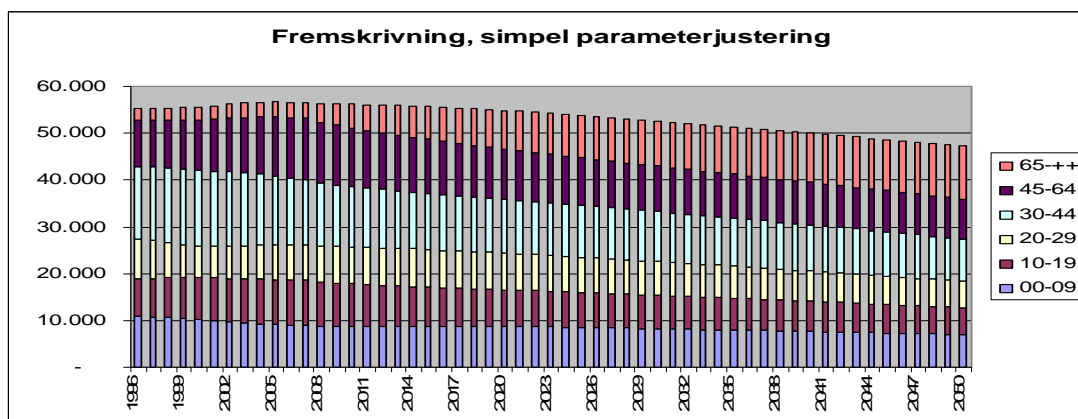

Figur VII.10: Fremskrivning med simpel parameterjustering.

Som det fremgår af figuren har ændringer i eksempelvis familiestruktur og aldersfordeling helt afgørende betydning for befolkningsudviklingen på længere sigt. I denne fremskrivning forudses en relativt stabil samlet befolkningstotal de næste 5-8 år, men derefter et jævnt fald fremover. Faldet hænger sammen med de tidligere nævnte tendenser til at reducere familiestørrelserne, et stadig større antal personer vælger singlelivet, og antallet af børnefødsler derfor kan forventes at være faldende. Det er et mønster som har været i gang de sidste 10-20 år, og som – hvis trenden fortsætter – vil markere sig endnu tydeligere fremover. Og det har konsekvenser for den regionale fordeling af befolkningen, idet centerbyerne vil udgøre mere end 2/3 af den samlede befolkning og stabiliseres på det niveau, medens byerne i periferien vil mere end halveres. Og for bygdebefolkningen drejer det sig om en halvering over tid.

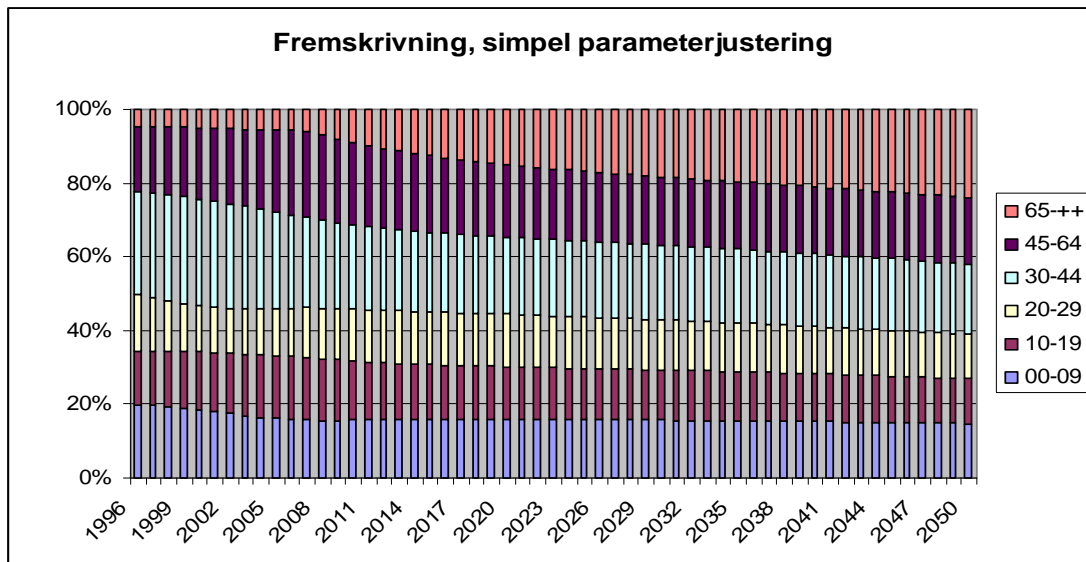

Figur VII.11: Fremskrivning med simpel parameterjustering. Fordelingen af befolkningen på by/bygd og på center- og periferiregioner

Figur VII.12: Fremskrivning, simpel parameterjustering, fordeling af befolkningen på aldersgrupper.

På figur 10 ovenfor ses konsekvenserne af forandringerne på aldersgrupper, og igen på figur 11 på næste side, hvor fordelingen er omsat til procenter af befolkningen. Og som det fremgår, slår ikke mindst tendensen mod en længere levetid særdeles klart igennem, idet gruppen af personer 65 og derover kommer til at udgøre næsten 25 % af befolkningen. Og når man ser på persongruppen i den erhvervsaktive alder betyder det at "ældrebyrden" bevæger sig op i nærheden af 50 %, et tal der genkendes fra fremskrivningerne i Europæisk sammenhæng hvor mange regioner er oppe på et tilsvarende niveau.

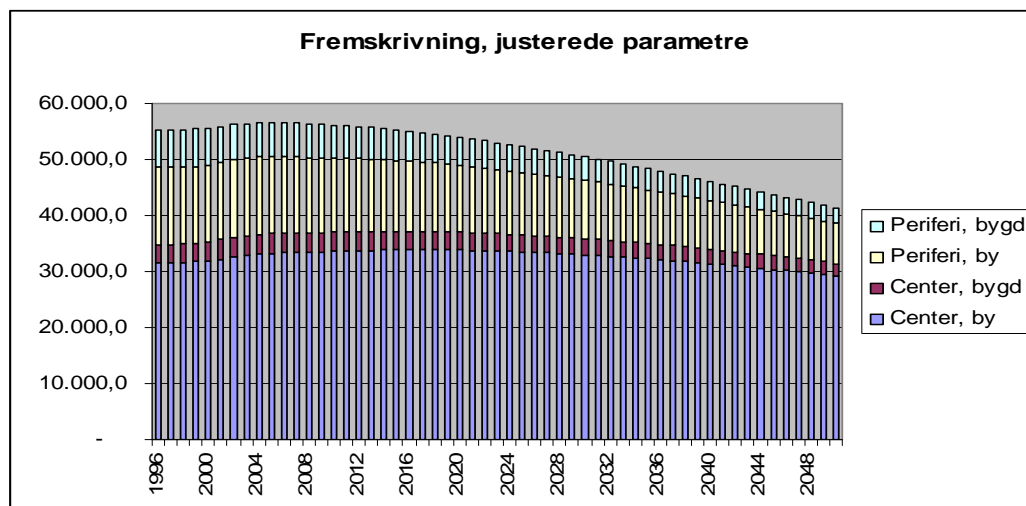
Figur VII.13: Fremskrivning med simpel parameterjustering. Procentvis fordelingen på aldersgrupper.

En fremskrivning som denne må høre til en særdeles sandsynlig mulighed, fordi den medreflekterer nogle af de helt centrale befolkningsdynamikker, og ikke mindst de ændringstendenser som har vist sig i Grønland over de sidste ti år. Så når det gælder forhold såsom aldersfordeling og fordeling mellem by og bygd er der gode grunde til at se tendensen som en klar mulighed. Man kan diskutere i hvor høj grad fordelingen mellem byer i henholdsvis center og periferi i tilstrækkeligt omfang er afspejlet gennem modellen. Blandt andet spørgsmålet om byernes funktioner, og dermed muligheden for at fastholde en yngre del af befolkningen, kan være helt afgørende for om tendenserne holder eller ikke holder.

d. Fremskrivning med justering af fremskrivningsparametre

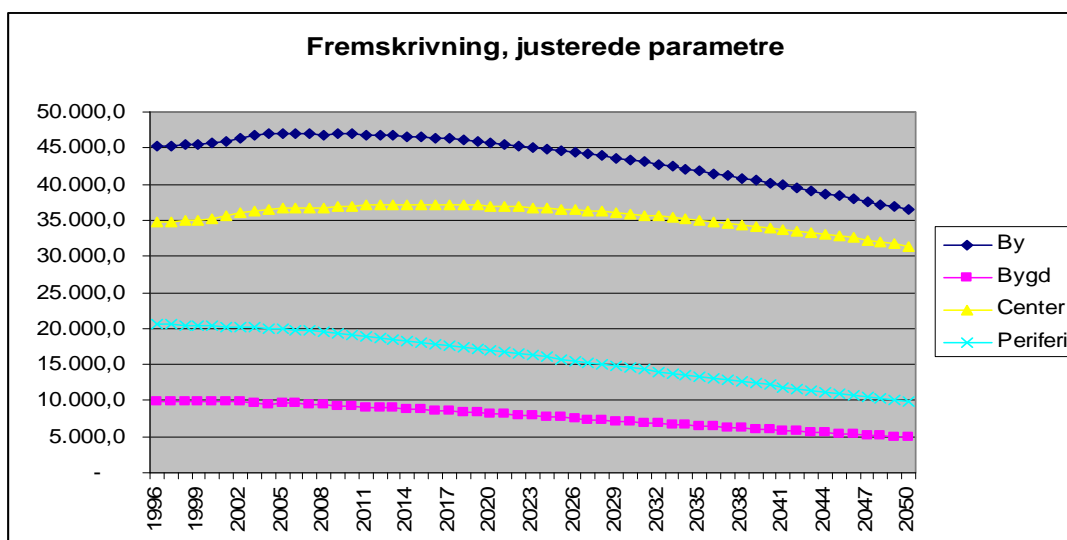
I den følgende fremskrivning er der tale om at de enkelte parametre forventes at være påvirket af de tendenser som gør sig gældende udenfor Grønland, ud fra en antagelse om at for eksempel fødselshyppighed, dødelighed, flytningsaktiviteter m.m. over tid kommer til at minde mere og mere om de mønstre der gør sig gældende også udenfor Grønland. Det kan være svært at afgøre hvilke tendenser man i givet fald skal fokusere på – om udviklingen i Grønland eksempelvis bevæger sig i retning af Nordamerika, Europa, Asien eller andre globale mønstre. Der er tale om en række væsensforskelle i udviklingstendenserne, hvor ikke mindst spørgsmål om indkomstforhold og social sikkerhed kan være helt afgørende for i hvilken retning tendenserne går. Og indenfor de nævnte regioner er der tale om markante forskelle mellem eksempelvis indkomst- og socialgrupper når det gælder tendenser i udviklingen.

I det følgende er benyttet tendenser som er karakteristiske for Nordamerika og Nordeuropa, og som især påvirker fødsels- og dødelighedsparametrene. Og som det fremgår, har en sådan tendens drastiske konsekvenser for befolkningsudviklingen over tid:

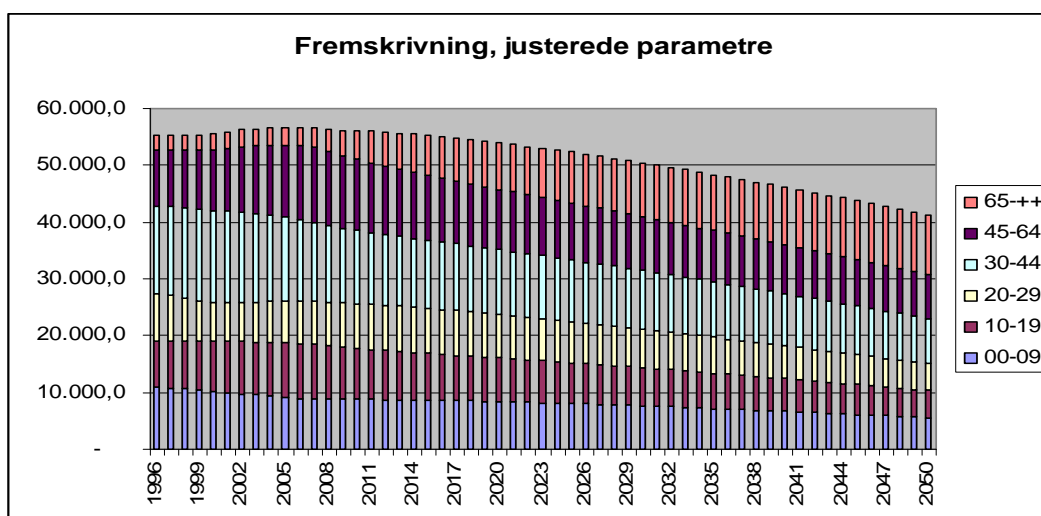
Figur VII.14: Fremskrivning med justerede parametre. Fordelingen af befolkningen mellem by og bygd i henholdsvis center- og perifere regionerne.

Det er ikke mindst ændringer i familiestruktur og fødselshyppigheder som kan vise sig at være afgørende for udviklingen. Som situationen er lige nu gælder det for Grønland at fødselshyppigheden er større end i resten af Norden, og det har store konsekvenser for reproduktionen. Med den nuværende udvandring kan den større fødselshyppighed kompensere for nettoudvandringen og således fastholde en situation hvor befolkningen har været konstant over det sidste halve årti. Men hvis fødselshyppigheden falder, og befolkningen i øvrigt aldres helt generelt, får det markante konsekvenser for befolkningsudviklingen.

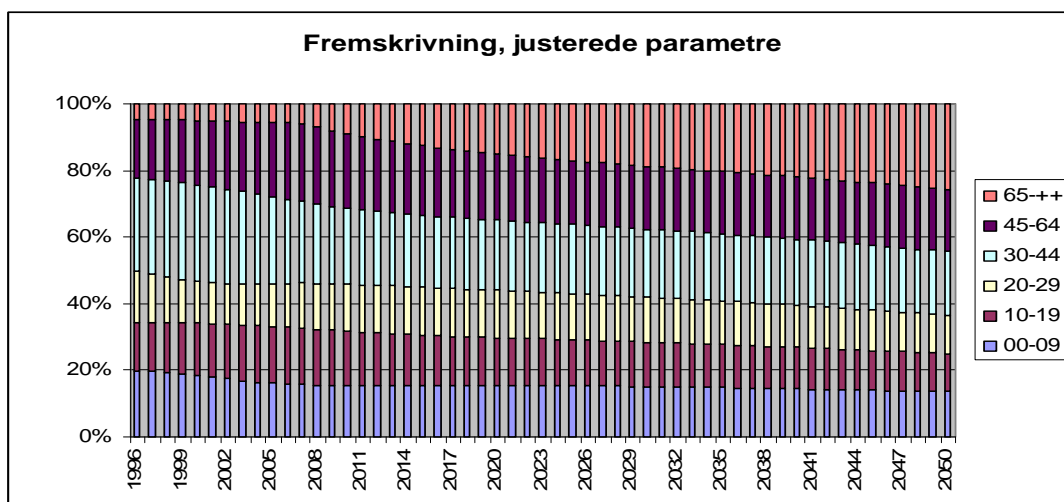

Figur VII.15: Fremskrivning med justerede parametre. Fordeling af befolkningen mellem by/bygd og center/periferi.

Som det fremgår, er der tale om at man kan fastholde det nuværende befolkningstal nogle år endnu, men ikke mindst udvandring af den yngre befolkningsgruppe som skal sikre reproduktionen i det grønlandske samfund kommer til at mangle. Og konsekvensen er en stagnation i befolkningen i centerbyer, og en helt generel tendens til befolkningsreduktion alle andre steder. For periferien drejer det sig om en halvering af befolkningen over det anførte tidsrum, og for bygdernes vedkommende er det ligeledes en halvering der er på tale. Og igen er det ikke mindst aldersfordelingen og forskellen i mobiliteten som kommer til at udgøre de afgørende faktorer. De to følgende figurer viser hvorledes aldersfordelingen vil ændres:

Figur VII.16: Fremskrivning med justerede parametre. Angivelse af aldersfordelingen.

Figur VII.17: Fremskrivning med justerede parametre. Aldersfordelingen i procenter.

Som det fremgår, er aldringsprocessen med de justerede parametre helt afgørende for befolkningsudviklingen, idet aldersgruppen 65 år og derover indenfor det anførte tidsrum vil udgøre godt 25 % af befolkningen og resultere i en forsørgerbyrde hvor to erhvervsaktive skal forsørge en ældre udenfor arbejdsmarkedet og et barn/ung person som endnu ikke er indtrådt på arbejdsmarkedet. Eller omsat til simple tal: for hver 100 personer på arbejdsmarkedet vil der være en ungdoms forsørgerbyrde 50 og en aldersbetinget forsørgerbyrde ligeledes på 50.

Selv om effekterne kan virke overvældende har modellen en rimelig sandsynlighed. Den viste udviklingstendens kendes eksempelvis fra store dele af det centrale og nordlige Sverige, og til dels også Finland. Og der er ingen grund til at udelukke muligheden for en tilsvarende tendens i Grønland. Det afgørende hér – på linje med den foregående model – er spørgsmålet om at sikre en minimal tilgang i ungdomsgruppen. Og det kan kun ske hvis der tilbydes relevante jobs der kan fastholde eller tiltrække både kvinder og mænd. I tilfældet Sverige er der udmærkede eksempler på at etablering af jobs indenfor industri, tømmerproduktion o. lign. måske kan sikre et vist antal jobs for yngre mænd. Men det bidrager sjældent til at øge chancen for reproduktion fordi der ikke parallelt hermed skabes jobs for kvinder. Og konsekvensen er en trend som den viste.

e. Konstante parametre og introduktion af aluminiumssmelter

Et stort spørgsmål i den foreliggende analyse er de mulige konsekvenser af introduktion af en stor virksomhed som eksempelvis et aluminiumsværk i en region. Hvad er konsekvenserne for lokalsamfundet, for de omkringliggende byer og bygder, og for andre regioner?

Såfremt man i 2012 introducerer en virksomhed som i løbet af en 5-års periode etablere 600 permanente arbejdspladser vil et afgørende spørgsmål selvsagt være hvilke kvalifikationer der i givet fald skal dækkes. Dernæst spørgsmålet om dem der tiltrækkes kommer som enlige eller som hele familier.

I det følgende opstilles et simpelt regnestykke som går ud fra følgende forudsætninger:

- 1) Virksomheden etableres i en by i centerområdet
- 2) Halvdelen af arbejdspladserne dækkes gennem lokal arbejdskraft, den anden halvdel gennem arbejdskraft som kommer fra bygder i centerområdet eller by- og bygder i periferiområdet
- 3) 2/3 af arbejdspladserne er rettet mod mænd og 1/3 mod kvinder
- 4) Halvdelen af jobbene besættes af personer der kommer som enlige, og halvdelen af personer som kommer som familier. Og heraf er igen halvdelen to personer uden børn, og den anden halvdel to personer med to børn.

Med disse parametre som udgangspunkt beregnes fordelingen flytninger ud fra de hidtidige flytningsmønstre således at procentfordelingen af tilflyttere følger de hidtidige mønstre.

På den baggrund er beregnet følgende konsekvenser for bosætningsmønstret, idet antallene er opregnet til hele tal:

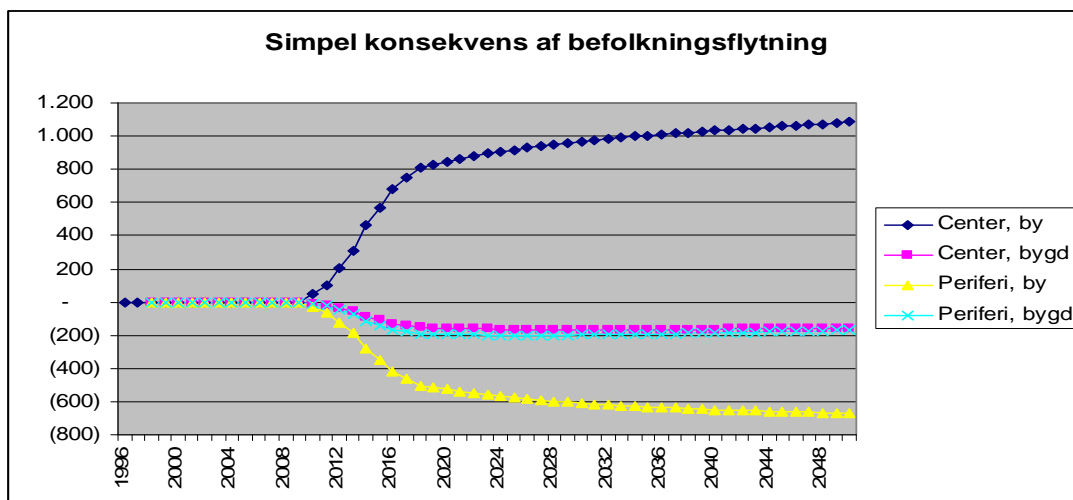
Ændring i bosætning som følge af 600 jobs i centerby								
	Center, by		Center, bygd		Periferi, by		Periferi, bygd	
	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd
Undre 10 år	22	19	-6	-6	-11	-8	-6	-4
10-19 år	54	109	-6	-15	-38	-70	-4	-15
20-29 år	98	212	-9	-23	-76	-154	-14	-27
30-44 år	27	104	-7	-22	-13	-39	-6	-23
45-60 år	7	55	-6	-12	0	-33	-1	-10

Tabel VII.1: Ændring i bosætning som følge af 600 jobs i centerby.

Ud over den direkte tiltrækning til de nye beskæftigelsesmuligheder ligger der en markant følgevirkning i kraft af medfølgende ægtefælle/partner, ligesom medfølgende børn er en vigtig parameter. I det viste eksempel kan man argumentere mod de viste konsekvenser ud fra et relativt simpelt rationale, nemlig spørgsmålet om hvorvidt der er interesse i de berørte aldersgrupper for at gå efter netop de jobtyper der tilbydes. Og det er en særdeles relevant kritik. Men eksemplet ovenfor sigter ikke mod at repræsentere en bestemt situation, men blot en illustration af hvorledes de mulige følger af en given forandring kan resultere i relevante betragtninger som kan afspejles i virkelige mulige konsekvenser.

Og det væsentlige i denne sammenhæng er i langt højere grad hvorledes disse ændringer påvirker bosætningsstrukturen i henholdsvis positiv og negativ retning.

Ud fra de anførte parametre og størrelser er data lagt ind i model nr. 2 præsenteret i dette afsnit, altså den simple fremskrivning baseret på kendte befolkningsmæssige effekter. Og i absolutte tal afspejler konsekvenserne sig som vist på følgende figur:

Figur VII.18: Fremskrivning af nettoeffekten af de bosætningsmæssige konsekvenser af igangsættelse af et større erhvervsprojekt.

Som det fremgår, er der tale om nogle umiddelbare effekter, nemlig flytning af et givet antal personer. Og som det fremgår virker det som om eksempelvis effekten på bygderne er af relativ kortvarig karakter idet bygderne stabiliseres på et givet niveau. Anderledes ser det ud for centerbyerne og periferibyerne. Hvor den/de berørte centerbyer viser sig som en langtidseffekt der viser sig som en relativ konstant stigning i befolkningen, så har situationen præcis den modsatte effekt når det gælder byerne i periferien, idet udvandringen af en del af specielt den yngre arbejdsstyrke viser sig som et grundlæggende problem i regenerering af befolkningen, og dermed medfører en langsigtet kontinuerlig reduktion i befolkningen.

Kilder og Referencer

- ABB Group, "Icelandic Aluminium Co. Ltd. Pictures of Success", retrieved from [http://library.abb.com/global/scot/scot232.nsf/veritydisplay/866e5eb5985dbae0c1256cf50021631b/\\$File/Icelandic%20Aluminium.pdf](http://library.abb.com/global/scot/scot232.nsf/veritydisplay/866e5eb5985dbae0c1256cf50021631b/$File/Icelandic%20Aluminium.pdf)
- Alaska Department of Fish and Game (1995): Community Profile Database, Volume 5, Arctic Region. Division of Subsistence, Alaska Department of Fish and Game, Juneau.
- Alaska Department of Labor (1991): Alaska Population Overview: 1990 Census and Estimates. Administrative Services Division, Juneau.
- Alaska Department of Labor (2000): Alaska Population Overview: 1999 Estimates. Juneau.
- Alaska Oil Spill Commission (1990) Spill - The Wreck of the Exxon Valdez. State of Alaska.
- ALCAN FACTS 2003, retrieved from Alcan Iceland Ltd, <http://www.riotintoalcan.is/?PageID=100>
- Alcoa Fjarðaál sf., Iceland, <http://www.alcoa.com/iceland/en/home.asp>
- Alcoa Iceland (2005) "Sustainability Initiative - Measuring Alcoa/Landsvirkjun Performance on the Karahnjúkar and Fjarðaál Projects", Phase I/II Report, Identification of Sustainability Indicators, retrieved on January 12, 2009 from http://www.sustainability.is/assets/sustainability_report_en_i_ii.pdf
- Alcoa Iceland (2005) "Sustainability Initiative - Measuring Alcoa/Landsvirkjun Performance on the Karahnjúkar and Fjarðaál Projects", Phase III Report, Plan for Implementation , retrieved on January 12, 2009 from http://www.sustainability.is/assets/2006_phase_3_report_en_iii.pdf
- Alcoa Iceland (2009) "Aluminium Plant in North Iceland: Comparison Study", retrieved on January 10, 2009 from http://www.alcoa.com/iceland/en/pdf/Comparison%20study_2006-01-31_fin_WEB.pdf
- Anonymous (1994): Environmental Information for Outer Continental Shelf Oil and Gas Decisions in Alaska. National Research Council. Washington.
- Arbejdsgruppen vedrørende forsyningsvirksomhed og arbejdskraftanvendelse i mine- og olieindustrien i Grønland. Samfundsøkonomiske vurderinger af mineral- og vandkraftsressourcer i Grønland. Delrapport 6: Den forudsatte udvikling inden for eksisterende grønlandske erhverv frem til 1995. September 1979.
- Arbejdsgruppen vedrørende forsyningsvirksomhed og arbejdskraftanvendelse i mine- og olieindustrien i Grønland. Samfundsøkonomisk vurdering af mineral- og vandkraftsressourcer i Grønland. Delrapport 4: Kuludvinding på Nugssuaq. Maj 1979.
- Arbejdsgruppen vedrørende forsyningsvirksomhed og arbejdskraftanvendelse i mine- og olieindustrien i Grønland. Samfundsøkonomiske vurderinger af mineral- og vandkraftsressourcer i Grønland. Delrapport nr. 5: Aluminiumsindustri ved Godthåb og Holsteinsborg. Maj 1979.
- Arbejdsgruppen vedrørende forsyningsvirksomhed og arbejdskraftanvendelse i mine- og olieindustrien i Grønland. Rapport 1: Olieeftersøgningsfasen. Marts 1975.

Bach, H.C., og Jørgen Taagholt (1976): *Udviklingstendenser for Grønland. Ressourcer og miljø i global sammenhæng*. Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck. København.

Bak, Ove (1981): *Nanortalik, Kap Farvel-landet*. Nordiske Landes Bogforlag, Umanak.

Beanlands, G. and P. Duinker (1983): *An Ecological Framework for Environmental Impact Assessment in Canada*. Institute for Ressource and Environmental Studies.

Bechtel Corporation, Fjarðaál Aluminum Smelter,
http://www.bechtel.com/fjarmaal_aluminum_smelter.html

Berger, Thomas J. (1977): *Northern Frontier - Northern Homeland. The Report of the Mackenzie Valley Pipeline Inquiry*. James Lorimer and Co. Publishers. Toronto.

Brinch, Viggo (1969): *Er der økonomisk grundlag for minedrift i Østgrønland?* Grønland 1969, Det Grønlandske Selskab, Charlottenlund.

Brown, Louis, Gretchen B. Jennings, Sandra Skaggs, Cheryl Scott and Charles J. Utemohle (1994): *An Investigation of the Sociocultural Consequences of Outer Continental Shelf*

Development in Alaska. Summary of File Setup of the Subsistence dataset. Prepared for United States Department of the Interior, Minerals Management Services. Alaska Department of Fish and Game, Division of Subsistence, Anchorage.

Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Board (1999), "Annual Report 1998-1999". Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Board, 1791 Barrington Street, Halifax.

Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Board (1999), "Decision 97.02. Application for Approval. Terra Nova Canada-Newfoundland Benefits Plan. Terra Nova Development Plan".

Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Board, 1791 Barrington Street, Halifax.

Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Board (1999), "Sable Offshore Energy Project. Benefits Plan Decision Report, Development Plan Decision Report". Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Board, 1791 Barrington Street, Halifax.

Canadian Environmental Assessment Agency (1994), "The Canadian Environmental Assessment Act Responsible Authority Guide". Prepared by the Canadian Environmental Assessment Act.

Carew-Reid, Jeremy, Prescott-Allen, Robert, Bass, Stephen, Dalal-Clayton, Barry (1994): *Strategies for National Sustainable Development. A Handbook for their Planning and Implementation*. Earthscan Publications, London.

Case, David S. (1997): *Alaska Natives and American Law*. University of Alaska Press. Anchorage.

Casley, D.J., and Kumar, Krishna (1989): *The Collection, Analysis, and Use of Monitoring and Evaluation Data*. John Hopkins Press.

Central Bank of Iceland, Monetary Bulletin 2006-1 (2006) "Plans for more aluminium smelters", retrieved from <http://www.sedlabanki.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=4664>

Christiansen, Ole (1999): Råstoffer og miljø. I: Bent Gynther og Aqigssiaq Møller: Kalaallit Nunaat - Gyldendals bog om Grønland. Gyldendal, København.

CNS-report 1997-1998: Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Board, Annual Report 1997-1998. Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Board, 1791 Barrington Street, Halifax.

CNS-report 1998-1999: Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Board, Annual Report 1998-1999. Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Board, 1791 Barrington Street, Halifax.

Coates, Peter A. (1991): The Trans-Alaska Pipeline Controversy. Technology, Conservation, and the Frontier. Associated University Presses. Cranbury, New Jersey.

Cohen, Stan (1999): The Great Alaska Pipeline Pictorial Histories Publishing Co. Missoula, Montana.

College of the North Atlantic (1999): Viewbook. Provincial Headquarters, P.O. Box 5400, 432 Massachusetts Drive, Stephenville, Newfoundland.

Community Resource Services Ltd. (1996), "Economic Benefits from the Hibernia

Construction Project" (5 volumes): (i) Technology Transfer Study; (ii) Economic Benefits Case Studies; (iii) Personal Expenditure Study; (iv) Environmental Impacts Review; (v) Summary.

Reports prepared for the Hibernia Management and Development Company, St. John's, NF.

Community Resource Services Ltd. (1996), "Socio-Economic Impacts of the Hibernia

Construction Project. report prepared for the Hibernia Management and Development Company.

Community Resource Services Ltd. (1999): Socio-Economic Benefits from Hibernia Operations. Report prepared for the Hibernia Management and Development Company.

Community Resource Services Ltd. (1999), "Socio-Economic Benefits from Hibernia Operations in 1998". Report prepared for the Hibernia Management and Development Company.

Dahl, Jens (1976): Minearbejdere i Umanaq kommune. Institut for Eskimologi, København.

Dahl, Jens (1986): Arktisk Selvstyre - historien bag og rammerne for det grønlandske hjemmestyre. Akademisk Forlag, København.

Dahl, Jens og Karl Johan Lyberth (1980): Grønlandske Migrantarbejdere i Marmorilik 1973-1978. Institut for Eskimologi, 8, Københavns Universitet.

Danida (1992): Guidelines for Project Preparation.

Department of Industry Trade and Technology (1998), "Industrial Benefits Summary: Offshore Petroleum Activities in Newfoundland and Labrador", report prepared by the Industrial Benefits Division, St. John's, NF.

Doogan, Michael (1982): Alaska Mineral Revenues. Alaska Geographic Quarterly, vol. 9(4).

Elias, Peter Douglas (1991): Development of Aboriginal People's Communities. Captus Press, North York.

Environmental Impact Assessment Act No. 106, 25 May 2000

Environmental Impact Assessment, Report, ALUMINUM PLANT IN REYÐARFJÖRDUR, Fjarðabyggð (INITIAL ENVIRONMENTAL IMPACT STATEMENT), prepared by HRV Engineering for Alcoa Fjarðaal,

Environmental Impact Assessment, Report, Kárahnjúkar hydropower project. (SUMMARY, Socio-Economic appendix), by the National Power Company, Landsvirkjun,

Environmental Report 2007, Alcan Iceland Ltd

Exxon Valdez Oil Spill Trustee Council (1992): Exxon Valdez Oil Spill Restoration, Volume 1: Restoration Framework. Anchorage.

Exxon Valdez Oil Spill Trustee Council (1993): Exxon Valdez Oil Spill Symposium Abstract Book. Anchorage: The Oil Spill Public Information Center.

Fall, James A. and Charles J. Utermohle, eds (1995): An Investigation of the Sociocultural Consequences of Outer Continental Shelf Development in Alaska. Part VI: Discussion and Conclusion. Technical Report no. 160. U.S. Department of the Interior, Minerals Management Service. Anchorage

Gad, Finn (1984): Grønland. Politikens Forlag. København.

Gamble, D.J. (1978): The Berger Inquiry: An Impact Assessment Process. Science 199 #3, pp 946-952.

Gateway to Iceland, www.iceland.is

Ginter, Jay J.C. (1995): The Alaska community development quota fisheries management program. Ocean & Coastal Management, Vol 28, Nos 1-3, pp 147-163. Elsevier Science Ltd.

GREENEX - Torben Lodberg (1990): Maarmorilik. Et halvt århundrede med bjergværksdrift i Grønland. Greenex, København.

Guide to Doing Business in Iceland, LexMundi - The World's Leading Association of Independent Law Firms, retrieved on January 15, 2009 from http://www.lexmundi.com/images/lexmundi/PDF/guide_icelandrvsd.pdf

Haagen, Birte (1977): Qutdligssat. En Kulmine i Grønland. Om nedlæggelsen af kulbruddet og byen. BH-forlag, eget tryk..

Hamilton, Lawrence and Seyfrit, Carole L. (1994): Female Flight? Gender Balance and Outmigration by Native Alaskan Villagers. Arctic Medical Research 53 (supplement 2).

Hamilton, Lawrence C., Rasmussen, Rasmus Ole, Flanders, Nicholas E. , Seyfrit, Carole L. (1996): Outmigration and Gender Balance in Greenland. Arctic Anthropology vol. 33, no. 1.

Hansen, Finn (1977): Den økonomiske aktivitet i Umanaq. Bly og Zinkminens etablering og første driftsår. Kragestedet, Vedbæk

Hershberger, Mike (1982): Alaska's Oil/Gas & Minerals Industry. Alaska Geographic Quarterly. Vol. 9, Number 4.

Hershberger, Mike (1982): From Katalla to Kuparuk - The history of Oil in Alaska. Alaska Geographic Quarterly. vol. 9 (4)

Hibernia-0: WWW.HIBERNIA.CA

HIBERNIA-1: Socio-Economic Impacts of the Hibernia Construction Project. Community Resource Services Ltd. (See in the list for precise reference)

HIBERNIA-2: Socio-Economic Benefits from Hibernia Operations. Community Resource Services Ltd. (See in the list for precise reference)

Hostovsky, C. (1989): Social Impact Assessment. From EA Update 12 #2, page 6-11. Ministry of the Environment. HRV Engineering, retrieved from <http://www.hrv.is/hrv/Services/ConstructionManagement/>

[http://www.alcan.com/web/publishing.nsf/attachmentsbytitle/investors-otherpublications/\\$file/alcan_facts_2003_eng_web.pdf](http://www.alcan.com/web/publishing.nsf/attachmentsbytitle/investors-otherpublications/$file/alcan_facts_2003_eng_web.pdf)

http://www.icetradedirectory.com/english/industry_sectors_in_iceland/

<http://www.mannvit.is/Englishversion/Industry/PowerIntensiveIndustry/>

Iceland Trade Directory, Industry Sectors in Iceland,

Icelandic Government's policy statement. <http://www.government.is/>

Icelandic Tourist Board, <http://www.icelandnaturally.com/>

Icelandic Trade Council, Issues and Images, Iceland, Vol. 4 1-2008, retrieved from <http://www.icetrade.is/en/>

ICME (1999): Mining and Indigenous Peoples: Case Studies. International Council on Metals and the Environment.

Invest in Iceland Agency, Aluminium in Iceland, retrieved from

Invest in Iceland Agency, Doing Business in Iceland - seventh edition, February 2008, retrieved from <http://www.invest.is/doing-business-in-iceland/>

Invest in Iceland Agency, Labour Force and Employee Benefits in Iceland, retrieved from <http://www.invest.is/doing-business-in-iceland/labour-force-employee-benefits/>
Íslenska álfélagið

Jensen, Keld (1998): Effekter af storskala råstofprojekter i Grønland - med speciel vægt på de beskæftigelsesmæssige forhold. Rapport om Arbejdsmarkedsforhold nr. 2, Direktoratet for Sociale Anliggender, Arbejdsmarked og Offentlige Arbejder.

John A. Kruse (1992): Alaska North Slope Inupiat Eskimo and Resource Development: Why the Apparent Success? Institute of Social and Economic Research, University of Alaska Anchorage. Paper presented at the American Association for the Advancement of Science.

Chicago, Illinois, January 1992.

Journal "ALUMINIUM INTERNATIONAL TODAY" September/October 2002

Journal of Nordregio, Building Iceland's Future, No.2 June, Volume 7, 2007, ISSN 1650-5891

Kárahnjúkar Hydropower Project, Historical Overview: Large-scale industry in East Iceland, retrieved from <http://www.karahnjukar.is/EN/article.asp?catID=171&ArtId=491>

Keddeman, Willem (1998) : Of NETS and ASSETS. Effects and impacts of employment-intensive programmes - A review of ILO experience. Development Policies Department, International Labour Office, Geneva, 1998.

Knowles, Malcolm S. (1977), The Adult Education Movement in the United States (rev. ed. 1977);

Konference vedrørende Mineralske Råstoffer i Grønland. Qaqortoq juni 1978.

Kristín L. Árnadóttir (2002) "Participation in the Environmental Impact Assessment process. Analysis of two case studies from the energy sector in Iceland.", Lund University

Kruse, John A., (1991): Alaska Inupiat Subsistence and Wage Employment Patterns: Understanding Individual Choice. Human Organization 50(4): 317-326.

Lauritzen, Philip (1978): Den Sorte Engel. Grønlandernes første Strejke. Informations Forlag, København.

Mannvit Engineering, Power Intensive Industry, Primary Aluminium Development, Aluminium Smelter Plants,

Marshall, David (1992): Migration and Oil Industry Employment of North Slope Alaska Natives. Technical Report no. 158, U.S. Department of the Interior, Minerals Management Service. Anchorage

Ministry for the Environment, Iceland, Welfare for the Future, Framework for sustainable development in Icelandic society, Priorities 2006-2009, retrieved on January 12, 2009 from http://eng.umhverfisraduneyti.is/media/PDF_skrar/080224VelferdtilFramtidark2006-2009EnskaEndanleg.pdf

Ministry of Industry and Commerce, Alcoa, "ALUMINIUM PLANT NORTH ICELAND, SITE COMPARISON STUDY: HARBOUR STUDY", retrieved from http://www.hrv.is/media/files/Harbour%20report_web.pdf

Monica Tennberg (2000): Arctic Environmental Cooperation. A study in governmentality. Ashgate Publishing Ltd., Aldershot.

Mull, Gil (1982): History of Arctic Slope Oil Exploration. Alaska Geographic Quarterly, vol. 9(4).

Newfoundland Transshipment Terminal Project (1996), "Environmental Assessment", vol. 2, Main Report.

Nordregio report, EIA, large development projects and decision-making in the Nordic countries, Report 2001:6, ISBN 91-89332-18-0, Stockholm, Sweden, 2001, Editor Tuija Hilding-Rydevik, "An aluminium smelter in Reydarfjordur, East Iceland pp.179-195

Nordregio Report, Environmental Assessment of Plans and Programs: Nordic experiences in relation to the implementation of the EU directive 2001/42/EC. edited by Tuija Hilding-Rydevik, Report 2003-4, ISBN 91-89332-34-2. Stockholm, Sweden, 2003, "Basis for implementation of the EU Directive 2001/42/EC in Iceland"

Nordregio report, Local labour market performance in Nordic countries, Report 2001:9, ISBN 91-89332-21-0, Stockholm, Sweden, 2001, Editor Lars Olof Persson.

Nordregio Report, Regimes of regional development and growth across Nordic regions, by Kaisa Lähteenmäki-Smith, Report 2002Ö5, ISBN 91-89332-26-1
Ocean Resources, vol 18 no.2, March 2000.

OECD (1996): Employment and Growth in the Knowledge-based Economy. Paris.

OECD Economic Surveys: Iceland, 2006 - ISBN 92-64-02699-1, OECD, 2006,

OECD Policy Brief, "Economic Survey of Iceland", February 2005

OECD Policy Brief, "Economic Survey of Iceland", July 2006

Omara-Ojunga, Peter H. (1992): Ressource Management in Developing Countries. Themes in Ressource Management. Longman, Harlow.

Pautler, A. J. ed., (1990): Vocational Education in the 1990s

Pedersen, Sverre, Robert J. Wolfe, Cheryl Scott and Richard A. Caulfield (2000): Subsistence Economies and Oil Development. Case Studies from Nuiqsut and Katovik, Alaska. Subsistence Economies and North Slope Oil Development.

Petro Canada (1996), "Development Application Terra Nova Development. Canada-Newfoundland Benefits Plan". Petro-Canada, 235 Water Street, St. John's Newfoundland.

Petro Canada (1996), "Development Application Terra Nova Development. Socio-Economic Impact Statement". Petro-Canada, 235 Water Street, St. John's Newfoundland.

Petro-Canada / InDC Retrieval Technologies Inc., (1996), "Hibernia Canada-Newfoundland Benefits Plan". Petro-Canada, 235 Water Street, St. John's Newfoundland.

Petro-Canada / InDC Retrieval Technologies Inc., (1996), "Hibernia Development Plan - Part I". Petro-Canada, 235 Water Street, St. John's Newfoundland.

Petro-Canada / InDC Retrieval Technologies Inc., (1996), "Hibernia Development Plan - Part II". Petro-Canada, 235 Water Street, St. John's Newfoundland.

Petro-Canada / InDC Retrieval Technologies Inc., (1996), "Hibernia Socio-Economic Impact Statement ". Petro-Canada, 235 Water Street, St. John's Newfoundland.

Petro-Canada / InDC Retrieval Technologies Inc., (1996), "Hibernia Environmental Impact Statement". Petro-Canada, 235 Water Street, St. John's Newfoundland.

Petro-Canada / InDC Retrieval Technologies Inc., (1996), "Hibernia Development Plan Summary". Petro-Canada, 235 Water Street, St. John's Newfoundland.

Petro-Canada / InDC Retrieval Technologies Inc., (1998), "Hibernia Environmental Protection Plan". Petro-Canada, 235 Water Street, St. John's Newfoundland.

Petro-Canada / InDC Retrieval Technologies Inc., (1998), "Hibernia Safety Plan ". Petro-Canada, 235 Water Street, St. John's Newfoundland.

Piper, Ernest (1993): The Exxon Valdez Oil Spill: Final Report. State of Alaska Response. Alaska Department of Environmental Conservation. Juneau.

Randy Phillips, Alcoa in Iceland (2008) Director, Corporate Development, "Potential Alcoa Smelter in North Iceland", retrieved on January 10, 2009 from http://www.alcoa.com/iceland/en/pdf/Iceland_New_Smelter.pdf

Rapport fra Udvalget om socioøkonomiske virkninger af olie- og gasudvinding samt mineralindustri. (1997a): Socio-økonomiske virkninger af råstofudvining. En indledende kortlægning og forslag til videre arbejde. Grønlands Hjemmestyre

Rasmus Ole Rasmussen og Keld Jensen (1998): Konsekvenser af storskala råstof- og energiproduktion i Arktis. Projektbeskrivelse.

Rasmussen, R. O. (1997b): Arctic communities in transition. Experiences from North America and Greenland with Home Rule for Indigenous Peoples resource management. Nenets Autonomous Okrug, Naryan Mar, Russia.

Rasmussen, R. O. (1998): Settlement Structure, Resource Management, and Sustainable Development - Mega projects vs. Local participation in Greenland. in: Duhaime, G.,

Rasmussen, R.O. et Comtois, R. : Sustainable Development in the North: Local Initiatives vs Megaprojects. 47-87, Proceedings of the Second Circumpolar Social Science Ph.D. Network Conference, held in Aguanish, Québec, 1997. GETIC, Sainte-Foy, Presses de l'Université Laval.

Rasmussen, R.O. (1993): Implementation of Sustainable Development - methodological and conceptual considerations concerning the measuring of sustainability. NORS-skrifter nr. 28.

Rasmussen, R.O., Scott, C., Petersen, H., Lindsted-Siva, J., Andreeva, E, (1995): Environmental and Social Impacts of Industrialization on the Arctic. Conference for Arctic Research Planning, IASC, Dartmouth College, Hanover, New Hampshire.

Rasmussen, Rasmus Ole (1997): Human Resources and Vocational Training - conflicts and convergence of knowledge systems in the Arctic. Roskilde Universitetscenter.

Rasmussen, Rasmus Ole (2000): Langtidskonsekvenser af Greenex minen ved Maarmorilik, Uummannaq Kommune. Del 1: Historik, Beskæftigelse og Mobilitet. Roskilde Universitetscenter.

Rasmussen, Rasmus Ole (2000): Langtidskonsekvenser af Greenex minen ved Maarmorilik, Uummannaq kommune. Del 1: Historik, Beskæftigelse og Mobilitet. Roskilde Universitetscenter.

Redmond, Adrian (1998): Erfaringer fra Alaska om vækst og udvikling i råstofsektoren set i et Grønlandsk perspektiv - en historie om industriudviklingens følgevirkninger for de oprindelige befolkningskulturer. Tusagassiviik / Informationsafdelingen, Grønlands Hjemmestyre og Channel 6 Television.

Robin B. Gibson (1992): The New Canadian Environmental Assessment Act: Possible Responses to its Main Deficiencies. *Journal of Environmental law and practice*, vol 25, pp 223-285. Carswell.

Rosenberg, Nathan, Landau, Ralph, and Mowery, David C., eds. (1992): *Technology and the Wealth of Nations*. Stanford University Press, Stanford, California.

Sable Offshore Energy Project (1996), "Canada-Nova Scotia Benefits Plan". Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Bard, 1791 Barrington Street, Halifax.

Sable Offshore Energy Project (1996), "Development Plan Application". Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Bard, 1791 Barrington Street, Halifax.

Sable Offshore Energy Project (1996), "Environmental Impact Statement". Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Bard, 1791 Barrington Street, Halifax.

Sable Offshore Energy Project (1996), "Project Overview". Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Bard, 1791 Barrington Street, Halifax.

Sable Offshore Energy Project (1996), "Socio-Economic Impact Statement". Canada - Nova Scotia Offshore Petroleum Bard, 1791 Barrington Street, Halifax.

SABLE-1: Sable Offshore Energy Project, 3: Project Overivew. (See in the list for precise reference)

SABLE-2: Sable Offshore Energy Project, 4: Socio-Economic Impact Statement. (See in the list for precise reference)

SABLE-3: Sable Offshore Energy Project, 5: Canada - Nova Scotia Benefit Plan. (See in the list for precise reference)

Schrimpton, Mark (1994): Rotational work systems: Community and regional development implications. ISER offshore oil project. Memorial University of Newfoundland.

Seyfrit, Carole, Hamilton, Lawrence, Duncan, Cynthia, Grimes, Jody (1997): Ethnic identity and aspirations among Rural Alaska Youth. *Sociological Perspectives* 41(2):343-365.

Sippola, Anna-Liisa, and Roots, E. Fred, eds. (1991): UNESCO MAB - Northern Science Network. Report of the Meeting in Rovaniemi, Finland 25-28 September 1990. Arctic Centre, University of Lapland. Rovaniemi.

Smith, L. Graham (1993): *Impact Assessment and Sustainable Ressource Management*. Themes in Ressource Management. Longman, Harlow.

Sørensen, Axel Kjær (1983): *Danmark-Grønland i det 20. århundrede - en historisk oversigt*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

Stigø, Sven (1987): *Eventyret om Kryolit*. Kryolitselskabet Øresund A/S. København.

The Atlantic Accord (1985). Government of Canada.

The Icelandic National Planning Agency,
<http://www.skipulag.is/focal/webguard.nsf/key2/english.html>

The Ministry for Foreign Affairs, Iceland (2008) "Heavy Industries in Iceland", retrieved from
<http://www.iceland.is/economy-and-industry/IndustryinIceland/HeavyIndustry//nr/70>

The Ministry of Industry and Commerce,

The National Power Company, Landsvirkjun, Power Stations: Kárahnjúkar Power Station, Búrfell Power Station, Straumsvík Power Station, retrieved from
<http://www.lv.is/EN/category.asp?catID=84>

The National Power Company, Landsvirkjun, Annual Report 2007, retrieved from
http://www.lv.is/Files/2008_4_18_LV_AnnualReport_2007.pdf

TN-1: Terra Nova Development Application. Socio-Economic Impact Statement. (See list for precise reference)

TN-2: Terra Nova Development Application. Environmental Impact Statement. (See list for precise reference)

TN-3: Terra Nova Development Application. Canada - Newfoundland Benefits Plan. (See list for precise reference)

Trap Danmark (1970). Bind XIV: Grønland. G.E.C. Gads Forlag, København.
Trap: Trap Danmark. København 1968.

United States Bureau of the Census (1992): 1990 Census of Population and Housing: Summary Social, Economic, and Housing Characteristics, Alaska. Washington D.C: US Department of Commerce, Bureau of the Census.

University of Iceland, Institute of Social Sciences, & Gallup 2003 "Attitudes Toward an Aluminium Plant in Reydarfjörður and the Kárahnjúkar Hydroelectric Project"
US Department of Interior, Mineral Management Services (1995): An Investigation of the Sociocultural Consequences of Outer Continental Shelf Development in Alaska. Anchorage.

Welfare for the Future, Iceland's National Strategy for Sustainable Development 2002 - 2020,

Welfare for the Future, Iceland's National Strategy for Sustainable Development 2002 - 2020, Statistical Indicators 2006, ISBN 978-9979-839-26-2

Wesselink, Bert (1998): Monitoring guidelines for semiformal financial institutions active in small enterprise finance. Working Paper No. 9, Département du développement des entreprises et des coopératives. International Labour Office, Geneva, 1998.

Wolfe, Robert J. (1999): Subsistence Food Production and Distribution in Alaska: Social Organization, Management, and Property Issues.

www.afa.dk/PF

www.bmp.gl,

www.census.gov

www.comregaf.state.ak.us

www.dnr.state.ak.us/oil

www.dog.dnr.state.ak.us/oil/programs

www.invest.is/files/1797226579Iceland%20Supplement-72p.pdf

www.labor.state.ak.us/research/industry/mineoil.htm

www.state.ak.us/local/akpages/labor/employer/topxsvc